

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES
Google Livres

HERODOTI
HISTORIARUM LIBRI IX.
GRAECE ET LATINE.

TOMUS IV.

Liber VIII. et IX. cum Varietate Lectionis.

Accessit de Vita Homeri libellus
ex Ctesiae Persicis Excerpta quaedam
et Index Rerum et Personarum.

ARGENTORATI

TYPIS PHILIPPI IACOBI DANNBACH.

HERODOTI
MUSAE
SIVE
HISTORIARUM LIBRI IX.

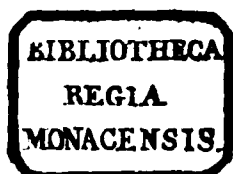
AD VETERUM CODICUM FIDEM
DENUO RECENSUIT
LECTIONIS VARIETATE
CONTINUA INTERPRETATIONE LATINA
ADNOTATIONIBUS
WESSELINGII ET VALCKENARII
ALIORUMQUE ET SUIS
ILLUSTRAVIT

IOHANNES SCHWEIGHAEUSER

IN ACAD. ARGENT. ET SEM. PROT. LITERAR. GRAEC. PROF.
ACADEMIAE REG. INSCRIPT. ET HUM. LITERAR. ADSCH.

TOMUS QUARTUS.

ARGENTORATI ET PARISIIS
APUD TREUTTTEL ET WÜRTZ, BIBLIOPOLAS.
MDCCCXVI.

HERODOTI HISTORIAR.

T. IV. P. I.

LIBER VIII. ET IX.

ET VITA HOMERI.

GRAECE ET LATINE.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ ὈΓΔΟΗ.

ΟΥΡΑΝΙΑ.

Οἱ δὲ Ἕλλήνων εἰς τὸν ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντες, 1
ἔσαν οὕτω. Ἀθηναῖοι μὲν, νῆας παρεχόμενοι ἑπτὰ καὶ
εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ὑπὸ δὲ ἀρετῆς τε καὶ προθυμίας
Πλαταιέες, ἄπειροι τῆς ναυτικῆς ὄντες, συνεπλήρου
5 τοῖσι Ἀθηναίοισι τὰς νῆας. Κορίνθιοι δὲ τεσσαράκοντα
νῆας παρείχοντο· Μεγαρεῖς δὲ, εἴκοσι· καὶ Χαλκιδίαι

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER OCTAVUS.

URANIA.

(1.) **G**RAECI populi in classem descripti, hi fue-
re. Athenienses naves praebuerant centum viginti
septem: Plataeenses vero, quum rei nauticae essent
expertes, sua virtute studioque incensi, simul cum
Atheniensibus naves Atticas propugnatoribus com-
pleverant. Corinthii quadraginta praebuerant naves:

Herod. T. IV. P. I.

A 2

4 HERODOTI HISTOR. VIII.

ἐπλήρου εἴκοσι, Ἀθηναίων σφι παρεχόντων τὰς νέας·
 Αἰγινήται δέ, ἑκτωκαίδεκα· Σικυῶνιοι δέ, δυῶδεκα·
 Λακεδαιμόνιοι δέ, δέκα· Ἐπιδαύριοι δέ, ὀκτώ· Ἐρε-
 τριέες δέ, ἑπτὰ· Τροιζήνιοι δέ, πέντε· Στυρέες δέ, δύο·
 καὶ Κεῖιοι, δύο τε νέας, καὶ πεντηκοντέρους δύο· Λοκροὶ
 δέ σφι οἱ Ὀπούντιοι ἐπεβώθηον, πεντηκοντέρους ἔχοντες
 2 ἑπτὰ. Ἔσαν μὲν ὧν οὗτοι οἱ στρατευόμενοι ἐπ' Ἀρ-
 τεμισίον· εἶρηται δέ μοι καὶ ὡς τὸ πλῆθος ἕκαστοι τῶν
 νεῶν παρέιχοντο. ἀριθμὸς δὲ τῶν συλλαχθεῖσάν νεῶν ἐπ'
 Ἀρτεμισίον, ἦν, παρέξ τῶν πεντηκοντέρων, μία καὶ
 ἑβδομήκοντα καὶ διηκόσιαι. Τὸν δὲ στρατηγὸν τὸν τὸ 5
 μέγιστον κράτος ἔχοντα, παρέιχοντο Σπαρτιῆται, Εὐ-
 ρυβιάδεα τὸν Εὐρυκλείδεω. οἱ γὰρ σύμμαχοι οὐκ ἔφα-

II. 2. ὡς τὸ πλ.) ὅσον τὸ vel ὅσον τι ex conji. corrigunt viri
 docti.

Megarenses, viginti. Chalcidenses item viginti com-
 plexerant; sed naves illis suppeditarunt Athenienses.
 Aeginetae octodecim naves praebuerant: Sicyonii,
 duodecim: Lacedaemonii, decem: Epidaurii, octo:
 Eretrienses, septem: Troezenii, quinque: Styrenses,
 duas: Cei, duas naves (triremes,) et duas actuarias
 quinquaginta-remorum: Locri Opuntii septem actua-
 riis quinquaginta-remorum auxilio venerant. (2.)
 Hi igitur fuere, qui ad *Artemisium* militarunt:
 dictumque est etiam, quem navium numerum sin-
 guli populi contulerint. Fuit autem collectarum ad
 Artemisium navium universus numerus, actuariis
 quinquaginta-remorum exceptis, ducentae septua-
 ginta et una. Imperatorem autem, penes quem impe-
 rii summa erat, praebuerant Spartani, *Eurybiadem*,

σαν „ἢν μὴ ὁ Λάκων ἡγεμονεύῃ, Ἀθηναίοισι ἔψεσθαι ἡγεομένοισι, ἀλλὰ λύσειν τὸ μέλλον ἔσεσθαι στρατεύμα.“ Ἐγένετο γὰρ κατ' ἀρχὰς λόγος, πρὶν ἢ καὶ εἰς 3 Σικελίην πέμπειν ἐπὶ συμμαχίην, ὡς τὸ ναυτικὸν Ἀθηναίοισι χρεὸν εἶη ἐπιτρέπειν. ἀντιβάντων δὲ τῶν συμμαχῶν, εἶκον οἱ Ἀθηναῖοι, μέγα πεπονημένοι περιεῖναι τὴν 5 Ἑλλάδα, καὶ γνόντες, εἰ στασιάσουσι περὶ τῆς ἡγεμονίης, ὡς ἀπολέεται ἡ Ἑλλάς ὀρθὰ νοεῦντες. Στάσις γὰρ ἔμφυλος πολέμου ὁμοφρονέοντος τοσούτῳ κἀκίον ἐστί, ὅσῳ πόλεμος εἰρήνης. Ἐπιστάμενοι ὦν αὐτὸ τοῦτο, οὐκ ἀντέτεινον, ἀλλ' εἶκον μέχρι ὅσου κάρτα 10 εἶδόντο αὐτέων, ὡς διέδεξαν. ὡς γὰρ δὴ, ὠσάμενοι τὸν Πέρσῃα, περὶ τῆς ἐκείνου ἤδη τὸν ἀγῶνα ἐποιεῦντο, πρό-

Euryclidae filium. Dixerant enim socii, nisi Laco summum obtineret imperium, non se secuturos esse Athenienses duces; sed exercitum, qui futurus esset, dissoluturos. (3.) Etenim iam initio, priusquam in Siciliam petendae societatis causa mississent, agitata sermo erat, Atheniensibus permitendum esse classis imperium. Contradicientibus vero sociis cesserant Athenienses, quod magni facerent servari Gracciam, pulcreque nossent, si de principatu inter sese contenderent, perituram esse Graeciam: recte quidem illi sentientes. Nam civilis dissensio tanto peior est bello communi consensu gesto, quanto peior res est bellum quam pax. Hoc ipsum igitur intelligentes Athenienses, non repugnarunt sociis, sed cesserunt, quamdiu illis magnopere indigebant. Quod satis ipsi ostenderunt: nam, postquam pulso Persâ iam de ipsius terra contendere

6 HERODOTI HISTOR. VIII.

φασιν τὴν Παισανίην ὕβριν προῖσχύμενοι, ἀπείλοντο τὴν ἡγεμονίην τοὺς Λακεδαιμονίους. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐγένετο.

- 4 Τότε δὲ οὗτοι οἱ καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίον Ἑλλήνων ἀπικόμενοι, ὡς εἶδον νέας τε πολλὰς καταχθείσας ἐς τὰς Ἀφέτας, καὶ στρατῆς ἅπαντα πλέα, ἐπὶ αὐτοῖσι παρὰ δόξαν τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἀπέβαντο ἢ ὡς αὐτοὶ κατεδόκειον, καταρρώδησαντες, δρησμὸν ἐβού- 5 λευον ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου ἔσω ἐς τὴν Ἑλλάδα. γνόντες δὲ σφας οἱ Εὐβοεῖς ταῦτα βουλευομένους, εἶδόντο Εὐρυβιάδην προσμεῖναι χρόνον ὀλίγον, ἔστι ἂν αὐτοὶ τέκνα τε καὶ τοὺς οἰκέτας ὑπεκθέωνται. ὡς δ' οὐκ ἔπει- 10 θον, μεταβάντες, τὸν Ἀθηναίων στρατηγὸν πείθουσι Θημιστοκλέα ἐπὶ μισθῷ τριήκοντα ταλάντοισι, ἐπ' ᾧ

coeperant, caussam prae se ferentes contumeliam Pausaniae, Lacedaemoniis imperium eripuerunt. Sed haec quidem insequente tempore gesta sunt.

(4.) At tunc Graeci qui ad *Artemisium* se contulerant, ut viderunt navium multitudinem, quae ad *Aphetas* convenerant, omniaque plena conspexerunt militum, metu percussi, quod praeter opinionem expectationemque suam res Barbaris successisset, de capessenda fuga et de receptu ab Artemisio versus interiora Graeciae deliberarunt. Quod ab illis agitari consilium ubi cognovere Euboeenses, orarunt *Eurybiadem*, ut aliquantisper saltem maneret, donec ipsi liberos suos reliquamque familiam in tuto collocassent. Id postquam Eurybiadi non persuaserunt, alio se convertentes, Atheniensium duci persuaserunt *Themistocli*, propositâ talento-

τε καταλείναντες πρὸ τῆς Εὐβοῆς ποιήσονται τὴν ναυμαχίην. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς τοὺς Ἕλληνας ἐπισχεῖν 5 ὥδε ποιέει. Εὐρυβιάδῃ τούτων τῶν χρημάτων μεταδίδοι πέντε τάλαντα, ὡς παρ' ἐαυτοῦ δῆθεν ἰδοῦς. ὡς δὲ οἱ οὗτος ἀνεπίπστο, Ἀδείμαντος γὰρ ὁ Ὠκύτου.
5 Κορίνθιος στρατηγός, τῶν λοιπῶν ἡσπαιρε μούνος, Φάμνος ἀποπλώσσεσθαι τε ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου, καὶ σὺ παραμένειν, πρὸς δὴ τοῦτον εἶπε ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπομόσας. „Οὐ σύ γε ἡμέας ἀπολείψεις, ἐπεὶ τοι ἐγὼ „μέζω δῶρα δώσω ἢ βασιλεὺς ἂν τοι ὁ Μῆδων πέμψει
10 „ἀπολιπόντι τοὺς συμμαχούς.“ ταῦτά τε ἅμα ἠγόρευε, καὶ πέμπει ἐπὶ τὴν νέαν τὴν Ἀδεϊμάντου τάλαντα ἀσγυρίου τρία. Οὗτοί τε δὴ πληγέντες δάροισι, ἀναπεπισμένοι ἔσαν, καὶ τοῖσι Εὐβοέεσι ἐκεχάριστο· αὐτὸς τε ὁ Θεμιστοκλῆς ἐκέρδησε, ἐλάνθανε δὲ τὰ λοιπὰ

rum triginta mercede, ea conditione ut ibi manerent et ante Euboeam pugna navali decernerent. (5.) Et *Themistocles*, ut ibi manerent Graeci, tali ratione effecit. Ex hac pecuniâ Eurybiadi quinque impertivit talenta, quasi nempe de suo illi daret. Hoc ita persuaso, quum e reliquis solus adhuc *Adimantus* obniteretur, Corinthiorum dux, dicens *ab Artemisio se discessurum, nec diutius moraturum*; hunc, interposito iuramento, *Themistocles* his verbis adlocutus est: *Non tu quidem nos desereres: tibi enim ego maiora munera dabo, quam missurus tibi rex esset, si desereres socios*. His dictis, in navem Adimanti tria misit talenta. Itaque illi, muneribus perculsi, persuaderi sibi passi sunt, et Euboeensibus gratum factum est; ipse autem The-

8 HERODOTI HISTOR. VIII.

ἔχων· ἀλλ' ἠπιστέατο οἱ μεταλαβόντες τουτέων τῶν 15
 χρημάτων, ἐκ τῶν Ἀθηναίων ἐλθεῖν ἐπὶ τῷ λόγῳ τού-
 τῳ τὰ χρήματα.

6 Οὕτω δὴ κατέμεινάν τε ἐν τῇ Εὐβοίᾳ, καὶ ἱναυμά-
 χησαν. ἐγένετο δὲ ὥδε. Ἐπεὶ τε δὴ ἐς τὰς Ἀφέτας περὶ
 δέιλῃν πρῶτῃν γινομένην ἀπύκατο οἱ βάρβαροι, πυθό-
 μενοι μὲν ἔτι καὶ πρότερον περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ναυλο-
 χεῖν νέας Ἑλληνίδας ὀλίγας, τότε δὲ αὐτοὶ ἰδόντες, 5
 πρόθυμοι ἔσαν ἐπιχειρεῖν, εἰ κῶς ἔλοιεν αὐτάς. ἐκ μὲν
 δὴ τῆς ἀντίης προσπλώειν οὐκ ὡς σφί ἐδόκεε, τῶνδε εἰνε-
 κα, μὴ κῶς ἰδόντες οἱ Ἕλληνες προσπλώνοντας, ἐς φυ-
 γὴν ὁρμήσειαν, Φεύγοντάς τε εὐφρόνῃ καταλάβοι· καὶ
 ἔμελλον δῆθεν ἐκφεύξεσθαι· ἔδει δὲ μηδὲ πυρφόρον, τῷ 10

mistocles lucratus est, reliqua sibi retinens: illi vero,
 quibus pecuniae partem impertiverat, putabant ab
 Atheniensibus sibi ista conditione datam esse pe-
 cuniam.

(6.) Itaque *ad Euboeam* manserunt Graeci, et
pugnam navalem commiserunt. Quae res in hunc
 modum gesta est. Quum post meridiem ad Aphetas
 pervenissent barbari, iamque antea cognovissent,
 quod etiam nunc ipsi videbant, Graecorum paucas
 naves ad Artemisium in statione esse, incessit eos
 cupido illas adgrediendi, potiri eis posse sperantes.
 Iam ex adverso quidem protinus contra eas navigare
 non placuit, hac caussâ; ne, si ipsos Graeci vide-
 rent contra se navigantes, arriperent fugam, noxque
 fugientes reciperet, adeoque salvi illi evaderent: de-
 bebat autem, ut Persae quidem dictitabant, *ne igni-*
fer quidem in vita *reliquus* manere. (7.) Hac igitur

ἐκεῖνων λόγῳ, ἐκφυγόντα περιγενέσθαι. Πρὸς ταῦτα 7
 ὧν τὰδε ἐμνησανέοντο. τῶν νεῶν ἀπάσῃν ἀποκρίναντες
 διηκοσίας, περιέπεμπον ἔξωθεν Σκιάθου, ὡς ἂν μὴ
 ὀφθῇσι ὑπὸ τῶν πολεμίων περιπλώουσαι Εὐβοίαν κα-
 5 τὰ τε Καφηρέα καὶ περὶ Γεραιστὸν, εἰς τὸν Εὐρύπον·
 ἵνα δὴ περιλάβοιεν, οἱ μὲν, ταύτῃ ἀπικόμενοι, καὶ
 φράξαντες αὐτέων τὴν ὀπίσω φέρουσαν ὁδὸν, σφεῖς δέ,
 ἐπισπόμενοι ἐξ ἐναντίας. ταῦτα βουλευσάμενοι ἀπέ-
 πεμπον τῶν νεῶν τὰς ταχθείσας, αὐτοὶ οὐκ ἐν νόῳ
 10 ἔχοντες ταύτης τῆς ἡμέρης τοῖσι Ἑλλήσι ἐπιθήσεσθαι,
 οὐδὲ πρότερον ἢ τὸ σύνθημά σφι ἔμελλε φανήσεσθαι
 παρὰ τῶν περιπλώνοντων ὡς ἡκόντων. ταύτας μὲν δὴ
 περιέπεμπον· τῶν δὲ λοιπῶν νεῶν ἐν τῇσι Ἀφέτῃσι
 ἐποιεῦντο ἀριθμόν. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἐν ᾧ οὗτοι 8

de caussa tale ceperunt consilium. Selectas ex uni-
 versa classe naves ducentas extra Sciathum, ne ab ho-
 stibus conspicerentur, circummiserunt; quae, prae-
 ter Caphareum et Geraestum Euboeam circumvectae,
 ad Eurypum navigarent; quo nimirum medios illos
 includerent, hi, ubi ad Euripum pervenissent, redi-
 tum in Graeciam intercipientes; ipsi vero, ex ad-
 verso eos adgredientes. Hoc consilio dimissis na-
 vibus ad id delectis, ipsi eo die adgredi Graecos non
 habuere in animo, non prius illos adgressuri quam
 edito a circumnavigantibus signo, de quo convene-
 rat, certiores essent facti, ad locum constitutum illos
 pervenisse. Dum hi ita circumnavigant, interim illi
 apud Aphetas reliquarum navium ineunt numerum.
 (8.) Per idem vero tempus, quo numerum hi inie-

αἰριβμόν ἐποιεῦντο τῶν ναῶν, ἦν γὰρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ
 τούτῳ Σκυλλίης Σκιωναῖος, δύτες τῶν τότε ἀνθρώπων
 ἀριστος· ὅς καὶ ἐν τῇ ναυηγίῃ τῇ κατὰ τὸ Πήλιον γε-
 νομένη πολλὰ μὲν ἔσωσε τῶν χρημάτων τοῖσι Πέρσησι, 5
 πολλὰ δὲ καὶ αὐτὸς περιεβάλετο· οὗτος ὁ Σκυλλίης
 ἐν νόῳ μὲν εἶχε ἄρα καὶ πρότερον αὐτομολήσῃν ἐς τοὺς
 Ἕλληνας, ἀλλ' οὐ γὰρ οἱ παρέσχε, ὡς τότε. ὅτε
 μὲν δὴ τρόπῳ τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ἀπίκετο ἐς τοὺς Ἕλλη-
 νας, οὐκ ἔχω εἶπαι ἀτρεκέως· θωυμάζω δὲ εἰ τὰ λεγό- 10
 μανά ἐστι ἀληθέα. λέγεται γὰρ ὡς ἐξ Ἀφετείων δὺς ἐς
 τὴν θάλασσαν, οὐ πρότερον ἀνέσχε πρὶν ἢ ἀπίκετο ἐπὶ
 τὸ Ἀρτεμίσιον, σταδίους μάλιστα κη τούτους ἐς ὀγδώ-
 κοντα διὰ τῆς θαλάσσης διεξιθῶν. λέγεται μὲν νυν
 καὶ ἄλλα ψευδέσι εἴκελα περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου· τὰ 15
 δὲ ματεξέτερα, ἀληθέα. περὶ μέντοι τούτου γνώμη μοι

runt navium, quum esset in hoc exercitu Scyllias
 Scionaeus, omnium optimus illa aetate urinator, qui
 etiam in naufragio ad Pelium facto multas res pre-
 tiosas Persis servaverat, multasque item ipse acqui-
 siverat sibi; Scyllias hic iam pridem consilium qui-
 dem agitaverat ad Graccos transfugiendi, nec vero
 ante hunc diem occasionem exsequendi consilii erat
 nactus. Is igitur quo pacto nunc ab Aphetis ad Grae-
 cos pervenerit, pro certo dicere non possum: miror
 vero si vera sunt quae narrantur. Narrant enim, hunc
 hominem, postquam ex Aphetis mare subiisset, non
 prius emersisse quam ad Artemisium pervenisset,
 viam hanc octoginta admodum stadiorum per mare
 emensum. Memorantur quidem de eodem homine et
 alia, fabularum speciem habentia; sed in his, vera

ἀποδεδέχθω, πλοῖα μὲν ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον.
 ὡς δὲ ἀπίκητο, αὐτίκα ἐσήμηνε τοῖσι στρατηγοῖσι τὴν
 τε ναυγίην, ὡς γένοιτο, καὶ τὰς περιπεμφθείσας τῶν
 20 νεῶν περὶ Εὐβοίαν. Ταῦτο δὲ ἀκούσαντες οἱ Ἕλληνες, 9
 λόγον σφίσι αὐτοῖσι ἐδίδουσιν. πολλῶν δὲ λεχθέντων,
 ἐνῖκα, τὴν ἡμέρην ἐκείνην αὐτοῦ μέιναντάς τε καὶ αὐλο-
 σθέντας, μετέπειτα νύκτα μέσσην παρέντας, πορεύεσθαι,
 5 καὶ ἀπαντᾶν τῇσι περιπλωούσῃσι τῶν νηῶν. μετὰ δὲ
 τοῦτο, ὡς οὐδεὶς σφί ἐπέπλωε, δέιλῃ ὀψίῃ γινομένην
 τῆς ἡμέρης φυλάξαντες, αὐτοὶ ἐπ' ἀνέπλων ἐπὶ τοὺς
 βαρβάρους, ἀπόπειραν αὐτῶν ποιήσασθαι βουλόμενοι
 τῆς τε μάχης καὶ τοῦ διεκπλόου. Ὀρέοντες δὲ σφί 10
 οἵ τε ἄλλοι στρατιῶται οἱ Ξέρξεω καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐπι-
 πλώοντας νηυσὶ ὀλίγῃσι, πάγχυ σφί μανίην ἐπενείκαν-

nonnulla. Ut meam de hac re dicam sententiam,
 navigio ille ad Artemisium pervenerit. Ut autem eo
 pervenit, protinus ducibus Graecorum et naufragium
 quo modo factum sit exposuit, et circummissas circa
 Euboeam naves indicavit. (9.) His rebus cognitis,
 deliberarunt Graeci: multisque dictis sententiis, de-
 creverunt eo die ibi manere stationemque servare,
 post mediam autem noctem discedere, navibusque
 Euboeam circumnavigantibus obviam ire. Deinde
 vero, ut nemo contra eos enavigavit, sub solis occa-
 sum ipsi adversus Barbaros excursionem fecerunt,
 periculum facturi generis pugnae quo illi usuri es-
 sent, et perruptionis per hostiles naves. (10.) Quos
 paucis navibus adversus sese tendentes conspicati
 milites ducesque Xerxis, male sanos eos esse existi-
 mantes, educunt et ipsi naves, facile se illos inter-

τες, ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ τὰς νέας, ἐλπίσαντες σφεας
 εὐπετέως αἰρήσειν· οἰκότες κάρτα ἐλπίσαντες, τὰς μὲν 5
 γε τῶν Ἑλλήνων ὀρέοντες ὀλίγας νέας, τὰς δὲ ἑωυτῶν
 πλῆθει τε πολλὰ πλεσίας, καὶ ἄμεινον πλωούσας. κα-
 ταφρονήσαντες ταῦτα, ἐκυκλοῦντο αὐτοὺς ἐς μέσον.
 Ὅσοι μὲν νυν τῶν Ἰώνων ἔσαν εὐνοοὶ τοῖσι Ἑλλήσι, ἀέ-
 κοντές τε ἐστρατεύοντο, συμφορὴν τε ἐποιεῦντο μεγάλην, 10
 ὀρέοντες περιεχομένους αὐτοὺς, καὶ ἐπιστάμενοι ὡς οὐ-
 δεὶς αὐτέων ἀπαγοστήσει· οὕτω ἀσθενέα σφι ἐφαίνετο
 εἶναι τὰ τῶν Ἑλλήνων πρήγματα. ὅσοισι δὲ καὶ ἡδομέ-
 νοισι ἦν τὸ γινόμενον, ἀμίλλαν ἐποιεῦντο ὅπως αὐτὸς
 ἕκαστος πρῶτος νέᾳ Ἀττικὴν ἐλὼν, παρὰ βασιλῆος 15
 δῶρα λάμβανται· Ἀθηναίων γὰρ αὐτοῖσι λόγος ἦν πλεῖ-
 11 στος ἀνὰ τὰ στρατόπεδα. Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ὡς ἐσή-
 μνηε, πρῶτα μὲν, ἀντίπρωροι τοῖσι βαρβάροισι γενό-

cepturos sperantes: probabili utique spe, ut qui
 Graecorum naves adeo paucas viderent, suas vero
 et multis partibus numerosiores et melius navigan-
 tes. Haec illi cogitantes, medios Graecos circum-
 cluserunt. Ibi tum, quicumque ex Ionibus bene cu-
 piebant Graecis, et inviti militabant, hi in maxima
 calamitate ponebant quod illos undique cinctos vi-
 derent, nec eorum ullum evasurum existimarunt:
 ita desperatae his visae erant res Graecorum. Quibus
 autem lubentibus ea res acciderat, hi acriter inter se
 contendebant, ut quisque primus, navi capta Attica,
 praemium a rege acciperet: nam Atheniensium po-
 tissima ratio apud utrumque hostium exercitum ha-
 bebatur. (11.) Graeci, quum adhuc fronte in lon-
 gum directa proras navium omnium hosti adversas

μενοι, ἐς τὸ μέσον τὰς πρύμνας συνήγαγον· δεύτερα
δὲ σημήναντος, ἔργου εἶχοντο, ἐν ὀλίγῳ περ ἀπολαμ-
5 φθέντες, καὶ κατὰ στόμα. Ἐνθαῦτα τριήκοντα νέας
αἰρέουσι τῶν βαρβάρων, καὶ τὸν Γόργου τοῦ Σαλα-
μινίων βασιλῆος ἀδελφεὸν Φιλάονα, τὸν Χέρσιος, λό-
γιμον ὄντα ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἄνδρα. πρῶτος δὲ Ἑλ-
λῆνων νέα τῶν πολεμίων εἴλε ἀνὴρ Ἀθηναῖος Λυκομή-
10 δης Αἰσχροῦ, καὶ τὸ ἀριστήϊον ἔλαβε οὗτος. Τοὺς
δ' ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ταύτῃ ἐτεραλκείως ἀγωνιζομένους,
νῦξ ἐπελθοῦσα διέλυσε. οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἐπὶ τὸ Ἀρ-
τεμίσιον ἀπέπλων, οἱ δὲ βάρβαροι ἐς τὰς Ἀφέτας,
πολλὸν παρὰ δόξαν ἀγωνισάμενοι. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυ-
15 μαχίᾳ Ἀντίδωρος Λήμνιος, μῦθος τῶν σὺν βασιλεῖ
Ἑλλήνων ὄντων, αὐτομολεῖ ἐς τοὺς Ἕλληνας· καὶ οἱ

habuissent, ut editum est signum, primum puppes in
medium contraxerunt: deinde, altero edito signo,
adgressi sunt opus; et in exiguum licet spatium con-
clusi, iam a fronte undique (in orbem) impetum
in hostes fecerunt. Ibi tunc triginta ceperunt naves
Barbarorum, et Philaonem, Chersidis filium, Gorgi
Salaminiarum regis fratrem, spectatum in exercitu
virum. Primus ex Graecis navem hostium cepit civis
Atheniensis Lycomedes, Aeschreae filius, et virtutis
praemium princeps hic retulit. Caeterum ancipite
Marte pugnam hanc navalem pugnantes ingruens
nox diremit: et Graeci quidem ad Artemisium sunt
reversi; Barbari vero Aphetas, multo graviore,
quam exspectaverant, certamine defuncti. In hac
navali pugna, ex Graecis qui cum rege militabant,
unus Antidorus Lemnius ad Graecorum transiit

τες, ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ τὰς νέας, ἐλπίσαντες σφεας
 εὐπετέως αἰρήσειν· οἰκότες κάρτα ἐλπίσαντες, τὰς μὲν 5
 γε τῶν Ἑλλήνων ὀρέοντες ὀλίγας νέας, τὰς δὲ ἑαυτῶν
 πλήθει τε πολλαπλησίας, καὶ ἄμεινον πλωούσας. κα-
 ταΦρονήσαντες ταῦτα, ἐκυκλοῦντο αὐτοὺς ἐς μέσον.
 Ὅσοι μὲν νυν τῶν Ἰωνῶν ἔσαν εὐνοοὶ τοῖσι Ἑλλήσι, ἀέ-
 κοντές τε ἐστρατεύοντο, συμφορὴν τε ἐποιεῦντο μεγάλην, 10
 ὀρέοντες περιεχομένους αὐτοὺς, καὶ ἐπιστάμενοι ὡς οὐ-
 δὲὶς αὐτέων ἀπογοστήσει· οὕτω ἀσθενέα σφι ἐφαίνετο
 εἶναι τὰ τῶν Ἑλλήνων πρήγματα. ὅσοισι δὲ καὶ ἡδομέ-
 νοισι ἦν τὸ γινόμενον, ἀμίλλαν ἐποιεῦντο ὅπως αὐτὸς
 ἕκαστος πρῶτος νέᾳ Ἀττικὴν ἐλὼν, παρὰ βασιλῆος 15
 δῶρα λάμψεται· Ἀθηναίων γὰρ αὐτοῖσι λόγος ἦν πλεῖ-
 11 στος ἀνὰ τὰ στρατόπεδα. Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ὡς ἐσή-
 μνην, πρῶτα μὲν, ἀντίπρωροι τοῖσι βαρβάροισι γενό-

cepturos sperantes: probabili utique spe, ut qui
 Graecorum naves adeo paucas viderent, suas vero
 et multis partibus numerosiores et melius navigan-
 tes. Haec illi cogitantes, medios Graecos circum-
 cluserunt. Ibi tum, quicumque ex Ionibus bene cu-
 piebant Graecis, et invitī militabant, hi in maxima
 calamitate ponebant quod illos undique cinctos vi-
 derent, nec eorum ullum evasurum existimarunt:
 ita desperatae his visae erant res Graecorum. Quibus
 autem lubentibus ea res acciderat, hi acriter inter se
 contendebant, ut quisque primus, navi capta Attica,
 praemium a rege acciperet: nam Atheniensium po-
 tissima ratio apud utrumque hostium exercitum ha-
 bebatur. (11.) Graeci, quum adhuc fronte in lon-
 gum directā prorās navium omnium hosti adversas

μενοι, ἐς τὸ μέσον τὰς πρύμνας συνήγαγον· δεύτερας
 δὲ σημνάντος, ἔργου εἶχοντο, ἐν ὀλίγῳ περ ἀπολαμ-
 5 φθέντες, καὶ κατὰ στόμα. Ἐνθαῦτα τριήκοντα νέας
 αἰρέουσι τῶν βαρβάρων, καὶ τὸν Γόργου τοῦ Σαλα-
 μινίων βασιλῆος ἀδελφεὸν Φιλάονα, τὸν Χέρσιος, λό-
 γιμον ἔοντα ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἄνδρα. πρῶτος δὲ Ἑλ-
 λήνων νέα τῶν πολεμίων εἶλε ἀνὴρ Ἀθηναῖος Λυκομή-
 10 δης Αἰσχρέου, καὶ τὸ ἀριστήριον ἔλαβε οὗτος. Τοῦς
 δ' ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ταύτῃ ἑτεραλκέως ἀγωνιζομένους,
 νύξ ἐπιλθοῦσα διέλυσε. οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἐπὶ τὸ Ἄρ-
 τεμίσιον ἀπέπλων, οἱ δὲ βάρβαροι ἐς τὰς Ἀφέτας,
 πολλὸν παρὰ δόξαν ἀγωνισάμενοι. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυ-
 15 μαχίᾳ Ἀντίδωρος Λήμνιος, μούνος τῶν σὺν βασιλεῖ
 Ἑλλήνων ὄντων, αὐτομολεῖ ἐς τοὺς Ἕλληνας· καὶ οἱ

habuissent, ut editum est signum, primum puppes in
 medium contraxerunt: deinde, altero edito signo,
 adgressi sunt opus; et in exiguum licet spatium con-
 clusi, iam a fronte undique (in orbem) impetum
 in hostes fecerunt. Ibi tunc triginta ceperunt naves
 Barbarorum, et Philaonem, Chersidis filium, Gorgi
 Salaminiorum regis fratrem, spectatum in exercitu
 virum. Primus ex Graecis navem hostium cepit civis
 Atheniensis Lycomedes, Aeschreae filius, et virtutis
 praemium princeps hic retulit. Caeterum ancipite
 Marte pugnam hanc navalem pugnantes ingruens
 nox diremit: et Graeci quidem ad Artemisium sunt
 reversi; Barbari vero Aphetas, multo graviore,
 quam exspectaverant, certamine defuncti. In hac
 navali pugna, ex Graecis qui cum rege militabant,
 unus Antidorus Lemnius ad Graecorum transivit

Ἀθηναῖοι διὰ τοῦτο τὸ ἔργον ἔδωκαν αὐτῷ χῶρον ἐν Σαλαμῖνι.

- 12 Ὡς δὲ εὐφρόνη ἐγεγόνει, ἥν μὲν τῆς ὥρης μέσον θέρους, ἐγίνετο δὲ ὕδωρ τε ἄπλετον διὰ πάσης τῆς νυκτός, καὶ σκληραὶ βρονταὶ ἀπὸ τοῦ Πηλίου· οἱ δὲ νεκροὶ καὶ τὰ ναυήγια ἐξεφορέοντο ἐς τὰς Ἀφέτας, καὶ περὶ τὰς πρῶρας τῶν νεῶν εἰλόοντο, καὶ ἐτάρασσον τοὺς ταρσοὺς τῶν κωπῶν. οἱ δὲ στρατιῶται οἱ ταύτῃ, ἀκούοντες ταῦτα, ἐς φόβον κατιστέατο, ἐλπίζοντες πάγχυ ἀπολέσθαι, ἐς οἷα κακὰ ἤκον. πρὶν γὰρ ἢ καὶ ἀναπνεῦσαι σφας ἐκ τῆς ναυηγίης καὶ τοῦ χυμῶνος τοῦ γινομένου κατὰ Πήλιον, ὑπέλαβε ναυμαχίῃ καρτερεῖν 10 ἐκ δὲ τῆς ναυμαχίης, ὄμβρος τε λάβρος, καὶ ρεύματα ισχυρὰ ἐς θάλασσαν ὠρμημένα, βρονταὶ τε σκλη-

partes: cui dein ob hoc factum Athenienses praedidium in Salamine dono dederunt.

(12.) Facta nocte, quum esset medium anni tempus aestivum, immensa vis aquarum tota nocte cecidit de coelo, et dira tonitrua exstiter de Pelio: moxque cadavera et naufragia eiiciebantur versus Aphetas, et circa navium prorasolvebantur, palmulasque impediabant remorum. Haec audientes qui ibi erant milites, terrore perculsi, prorsus se perituros existimabant, tot tantisque simul malis ingruentibus. Etenim priusquam e naufragio et tempestate ad Pelium coorta potuissent respirare, gravis incidit pugna navalis; post pugnam vero vehementissimus imber, et validi torrentes in mare decurrentes, et

ραί. καὶ τούτοις μὲν τοιαύτη νύξ ἐγένετο. Τοῖσι δὲ 13
ταχθεῖσι αὐτέων περιπλῶειν Εὐβοίαν, ἡ αὐτὴ περ ἐοῦ-
σα νύξ, πολλὰν ἦν ἔτι ἀγριωτέρη, τοσούτῳ ὅσῳ ἐν πε-
λάγει Φερομένοισι ἐπέπιπτε. καὶ τὸ τέλος σφι ἐγένετο
5 ἄχαρι· ὥς γὰρ δὴ πλώουσι αὐτοῖσι χειμῶν τε καὶ τὸ
ὔδωρ ἐπεγύμνωτο, θοῦσι κατὰ τὰ Κοῖλα τῆς Εὐβοίας,
Φερόμενοι τῷ πνεύματι, καὶ οὐκ εἰδότες τῇ ἐφέροντο,
ἐξέπιπτον πρὸς τὰς πέτρας. ἐποικέτο τε πᾶν ὑπὸ τοῦ
Θεοῦ, ὅπως ἂν ἐξισωθεῖν τῷ Ἑλληνικῷ τὸ Περσικόν,
10 μηδὲ πολλῶν πλῆθον εἴη. οὗτοι μὲν νυν περὶ τὰ Κοῖλα
τῆς Εὐβοίας διαφθείροντο. Οἱ δ' ἐν Ἀφέτῃσι βάρβα- 14
ροι, ὥς σφι ἀσμένιοις ἡμέρῃ ἐπέλαμψε, αἰτρήμα τε
εἶχαν τὰς νῆας, καὶ σφι ἀπεχρέετο κακῶς πρησσοῦσι
ἡσυχίῃ ἄγειν ἐν τῷ παρόντι. τοῖσι δὲ Ἕλλησι ἐπιβώ-

dira tonitrua. Hi igitur talem egerunt noctem. (13.)

At, quibus mandatum erat circum Euboeam circum-
navigare, his eadem nox multo fuit atrocior; tanto
quidem magis, quod in medio pelago versantibus
incidit. Et tristis illis finis fuit. Nam postquam illis
navigantibus, quum adversus *Coela Euboeae* essent,
[latine *Cava* dixeris] tempestas atque imber incidit;
vento abrepti, nescientes ipsi quo ferrentur, ad pe-
tras impingebantur. Adeo omnia effecit Deus, qui-
bus Persarum copiae aequales fierent copiis Graeco-
rum, nec multo eis essent superiores. Hi igitur circa
Coela Euboeae perierunt. (14.) Qui ad Aphetas erant
Barbari, ut grata illis dies illuxit, tranquillās tenuere
naves; bene secum agi existimantes, si, malis de-
functi, quietem in praesenti agere possent. At Grae-
cis subsidio venire tres et quinquaginta Atticae na-

- θιον νέες τρεῖς καὶ πενήκοντα Ἀττικάι. αὐταὶ τε δὴ 5
 σφίας ἐπέρρῳσαν ἀπικόμεναι, καὶ ἅμα ἀγγελίῃ ἐλ-
 θούσα, ὡς τῶν βαρβάρων οἱ περιπλῶντες τὴν Εὐ-
 βοίαν πάντες εἶσαν διεφθαρμένοι ὑπὸ τοῦ γενομένου
 χειμῶνος. Φυλάξαντες δὲ τὴν αὐτὴν ὥρην, πλῶντες
 ἐπέπεσον νηυσὶ Κιλίσσησι· ταύτας δὲ διαφθείραντες, ὡς 10
 εὐφρόνῃ ἐγένετο, ἀπέπλων ὀπίσω ἐπὶ τὸ Ἀρτέμισιον.
 15 Τρίτῃ δὲ ἡμέρῃ, δεινὸν τι ποιησάμενοι οἱ στρατηγοὶ
 τῶν βαρβάρων, νέας οὕτω σφι ὀλίγας λυμαίνεσθαι,
 καὶ τὸ ἀπὸ Ξέρξεω δειμαίνοντες, οὐκ ἀνέμειναν ἔτι τοὺς
 Ἕλληνας μάχης ἄρξαι· ἀλλὰ παρακελευσάμενοι, κα-
 τὰ μέσον ἡμέρης ἀνῆγον τὰς νέας. Συνέπιπτε δὲ ὥστε 5
 ταῖς αὐταῖς ἡμέραις τὰς ναυμαχίας γίνεσθαι ταύτας
 καὶ τὰς πεζομαχίας τὰς ἐν Θερμοπύλῃσι. ἦν δὲ πᾶς
 ὁ ἀγὼν τοῖσι κατὰ θάλασσαν, περὶ τοῦ Εὐρίπου·

ves: quarum et adventus vires illorum animosque
 confirmavit, et adlatus simul nuncius, *Barbaros
 Euboeam circumnavigantes coorta tempestate cun-
 ctos periisse*. Itaque eadem diei hora, qua pridie,
 navibus evecti, in Cilicienses naves impetum fece-
 runt: hisque corruptis, ingruente nocte, ad Arte-
 misium reversi sunt.

(15.) Tertio vero die, aegerrime ferentes Barbaro-
 rum duces, tam paucas naves adeo contumeliosa sibi
 damna inferre, veritique *Xerxis* iram, non amplius
 exspectarunt dum Graeci pugnae facerent initium;
 sed se invicem cohortati, circa medium diei navi-
 bus sunt evecti. Accidit autem, ut eisdem diebus et
navales hae pugnae, et pedestres ad Thermopylas,
 pugnarentur. Et erat certamen omne, mari, de Eu-

626, 1.

- ὥσπερ τοῖσι ἀμφὶ Λεωνίδα, τὴν ἐσβολὴν φυλάσσειν.
 10 οἱ μὲν δὲ παρεκαλεύοντο, ὅπως μὴ παρήσουσι ἐς τὴν
 Ἑλλάδα τοὺς βαρβάρους· οἱ δ', ὅπως τὸ Ἑλληνικὸν
 στράτευμα διαφθείραντες, τοῦ πόρου κρατήσωσι. Ὡς 16
 δὲ ταξάμενοι οἱ Ξέρξεω ἐπέπλων, οἱ Ἕλληνες αἰρέ-
 μας εἶχον πρὸς τῷ Ἀρτεμισίῳ. οἱ δὲ βάρβαροι μηνονι-
 δὲς ποιήσαντες τῶν νεῶν, ἐκυκλέοντο ὡς περιλάβοιεν
 5 αὐτούς. ἐνθεῦτεν οἱ Ἕλληνες ἐπανεπλώνον τε καὶ συνέ-
 μισγον. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίᾳ παραπλήσιοι ἀλλή-
 λουσι ἐγίνοντο. ὁ γὰρ Ξέρξεω στρατὸς ὑπὸ μεγάλῃς τε
 καὶ πλήθεος, αὐτὸς ὑπ' ἐαυτοῦ ἐπίπτε, ταρασσομε-
 νέων τε τῶν νεῶν, καὶ περιπιπτούσεων περὶ ἀλλήλας.
 10 ὅμως μέντοι ἀντεῖχε, καὶ οὐκ εἶκε· δεινὸν γὰρ χρῆμα
 ἐποιεῦντο, ὑπὸ νεῶν ὀλίγων ἐς φυγὴν τραπέσθαι. πολ-

ripo; quemadmodum Leonidae et his qui cum eo erant,
 de custodiendo transitu in Graeciam. Hi igitur sese
 cohortabantur, ne Barbaros in Graeciam transmittere-
 rent: illi vero, ut classem delerent Graecorum, et
 freto potirentur. (16.) Iam, ubi instructa acie evecta
 est regia classis, quieti Graeci ad Artemisium ste-
 tere. At postquam illi in lunae speciem ordinare
 naves instituerunt, quo Graecos undique cinctos
 tenerent; tum vero hi quoque evecti sunt, prae-
 liumque commiserunt. Et in hac quidem *navali*
pugna pares fere utrimque fuere. Etenim *Xerxis*
 classis ob multitudinem navium ipsa se impediabat,
 quum et turbarentur naves, et aliae in alias mutuo
 inciderent. At nihilo tamen secius restiterunt, neque
 se receperunt; quippe indignissimam rem ducentes,
 a paucis navibus in fugam verti. Igitur multae qui-
Herod. T. IV. P. I.

18 HERODOTI HISTOR. VIII.

- λαὶ μὲν δὴ τῶν Ἑλλήνων νέες διεφθείροντο, πολλοὶ δὲ ἄνδρες· πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνες νέες τε τῶν βαρβάρων καὶ ἄνδρες. οὕτω δὲ ἀγωνιζόμενοι, διέστησαν χωρὶς
- 17 ἑκάτεροι. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίῃ Αἰγύπτιοι μὲν τῶν Ἑέρξῃ στρατιωτῶν ἠρίστευσαν· οἱ ἄλλα τε μεγάλα ἔργα ἀπέδεξαντο, καὶ νέας αὐτοῖσι ἀνδράσι εἶλον Ἑλληνίδας πέντε. τῶν δὲ Ἑλλήνων κατὰ ταύτην τὴν ἡμέ-
 ρην ἠρίστευσαν Ἀθηναῖοι, καὶ Ἀθηναίων Κλεωνίης ὁ Ἀλ- 5
 κibiάδew· ὃς δαπάνην οἰκὴν παρέχόμενος ἐστρατεύετο ἀνδράσι τε δικησιόισι καὶ οἰκῇ νηί.
- 18 Ὡς δὲ διέστησαν, ἄσμενοι ἑκάτεροι ἐς ὄρμον ἡπεί-
 γοντο. οἱ δὲ Ἕλληνες, ὡς διακριθέντες ἐκ τῆς ναυμα-
 χίης ἀπηλλάχθησαν, τῶν μὲν νεκρῶν καὶ τῶν ναυηγίων
 ἐπεκράτεον· τρηχέως δὲ περιεφθέντες, καὶ οὐκ ἥκιστα
 Ἀθηναῖοι, τῶν αἰ ἡμίσεαι τῶν νεῶν τετραμέναι ἔσαν, 5

dem Graecorum naves perierunt, multi item homines; sed longe plures et naves Barbarorum et homines. Hoc vero certamine defuncti, discesserunt utrimque. (17.) In hac pugna, ex Xerxis militibus praecipuam virtutis laudem Aegyptii retulere, quum aliis editis praeclare factis, tum captis quinque Graecorum navibus simul cum vectoribus. Inter Graecos, virtus eminuit Atheniensium: et inter Athenienses, Cliniae virtus, filii Alcibiadis; qui propria navi militabat, privato sumtu ducentis viris instructa.

(18.) Diremto praelio, libenter utrique ad suam stationem properarunt. Et Graeci, ut e pugna reversi sunt, cadaverum quidem et naufragiorum sunt potiti; sed, quum aspere fuissent accepti, et maxime Athenienses, quorum dimidia pars navium

627, 31.

δρησµὸν δὴ ἐβούλευον ἔσω εἰς τὴν Ἑλλάδα. Νόω δὲ 19
 λαβὼν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὡς, εἰ ἀπορραγεῖ ἀπὸ τοῦ
 βαρβαρίου τό τε Ἴωνικόν Φῦλον καὶ τὸ Καρικόν, οἳ τε
 εἴσαν τῶν λοιπῶν κατύπερθε γενέσθαι, ἐλαυνόντων τῶν
 5 Εὐβοέων πρόβατα ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ταύτῃ συλλέ-
 ξας τοὺς στρατηγοὺς, ἔλεγέ σφι, ὡς δοκεῖ ἔχειν τινα
 παλάμην, τῇ ἐλπίσει τῶν βασιλῆος συµμάχων ἀπε-
 στησείν τοὺς ἀρίστους. ταῦτα μὲν νυν εἰς τοσοῦτο παρε-
 γύμνου. ἐπὶ δὲ τοῖσι κατήκουσι πρήγμασι τάδε ποιη-
 10 τέα σφι εἶναι ἔλεγε· τῶν τε προβάτων τῶν Εὐβοεικῶν
 καταθύειν ὅσα τις ἐθέλοι· κρίσσον γὰρ εἶναι τὴν στρα-
 τηὴν ἔχειν, ἢ τοὺς πολεμίους· παραίνεέ τε προειπτεῖν τοῖσι
 ἐωυτῶν ἐκάστους, πῦρ ἀνακαίειν. κομιδῆς δὲ πέρι, τὴν
 ὥρην αὐτῶ μελήσειν, ὥστε ἀσινίας ἀπικέσθαι εἰς τὴν

vulneratae erant, ad interiora Graeciae se recipere decreverunt. (19.) Themistocles vero, reputans secum, si Ionicum genus atque Caricum abstraheretur a Barbaro, reliquis copiis superiores evadere posse Graecos; quum Euboeenses per id tempus greges suos ad mare agerent, eo convocavit Graecorum duces, dixitque, *videri sibi, ansam se habere, qua speraret fortissimos socios abstrahi a rege posse.* Et hoc quidem nonnisi hactenus illis aperuit: *ad res autem praesentes quod spectat, ita illis faciendum ait; de Euboeensium gregibus quotquot quisque vellet pecudes mactaret: satius enim esse, suos milites illas habere, quam hostes.* Simul illos hortatus est, ut quisque praeciperet suis ignes accendere. *De reditu vero, sibi, ait, curae fore iustum tempus quo salvi in Graeciam essent per-*

18 HERODOTI HISTOR. VIII.

- καὶ μὲν δὴ τῶν Ἑλλήνων νέες διεφθείροντο, πολλοὶ δὲ ἄνδρες· πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνες νέες τε τῶν βαρβάρων καὶ ἄνδρες. οὕτω δὲ ἀγωνιζόμενοι, διέστησαν χωρὶς
- 17 ἑκάτεροι. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίᾳ Αἰγύπτιοι μὲν τῶν Ἑέρξειω στρατιωτῶν ἠρίστευσαν· οἱ ἄλλα τε μεγάλα ἔργα ἀπέδέξαντο, καὶ νέας αὐτοῖσι ἀνδράσι εἶλον Ἑλληνίδας πέντε. τῶν δὲ Ἑλλήνων κατὰ ταύτην τὴν ἡμέ-
 ρην ἠρίστευσαν Ἀθηναῖοι, καὶ Ἀθηναίων Κλεινίης ὁ Ἄλ-
 κibiάδεω ὃς δαπάνην οἰκηίην παρεχόμενος ἐστρατεύετο
 ἀνδράσι τε δημοσίοισι καὶ οἰκηίῃ νηϊ.
- 18 Ὡς δὲ διέστησαν, ἄσμενοι ἑκάτεροι εἰς ὄρμον ἠπεί-
 γοντο. οἱ δὲ Ἕλληνες, ὥς διακριθέντες ἐκ τῆς ναυμα-
 χίης ἀπηλλάχθησαν, τῶν μὲν νεκρῶν καὶ τῶν ναυηγίων
 ἐπεκράτεον· τρηχέως δὲ περιεφθέντες, καὶ οὐκ ἥκιστα
 Ἀθηναῖοι, τῶν αἰ ἡμίσεαι τῶν νεῶν τετραμέναι ἔσαν, 5

dem Graecorum naves perierunt, multi item homines; sed longe plures et naves Barbarorum et homines. Hoc vero certamine defuncti, discesserunt utrimque. (17.) In hac pugna, ex Xerxis militibus praecipuam virtutis laudem Aegyptii retulere, quum aliis editis praeclare factis, tum captis quinque Graecorum navibus simul cum vectoribus. Inter Graecos, virtus eminuit Atheniensium: et inter Athenienses, Cliniae virtus, filii Alcibiadis; qui propria navi militabat, privato sumtu ducentis viris instructa.

(18.) Diremto praelio, libenter utrique ad suam stationem properarunt. Et Graeci, ut e pugna reversi sunt, cadaverum quidem et naufragiorum sunt potiti; sed, quum aspere fuissent accepti, et maxime Athenienses, quorum dimidia pars navium

627, 31.

δρησμόν δὴ ἐβούλευον ἔσω εἰς τὴν Ἑλλάδα. Νόω δὲ 19
 λαβὼν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὡς, εἰ ἀποῤῥαγείῃ ἀπὸ τοῦ
 βαρβαρίου τό τε Ἴωνικόν Φῦλον καὶ τὸ Καρικόν, οἷοί τε
 εἴσαν τῶν λοιπῶν κατύπερθε γενέσθαι, ἐλαυνόντων τῶν
 5 Εὐβοέων πρόβατα ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ταύτῃ συλλέ-
 ξας τοὺς στρατηγοὺς, ἔλεγέ σφι, ὡς δοκέοι ἔχειν τινα
 παλάμην, τῇ ἐλπίζοι τῶν βασιλῆος συμμάχων ἀπε-
 στησείν τοὺς ἀρίστους. ταῦτα μὲν νυν εἰς τοσοῦτο παρε-
 γύμνου. ἐπὶ δὲ τοῖσι κατήκουσι πρήγμασι τάδε ποιη-
 10 τέα σφι εἶναι ἔλεγε· τῶν τε προβάτων τῶν Εὐβοικῶν
 καταθύειν ὅσα τις ἐθέλοι· κρείσσον γὰρ εἶναι τὴν στρα-
 τηὴν ἔχειν, ἢ τοὺς πολεμίους· παραίνεέ τε προειπὼν τοῖσι
 ἐαυτῶν ἐκάστους, πῦρ ἀνακαίειν. κομιδῆς δὲ πέρι, τὴν
 ὥρην αὐτῶ μελήσειν, ὥστε ἀσινίας ἀπικέσθαι εἰς τὴν

vulneratae erant, ad interiora Graeciae se recipere decreverunt. (19.) *Themistocles* vero, reputans secum, si Ionicum genus atque Caricum abstraheretur a Barbaro, reliquis copiis superiores evadere posse Graecos; quum Euboeenses per id tempus greges suos ad mare agerent, eo convocavit Graecorum duces, dixitque, *videri sibi, ansam se habere, qua speraret fortissimos socios abstrahi a rege posse.* Et hoc quidem nonnisi hactenus illis aperuit: *ad res autem praesentes quod spectat, ita illis faciendum ait; de Euboeensium gregibus quotquot quisque vellet pecudes mactaret: satius enim esse, suos milites illas habere, quam hostes.* Simul illos hortatus est, ut quisque praeciperet suis ignes accendere. *De reditu vero, sibi, ait, curae fore iustum tempus quo salvi in Graeciam essent per-*

Ἑλλάδα. ταῦτα ἤρσε σφι ποίειν· καὶ αὐτίκα πῦρ 15
 20 ἀνακαυσάμενοι, ἐτράποντο πρὸς τὰ πρόβατα. Οἱ
 γὰρ Εὐβοεῖς παραχρησάμενοι τὸν Βάκιδος χρησμὸν ὡς
 οὐδὲν λέγοντα, οὔτε τι ἐξεκομίσαντο οὐδὲν, οὔτε πρὸς-
 αἶξαντο, ὡς παρесоμένου σφι πολέμου, περιπίτεια τε
 ἐποίησαντο σφίσι αὐτοῖσι τὰ πηήγματα. Βάκιδι γὰρ 5
 ὧδε ἔχει περὶ τούτων ὁ χρησμός·

Φράζεο βαρβαρόφωνον· ὅταν ζυγὸν εἰς ἄλλα βάλλῃ
 βύβλινον, Εὐβοίης ἀπέχειν πολυμηκάδας αἶγας.
 τούτοις δὲ οὐδὲν τοῖσι ἐπίσι χρησαμένοις ἐν τοῖσι τότε
 παρσοῦσί τε καὶ προσδοκίμοις κακοῖσι, παρῆν σφι συμ- 10
 21 φορῇ χρῆσθαι πρὸς τὰ μέγιστα. Οἱ μὲν δὲ ταῦτα
 ἐπρησσαν, παρῆν δὲ ὁ ἐκ Τρηχῖνος κατάσκοπος. ἦν
 μὲν γὰρ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ κατάσκοπος, Πολύας, γένος

*venturi. Atque haec illis facere placuit: protinus-
 que accensis ignibus, ad pecudes sese converterunt.*
 (20.) Nempe Euboeenses, insuper habito *Bacidis
 oraculo*, quasi nihil dicente, nihil neque ex insula
 exportaverant, nec in munita loca importaverant,
 quasi nullus adfuturus hostis esset; adeoque ipsi res
 suas in magnum discrimen adduxerant. Est autem
Bacidis de his oraculum huiusmodi:

*Cogita barbara - lingua - loquentem: is quando
 iuga imposuerit mari
 byblina, fac ut procul Euboeā absint multum-
 mecantes caprae.*

His versibus quum illi in malis tunc et praesentibus
 et imminentibus non essent usi, in promptu erat ut
 in maximas inciderent calamitates. (21.) Dum haec
 aguntur, adfuit e Trachine speculator. Nam, et *ad*

Ἀντικυρεὺς, τῷ προσετέτακτο, (καὶ εἶχε πλοῖον κα-
5 τήρης ἐτοῖμον,) εἰ παλήσειε ὁ ναυτικός στρατός, ση-
μαίνειν τοῖσι ἐν Θερμοπύλῃσι ἐοῦσι· ὥς δ' αὐτως ἦν
Ἀβρωνύχος ὁ Λυσικλέος, Ἀθηναῖος, καὶ παρὰ Λεωνίδῃ
ἐτοῖμος τοῖσι ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ἐοῦσι ἀγγέλλειν τριηκοντέ-
ρω, ἣν τι καταλαμβάνη νεώτερον τὸν πεζόν. Οὗτος ὦν
10 ὁ Ἀβρωνύχος ἀπικόμενός σφι ἐσήμεινε τὰ γεγονότα
περὶ Λεωνίδα καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ. οἱ δὲ, ὥς ἐπύ-
θοντο ταῦτα, οὐκέτι ἐς ἀναβολὰς ἐποιεῦντο τὴν ἀπο-
χώρησιν, ἐκομίζοντο δὲ ὥς ἕκαστοι ἐτάχθησαν· Κορίν-
θιοι πρῶτοι, ὕστατοι δὲ Ἀθηναῖοι.

Ἀθηναίων δὲ νέας τὰς ἀρίστα πλωύσας ἐπιλεξά- 22
μενος Θεμιστοκλῆς, ἐπορεύετο περὶ τὰ πότιμα ὕδατα,

XXI. 5. παλήσειε. παλαίσειεν cod. noster ms.

Artemisium speculator fuit, Polyas genere Anti-
cyrensis, cui mandatum erat, (et ad hoc remis bene
instructum navigium in parato habebat) ut, si con-
fluxisset classis, id illis qui *ad Thermopylas* erant
significaret: et similiter apud Leonidam Abronychus,
Lysiclis filius, Atheniensis, paratus fuit qui con-
sensa actuaria navi his ad *Artemisium* renunciaret,
si pedestribus copiis novi quidpiam accidisset. Hic
igitur Abronychus advenit, significavitque quae circa
Leonidam eiusque exercitum gesta erant. Quibus illi
rebus cognitis, iam non amplius differendum sibi
reditum iudicantes, receperunt se eodem ordine quo
in statione erant locati; primi Corinthii, postremi
Athenienses.

(22.) Tum vero *Themistocles*, selectis velocissi-
mis Atheniensium navibus, ad aquas quasque circa

ἐντάμνων ἐν τοῖσι λίθοις γράμματα, τὰ Ἴωνες, ἐπελ-
 θόντες τῇ ὑστεραίῃ ἡμέρῃ ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον, ἐπελέξαν-
 το. τὰ δὲ γράμματα ταύτῃ ἔλεγε· „ Ἄνδρες Ἴωνες, οὐ 5
 „ ποιεῖτε δίκαια ἐπὶ τοὺς πατέρας στρατευόμενοι, καὶ
 „ τὴν Ἑλλάδα καταδουλούμενοι. ἀλλὰ μάλιστα μὲν
 „ πρὸς ἡμέων γίνεσθε· εἰ δὲ ὑμῖν ἐστὶ τοῦτο μὴ δυνατόν
 „ ποιῆσαι, ὑμεῖς δὲ ἔτι καὶ νῦν ἐκ τοῦ μέσου ἡμῖν ἔξω-
 „ σθε καὶ αὐτοὶ, καὶ τῶν Καραίων δέεσθε τὰ αὐτὰ ὑμῖν 10
 „ ποιεῖν. εἰ δὲ μηδέντερον τούτων οἷον τε γίνεσθαι, ἀλλ’
 „ ὑπ’ ἀναγκαίης μέζονος κατέζευχθε ἢ ὥστε ἀπίστα-
 „ σθαι, ὑμεῖς γε ἐν τῷ ἔργῳ, ἐπεὶ ἀνυμνίσγωμεν,
 „ ἐβλοκακάζετε, μεμνημένοι ὅτι ἀπ’ ἡμέων γεγόνατε,
 „ καὶ ὅτι ἀρχῆθεν ἢ ἔχθρη πρὸς τὸν βαρβαρὸν ἀπ’ ὑμέων 15
 „ ἡμῖν γέγονε.“ Θεμιστοκλῆς δὲ ταῦτα ἔγραφε, δο-

ea loca potabiles se conferens, lapidibus incidit scri-
 pta, quae Iones postridie eius diei ad Artemisium
 adpellentes legerunt. Erat autem scriptorum senten-
 tia haec: *Viri Iones! inique agitis, qui contra*
parentes militatis, et Graeciam in servitutem co-
namini redigere. Immo vero, quod maxime a vo-
bis postulamus, nostris a partibus state! Id si
facere non licet vobis, at etiam nunc neutris vos
partibus adiungite, et vos ipsi, et Caribus, ut
idem faciant, persuadete! Sin horum neutrum fieri
potest, sed graviore necessitate, quam ut deficere
ab hostibus possitis, estis adstricti; in ipso sal-
tem opere, quando pugnam conseremus, consulto
cessate! memores a nobis vos esse progenitos, at-
que etiam inimicitias has, quas cum Barbaris ge-
rimus, primam a vobis originem traxisse. Haec

629, 89.

κέν ἐμοί, ἐπ' ἀμφοτέρω νοέων ἴα, ἢ λαβόντα τὰ
 γράμματα βασιλῆα, Ἴωνας ποιήσῃ μεταβαλέειν καὶ
 γενέσθαι πρὸς ἑαυτῶν, ἢ, ἐπεὶ τε ἀνεπιχθῆ, καὶ δια-
 20 βληθῇ πρὸς Ξέρξεα, ἀπίστους ποιήσῃ τοὺς Ἴωνας, καὶ
 τῶν ναυμαχιῶν αὐτοὺς ἀπόσχη. Θεμιστοκλῆς μὲν 23
 ταῦτα ἐγγράψε. τοῖσι δὲ βαρβάροισι αὐτίκα μετὰ
 ταῦτα πλοῖω ἦλθε ἀπὸ Ἰστιάειν, ἀγγέλλων τὸν δεη-
 σμὸν τὸν ἀπ' Ἀρτεμισίου τῶν Ἑλλήνων. οἱ δ' ὑπ' ἀπι-
 5 στίης τὸν μὲν ἀγγέλλοντα εἶχον ἐν Φυλακῇ, νῆας δὲ
 ταχίας ἀπέστειλαν προκατοφρομένας. ἀπαγγελλάν-
 των δὲ ταυτέων τὰ ἦν, οὕτω δὲ ἅμα ἡλίω σκιδναμένα
 πᾶσα ἡ στρατιὴ ἔπλωε αἰλῆς ἐπὶ τὸ Ἀρτεμισιον. ἐπι-
 10 ἀπὸ τούτου ἔπλων ἐς Ἰστιάην. ἀπικόμενοι δὲ, τὴν πό-

*Themistocles scripsit, ut equidem arbitror, re in
 utramque partem deliberata; quo eisdem his scrip-
 tis, sive ea laterent barbaros, Iones ad deficien-
 dum a rege et ad Graecos transeundum permoveren-
 tur; sive ea renunciata essent Xerxi et in calumniam
 apud eum adducta, de fide suspecti redderentur Io-
 nes, eaque caussâ a pugnis navalibus procul habe-
 rentur. (23.) Dum haec agit Themistocles, conti-
 nuo post Graecorum discessum civis Histiaeensis,
 navigio profectus, Barbaris fugam illorum ab Arte-
 misio nunciavit. At illi, fidem nuncio non adhiben-
 tes, in custodia hominem tenuerunt; velocesque na-
 ves, quae rem explorarent, praemiserrunt. A quibus
 quum relatum esset id quod res erat, ita demum
 universa simul classis, ut primi spargebantur radii
 solis, ad Artemisium profecta est. Ibi usque ad me-*

λιν ἔσχον τῶν Ἰστιαίων· καὶ τῆς Ἑλλοπῆς μοίρης,
γῆς δὲ τῆς Ἰστιαϊτίδος, τὰς παραβαλασσίας κώμας
πάσας ἐπέδραμον.

- 24 Ἐνθαῦτα δὲ τούτων ἰόντων, Ξέρξης ἑτοίμασάμενος
τὰ περὶ τοὺς νεκροὺς, ἔπεμπε εἰς τὸν ναυτικὸν στρατὸν
κῆρυκα. προετοιμάσατο δὲ τάδε. ὅσοι τοῦ στρατοῦ τοῦ
ἑαυτοῦ ἦσαν νεκροὶ ἐν Θερμοπύλῃσι, ἦσαν δὲ καὶ δύο
μυριάδες, ὑπολιπόμενοι τούτων ὡς χιλίους, τοὺς λοι- 5
ποὺς, τάφρους ὀρυζάμενος, ἔβαινε, φυλλάδα τε ἐπι-
βαλὼν, καὶ γῆν ἐπαμυσάμενος, ἵνα μὴ ὀφείησαν ὑπὸ
τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ. ὡς δὲ δέβη εἰς τὴν Ἰστιαίην ὁ
κῆρυξ, σύλλογον ποιησάμενος παντὸς τοῦ στρατοπέδου,
ἔλεγε τάδε· „Ἄνδρες σύμμαχοι, βασιλεὺς Ξέρξης τῷ 10
„βουλομένῳ ὑμῶν παραδίδωσι, ἐκλιπόντα τὴν τάξιν

ridiem morati, *Histiaeam* inde navigarunt. Quo ubi
pervenere, Histiaeorum urbe potiti, maritimos om-
nes vicos Ellopii agri, qui ditionis Histiaeotidis est,
incursarunt.

(24.) Hi dum ibi morantur, interim *Xerxes*, post-
quam quae ad occisorum cadavera spectant praepa-
raverat, nuncium misit ad classem. Praeparaverat
autem haecce. Quotquot de ipsius exercitu cecide-
rant, (erant autem ad vicies mille) ex his nonnisi
mille admodum reliquit, caeteros factis in id fossis
sepelivit, superne stratis arborum foliis, ingestaque
humo, ne a classiariis conspicerentur. Ut Histiaeam
praeco pervenit, convocata totius exercitus concione,
haec edixit: *Viri, armorum socii! Rex Xerxes*
unicuique e vobis, quisquis voluerit, potestatem
dat suum ordinem relinquiendi, spectatumque ve-

„καὶ ἐλθόντα, θεήσασθαι ὅπως μάχεται πρὸς τοὺς
„ἀνοήτους τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἥλπισαν τὴν βασιλῆος δύ-
„ναμιν ὑπερβαλέεσθαι.“ Ταῦτα ἐπαγγυλαμένον, 25
μετὰ ταῦτα οὐδὲν ἐγένετο πλοίων σπανιότερον· οὕτω
πολλοὶ ἤθελον θεήσεσθαι. διαπεραιωθέντες δὲ, ἐθπεῦν-
το διεξιόντες τοὺς νεκρούς· πάντες δὲ ἠπιστέατο τοὺς καί-
6 μένους εἶναι πάντας Λακεδαιμονίους καὶ Θεσπίας,
ὄροντες καὶ τοὺς εἰλωτας. οὐ μὲν οὐδ' ἐλάνθανε τοὺς
διαβεβηκότας Ξέρξης ταῦτα πρήξας περὶ τοὺς νεκρούς
τοὺς ἑαυτοῦ· καὶ γὰρ δὴ καὶ γελοῖον ἦν. τῶν μὲν, χί-
λοι ἐφαίνοντο νεκροὶ κείμενοι· οἱ δὲ, πάντες ἐκάτο
10 αἰεὲς συγκεκομισμένοι ἐς τὸ αὐτὸ χωρίον, τέσσερες χι-
λιάδες. Ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν πρὸς Θένην ἐτράποντο·
τῇ δ' ὑστεραίῃ οἱ μὲν ἀπέπλων ἐς Ἰστιαίην ἐπὶ τὰς

*niendi quo pacto ille cum male sanis his homi-
nibus pugnet, qui se regis copias superaturos
esse speraverant. (25.) Haec postquam nuncius edi-
xit, mox nihil rarius fuit quam navigia: ita multi
cupidi erant spectandi. Et hi, ad Thermopylas trans-
vecti, obierunt spectaruntque cadavera: et, quum
Lacedaemoniis mixtos hilotas viderent, hos omnes,
qui ceciderant, Lacedaemonios et Thespienses esse
arbitrabantur. Nec vero latuit eos quid de suis, qui
cecidérant, Xerxes fecisset: namque manifeste ridi-
culum erat; quum Persarum nonnisi mille iacentia
cadavera conspicerentur, Graecorum autem in unum
locum congesta quatuor millia. Hunc igitur diem
spectando insumsere: postridie vero classiarii, qui
traiccerant, Histiaeam ad naves sunt reversi; Xerxes
autem cum suis ad ulterius progrediendum se accin-*

26 νῆας, οἱ δὲ ἀμφὶ Ξέρξεια εἰς ὁδὸν ὀρμέατο. Ἦσαν δὲ σφί αὐτόμολοι ἄνδρες ἀπ' Ἀρκαδίας ὀλίγοι τινές, βίου τε δειόμενοι, καὶ ἐνεργοὶ βουλόμενοι εἶναι. ἄγοντες δὲ τούτους εἰς ὅσιν τὴν βασιλῆος, ἐπυνθάνοντο οἱ Πέρσαι περὶ τῶν Ἑλλήνων τὰ ποίειεν· εἰς δὲ τις πρὸ πάντων 5 ἦν ὁ εἰρωτέων αὐτοὺς ταῦτα. Οἱ δὲ σφί ἔλεγον, ὡς „Ὀλύμπια ἄγοιεν, καὶ θεωροῖεν ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἵππικόν.“ ὁ δὲ ἐπείρετο ὅ τι τὸ ἄθλον εἴη σφί κε- μενον, περὶ ὅτεν ἀγωνίζονται· οἱ δ' εἶπον „τῆς ἐλατῆς τὸν δίδόμενον στέφανον.“ Ἐνθαῦτα εἶπας γνώμην γεν- 10 ναιοτάτην Τριτανταίχμης ὁ Ἀρταβάνου, δειλίην ᾧφλεε πρὸς βασιλῆος. πυνθανόμενος γὰρ τὸ ἄθλον ἐὸν στέφανον, ἀλλ' οὐ χρήματα, οὔτε ἠνέσχετο σιγῶν, εἰπέ τε εἰς πάντας τάδε· „Παπαὶ, Μαρδόνιε, κοίους ἐπ' ἀν- 15 ὄρας ἡγαγες μαχησομένους ἡμέας, οἱ οὐ περὶ χρη-

xit. (26.) Per idem tempus venire ad Persas transfugae ex Arcadia, homines numero pauci, victum quaerentes, et operam suam illis praestare cupientes. Hos in conspectum regis adductos interrogarunt Persae de Graecis, quidnam illi facerent: et unus quidam prae caeteris erat, qui hoc ex illis quaesivit. Responderunt illi, *Olympia Graecos agere, spectareque certamen gymnicum et curule*. Tum rursus interrogati, *quodnam esset propositum praemium, de quo contenderent?* dixere, *oleae dari coronam*. Ibi tum Tritantaechmes, nobilissimam dicens sententiam, timiditatis culpam apud regem incurrit. Ut enim audivit, coronam esse certaminis praemium, non pecunias, silentium non tenuit; sed coram omnibus, *Papae, inquit, Mardonie, quales*

„μάτων τὸν ἀγῶνα ποιεῦνται, ἀλλὰ περὶ ἀρετῆς!“
Τούτῳ μὲν δὴ ταῦτα εἶρητα.

Ἐν δὲ τῷ διὰ μέσου χρόνῳ, ἐπεὶ τε τὸ ἐν Θερμο- 27
πύλῃσι τρώμα ἐγεγόνει, αὐτίκα Θεσσαλοὶ πέμπουσι
κῆρυκα εἰς Φωκέας, ἅτε σφι ἐνέχοντες αἰεὶ χόλον,
ἀπὸ δὲ τοῦ ὑστάτου τρώματος καὶ τὸ κάρτα. Ἐσβα-
5 λόντες γὰρ πανστρατιῇ αὐτοὶ τε οἱ Θεσσαλοὶ καὶ οἱ
σύμμαχοι αὐτέων εἰς τοὺς Φωκέας, οὐ πολλοῖσι ἔτεσι
πρότερον ταύτης τῆς βασιλῆος στρατηλασίης, ἐσσώθη-
σαν ὑπὸ τῶν Φωκέων, καὶ περιέφθησαν τρηχέως. ἐπεὶ
τε γὰρ κατεπλήθησαν εἰς τὸν Πάρησσον οἱ Φωκέες,
10 ἔχοντες μάντιν Τελλίνην τὸν Ἥλειον, ἐνθαῦτα ὁ Τελ-
λῆς οὗτος σοφίζεται αὐτοῖσι τοιόνδε. γυνώσας ἄνδρας
ἐξακασίους τῶν Φωκέων τοὺς ἀρίστους, αὐτοὺς τε τεύ-
τους καὶ τὰ ὅπλα αὐτέων, νυκτὸς ἐπιθήκατο τοῖσι Θεσ-

*contra viros tu nos pugnatueros duxisti, qui non
de pecuniis, sed de virtute, certamina instituunt!*
Hoc eius dictum memoratur.

(27.) Interea temporis, post infelicem rerum ad
Thermopylas exitum, protinus *Thessali* praeconem
miserunt ad *Phocenses*; quippe quibus semper fue-
rant infensi, maxime vero a clade novissime ab
illis accepta. Etenim paucis annis ante hanc expe-
ditionem a Barbaro susceptam *Thessali* eorumque
socii, quum omnibus copiis invasissent *Phocenses*,
victi ab illis erant aspereque accepti. Quum enim
apud *Phocenses*, ad *Parnassum* conclusos, vates es-
set *Tellias Eliensis*, callidum inventum hic *Tellias*
illis commentus erat huiusmodi. Sexcentis viris *Pho-*
censium fortissimis, et ipsis et eorum armis, cretā

σαλοῖσι· προείπας αὐτοῖσι, τὸν ἂν μὴ λευκανθίζοντα
 ἴδωνται, τοῦτον κτείνειν. τούτους ὧν αἱ τε Φυλακαὶ τῶν 15
 Θεσσαλῶν πρῶται ἰδοῦσαι ἐφοβήθησαν, δόξασαι ἄλ-
 λο τι εἶναι τέρας, καὶ μετὰ τὰς Φυλακάς αὐτὴ ἡ στρα-
 τὴ, οὕτω ὥστε τετρακισχιλίων κρατῆσαι νεκρῶν καὶ
 ἀσπίδων Φωκέας· τῶν τὰς μὲν ἡμισείας εἰς Ἄβας ἀνέ-
 θεσαν, τὰς δὲ εἰς Δελφούς· ἡ δὲ δεκάτῃ ἐγένετο τῶν 20
 χρημάτων ἐκ ταύτης τῆς μάχης, οἱ μεγάλοι ἀνδριάν-
 τες οἱ περὶ τὸν τρίποδα συνεστεῶτες, ἔμπροσθε τοῦ νηοῦ
 τοῦ ἐν Δελφοῖσι, καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι ἐν Ἀβησι ἀνακέα-
 28 ται. Ταῦτα μὲν νυν τὸν πεζὸν ἐργάσαντο τῶν Θεσ-
 σαλῶν οἱ Φωκέες, πολιορκέοντας ἐωυτούς· ἐσβαλοῦσαν
 δὲ εἰς τὴν χώραν ἵππον αὐτέων, ἐλυμήναντο ἀνηκέστως.
 ἐν γὰρ τῇ ἐσβολῇ ἥ ἐστὶ κατὰ Τάμπολιν, ἐν ταύτῃ

dealbatis, noctu de improvise impetum in Thessalos
 fecit, mandato dato suis, ut, *quemcumque non albi-
 cantem cernerent, hunc interficerent*. Igitur primae
 Thessalorum custodiae, his conspectis, aliud existi-
 mantes esse prodigium, fugam capessiverunt, et
 post custodias ipse exercitus; ita ut quatuor milli-
 bus caesorum et scutorum potirentur Phocenses,
 quorum scutorum dimidium apud Abas dedicarunt,
 reliquas Delphis; utque ex decima pecuniarum hoc
 praelio partarum factae sint ingentes illae statuae,
 quae ante templum Delphicum circa tripodem po-
 sitae sunt, et aliae similes Abis dedicatae. (28.)
 Hoc modo *Phocenses* peditatum acceperant *Thessa-
 lorum*, a quibus fuerant oppugnati: equitatum vero
 eorumdem, terram ipsorum invadentem, insuperabili
 elade adfecerant. Nam in introitu, qui est ad Hyam-

632, 79.

5 τάρφρον μεγάλην ὀρύξαντες, ἀμφορέας κεινούς ἐς αὐτὴν
κατέθηκαν· χοῦν δὲ ἐπιφορήσαντες, καὶ ὁρμοιώσαντες
τῷ ἄλλῳ χώρῳ, ἐδέκοντο τοὺς Θεσσαλοὺς ἐσβάλλον-
τας. οἱ δὲ, ὡς ἀναρπασόμενοι τοὺς Φωκέας, Φερόμε-
νοι ἐσέπεσον ἐς τοὺς ἀμφορέας. ἐνθαῦτα οἱ ἵπποι τὰ
10 σκέλεα διεφθάρησαν. Τούτων δὴ σφι ἀμφοτέρων 29
ἔχοντες ἔγκοτον οἱ Θεσσαλοὶ, πέμψαντες κήρυκα, ἡγό-
ρευον τάδε· „ὦ Φωκέες, ἥδη τι μᾶλλον γνωσιμαχέ-
„τε μὴ εἶναι ὁμοῖοι ἡμῖν. πρόσθεν τε γὰρ ἐν τοῖσι Ἐλ-
5 „λησι, ὅσον χρόνον ἐκεῖνα ἡμῖν ἦνδανε, πλέον αἰεὶ κοτε
„ὕμέων ἐφερόμεθα· νῦν τε παρὰ τῷ βαρβάρῳ τοσούτον
„δυνάμεθα, ὥστε ἐπ' ἡμῖν ἐστὶ τῆς γῆς τε ἐστερεῖσθαι
„καὶ πρὸς ἡνδραποδίσθαι ὑμέας. ἡμέες μέντοι, τὸ πᾶν
„ἔχοντες, οὐ μνησικαχέομεν· ἀλλ' ἡμῖν γενέσθω ἀντ'

polin, ductâ ingente fossâ, in eaque vacuis deposi-
tis amphoris, et solo iniecta humo rursus aequato,
incurrentes exspectaverant Thessalos. Et illi, tam-
quam facile eos oppressuri, magno impetu invecti,
in amphoras inciderant, et equi fractis cruribus pe-
rierant. (29.) Cuius duplicis cladis caussa infensi
Phocensibus Thessali, misso praecone, haecce eis
edixere: *Meliora edocti, Phocenses, intelligite
tandem, pares vos nobis non esse. Nam et antehac
inter Graecos, quoad nobis res eorum placuere,
superiores semper fuimus vobis, et nunc apud
Barbarum tantum valemus, ut penes nos sit et
agro vos exui, et in servitutem abripi. At, liceat
omnia possimus, tamen iniuriarum non sumus
memores: sed pro illis rependantur nobis quin-*

80 HERODOTI HISTOR. VIII.

„αὐτέων πενήκοντα τάλαντα ἀργυρίου, καὶ ὑμῖν ὑπο- 10
„δεκόμεθα τὰ ἐπιόντα ἐπὶ τὴν χώραν ἀποτρέψειν.“

- 30 Ταῦτά σφι ἐπαγγέλλοντο οἱ Θεσσαλοί. οἱ γὰρ
Φωκέες μῦνοι τῶν ταύτῃ ἀνθρώπων οὐκ ἐμήδιζον, κατ'
ἄλλο μὲν οὐδὲν, ὥς ἐγὼ συμβαλλεόμενος εὐρίσκω, κα-
τὰ δὲ τὸ ἔχθος τὸ Θεσσαλῶν· εἰ δὲ Θεσσαλοὶ τὰ Ἑλ-
λῆων ἠῦξον, ὥς ἐμοὶ δοκέειν, ἐμήδιζον ἂν οἱ Φωκέες. 5
ταῦτα ἐπαγγελλομένων Θεσσαλῶν, οὔτε δάσιν ἔφα-
σαν χρήματα, παρέχειν τέ σφι Θεσσαλοῖσι ὁμοίως
μηδίξειν, εἰ ἄλλως βουλοίατο· ἀλλ' οὐκ ἔσεσθαι ἐκόν-
31 τες εἶναι προδόται τῆς Ἑλλάδος. Ἐπειδὴ δὲ ἀνηείχθη-
σαν οὗτοι οἱ λόγοι, οὕτω δὴ οἱ Θεσσαλοὶ, κεχολωμέ-
νοι τοῖσι Φοκεῦσι, ἐγένοντο ἡγεμόνες τῷ βαρβάρῳ τῆς
οδοῦ. ἐκ μὲν δὴ τῆς Τρηχινίης εἰς τὴν Δωρίδα εἰσεβα-

*quaginta argenti talenta; et recipimus vobis, aver-
suros nos mala terrae vestrae impendentia.*

(30.) Haec Phocensibus Thessali edixere. Soli enim ex omnibus illarum regionum hominibus Phocenses Medorum partes non sequebantur, nulla quidem alia de caussa, ut ego collatis inter se rationibus reperio, nisi odio Thessalorum; qui si Graecorum partibus se adiunxissent, cum Medis facturi Phocenses erant. Ista igitur quum Thessali edixissent; nec pecunias se daturus, responderunt Phocenses, et in promptu sibi esse, Medorum partes, similiter atque Thessali faciant, amplecti, si modo vellent; sed nolle se ultro proditores esse Graeciae. (31.) Quod ubi relatum est responsum, tum vero Thessali, irati Phocensibus, viae duces fuere Barbaro. Et primum quidem ex Trachinia Doridem sunt

- 5 λον. τῆς γὰρ Δωρίδος χώρας ποδῶν στενὸς ταύτῃ κα-
ταταίνει, ὡς τριήκοντα σταδίων μάλιστα καὶ εὖρος, καί-
μενος μεταξύ τῆς τε Μηλίδος καὶ τῆς Φωκίδος χώρας,
ἥπερ ἦν τὸ παλαιὸν Δρυοπίς· ἡ δὲ χώρα αὕτη ἐστὶ μη-
τρόπολις Δωριέων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ. ταύτην ὦν τὴν
10 Δωρίδα γῆν οὐκ εἰσίναντο ἐσβαλόντες οἱ βάρβαροι· ἐμή-
διζόν τε γὰρ, καὶ οὐκ ἰδόκει Θεσσαλοῖσι. Ὡς δὲ ἐκ 32
τῆς Δωρίδος εἰς τὴν Φωκίδα ἐσέβαλον, αὐτοὺς μὲν τοὺς
Φωκίας οὐκ αἰρέουσι. οἱ μὲν γὰρ τῶν Φωκίων εἰς τὰ
ἄκρα τοῦ Παρνησοῦ ἀνέβησαν· ἐστὶ δὲ καὶ ἐπιτηδὴ
5 δέξασθαι ὅμιλον τοῦ Παρνησοῦ ἢ κορυφὴν κατὰ Νέω-
να πόλιν κειμένη ἐπ' ἐωυτῆς· Τιθορέα αὖνομα αὐτῇ· εἰς
τὴν δὴ ἀνηνέικαντο, καὶ αὐτοὶ ἀνέβησαν. οἱ δὲ πλεῖνες
αὐτίων, εἰς τοὺς Ὀζόλας Λοκροὺς ἐξεκομίσαντο, εἰς

ingressi. Etenim Doricae terrae angusta lacinia, triginta fere stadiorum latitudine, huc porrigitur, inter Maliacam et Phocidem terram interiecta; qui tractus olim *Dryopis* erat. Est autem haec regio metropolis Dorien-
sium, qui Peloponnesum incolunt. Hanc igitur Doridem terram ingressi barbari non vastarunt: etenim cum Medis sentiebant incolae, nec placuerat Thessalis ut iniuria his inferretur. (32.) Ut vero ex Doride in Phocidem sunt ingressi, ipsos quidem Phocenses non sunt nacti. Nam eorum alii in Parnassi fastigia conscenderant: est autem ad recipiendam multitudinem idoneus Parnassi vertex contra Neonem oppidum seorsum situs, cui Tithorea nomen; in quem nimirum et res suas comportaverant, et ipsi adscenderant. Maior vero pars eorundem in Ozolas Locros sese atque res suas receperant, in Am-

Ἀμφισσαν πόλιν, τὴν ὑπὲρ τοῦ Κρισαίου πεδίου οἰκισ-
μένην. Οἱ δὲ βάρβαροι τὴν χώραν πᾶσαν ἐπέδραμον 10
τὴν Φωκίδα· Θεσσαλοὶ γὰρ οὕτω ἤγον τὸν στρατόν·
ὁκόσα δὲ ἐπέσχον, πάντα ἐπέφλεγον καὶ ἔκειρον, καὶ
33 ἐς τὰς πόλεις ἐνιόντες πῦρ καὶ ἐς τὰ ἱερά. Πορευόμενοι
γὰρ ταύτῃ παρὰ τὸν Κηφιστὸν ποταμὸν, ἐδήϊον πᾶν-
τα, καὶ κατὰ μὲν ἔκαυσαν Δρύμον πόλιν, κατὰ δὲ
Χαραδρην, καὶ Ἐρωχον, καὶ Τεθρώνιον, καὶ Ἀμφι-
καιαν, καὶ Νέωνα, καὶ Πιδίεας, καὶ Τριτίας, καὶ 5
Ἐλάτειαν, καὶ Τάμπολιν, καὶ Παραποταμίους, καὶ
Ἄβας· ἔνθα ἦν ἱερὸν Ἀπόλλωνος πλούσιον, θησαυροῖσι
τε καὶ ἀναθήμασι πολλοῖσι κατεσκευασμένον· ἦν δὲ
καὶ τότε, καὶ νῦν ἐστὶ, χρηστήριον αὐτόθι· καὶ τοῦτο
τὸ ἱερὸν συλήσαντες ἐνέπρησαν. καὶ τινες διώκοντες εἶλον 10
τῶν Φωκίων πρὸς τοῖσι οὔρεσι· καὶ γυναῖκάς τινας διέ-

phissam oppidum, supra Crisaeum campum situm.
Barbari autem universam terram Phocidem incur-
sarunt; ita enim exercitum duxerunt Thessali: et
quocumque pervenerunt, cuncta cremarunt vastaruntque, ignem et in oppida et in templa iniicientes. (33.) Hac enim iter facientes secundum Cephissum fluvium, omnia depopulati sunt; cremaruntque Drymon oppidum, et Charadram, et Erochum, et Tethronium, et Amphicaeam, et Neonem, et Pedieas, et Triteas, et Elateam, et Hyampolin, et Parapotamios, et Abas, ubi opulentum erat Apollinis templum thesauris donariisque multis instructum: eratque ibidem, atque etiam nunc est, oraculum: et hoc etiam templum, exspoliatum, igne cremarunt. Atque Phocensium nonnullos, ad montana insecuti, ca-

Φθειραν μισγόμενοι ὑπὸ πλήθεος. Παραποταμίους δὲ 34
 παραμειβόμενοι οἱ βάρβαροι, ἀπίκοντο εἰς Πανοπέας.
 ἐνθεῦτεν δὲ ἤδη διακρινομένη ἡ στρατιὴ αὐτέων ἐσχίζετο.
 τὸ μὲν πλείστον καὶ δυνατώτατον τοῦ στρατοῦ, ἀμα
 5 αὐτῷ Ξέρξῃ πορευόμενον ἐπ' Ἀθήνας, ἐσέβαλε εἰς Βοιω-
 τοὺς, εἰς γῆν τὴν Ὀρχομενίων. Βοιωτῶν δὲ πᾶν τὸ πλῆθος
 ἐμήδιζε· τὰς δὲ πόλεις αὐτέων ἄνδρες Μακεδόνες διατε-
 ταγμένοι ἔσωζον, ὑπὸ Ἀλεξάνδρου ἀποπεμφθέντες·
 ἔσωζον δὲ, τῇδε βουλόμενοι δῆλον ποιεῖν Ξέρξῃ ὅτι τὰ
 10 Μήδων Βοιωτοὶ φρονέοιεν. οὗτοι μὲν δὴ τῶν βαρβάρων
 ταύτῃ ἐτράποντο.

Ἄλλοι δὲ αὐτέων, ἡγεμόνας ἔχοντες, ὁρμέατο ἐπὶ τὸ 35
 ἱεὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, ἐν δεξιῇ τὸν Παρνησσὸν ἀπέργοντες.
 ὅσα δὲ καὶ οὗτοι ἐπέσχον τῆς Φωκίδος, πάντα εἰσινα-

ptivos fecerunt; et nonnullis etiam mulieribus, ob mul-
 titudinem vim facientium, necem adtulerunt. (34.)
 Parapotamios praetergressi Barbari, in Panopensium
 agrum venerunt. Inde iam discretæ illorum copiae,
 bifariam divisae sunt. Plurima quidem et validissi-
 ma pars exercitus, cum ipso Xerxe Athenas tendens,
 in Boeotiam intravit, in fines Orchomeniorum. Boeo-
 torum autem universa multitudo cum Medis sentie-
 bat: et oppida illorum tutabantur viri Macedones,
 ab Alexandro ad hoc missi; tutabantur ea autem,
 hoc ipso declaraturi Xerxi, cum Medis sentire Boeo-
 tos. Hi igitur ex Barbaris hac via incedebant.

(35.) At illorum alii, sumtis viarum ducibus, ver-
 sus *Delphicum templum* intendebant iter, Parnas-
 sum a dextra relinquentes. Quascumque vero etiam
 hi Phocidis permearunt regiones, has cunctas eva-
 Herod. T. IV. P. I, C

- μώρεον· καὶ γὰρ τῶν Πανοπέων τὴν πόλιν ἐνέπρησαν,
καὶ Δαυλίων, καὶ Αἰολιδέων. Ἐπορεύοντο δὲ ταύτῃ ἀπο- 5
σχισθέντες τῆς ἄλλης στρατιῆς τῶνδε εἵνεκα, ὅπως συ-
λῆσαντες τὸ ἱερόν τὸ ἐν Δελφοῖσι, βασιλεῖ Ξέρξῃ ἀπο-
δέξαιεν τὰ χρήματα. πάντα δ' ἠπίστατο τὰ ἐν τῷ ἱερῷ
ὅσα λόγου ἦν ἄξια Ξέρξης, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἀμει-
νον ἢ τὰ ἐν τοῖσι οἰκίοισι ἔλιπε, πολλῶν αἰεὶ λεγόντων, 10
καὶ μάλιστα τὰ Κροίσου τοῦ Ἀλυάττεω ἀναθήματα.
- 36 Οἱ Δελφοὶ δὲ, πυνθανόμενοι ταῦτα, ἐς πᾶσαν ἀρρω-
δίην ἀπύκατο. ἐν δείματι δὲ μεγάλῳ κατεστεῶτες,
ἐμαντεύοντο περὶ τῶν ἱερῶν χρημάτων, εἴτε σφέα κατὰ
γῆς κατορύξουσιν, εἴτε ἐκκομίσουσιν ἐς ἄλλην χώραν. ὁ 5
δὲ θεὸς σφεας οὐκ ἔα κινέειν, φάς „αὐτὸς ἱκανὸς εἶ-

XXXV. 5. Αἰολιδέων. Αἰολιδῶν alii. Δαυλιῶν corrigendum cen-
suere viri docti.

starunt: nam et Panopensium oppidum incenderunt,
et Dauliorum, et Aeolidensium. [*sive* Lilaecensium.]
Viam autem istam hi, seiuncti a reliquo exercitu,
ingressi sunt hoc consilio, ut, spoliato Delphico tem-
plo, opes illius Xerxi regi repraesentarent. Noverat
autem, ut ego accepi, Xerxes omnia quae in hoc
templo erant melius quam quae suis in aedibus re-
liquerat, quippe multis ea constanter memoranti-
bus, ac praesertim Croesi donaria, Alyattis filii.
(36.) Eius rei nuncius gravissimum Delphensibus
timorem iniecit: quo terrore perculsi, oraculum de
sacris pecuniis rebusque pretiosis consuluerunt,
utrum in terram eas defoderent, an in aliam regio-
nem exportarent. At vetuit Deus loco illas movere,
dicens, *se ipsum ad tutanda sua sufficere*. Quo

ναι τῶν ἐωυτοῦ προκατῆσθαι. “ Δελφοὶ δὲ, ταῦτα ἀκούσαντες, σφέων αὐτέων πέρι ἐφρόντιζον. τέκνα μὲν νυν καὶ γυναῖκας πέρην ἐς τὴν Ἀχαιίην διέπεμψαν· αὐτέων δὲ οἱ μὲν πλεῖστοι ἀνέβησαν ἐς τοῦ Παρηησοῦ τὰς κο-
 10 ρυφας, καὶ ἐς τὸ Κωρύκιον ἄντρον ἀνηνείκοντο· οἱ δὲ ἐς Ἀμφισσαν τὴν Λοκρίδα ὑπέξῃλθον. πάντες δὲ ὧν οἱ Δελφοὶ ἐξέλιπον τὴν πόλιν, πλὴν ἐξήκοντα ἀνδρῶν καὶ τοῦ προφήτεω. Ἐπεὶ δὲ αἶγχοῦ τε ἔσαν οἱ βάρβαροι 37 ἐπιόντες, καὶ ἀπαύρουν τὸ ἱερὸν, ἐν τούτῳ ὁ προφήτης, τῷ οὐνομα ἦν Ἀκέρατος, ὁρᾷ πρὸ τοῦ νηοῦ ὅπλα προκείμενα ἔσωθεν ἐκ τοῦ μεγάρου ἐξενηγεγμένα ἱερὰ, τῶν
 5 οὐκ ὅσιον ἦν ἄπτεσθαι ἀνθρώπων οὐδενί. ὁ μὲν δὴ ἦτε Δελφῶν τοῖσι παρεοῦσι σημανέων τὸ τέρας. Οἱ δὲ βάρβαροι ἐπειδὴ ἐγίνοντο ἐπειγόμενοι κατὰ τὸ ἱερὸν τῆς Προνηΐης Ἀθηναίης, ἐπιγίνεται σφί τερεα ἔτι μέζονα τοῦ

audito responso, iam sibi ipsis *Delphenses* consuluerunt: et liberos quidem et uxores trans mare in Achaiam dimisere: ipsorum vero plerique in iuga conscenderunt Parnassi, resque suas in Corycium antrum comportarunt; alii vero in Amphissam Locridem secesserunt. Itaque cuncti Delphenses reliquerunt urbem, exceptis sexaginta viris et propheta. (37.) Ut vero adpropinquarunt invadentes Barbari, iamque in conspectu habuere templum; ibi tunc propheta, cui nomen erat Aceratus, sacra arma vidit ante templum proposita, ex interiore penetrali prolata, quae nulli hominum fas erat tangere. Atque ille hoc prodigium Delphensibus, qui in urbe aderant, nunciatum ivit. Ut vero gradum accelerantes Barbari prope aedem fuere *Minervae Pronaeae*,

πρὶν γενομένου τέρεος. Θῶυμα μὲν γὰρ καὶ τοῦτο κάρ-
 τα ἐστὶ, ὅπλα ἀρήϊα αὐτόματα Φανῆναι ἔξω προκί- 10
 μενα τοῦ νηοῦ· τὰ δὲ δὴ ἐπὶ τούτῳ δεύτερα ἐπιγενόμε-
 να, καὶ διὰ πάντων Φασμάτων ἄξια θαυμάσαι μάλι-
 στα. Ἐπεὶ γὰρ δὴ ἔσαν ἐπιόντες οἱ Βάρβαροι κατὰ τὸ
 ἱρὸν τῆς Προνήϊς Ἀθηναίης, ἐν τούτῳ ἐκ μὲν τοῦ οὐρα-
 νοῦ κεραυνοὶ αὐτοῖσι ἐνέπιπτον, ἀπὸ δὲ τοῦ Παρηησοῦ 15
 ἀπορράγεισαι δύο κορυφαὶ ἐφέροντο πολλῶ πατάγῳ ἐς
 αὐτούς, καὶ κατέλαβον συχνούς σφεων, ἐκ δὲ τοῦ ἱροῦ
 38 τῆς Προνήϊς βοή τε καὶ ἀλαλαγμός ἐγένετο. Συμ-
 μιγνέντων δὲ τούτων πάντων, φόβος τοῖσι βαρβάροισι
 ἐνεπεπτάκει. μαθόντες δὲ οἱ Δελφοὶ Φεύγοντάς σφεας,
 ἐπικαταβάντες, ἀπέκτειναν πλῆθος τι αὐτέων· οἱ δὲ
 περιέοντες ἰθὺ Βοιωτῶν ἔφευγον. Ἐλεγον δὲ οἱ ἀπονοστή- 5

alia his oblata sunt prodigia, superiori etiam pro-
 digio maiora. Nam et hoc sane mirabile est, arma
 Martia sua sponte extra templum proposita adpa-
 ruisse: sed quae mox deinde evenerunt, ea prae om-
 nibus ostentis maximâ admiratione digna sunt. Ubi
 enim subeuntes Barbari prope Pronaeae Minervae
 aedem fuere, ibi tum et de coelo fulmina in eos
 deciderunt, et de Parnasso abrupta duo cacumina
 ingenti cum fragore in eosdem praecipitarunt, mul-
 tosque oppresserunt, et ex Pronaeae aede clamor et
 ululatus est exauditus. (38.) Quibus rebus simul
 incidentibus, terror Barbaris est incussus: quos ubi
 fugam capessere Delphenses intellexerunt, descen-
 dentes de monte magnam illorum stragem edidere;
 reliqui vero rectâ in Boeotiam profugerunt. Memo-
 rarunt autem, ut ego accepi, hi ex Barbaris qui re-

σαντες οὗτοι τῶν βαρβάρων, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ὡς
πρὸς τούτοισι καὶ ἄλλα ὥρων θεῖα· δύο γὰρ ὀπλίτας,
μέζοντας ἢ κατὰ ἀνθρώπων φύσιν, ἔχοντας ἔπεσθαί σφι,
κτείνοντας καὶ διώκοντας. Τούτους δὲ τοὺς δύο Δελφοὶ 39
λέγουσι εἶναι ἐπιχωρίους ἥρωας, Φυλάκον τε καὶ Αὐ-
τόνοον, τῶν τὰ τεμένεά ἐστι περὶ τὸ ἱόν· Φυλάκου μὲν,
παρ' αὐτὴν τὴν ὁδὸν κατύπερθε τοῦ ἱεροῦ τῆς Προνηΐης·
5 Αὐτονόου δὲ, πέλας τῆς Κασταλῆς, ὑπὸ τῇ Υαμπεΐῃ
κορυφῇ. Οἱ δὲ πεσόντες ἀπὸ τοῦ Παρησσοῦ λίθοι, ἔτι
καὶ ἐς ἡμέας ἔσαν σόοι, ἐν τῷ τεμένει τῆς Προνηΐης
Ἀθηναίης κείμενοι, ἐς τὸ ἐνέσκηψαν διὰ τῶν βαρβάρων
φερόμενοι. Τουτέων μὲν νυν τῶν ἀνδρῶν αὕτη ἀπὸ τοῦ
10 ἱεροῦ ἀπαλλαγὴ γίνεται.

Ὁ δὲ Ἑλλήνων ναυτικὸς στρατὸς ἀπὸ τοῦ Ἄρτε- 40

dierunt, praeter ista se alia etiam ostenta divinitus
missa vidisse: namque duos armatos, maiores quam
pro humana natura, continenter sibi institisse, per-
sequentes caedemque facientes. (39.) Istos duo,
aiunt Delphenses, indigenas fuisse heroas, *Phyla-*
cum et *Autonoum*, quorum fana sunt in templi vi-
cinia; Phylaci quidem, secundum ipsam viam, su-
pra Pronaeae aedem; Autonoi vero, prope Castaliam
sub Hyampeo cacumine. Saxa autem, quae de Par-
nasso deciderant, ad nostram usque aetatem super-
fuerunt, in agro Minervae Pronaeae sacro iacentia;
in quem, postquam per Barbaros devoluta sunt, in-
cubuerunt. Isto igitur modo hi homines a *Delphico*
templo discesserunt.

(40.) Iam *clasis Graecorum*, ab Artemisio pro-

μισίου, Ἀθηναίων δεηθέντων, εἰς Σαλαμῖνα κατίσχει
 τὰς νῆας. τῶνδε δὲ εἰώκα προσεδιήθησαν αὐτέων σχεῖν
 πρὸς Σαλαμῖνα Ἀθηναῖοι, ἵνα αὐτοὶ παῖδάς τε καὶ γυ-
 ναῖκας ὑπέξαγάγωνται ἐκ τῆς Ἀττικῆς, πρὸς δὲ καὶ 5
 βουλευσῶνται τὸ ποιητέον αὐτοῖσι ἔσται. ἐπὶ γὰρ τοῖσι
 κατήκουσι πρήγμασι βουλὴν ἔμμελλον ποιήσεσθαι, ὥς
 εἴψυσμένοι γνώμης. δοκέοντες γὰρ εὐρήσειν Πελοποννη-
 σίους πανδήμει ἐν τῇ Βοιωτῇ ὑποκατημένους τὸν βαρβα-
 ρον, τῶν μὲν εὖρον οὐδὲν ἔον, οἱ δὲ ἐπυνθάνοντο τὸν Ἴσθμὸν 10
 αὐτοὺς τειχέοντας εἰς τὴν Πελοπόννησον, περὶ πλείστου
 τε ποιευμένους περιεῖναι, καὶ ταύτην ἔχοντας ἐν Φυλα-
 κῇ, τὰ δὲ ἄλλα ἀπιέναι. ταῦτα πυνθανόμενοι, οὕτω
 δὴ προσεδιήθησαν σφῶν σχεῖν πρὸς τὴν Σαλαμῖνα.
 41 Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι κατέσχον εἰς τὴν Σαλαμῖνα, Ἀθηναῖοι

fecta, rogatu Atheniensium ad *Salaminem* adpūlit.
 Et hoc quidem consilio Athenienses a sociis, ut ad
 Salamina adpellerent, rogaverant, ut ipsi liberos et
 uxores ex Attica exportatos in tuto locarent, et porro
 quid sibi faciendum esset deliberarent. Nam pro prae-
 sente rerum statu, quum opinione sua essent fru-
 strati, consilium capturi erant. Etenim quum existi-
 massent se Peloponnesios cum omnibus copiis reper-
 turos esse in Boeotia subsidentes ibique Barbarum
 excepturos, nihil horum ropererant: sed certiores
 erant facti, Isthmum illos, qua est introitus in Pe-
 loponnesum, muro intercipere, et haec ut salva sit
 maxime curare, hancque custodire, caetera omitten-
 tes. Haec quum intellexissent Athenienses, idcirco
 socios, ut ad Salamina sisterent classem, rogaverant.
 (41.) Et reliqui quidem ad Salamina adpulerunt,

637, 27.

δὲ εἰς τὴν ἑωυτῶν. μετὰ δὲ τὴν ἄπιξιν, κήρυγμα ἐποιήσαντο. „Ἀθηναίων τῇ τις δύναται, σώζειν τὰ τέκνα τε καὶ τοὺς οἰκέτας.“ Ἐνθαῦτα οἱ μὲν πλείστοι εἰς Τροίξιν-
 5 να ἀπέστειλαν, οἱ δὲ εἰς Αἴγναν, οἱ δὲ εἰς Σαλαμῖνα. ἔσπευσαν δὲ ταῦτα ὑπεκθέσθαι, τῷ χρηστηρίῳ τε βουλόμενοι ὑπηρετεῖν, καὶ δὴ καὶ τοῦδε ἕνεκα οὐκ ἥκιστα λέγουσι οἱ Ἀθηναῖοι, ὅφιν μέγαν Φύλακα τῆς ἀκροπό-
 10 λιος ἐνδιατεῖσθαι ἐν τῷ ἱερῷ. λέγουσί τε ταῦτα, καὶ δὴ καὶ ὡς ἐόντι ἐπιμήνια ἐπιτελέουσι προτιθέντες· τὰ δ' ἐπιμήνια, μελιτόεσσα ἔστι. αὕτη δ' ἡ μελιτόεσσα, ἐν τῷ πρόσθεν αἰεὶ χρόνῳ ἀναισιμουμένη, τότε ἦν ἄψανστος. σημναΐσης δὲ ταῦτα τῆς ἱρείης, μᾶλλον τι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ προθυμότερον ἐξέλιπον τὴν πόλιν, ὡς καὶ

Athenienses vero ad Atticam. Quo ubi pervenere, praeconio edixerunt, *quo loco quisque posset Atheniensium, eo liberos et familiam in tuto locaret.* Ibi tunc plerique Troezena eos miserunt, alii vero in Aeginam, alii Salamina. Properarunt autem suos suaeque extra Atticam in tuto locare, partim oraculi mandato obtemperare cupientes, partim, nec minime, hac de caussa. Dicunt Athenienses, ingentem serpentem, arcis custodem, versari in templo: nec vero id perhibent solum, sed etiam tamquam re vera ibi versanti menstrua sacra faciunt adponuntque: est autem menstruum sacrificium, placenta melle condita. Haec placenta, quum superioribus temporibus constanter consumpta fuisset, tunc intacta erat. Quod ubi significavit antistita templi, tanto magis atque studiosius urbem reliquerunt Athenienses, quod etiam dea arcem deseruisset. Exportatis autem rebus

40 HERODOTI HISTOR. VIII.

τῆς θεοῦ ἀπολειπυῖας τὴν ἀκρόπολιν. ὥς δέ σφι πάν- 15
 42 τα ὑπέξεκτο, ἔπλων ἐς τὸ στρατόπεδον. Ἐπεὶ δὲ οἱ
 ἀπ' Ἀρτεμισίου ἐς Σαλαμῖνα κατέσχον τὰς νέας, συν-
 ἔρρε καὶ ὁ λοιπὸς κύνθανόμενος ὁ τῶν Ἑλλήνων ναυτι-
 κὸς στρατὸς ἐκ Τροιζῆνος· ἐς γὰρ Πώγωνα τὸν Τροιζη-
 νίων λιμένα προέητο συλλέγεσθαι. συνελέχθησάν τε 5
 δὴ πολλῶν πλεῦνες νέες ἢ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ἐναυμάχουν,
 καὶ ἀπὸ πολλῶν πλεούνων. Ναύαρχος μὲν νυν ἐπὶν ὧν-
 τὸς ὅσπερ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, Εὐρυβιάδης ὁ Εὐρυκλείδου,
 ἀνὴρ Σπαρτιήτης, οὐ μόντοι γένεός γε τοῦ βασιλέως
 ἦν· νέας δὲ πολλῶν πλείστας τε καὶ ἀρίστα πλωού- 10
 σας παρείχοντο Ἀθηναῖοι.

43 Ἐστρατεύοντο δὲ οἷδε. Ἐκ μὲν Πελοποννήσου, Λα-
 κεδαιμόνιοι, ἑκατάδεκα νῆας παρεχόμενοι· Κορίνθιοι δέ,

omnibus, in tutoque locatis, ad castra navigarunt.
 (42.) Postquam vero isti ab Artemisio *ad Salamina*
 constituerant classem, accepto eius rei nuncio reli-
 quae etiam *nauticae Graecorum copiae* eodem con-
 fluxerunt, Troezenae profectae. Edictum enim illis
 fuerat, ut ad Pogonem, Troezeniorum portum, con-
 venirent: et convenerant multo plures quam quae
 ad Artemisium navali praelio erant defunctae, et ex
 pluribus civitatibus. Classi cum imperii summa prac-
 sectus erat idem qui ad Artemisium, *Eurybiades*,
Euryclidae filius, Spartanus, nec vero ex regio ge-
 nere natus: sed plurimas naves, optimeque navi-
 gantes, praebuerant Athenienses.

(43.) Qui autem *hac in classe militabant*, hi
 fuere. *Ex Peloponneso*, Lacedaemonii, sedecim na-

τὸ αὐτὸ πλήρωμα παρεχόμενοι τὸ καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ.
 Σικυνῶνιοι δέ, πεντεκαίδεκα παρείχοντο νῆας· Ἐπιδαύ-
 5 ριοι δέ, δέκα· Τροιζήνιοι δέ, πέντε· Ἑρμιονέες δέ, τρεῖς·
 εἶντες οὗτοι, πλὴν Ἑρμιονέων, Δωρικόν τε καὶ Μακε-
 δονὸν ἔθνος, ἐξ Ἐρινεοῦ τε καὶ Πίνδου καὶ τῆς Δρυοπί-
 δος ὕστατα ἐρμηθέντες. οἱ δὲ Ἑρμιονέες εἰσὶ Δρυόπες,
 ὑπὸ Ἡρακλέος τε καὶ Μηλίων ἐκ τῆς νῦν Δωρίδος κα-
 10 λεομένης χώρας ἐξαναστάντες. οὗτοι μὲν νυν Πελοπον-
 νησίῳ ἐστρατεύοντο. Οἱ δὲ ἐκ τῆς ἑξω ἡπείρου Ἄθη- 44
 ναῖοι μὲν, πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους παρεχόμενοι νῆας
 ὀγδῶκοντα καὶ ἑκατὸν, μοῦνοι ἐν Σαλαμῖνι γὰρ οὐ συνε-
 ναυμάχησαν Πλαταιέες Ἀθηναίοισι, διὰ τοιόνδε πρῆ-
 5 γμα. ἀπαλλασσομένων τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Ἀρτε-
 μισίου, ὡς ἐγένοντο κατὰ Χαλκίδα, οἱ Πλαταιέες

ves praebeantes: tum Corinthii, totidem naves cum
 vectoribus praebeantes quot ad Artemisium. Sicyonii
 vero quindecim prae buerunt naves; Epidaurii, decem;
 Troezenii, quinque; Hermionenses, tres. Sunt autem
 isti, exceptis Hermionensibus, Dorica et Macedna
 natio, ex Erineo et Pindo et Dryopide novissime pro-
 fecti. Hermionenses vero Dryopes sunt, ab Hercule
 et Maliensibus ex regione quae Doris nunc vocatur
 eiecti. Hae copiae Peloponnesiorum erant. (44.)
 Ex populis vero continentem extra Peloponnesum
 incolentibus adfuere, primum, *Athenienses*, qui
 prae reliquis omnibus centum et octoginta naves
 contulerunt: et hi quidem nunc soli erant, nam in
 pugna ad Salaminem Atheniensibus Plataeenses prae-
 sto non fuere, hac de caussa. Quo tempore Graeci,
 relicto Artemisio, prope Chalcidem fuerant, Pla-

ἀποβάντες εἰς τὴν περαιὴν τῆς Βοιωτῆς χώρας, πρὸς ἐκ-
 κομιδὴν ἐτράποντο τῶν οἰκετῶν. οὗτοι μὲν νυν τούτους
 σώζοντες ἐλείφθησαν. Ἀθηναῖοι δὲ, ἐπὶ μὲν Πελασγῶν
 ἔχοντων τὴν νῦν Ἑλλάδα καλεομένην, ἔσαν Πελασγοί, 10
 οὐνομαζόμενοι Κραναιοί· ἐπὶ δὲ Κέκροπος βασιλῆος,
 ἐπεκλήθησαν Κεκροπίδαι· ἐκδεξαμένου δὲ Ἐρεχθῆος τὴν
 ἀρχὴν, Ἀθηναῖοι μετωνομάσθησαν· Ἴωνος δὲ τοῦ Ξού-
 θου στρατάρχεω γενομένου Ἀθηναίοισι, ἐκλήθησαν ἀπὸ
 45 τούτου Ἴωνες. Μεγαρεῖς δὲ ταυτὸ πλήρωμα παρείχον- 15
 το τὸ καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ· Ἀμπρακιάται δὲ, ἑπτὰ νέας
 ἔχοντες ἐπεβώθησαν· Λευκάδιοι δὲ, τρεῖς· ἔθνος εὖντες
 46 οὗτοι Δωρικὸν ἀπὸ Κορίνθου. Νησιωτῶν δὲ, Αἰγινῆται
 τριήκοντα παρείχοντο. ἔσαν μὲν σφι καὶ ἄλλαι πεπλη-

XLIV. 13. Ἀθηναῖοι. *Intercidisse nomen Ἐρεχθίδαι suspican-
 tur docti viri.*

tacenses in oppositam Boeotiae oram exscenderant,
 et ad familias suas in tuto locandas erant profecti;
 ita, dum suos tutantur, in tempore non adfuerunt.
Athenienses, quo tempore Pelasgi Graeciam (quae
 nunc vocatur) tenebant, *Pelasgi* fuerant, *Cranai*
 nominati; sub Cecrope vero rege, *Cecropidae* sunt
 adpellati: tum regnante Erechtheo, mutato nomine,
Athenienses adpellati: ab Ione vero, Xuthi filio,
 qui copiarum dux fuit Atheniensium, *Iones* sunt
 denominati. (45.) Megarenses totidem naves cum
 vectoribus contulerant, quot ad Artemisium. Ampra-
 ciotae cum septem navibus praesto erant: Leucadii
 cum tribus; Doricus hic quoque populus est, ex Co-
 rintho. (46.) Ex insulanis *Aeginetae* naves contu-
 lerant triginta: et instructas quidem etiam alias ha-

ρωμέναι νέες, ἀλλὰ τῇσι μὲν τὴν ἐαυτῶν ἐφύλασσαν,
 τρήκοντα δὲ τῇσι ἄριστα πλωούσῃσι ἐν Σαλαμῖνι ἐναυ-
 5 μάχησαν. Αἰγινῆται δὲ εἰσι Δωριεῖς, ἀπὸ Ἐπίδαυρου·
 τῇ δὲ νῆσῳ πρότερον οὐνομα ἦν Οἰνῶνη. μετὰ δὲ Αἰγι-
 νήτας, Χαλκιδεῖς τὰς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ εἴκοσι παρεχόμε-
 νοι, καὶ Ἐρετρίεες τὰς ἐπτά· οὗτοι δὲ Ἴωνές εἰσι. μετὰ
 δὲ, Κεῖοι τὰς αὐτὰς παρεχόμενοι· ἔθνος ἐὼν Ἴωνικόν
 10 ἀπὸ Ἀθηνέων. Νάξιοι δὲ παρείχοντο τέσσερας· ἀπο-
 πεμφθέντες μὲν ἐς τοὺς Μήδους ὑπὸ τῶν πολιητέων,
 κατὰ πῆρ ἄλλοι νησιῶται· ἀλογήσαντες δὲ τῶν ἐντολέων,
 ἀπῆκτο ἐς τοὺς Ἕλληνας, Δημοκρίτου σπεύσαντος,
 ἀνδρὸς τῶν ἀστῶν δοκίμου, καὶ τότε τριηραρχέοντος. Νά-
 15 ξιοι δὲ εἰσι Ἴωνες, ἀπ' Ἀθηνέων γεγονότες. Στυρεῖες δὲ
 τὰς αὐτὰς παρείχοντο νῆας τὰς καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ·

bebant, sed illis suam custodiebant terram, triginta
 vero optime navigantibus pugnarunt ad Salaminem.
 Sunt autem Aeginetae Dorienses, ex Epidauro: no-
 men vero insulae prius *Oenone* fuerat. Post Aegine-
 tas, Chalcidenses aderant cum viginti navibus quas
 easdem ad Artemisium habuerant; et Eretrienses cum
 eisdem septem navibus: Ionica haec gens est. Deinde
 Cei, Ionicus populus Athenis oriundus, cum eisdem
 quibus ad Artemisium. *Naxii* cum quatuor navibus
 aderant; ad Medos quidem missi a civibus, quemad-
 modum reliqui insulani: sed spreto mandato ad
 Graecos sese contulerant hortante Democrito, spe-
 ctato inter suos viro, qui tunc trierarcha erat. Sunt
 autem Iones Naxii, Athenis oriundi. Styrenses eas-
 dem, 'quas ad Artemisium, naves contulerunt;
 Cythnii vero triremem unam, et actuariam quinquā-

Κύθιοι δὲ, μίαν καὶ πεντηκόντερον· ἔόντες συναμφότε-
 ροὶ οὗτοι Δρύοπες. καὶ Σερίφιοί τε καὶ Σίφνιοι καὶ Μή-
 λιοι ἐστρατεύοντο· οὗται γὰρ οὐκ ἔδωσαν μούνοι νησιω-
 47 τέων τῷ βαρβάρῳ γῆν τε καὶ ὕδωρ. Οὗτοι μὲν ἅπαν- 20
 τες ἐντὸς οἰκημένοι Θεσπρωτῶν καὶ Ἀχέροντος ποταμοῦ,
 ἐστρατεύοντο· Θεσπρωτοὶ γάρ εἰσι ὁμουμερόντες Ἀμ-
 πρακιώτησι καὶ Λευκαδίοισι, οἱ ἐξ ἐσχατέων χωρέων
 ἐστρατεύοντο. Τῶν δὲ ἐκτὸς τούτων οἰκημένων, Κροτω- 5
 νῆται μούνοι ἔσαν οἱ ἐβώθησαν τῇ Ἑλλάδι κινδυνεύου-
 ση, νῆι μιῇ, τῆς ἤρχε ἀνὴρ τρεῖς πυθιονίκης, Φαῦλλος.
 48 Κροτανιῆται δὲ γένος εἰσὶ Ἀχαιοί. Οἱ μὲν νυν ἄλλοι,
 τριήρεας παρεχόμενοι ἐστρατεύοντο· Μήλιοι δὲ, καὶ
 Σίφνιοι, καὶ Σερίφιοι, πεντηκόντερους. Μήλιοι μὲν,
 γένος ἔόντες ἀπὸ Λακεδαιμόνος, δύο παρείχοντο· Σίφ-

ginta-remorum: utrique hi Dryopes sunt. Seriphii
 etiam, et Siphnii, et Melii cum Graecis militarunt:
 hi enim soli ex insulanis Barbaro terram et aquam
 non tradiderant. (47.) Quos adhuc memoravi pu-
 gnae ad Salamina socios, hi omnes citra Thespro-
 tiam et Acherontem fluvium habitant: Thesproti
 enim finitimi sunt Ampraciotis et Leucadiis, qui ex
 ultimis Graeciae regionibus adfuerunt. Ex his vero
 qui ultra incolunt, soli *Crotoniatae* fuere, qui pe-
 riliclitanti succurrerent Graeciae, et una quidem nave,
 cui praefuit vir ter Pythiorum certaminum victor,
 Phayllus: sunt autem Crotoniatae origine Achaei.
 (48.) Iam reliqui quidem, quos memoravi, triremes
 praebuerunt; Melii vero et Siphnii et Seriphii pente-
 conteros; [*id est*, longas naves remis quinquaginta
 instructas:] et Melii quidem, genus a Lacedaemone

5 νιοι δὲ καὶ Σερίφιοι, Ἴωνες ἔοντες ἀπ' Ἀθηνέων, μίαν
ἐκάτεροι. Ἀριθμὸς δὲ ἐγένετο ὁ πᾶς τῶν νεῶν, πᾶρες τῶν
πεντηκοντέρων, τριηκόσiai καὶ ἐβδομήκοντα καὶ ὀκτώ.

Ὡς δὲ εἰς τὴν Σαλαμῖνα συνηλθον οἱ στρατηγοὶ ἀπὸ 49
τῶν εἰρημένων πολίων, ἐβουλεύοντο, προθέντος Εὐρυβιά-
δεω, γνώμην ἀποφαίνεσθαι τὸν βουλόμενον, ὅκου δοκέοι
ἐπιτηδεύτατον εἶναι ναυμαχίην ποιέεσθαι τῶν αὐτοῖ χω-
5 ρέων ἐγκρατέες εἰσί. ἡ γὰρ Ἀττικὴ ἀφεῖτο ἤδη, τῶν
δὲ λοιπῶν πέρι προετίθεε. Αἱ γνώμαι δὲ τῶν λεγόντων
αἱ πλεῖσται συνεξέπιπτον, πρὸς τὸν Ἰσθμὸν πλώσαν-
τας ναυμαχεῖν πρὸ τῆς Πελοποννήσου· ἐπιλέγοντες τὸν
λόγον τόνδε „ὥς, ἢν νικηθῶσι τῇ ναυμαχίῃ, ἐν Σα-
10 λαμῖνι μὲν ἔοντες, πολιορκήσονται ἐν νήσῳ, ἢνα σφί τι-

derivantes, duas praebuere; Siphnii vero et Seriphii,
Iones ab Athenis originem ducentes, utrique unam.
Fuit autem *universus navium numerus*, demtis
penteconteris, trecentae septuaginta et octo.

(49.) Ut *ad Salaminem* convenit ex praedictis ci-
vitatibus *classis*, deliberarunt duces, rogante Eury-
biade ut sententiam diceret quisquis vellet, *quo loco*
opportunitissimum videretur pugna navali decer-
nere, ex eis nempe locis quae in ipsorum essent
potestate: iam enim Attica pro derelicta erat: ita-
que de reliquis locis rogavit. Et pleraeque eorum,
qui verba fecerunt, in hoc congruebant sententiae,
ad Isthmum navigandum esse, et ante Peloponne-
sum navali pugna decernendum: cuius sententiae
hanc rationem reddebant, *quod, si inferiores ex*
pugna discessissent, et Salamine essent, obside-
rentur in insula, ubi nullum ipsis adparere sub-

46 HERODOTI HISTOR. VIII.

μωρή οὐδεμίη ἐπιφανήσεται· πρὸς δὲ τῷ Ἴσθμῳ, εἰς τοὺς ἐωυτῶν ἐξοίσονται.“

- 50 Ταῦτα τῶν ἀπὸ Πελοποννήσου στρατηγῶν ἐπιλεγομένων, ἐλήλυθε ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ἀγγέλλων ἥκειν τὸν βάρβαρον εἰς τὴν Ἀττικὴν, καὶ πᾶσαν αὐτὴν πυρπολέεσθαι. Ὁ γὰρ διὰ Βοιωτῶν τραπόμενος στρατὸς ἅμα Ξέρξῃ, ἐμπρήσας Θεσπιδέων τὴν πόλιν, αὐτέων ἐκλελειπότην εἰς Πελοπόννησον, καὶ τὴν Πλαταιέων ὡσαύτως, ἥκε τε εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ πάντα ἐκείνα ἐδήϊον. ἐνέπρησε δὲ Θεσπιδέαν τε καὶ Πλάταιαν, πυρπολούμενος Θηβαίων ὅτι οὐκ ἐμῆδιζον. Ἀπὸ δὲ τῆς διαβάσιος τοῦ Ἑλλησπόντου, ἐνθεν πορεύεσθαι ἤρξαντο οἱ βάρβαροι, ἓνα αὐτοῦ διατρίψαντες μῆνα, ἐν τῷ διέβαινον εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐν τρισὶ ἐτέροισι μῆνεσι ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀττικῇ, Καλλιᾶδεω ἄρχοντος Ἀθηναίοισι. 5

sidium posset; ad Isthmum vero, ad suos se possent salvi recipere.

(50.) Dum ita duces Peloponnesiorum disputant, advenit vir Atheniensis, nuncians in Atticam ingressum esse Barbarum, et totam regionem igne vastare. Quippe exercitus unà cum Xerxe, itinere per Bocotiam facto, incensa Thespiensium urbe, qui in Peloponnesum se receperant, itemque Plataeensium urbe, Athenas profectus, omnia illius regionis loca evastabat. Incenderat autem Thespiam et Plataeam, quod a Thebanis audisset, cum Medis illos non sentire. (51.) A transitu Hellesponti, unde iter facere coeperant Barbari, postquam ibi unum mensem erant morati, quo in Europam transierunt, tribus proximis mensibus in Attica adfuerunt, prae-

641, 44.

καὶ αἰρέουσι ἐρήμον τὸ ἄστυ, καὶ τινὰς ὀλίγους εὐρέ-
 σκουσι τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ ἱερῷ ἑόντας, ταμίας τε τοῦ
 ἱεροῦ, καὶ πένητας ἀνθρώπους· οἱ Φραζάμενοι τὴν ἀκρό-
 πολιν θύρῃσί τε καὶ ξύλοισι, ἡμύνοντο τοὺς ἐπιόντας·
 10 ἅμα μὲν ὑπ' ἀσθενείας βίου οὐκ ἐκχωρήσαντες ἐς Σαλα-
 μῖνα, πρὸς δὲ αὐτοὶ δοκέοντες ἐξευρηκέναι τὸ μαντήϊον
 τὸ ἢ Πυθίᾳ σφί· ἔχρησε „τὸ ξύλινον τεῖχος ἀνάλωτον
 ἔσεσθαι.“ αὐτὸ δὴ τοῦτο εἶναι τὸ κρησφύγετον κατὰ
 τὸ μαντήϊον, καὶ οὐ τὰς νῆας. Οἱ δὲ Πέρσαι, ἰζόμενοι 52
 ἐπὶ τὸν καταντίον τῆς ἀκροπόλεως ὄχθον, τὸν Ἀθηναῖοι
 καλέουσι Ἀρηῖον πάγον, ἐπολιόρκεον τρόπον τοιόνδε· ὅπως
 στυπεῖον περὶ τοὺς οἷστους περιβέντες αἴψειαν, ἐτόξευσον
 5 ἐς τὸ Φράγμα. ἐνθαῦτα Ἀθηναίων οἱ πολιορκούμενοι
 ὅμως ἡμύνοντο, καίπερ ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ ἀπιγμένοι,

tore Atheniensium Calliade. Deprehenderunt autem
 vacuum urbem, et paucos quosdam Atheniensium
 in templo versantes, quaestores templi, et pauperes
 nonnullos homines; qui arce asseribus atque palis
 praesepta arcebant subcuntes. Hi et ob victus ino-
 piam sese Salaminem non receperant, et quod se
 solos existimarent sententiam reperisse oraculi a
 Pythia editi, *lignum murum insuperabilem fore*;
 nempe hoc ipsum esse certum illud refugium, quod
 oraculo significatum esset, non naves. (52.) *Per-*
sae vero, castris in tumulo positis ex adverso arcis
 sito, quem *Areopagum* [Martium tumulum] vocant,
 hoc modo illam oppugnarunt: stupam sagittis cir-
 cumdatam incendebant, atque ita sagittas adversus
 vallum iaculabantur. At oppugnati *Athenienses*, ad
 extremum licet malum redacti, fallente eos etiam

καὶ τοῦ Φράγματος προδεδωκότος· οὐδὲ λόγους τῶν Πει-
 σιστρατιδίων προσφερόντων περὶ ὁμολογίης ἐνεδέκοντο.
 ἀμυνόμενοι δὲ, ἄλλα τε ἀντεμνηχανέοντο, καὶ δὴ καὶ
 - προσιόντων τῶν Βάρβαρων πρὸς τὰς πύλας, ὁλοιτρόχους 10
 ἀπίεσαν· ὥστε Ξέρξεα ἐπὶ χρόνον συχνὸν ἀπορίῃσι ἐνέ-
 53 χισθαι, οὐ δυνάμενόν σφεας εἰλεῖν. Χρόνῳ δ' ἐκ τῶν
 ἀπόρων ἐφάνη δὴ τις ἔσδοδος τοῖσι βαρβάροισι· ἔδεε γὰρ
 κατὰ τὸ θεοπρόπιον πᾶσαν τὴν Ἀττικὴν τὴν ἐν τῇ ἡπί-
 ρῳ γενέσθαι ὑπὸ Πέρσῃσι. ἔμπροσθε ὦν πρὸ τῆς ἀκρο-
 πόλιος, ὅπισθε δὲ τῶν πυλείων καὶ τῆς ἀγόδου, τῇ δὴ 5
 οὔτε τις ἐφύλασσε, οὔτ' ἂν ἤλπισε μή κοτέ τις κατὰ
 ταῦτα ἀναβαίῃ ἀνθρώπων, ταύτῃ ἀνέβησάν τινες κα-
 τὰ τὸ ἱὸν τῆς Κέκροπος θυγατρὸς Ἀγλαύρου, καίτοι-
 περ ἀποκρήμνου ἑόντος τοῦ χώρου. Ὡς δὲ εἶδαν αὐτοὺς

vallo, tamen resistebant; nec conditiones de dedi-
 tione admittebant, a Pisistratidis propositas. Resi-
 stebant autem, quum alia contra machinantes, tum
 et, quoties ad portam succederent barbari, ingentibus
 in eos saxis devolutis; ut perdiu *Xerxes* inops fuerit
 consilii, quum illos expugnare non posset. (53.)
 Ad extremum vero, post illas difficultates, introitus
 quidam in arcem barbaris adparuit: debuit enim,
 iuxta oraculum, universa Atheniensium terra, qua-
 tenus in continente erat, in Barbarorum venire po-
 testatem. Erat igitur ante arcem, sed in parte a porta
 et adscensu aversa, locus ubi nemo excubabat, et
 ubi nemo crediderat quemquam hominum umquam
 adscensurum: eo loco, quamvis praerupto, adscende-
 runt nonnulli prope *Aglauri fanum*, Cecropis filiae.
 Quos ut in arcem conscendisse viderunt Athenienses,

642, 74.

10 ἀναβεβηκότας οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν, οἱ μὲν ἐρύπτεον ἑαυτοὺς κατὰ τοῦ τείχεος κάτω, καὶ διεφθείροντο, οἱ δὲ ἐς τὸ μέγαρον κατέφευγον. τῶν δὲ Περσέων οἱ ἀναβεβηκότες, πρῶτον μὲν ἐτράποντο πρὸς τὰς πύλας· ταύτας δὲ ἀνοίξαντες, τοὺς ἱκέτας ἐφόνευσαν· ἐπεὶ δὲ σφι
15 πάντες κατέστρωντο, τὸ ἱερόν συλῆσαντες, ἐνέπρησαν πᾶσαν τὴν ἀκρόπολιν.

Σχῶν δὲ παντελῶς τὰς Ἀθήνας Ξέρξης, ἀπέπεμψε 54
ἐς Σοῦσα ἄγγελον ἱππέα, Ἀρταβάνω ἀγγελεύοντα τὴν παρεοῦσαν σφι εὐπρηξίην. Ἀπὸ δὲ τῆς πέμψιος τοῦ κήρυκος δευτέρῃ ἡμέρῃ συγκαλέσας Ἀθηναίων τοὺς φυγάδας,
5 ἑαυτῷ δὲ ἐπομένους, ἐκέλευε τρόπῳ τῷ σφετέρῳ θῦσαι τὰ ἱερά, ἀναβάντας ἐς τὴν ἀκρόπολιν· εἴ τε δὴ ᾧ ὅψιν τινα ἰδὼν ἐνυπνίου ἐντέλλετο ταῦτα, εἴ τε καὶ ἐν-
θύμιόν οἱ ἐγένετο ἐμπρήσαντι τὸ ἱερόν. οἱ δὲ φυγάδες

alii de muro sese praecipitarunt perieruntque, alii in interiorem templi aedem confugerunt. *Persae* vero qui adscenderant, primum ad portam adcurrerunt, eaque aperta trucidarunt supplices; quibus omnibus occisis, spoliarunt templum, et universam acropolin incenderunt.

(54.) Tum *Xerxes*, *Athenis* penitus *potitus*, equitem *Susa* misit, qui *Artabano* rem feliciter gestam nunciaret. Postridie vero quam nuncium hunc dimisit, convocatis *Atheniensium* exsulibus, qui illius castra sequebantur, mandavit, ut in arcem adscenderent, suoque ritu ibi sacra facerent; sive quod viso nocturno monitus hoc illis imperavit, sive religio quaedam eum incesserat quod templum cremasset. Et *Atheniensium* exsules mandata fecerunt. (55.)

Herod. T. IV. P. I.

D

55 τῶν Ἀθηναίων ἐποίησαν τὰ ἐντεταλμένα. Τοῦ δὲ εἶνε-
 κεν τούτων ἐπιμνήσθην, Φράσω. ἔστι ἐν τῇ ἀκροπόλει
 ταύτῃ Ἐρεχθίδος τοῦ γηγενέος λεγομένου εἶναι πηγάς, ἐν
 τῷ ἐλαίῳ τε καὶ θαλάσσῃ ἐνὶ ταῖς λόγος παρὰ Ἀθη-
 ναίων Ποσειδῶνά τε καὶ Ἀθηναίην, ἐρίσαντας περὶ τῆς
 χώρας, μαρτύρια θέσθαι. ταύτην ὦν τὴν ἐλαίην ἅμα
 τῷ ἄλλῳ ἱρῷ κατέλαβε ἐμπρησθῆναι ὑπὸ τῶν βαρβάρων·
 δευτέρῃ δὲ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς ἐμπρήστως, Ἀθηναίων οἱ
 θυεὺς ὑπὸ βασιλῆος κελεύόμενοι, ὥς ἀνέβησαν εἰς τὸ
 ἱερόν, ὧρων βλαστὸν ἐκ τοῦ στελέχεος ὅσον τε πηχυαῖον
 ἀναδεδραμηκότα. οὗτοι μὲν νυν ταῦτα ἔφρασαν.

56 Οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι Ἕλληνες, ὥς σφί ἐξαγγέλθη
 ὥς ἔσχε τὰ περὶ τὴν Ἀθηναίων ἀκρόπολιν, εἰς τοσοῦτον
 φόρουβον ἀπίκοντο, ὥστε ἔτιοι τῶν στρατηγῶν οὐδὲ κυ-
 ρωθῆναι ἔμενον τὸ προκείμενον πρῆγμα, ἀλλ' ἔς τε τὰς

Cur autem huius rei fecerim mentionem, dicam. Est in hac acropoli *templum Erechthei* illius, qui terra genitus dicitur, quo in templo *olea* inest et *mare*, quae aiunt a Neptuno et Minerva, quum de hac terra inter se certarent, testibus advocatis Atheniensibus, posita ibi fuisse. Haec igitur *olea* simul cum reliquo templo a barbaris erat cremata: altero vero ab hoc incendio die, ut in id templum adscenderunt Athenienses sacra facere iussi a Xerxe, surculum viderunt e stipite enatum, cubiti fere longitudine. Hoc quidem illi memorarunt.

(56.) Graeci vero ad Salaminem, ut nunciatum est eis quo statu esset Athenarum acropolis, tanto sunt terrore perculsi, ut e ducibus nonnulli ne manserint quidem donec super quaestione proposita fie-

5 νῆας ἐσέπιπτον, καὶ ἰστία αἰείροντο ὡς ἀποθευσόμενοι
 τοῖσί τε ὑπολειπομένοισι αὐτέων ἐκυρώθη πρὸ τοῦ Ἰσθμοῦ
 ναυμαχεῖν. νύξ τε ἐγίνετο, καὶ οἱ, διαλυθέντες ἐκ τοῦ
 συνεδρίου, ἐσέβαινον ἐς τὰς νῆας. Ἐνθαῦτα δὴ Θεμισ- 57
 στοκλῆα ἀπικόμενον ἐπὶ τὴν νῆα, εἶρετο Μνησίφίλος,
 ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὅ τι σφι εἴη βεβουλευμένον. πυθόμενος
 δὲ πρὸς αὐτοῦ ὡς εἴη δεδογμένον ἀνάγειν τὰς νῆας πρὸς
 5 τὸν Ἰσθμόν, καὶ πρὸ τῆς Πελοποννήσου ναυμαχεῖν,
 εἶπε· „Οὔτοι ἄρα ἦν ἀπαίρωσι τὰς νῆας ἀπὸ Σαλα-
 „μῖνος, περὶ οὐδεμιῆς ἐτι πατρίδος ναυμαχήσεις. κα-
 τὰ γὰρ πόλιν ἕκαστοι τρέφονται· καὶ οὔτε σφέας Εὐ-
 „ρυβιάδης κατέχειν δυνήσεται, οὔτε τις ἀνθρώπων ἄλ-
 10 „λος, ὥστε οὐ μὴ διασκεδασθῆναι τὴν στρατιήν· ἀπο-
 „λλέται τὴν Ἑλλάδα ἀβουλῆσι. ἀλλ', εἴ τις ἐστὶ μη-

ret decretum, sed in naves sese coniciētes vela pan-
 derint tamquam abituri; reliqui vero re deliberata
 fecerint decretum, *ad Isthmum esse pugnandum*.
 Iamque nox aderat; et hi quoque, soluto consessu,
 naves sunt ingressi. (57.) Ibi tunc Themistoclem,
 in navem reversum, interrogavit Mnesiphilus, civis
 Atheniensis, *quidnam ab illis decretum foret?* A
 quo ubi cognovit, decretum esse ut navibus ad Isth-
 mum deductis ante Peloponnesum dimicarent: *Quod*
si igitur, inquit, hi Salamine solverint, tu pro
nulla amplius patria pugnabis. Nam in suas
quique civitates se recipient, et nec Eurybiades,
nec quisquam hominum alius retinere eos po-
terit, quin dissolvatur exercitus: et per ducum
imprudentiam peritura est Graecia. At ut, si qua
via aut ratio superest, perge, et, quae decreta

„χαρὴ, ἴθι, καὶ περὶ διαχίαι τὰ βιβουλευμένα, ἥν
 „ὡς δύη ἀναγνῶσαι Εὐρυβιάδεια μεταβουλεύσασθαι,
 58 „ὥστε αὐτοῦ μανέν.“ Κάρτα δὴ τῷ Θεμιστοκλέϊ
 ἤρεσε ἡ ὑποθήκη· καὶ οὐδὲν πρὸς ταῦτα ἀμειψάμενος,
 ἦϊε ἐπὶ τὴν νῆα τὴν Εὐρυβιάδεια. ἀπικόμενος δὲ, ἔφη
 θέλειν οἱ κοινόν τι πρῆγμα συμμῆσαι. ὁ δ' αὐτὸν ἐς τὴν
 νῆα ἐκέλευε ἐσβάντα λέγειν εἴ τι θέλει. ἐνθαῦτα ὁ Θε- 5
 μιστοκλέης παριζόμενός οἱ καταλέγει καινὰ τε πάντα
 τὰ ἤκουσε Μνησιφίλου, ἐωυτοῦ ποιεύμενος, καὶ ἄλλα
 πολλὰ προστιθείς· ἐς ὃ ἀνέγνωσε χρηρίζων ἕκ τε τῆς
 νηὸς ἐκβῆναι, συλλέξαι τε τοὺς στρατηγοὺς ἐς τὸ συν-
 59 ἔδριον. Ὡς δὲ ἄρα συνελέχθησαν, πρὶν ἢ τὸν Εὐρυ-
 βιάδεια προβῆναι τὸν λόγον, τῶν ἑώεκα συνήγαγε τοὺς
 στρατηγοὺς, πολὺς ἦν ὁ Θεμιστοκλέης ἐν τοῖσι λόγοισι,
 οἷα κάρτα δέοντες. λέγοντος δὲ αὐτοῦ, ὁ Κορίνθιος

sunt, operam da ut rescindas; si persuadere for-
tasse Eurybiadi potueris, ut mutato consilio hic
maneat. (58.) Themistocli admodum placuit mo-
nitum: qui, nullo ad haec responso dato, ad Eu-
rybiadis navem perrexerat. Quo ubi venit, de com-
munitibus rebus, ait, se aliquid cum illo communi-
caturum: et ille, si quid secum vellet, navem suam
conscendere eum iussit. Ibi tum Eurybiadi adsidens
Themistocles, et omnia ista quae ex Mnesiphilo audi-
verat, tamquam sua, exposuit, et multa alia adiecit;
donec precibus eum expugnavit, ut nave egrederetur,
et in concilium iterum convocaret duces. (59.) Qui
ubi convenerunt, priusquam rem, cuius causa con-
vocati duces erant, Eurybiades proponeret, multos
Themistocles fecit sermones, enixe flagitans. Quem

5 στρατηγὸς Ἀδείμαντος ὁ Ὠκύτου εἶπε· „ὦ Θεμι-
 „στόκλεες, ἐν τοῖσι ἀγῶσι οἱ προξανιστάμενοι ῥαπίζον-
 „ται.“ ὁ δὲ, ἀπολυόμενος, ἔφη· „Οἱ δὲ γε ἐγκατα-
 „λειπόμενοι οὐ στεφανεῦνται.“ Τότε μὲν ἡπίως πρὸς 60
 τὸν Κορίνθιον ἀμείψατο. πρὸς δὲ τὴν Εὐρυβιάδεα ἔλεγε
 ἐκείνων μὲν οὐκέτι οὐδὲν τῶν πρότερον λεχθέντων, ὥς
 ἐπεὰν ἀπαίρωσι ἀπὸ Σαλαμῖνος, διαδρῆσονται. πα-
 5 ρεόντων γὰρ τῶν συμμαχῶν οὐκ ἔφερε οἱ κόσμον οὐδέ-
 „να κατηγορεῖν· ὁ δὲ ἄλλου λόγου εἵχετο, λέγων ταῦδε.
 „Ἐν σοὶ νῦν ἐστὶ σῶσαι τὴν Ἑλλάδα, ἣν ἐμοὶ πείθῃ (1)
 „ναυμαχίῃν αὐτοῦ μένων ποιεῖσθαι, μηδὲ, πειθόμενος
 „τουτέων τοῖσι λέγουσι, ἀναζεύξῃς πρὸς τὸν Ἴσθμον τὰς
 10 „νῆας. ἀντίβες γὰρ ἐκάτερον, αἰκούσας. πρὸς μὲν τῷ
 „Ἴσθμῳ συμβάλλων, ἐν πελάγει ἀναπεπταμένῳ ναυ-

interfatus Corinthius dux Adimantus, Ocyti filius:
Themistocles! inquit, *in certaminum solemnibus,*
qui ante tempus surgunt, flagris caeduntur. Et
 ille, sui purgandi caussa, ait: *At, qui pone manent,*
non coronantur. (60.) Ita tunc quidem placide re-
 spondit Corinthio. Ad Eurybiadem vero conversus,
 nihil iam eorum dixit quae ante exposuerat, *dis-*
persum iri socios, si Salamine solviissent: etenim,
 praesentibus sociis, nullo modo decorum erat ut eos
 accusaret. Sed aliam dicendi rationem tenens, ita lo-
 cutus est: (1.) *Penes te nunc est servare Graeciam, si*
meum consilium secutus, hic manens pugnam na-
valem commiseris, neque his morem gesseris qui
naves ad Isthmum promovendas esse contendunt.
Accipe enim, et alteram alteri rationi oppone.
Ad Isthmum pugnam committens, in aperto mari

„μαχήσεις, ἐς ὃ ἥκιστα ἡμῖν σύμφορόν ἐστι, νῆας
 „ἔχουσι βαρυτέρας, καὶ ἀριθμὸν ἐλάσσονας. τοῦτο δὲ,
 „ἀπολείεις Σαλαμῖνά τε καὶ Μέγαρα καὶ Αἶγιναν,
 „ἥ περ καὶ τὰ ἄλλα εὐτυχήσωμεν. ἅμα γὰρ τῷ ναυ- 15
 „τικῷ αὐτέων εἴπεται καὶ ὁ πεζὸς στρατός· καὶ οὕτω
 „σφέας αὐτὸς ἄξεις ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον, κινδυνεύ-
 60 „σεις τε ἀπ᾽ αἰῶσι τῇ Ἑλλάδι. Ἦν δὲ τὰ ἐγὼ λέγω
 (2) „ποιήσης, τοσάδε ἐν αὐτοῖσι χρηστὰ εὐρήσεις. πρῶτα
 „μὲν, ἐν στεινῷ συμβάλλοντες νηυσὶ ὀλίγησι πρὸς πολ- 20
 „λὰς, ἣν τὰ οἰκότα ἐκ τοῦ πολέμου ἐκβαίνοι, πολλὸν
 „κρατήσομεν. τὸ γὰρ ἐν στεινῷ ναυμαχεῖν, πρὸς ἡμέων
 „ἐστὶ ἐν εὐρυχωρίῃ δὲ, πρὸς ἐκείνων. αὐτὶς δὲ, Σαλα-
 „μὶς περιγίνεται, ἐς τὴν ἡμῖν ὑπέκκειται τέκνα τε καὶ
 „γυναῖκες. καὶ μὴν καὶ τόδε ἐν αὐτοῖσι ἐνέστι, τοῦ 25

*pugnabis, quo minime nobis conducit, graviiores
 naves habentibus, et numero pauciores. Porro
 Salaminem perdes, et Megara, et Aeginam, etiam-
 si caeteroquin feliciter nobis res esset cessura.
 Nam classem secuturus est pedestris exercitus, ad-
 eoque tu ipse illos in Peloponnesum duxeris, peri-
 culumque fuerit ut universam perdas Graeciam.
 (60. 1.) Sin quae ego dico feceris, haec in illis com-
 moda reperies. Primum quidem: in angusto mari
 confligentes paucis navibus adversus multas, si
 rationi consentaneus exitus fuerit pugnae, multo
 erimus superiores. Nam in angusto praelium na-
 vale facere, pro nobis est; in aperto vero, pro
 illis. Deinde Salamis servatur, in qua nos liberos
 nostros et uxores deposuimus. Tum vero etiam
 illud in hac ratione continetur, quod inprimis*

„καὶ περιέχουσιν μάλιστα ὁμοίως αὐτοῦ τε μένων,
 „προναυμαχήσεις Πελοποννήσου, καὶ πρὸς τῷ Ἰσθμῷ
 „οὐδὲ σφας, εἴπερ εὖ Φρονέεις, ἄξις ἐπὶ τὴν Πελο-
 „πόννησον. Ἦν δέ γε καὶ τὰ ἐγὼ ἐλπίζω γένηται, καὶ 60
 30 „νικήσωμεν τῇσι νηυσὶ, οὔτε ὑμῖν ἐς τὸν Ἰσθμὸν παρὲ- (3)
 „σονται οἱ βάρβαροι, οὔτε προβήσονται ἑκαστέρῳ τῆς
 „Ἀττικῆς, ἀπίαςί τε οὐδενὶ κόσμῳ, Μεγάρουσί τε
 „κερδανέομεν περιεούσι, καὶ Αἰγίνῃ, καὶ Σαλαμῖνι, ἐν
 „τῇ ἡμῖν καὶ λόγιόν ἐστι τῶν ἐχθρῶν κατῷπερθε γε-
 35 „νέσθαι. Οἰκῶτα μὲν νυν βουλευομένοισι ἀνθρώποισι, ὡς
 „τὸ ἐπίπαν ἐθέλει γίνεσθαι· μὴ δὲ οἰκῶτα βουλευομέ-
 „νοισι, οὐκ ἐθέλει οὐδὲ ὁ Θεὸς προσχωρεῖν πρὸς τὰς
 ἀνθρώπων γνῶμας.“ Ταῦτα λέγοντος Θεμιστοκλέους, 61
 αὐτὶς ὁ Κορίνθιος Ἀδείμαντος ἐπιφέρειτο, σιγαῶν τε κε-

*vobis cordi est: nam, hic manens, pariter pro
 Peloponneso pugnabis, atque ad Isthmum; nec
 vero illos, si sapueris, in Peloponnesum duces.
 (60.3.) Sin quod ego spero evenerit, pugnaque navali
 vicerimus, tunc nec ad Isthmum vobis aderunt
 Barbari, nec ultra Atticam progredientur, sed
 incondita fuga se recipient; lucrabimurque ser-
 vata Megara, et Aeginam, et Salaminem, ad quam
 nos hostibus superiores esse, futuros oraculo et-
 iam praedictum est. Iam consilia rationi consen-
 tanea capientibus hominibus solent plerumque
 etiam consentanea evenire: sin contra rationem
 consulunt, ne Deus quidem humanis sententiis ac-
 cedere amat. (61.) Haec ubi Themistocles dixit,
 iterum in eum invectus est Corinthius Adimantus;
 tacere iubens virum cui nulla sit patria, vetans-*

λεύων τῷ μὴ ἔστι πατρίς, καὶ Εὐρυβιάδα οὐκ ἔων ἐπι-
 ψηφίζεω ἀπόλι ἀνδρὶ· πόλιν γὰρ τὸν Θεμιστοκλέα πα-
 ρεχόμενον, οὕτω ἐκέλευε γνώμας συμβάλλεσθαι. ταῦ- 5
 τα δὲ οἱ προέφερε, ὅτι ἡλώκεσάν τε καὶ κατείχοντο
 αἱ Ἀθῆναι. Τότε δὴ ὁ Θεμιστοκλῆς καῖνόν τε καὶ τοὺς
 Κορινθίους πολλά τε καὶ κακὰ ἔλεγε· ἑαυτοῖσι τε
 ἐδήλου λόγῳ ὥς εἴη καὶ πόλις καὶ γῆ μέζων ἥπερ
 καίνοισι, ἔστ' ἂν διηκόσῃαι νῆες σφί· ἔωσι πεπληρωμέ- 10
 ναι· οὐδαμῶς γὰρ Ἑλλήνων αὐτοὺς ἐπιόντας ἀποκρού-
 62 σσέσθαι. Σημαίνων δὲ ταῦτα, τῷ λόγῳ διέβαινε εἰς
 Εὐρυβιάδα, λέγων μᾶλλον ἐπιστραμμένα· „Σὺ εἰ
 „μένεις αὐτοῦ, καὶ μένων ἔσῃαι ἀνὴρ ἀγαθός· — εἰ
 „δὲ μὴ, ἀνατρέψεις τὴν Ἑλλάδα. τὸ πᾶν γὰρ ἡμῖν
 „τοῦ πολέμου φέρουσι αἱ νῆες. ἀλλ' ἐμοὶ πιῖθεα. Εἰ 5

que Eurybiadem suffragia rogare super sententia ab
 homine exsule proposita; quando enim patriam
 ostendere Themistocles potuerit, tunc demum ei
 licitum fore sententias cum aliis conferre. Haec in
 eum dicta proiecit, quod captae Athenae in hostium
 essent potestate. Tum vero Themistocles et illum
 et Corinthios multis insectatus maledictis, ratione eis
 demonstravit, et urbem et terram Atheniensibus
 ampliolem, quam illis, esse, quamdiu ducentas
 habuerint naves instructas; nullum enim graecum
 populum, quem adierint, ipsos esse repulsurum.
 (62.) Haec postquam significavit, ad Eurybiadem
 convertens sermonem, maiore incitatione ait: Tu si
 hic manes, hicque manens fortem te virum prae-
 stas, recte feceris; si non, Graeciam evertes. Nam
 summa belli nobis in navibus vertitur. Tu vero

646, 97.

„δὲ ταῦτα μὴ ποιήσεις, ἡμεῖς μὲν, ὡς ἔχομεν, ἀνα-
 „λαβόντες τοὺς οἰκέτας, κομιεύμεθα εἰς Σίριν τὴν ἐν
 „Ἰταλίῃ, ἥπερ ἡμετέρη τέ ἐστι ἐκ παλαιοῦ ἔτι, καὶ τὰ
 „λόγια λέγει, ὑπ' ἡμέων αὐτὴν δεῖν κτισθῆναι. ὑμεῖς
 10 „δὲ, συμμάχων τοιῶνδε μουνωθέντες, μεμνήσεσθε τῶν
 „ἑμῶν λόγων.“ Ταῦτα δὲ Θεμιστοκλῆος λέγοντος, 63
 ἀνεδιδάσκετο Εὐρυβιάδης. δοκέειν δέ μοι, ἀρρωδήσας
 μάλιστα τοὺς Ἀθηναίους ἀνεδιδάσκετο, μὴ σφεας ἀπο-
 λίσωσι, ἣν πρὸς τὸν Ἴσθμὸν ἀνάγῃ τὰς νῆας. ἀπολιπόν-
 5 των γὰρ Ἀθηναίων, οὐκέτι ἐγίνοντο ἀξιομαχοὶ οἱ λοι-
 παί. ταύτην δὲ αἰρέεται τὴν γνώμην, αὐτοῦ μένοντας
 διαναυμαχεῖν.

Οὕτω μὲν οἱ περὶ Σαλαμῖνα, ἔπεισι ἀκροβολισά-64
 μνοι, ἐπὶ τε Εὐρυβιάδῃ ἔδοξε, αὐτοῦ παρασκευάζοντο

mihi morem gere. Id ni feceris, nos quidem e ve-
stigio, receptis nostris, Sirin proficiscemur, Ita-
liae urbem, iam antiquitus nostram, quam a nobis
instaurandam esse oracula etiam dicunt: vos vero,
talibus sociis privati, eorum quae dixi reminisce-
mini. (63.) His a Themistocle dictis meliora edo-
 ctus *Eurybiades* est. Et maxime quidem eo mihi vi-
 detur sententiam mutasse, quod vereretur, ne, si
 ad Isthmum deduceret classem, Athenienses desere-
 rent socios: qui si illos deseruissent, reliqui non
 amplius pares hostibus erant futuri. Hanc igitur sus-
 cepit sententiam, ut ibi manerent, ibique navali
 pugna decernerent.

(64.) Hoc modo quum hi *ad Salaminem* verbis
 inter se essent velitati, postquam ita placuit Eury-

ὡς ναυμαχῆσοντες. ἡμέρῃ τε ἐγένετο, καὶ ἅμα τῷ ἡλίῳ
 αἰνόντι σεισμός ἐγένετο ἐν τε τῇ γῇ καὶ τῇ θαλάσῃ.
 ἔδοξε δὲ σφι εὐξασθαι τοῖσι θεοῖσι, καὶ ἐπικαλέσα- 5
 σθαι τοὺς Αἰακίδας συμμαχούς. ὡς δὲ σφι ἔδοξε, καὶ
 ἐποίησεν ταῦτα. εὐξάμενοι γὰρ πᾶσι τοῖσι θεοῖσι, αὐ-
 τόθεν μὲν ἐκ Σαλαμῖνος Αἰάντά τε καὶ Τελαμῶνα
 ἐπικαλέοντο· ἐπὶ δὲ Αἰακὸν καὶ τοὺς ἄλλους Αἰακίδας
 65 ἦγα ἀπέστειλλον εἰς Αἴγινα. Ἐφθ δὲ Δικαῖος ὁ Θεο- 10
 κύδιος, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, Φυγᾶς τε καὶ παρὰ Μήδοισι
 λόγιμος γενόμενος τοῦτον τὸν χρόνον· „ἐπεὶ τε ἐκείρετο
 ἡ Ἀττικὴ χώρα ὑπὸ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ τοῦ Ξέρξεω,
 εὐῦσα ἐρήμος Ἀθηναίων, τυχεῖν τότε ἐὼν ἅμα Δημαρτή- 5
 τω τῷ Λακεδαιμονίῳ ἐν τῷ Θριασίῳ πεδίῳ· ἰδεῖν δὲ κοι-
 νορτόν χωρέοντα ἀπὸ Ἐλευσίνος, ὡς ἀνδρῶν μάλιστα καὶ
 τρισμυρίων· ἀποθωμιάζειν τέ σφας τὸν κοινορτόν, ὅτεων

biadi, ad committendum ibidem navale praelium se compararunt. Et ut illuxit dies, simul cum oriente sole et terra et mare contremuit. Itaque diis vota facere placuit, et Aeacidas socios invocare. Utque placuit, ita fecerunt. Deos omnes precati, protinus ex Salamine Aiace et Telamonem advocarunt: et ad advehendum Aeacum reliquosque Aeacidas navem in Aeginam miserunt. (65.) Fuit per id tempus Dicaeus, Theocydis filius, civis Atheniensis, exsul et in existimatione apud Medos, qui narravit „quo tempore Attica, Atheniensibus nudata, vastabatur a pedestri Xerxis exercitu, fuisse tunc se forte cum Demarato Lacedaemonio in Thriasio campo, vidisseque ibi pulverem ab Eleusine orientem, tamquam a triginta admodum millibus hominum excitatum;

647, 27.

ποτε εἴη ἀνθρώπων, καὶ πρόκα τε Φωνῆς ἀκούειν, καὶ
 10 οἱ φαίνεσθαι τὴν Φωνὴν εἶναι τὸν μυστικὸν Ἰακχόν. εἶναι
 δ' ἀδαήμονα τῶν ἱρῶν τῶν ἐν Ἐλευσίνι τὸν Δημάρhton,
 εἴρεσθαι τε αὐτὸν ὅτι τὸ Φθεγγόμενον εἴη τοῦτο· αὐτὸς
 δὲ εἶπαι· „Δημάρhte, οὐκ ἔστι ὅπως οὐ μέγα τι σῖνος
 „ἔσται τῇ βασιλῆος στρατιῇ. τάδε γὰρ ἀρίθμηλα, ἐρή-
 15 „μου εἰούσης τῆς Ἀττικῆς, ὅτι θεῖον τὸ Φθεγγόμενον,
 „ἀπὸ Ἐλευσίνος ἰὸν ἐς τιμωρίην Ἀθηναίοισι τε καὶ τοῖσι
 „συμμάχοισι. καὶ ἦν μὲν γε κατασκήψῃ ἐς τὴν Πελο-
 „πόννησον, κίνδυνος αὐτῷ τε βασιλείῃ καὶ τῇ στρατιῇ τῇ
 „ἐν τῇ ἡπείρῳ ἔσται· ἦν δὲ ἐπὶ τὰς νῆας τράπηται τὰς
 20 „ἐν Σαλαμῖνι, τὸν ναυτικὸν στρατὸν κινδυνεύσει βα-
 „σιλεὺς ἀποβαλέειν. τὴν δὲ ὁρτὴν ταύτην ἄγουσι Ἀθη-
 „ναῖοι ἀνα πάντα ἔτια τῇ Μητρὶ καὶ τῇ Κούρῃ, καὶ
 „αὐτέων τε ὁ βουλόμενος καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων μυεῖ-

quumque miratus esset quibusnam ab hominibus
 excitaretur ille pulvis, exaudisse mox vocem, quae
 vox ei visa esset *mysticus* esse *Iacchus*. Tum Dema-
 ratum, qui sacrorum Eleusiniorum fuisset ignarus,
 ex se quaesisse quid esset quod ita sonaret, seque
 ei respondisse: *Demarate! haud aberit quin magna*
clades exercitum regis adfligat. Quum enim de-
serta sit Attica, prorsus manifestum est, divinum
esse hunc sonum, ab Eleusine auxilio venientem
Atheniensibus eorumque sociis. Quod quidem osten-
tum si Peloponnesum versus cadet, periculum ipsi
Regi et pedestribus illius copiis erit: sin ad classem
convertetur quae Salamine est, navalibus Regis co-
piis exitium portenderit. Agunt autem quotannis
hoc festum Athenienses Cereri Matri et Proserpi-

„ται· καὶ τὴν Φωνὴν, τῆς αἰκούεις, ἐν ταύτῃ τῇ ὀρτῇ
 „ἰακχάζουσι.“ Πρὸς ταῦτα εἶπαι Δημάρετον· „Σί 25
 „γα τε, καὶ μὴδὲν ἄλλω τὸν λόγον τοῦτον εἶπης. ἦν
 „γάρ τοι ἐς βασιλῆα ἀνευχεθῇ τὰ ἔπια ταῦτα, ἀπο-
 „βαλέεις τὴν κεφαλὴν· καὶ σε οὔτε ἐγὼ δυνήσομαι
 „ῥύσασθαι, οὔτ' ἄλλος ἀνθρώπων οὐδὲ εἷς. ἀλλ' ἔχ'
 „ῥῆσυχος. περὶ δὲ στρατιῆς τῆσδε θεοῖσι μελήσει.“ Τὸν 30
 μὲν δὴ ταῦτα παραινέειν. ἐκ δὲ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῆς
 Φωνῆς γενέσθαι νέφος, καὶ μεταρσιωθὲν, φέρεσθαι ἐπὶ
 Σαλαμῖνος, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τὸ τῶν Ἑλλήνων. οὐ-
 τω δὲ αὐτοὺς μαθεῖν, ὅτι τὸ ναυτικὸν τὸ Ξέρξῃ ἀπο-
 λείεσθαι μέλλοι.“ Ταῦτα μὲν Δικαῖος ὁ Θεοκύδιος 35
 ἔλεγε, Δημάρετου τε καὶ ἄλλων μαρτύρων καταπτό-
 μενος.

nae: et, quisquis vult ipsorum et reliquorum Graecorum, his sacris initiatur; et hoc vocis sono, quem audis, in eiusdem festi solemnibus Iacchum celebrant. Ad haec Demaratum dixisse: Silentium tene, nec alii cuiquam hoc dicas. Quod si enim ad Regem deferentur haec tua verba, capite lues, nec aut ego aut quisquam hominum alius servare te poterit. Quare tu sile: quod autem ad exercitum hunc pertinet, id Deo curae erit. Hoc sibi Demaratum ait praecepisse: tum vero ex pulvere et sonitu ortam esse nubem, quae in sublime levata, versus Salaminem ad castra Graecorum delata sit. Ita se intellexisse, classem Xerxis perditum iri.“ Haec Diccaeus, Theocydis filius, referebat, Demaratum aliosque testes citans.

Οἱ δὲ ἐς τὸν Ξέρξει ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντες, 66
 ἐπειδὴ ἐκ Τρηχῶνος, θεησάμενοι τὸ τραῦμα τὸ Λακωνικόν, διέβησαν ἐς τὴν Ἰστιαίην, ἐπισχόντες ἡμέρας
 τρεῖς ἔπλων δι' Εὐρίπου, καὶ ἐν ἐτέρῃσι τρισὶ ἡμέρησι
 5 ἐγένοντο ἐν Φαλήρῳ. Ὡς μὲν ἐμοὶ δοκέειν, οὐκ ἐλάσ-
 σονες εἶντες ἀριθμὸν ἐσέβαλον ἐς τὰς Ἀθήνας, κατὰ τε
 ἡπειρον καὶ τῇσι νηυσὶ ἀπικόμενοι, ἢ ἐπὶ τε Σηπιάδᾳ
 ἀπίκοντο καὶ ἐς Θερμοπύλας. ἀντιβῆσω γὰρ τοῖσι τε
 ὑπὸ τοῦ χαιμῶνος αὐτέων ἀπολομένοισι, καὶ τοῖσι ἐν
 10 Θερμοπύλῃσι, καὶ τῇσι ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ναυμαχίῃσι,
 τοὺςδε τοὺς τότε οὐκω ἐπομένους βασιλεῖ, Μηλιάς τε
 καὶ Δωριέας, καὶ Λοκροὺς, καὶ Βοιωτοὺς, πανστρατιῇ
 ἐπομένους, πλὴν Θεσπιέων τε καὶ Πλαταιέων· καὶ μά-
 λα Καρυστίους τε καὶ Ἀνδρίους, καὶ Τηνίους τε καὶ τοὺς
 15 λοιποὺς νησιώτας πάντας, πλὴν τῶν πέντε πολίων, τῶν

(66.) *Nauticus Xerxis exercitus*, postquam ex Trachine, inspecta Laconica strage, in Histiaeam rursus traiecisset, tres dies ibi moratus per Euripum navigavit, et aliis tribus diebus *Phalerum* pervenit. Videnturque mihi hostes, et terra et mari advenientes, non minore hominum numero Athenas invasisse, quam cum quo ad Sepiadem venerant et ad Thermopylas. Eis enim qui tempestate perierunt, et qui ad Thermopylas ceciderunt et in navalibus pugnis ad Artemisium, hos oppono qui tunc nondum secuti regem erant, Malienses, et Dorienses, et Locros, et Boeotos; qui nunc omnibus copiis, exceptis Thespiensibus et Plataeensibus, eum sequebantur; ad haec utique Carystios, et Andrios, et Tenios; reliquosque insularum incolas omnes, praeter quinque

ἐπεμνήσθη προτέρων τὰ οὐνόματα. ὅσω γὰρ δὴ προέ-
βαινε ἰσχυτέρῳ τῆς Ἑλλάδος ὁ Πέρσης, τοσούτῳ πλείω.
67 ἔθνεά οἱ εἶπετο. Ἐπεὶ ὦν ἀπίκατο εἰς τὰς Ἀθήνας πάν-
τες αὐτοί, πλὴν Παρίων· Πάριοι δὲ ὑπολειφθέντες ἐν
Κύβητι, ἐκαπαδόκεον τὸν πόλεμον κῆ ἀποβήσεται· οἱ
δὲ λοιποὶ ὡς ἀπίκοντο εἰς τὸ Φάληρον, ἐμβαῦτα κατέβη
αὐτὸς Ξέρξης ἐπὶ τὰς νῆας, ἐβέλων σφι συμμῖξαι τε 5
καὶ πυθῆσθαι τῶν ἐπιπλωόντων τὰς γνώμας. Ἐπεὶ
δὲ ἀπικόμενος προΐζετο, παρῆσαν μετάπემπτοι οἱ τῶν
ἐθνέων τῶν σφετέρων τύραννοι καὶ ταξίαρχοι ἀπὸ τῶν
νηῶν, καὶ ἔζοντο ὅς σφι βασιλεὺς ἐκάστῳ τιμὴν ἐδε-
δώκε· πρῶτος μὲν, ὁ Σιδώνιος βασιλεὺς· μετὰ δὲ, ὁ 10
Τύριος· ἐπὶ δὲ, ἄλλοι. ὡς δὲ κόσμῳ ἐπεξῆς ἔζοντο,
πέμψας Ξέρξης Μαρδόνιον, εἰρώτα, ἀποπειρώμενος

illas civitates, quarum nomina supra commemoravi.
Nam quo magis intro in Graeciam progrediebatur
Persa, tanto plures eum populi sequebantur. (67.)
Postquam igitur hi omnes *Athenas* pervenerant,
Pariis exceptis: nam Parii, pone manentes in Cythno,
exitum belli exspectabant: reliqui vero ut *Phalerum*
pervenerunt, ibi tunc *Xerxes* ipse ad classem de-
scendit, cum ducibus cupiens sermones conferre,
sententiasque eorum explorare. Eo igitur profectus
quum concilio praesideret, aderant convocati popu-
lorum regi subiectorum tyranni, et ordinum in classe
praefecti, sedentes prout cuique illorum honorem rex
tribuerat: primus quidem, Sidonius rex; post hunc
Tyrius; tum reliqui. Qui ut ordine deinceps conse-
derant, Mardonium *Xerxes* misit, qui tentaret sin-
gulos interrogaretque, an faciendum esse navale

ἑκάστου, εἰ ναυμαχίην ποιέοιτο. Ἐπεὶ δὲ περιῶν εἰσώ- 68
τα ὁ Μαρδόνιος, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ Σιδωνίου, οἱ μὲν δὲ
ἄλλοι κατὰ ταῦτο γνώμην ἐξεφύροντο, καλεῖοντες ναυ-
μαχίην ποιέεσθαι, Ἀρτεμισίῃ δὲ τὰδε ἔφη· „Εἵπαί μοι (1)
5 „πρὸς βασιλῆα, Μαρδόνιε, ὡς ἐγὼ τὰδε λέγω. Οὔτε
„κακίστην γενομένην ἐν τῇσι ναυμαχίῃσι τῇσι πρὸς Εὐ-
„βοίῃ, οὔτε ἐλάχιστα ἀποδεξαμένην, δέσποτα, τὴν
„εὐσταν γνώμην με δίκαιόν ἐστιν ἀποδεῖκνυσθαι, τὰ τυγ-
„χάνω φρονέουσα ἄριστα εἰς πρήγματα τὰ σά. καί τοι
10 „τὰδε λέγω· Φείδες τῶν νηῶν, μὴδὲ ναυμαχίην ποίεο.
„τοὶ γὰρ ἄνδρες τῶν σῶν ἀνδρῶν κρείσσονες τοσοῦτό εἰσι
„κατὰ θάλασσαν, ὅσον ἄνδρες γυναικῶν. τί δὲ πάν-
„τως δέει σε ναυμαχίῃσι ἀνακινδυνεύειν; οὐκ ἔχεις μὲν
„τὰς Ἀθήνας, τῶν περ εἵνεκα ὠρμήθης στρατεύεσθαι,
15 „ἔχεις δὲ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα; ἐμποδὼν δέ τοι ἴσταται

praelium censerent. (68.) Quos ubi Mardonius, initio facto a Sidonio, circumiens rogavit, communi consensu reliqui omnes pro sententia dixere, *faciendum praelium navale*; una *Artemisia* haec verba fecit: (1.) *Dic tu Regi, Mardonie, me haec dicere. Equidem, quae in pugnis ad Euboeam factis nec ignavissima fui, nec minima facta edidi, Domine, par est ut veram meam sententiam eam, dicamque quae tuis rebus maxime conferre censeo. Atqui hoc dico: parce navibus, nec praelium navale committe. Hi enim viri tuis viris mari tanto sunt superiores, quanto mulieribus viri. Quid autem omnino necesse est ut navalis pugnae adeas discrimen? Annon Athenas tenes, quarum caussa hanc suscepisti expeditionem? Immo reliquam et-*

„οὐδείς· οἱ δ' ἔτι ἀντέστησαν, ἀπήλλαξαν οὕτω ὡς καί-
 68 „νους ἔπρεπε; Τῇ δὲ ἐγὼ δοκέω ἀποβήσεσθαι τὰ τῶν
 (2) „ἀντιπολέμων πρήγματα, τοῦτο φράσω. ἦν μὲν μὴ
 „ἐπιχθῆς ναυμαχίην ποιούμενος, ἀλλὰ τὰς νῆας αὐ-
 „τοῦ ἔχης πρὸς γῇ μένων, ἣ καὶ προβαίνων ἐς τὴν Πε- 20
 „λοπόννησον, εὐπετέως τοι, δέσποτα, χωρήσει τὰ νοέ-
 „ων ἐλήλυθας. οὐ γὰρ οἶοί τε πολλὸν χρόνον εἰσὶ τοι
 „ἀντέχειν οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ σφίας διασκαδᾶς, κατὰ
 „πόλεις δὲ ἕκαστοι φεύζονται. οὔτε γὰρ σίτος πάρα σφί-
 „σι ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι· οὔτε αὐ- 25
 „τοὺς οἶκος, ἦν σὺ ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον ἐλαύνης τὸν
 „πρὸν στρατὸν, ἀτρεμεῖν τοὺς ἐκεῖθεν αὐτῶν ἕκοντας·
 68 „οὐδὲ σφί μελήσει πρὸ τῶν Ἀθηναίων ναυμαχεῖν. Ἦν
 (3)

iam Graeciam tenes: neque quisquam tibi resistit:
nam, qui adhuc restiterunt, hi ita accepti sunt
ut commeruere. (68. 2.) Quem vero exitum habitu-
ras esse putem res adversariorum, dicam. Si tu
non properaveris navalem facere pugnam, sed hic
manens ad terram adplicueris naves, aut si in
Peloponnesum etiam progredieris; facile tibi, Do-
mine, succedent ea quorum caussa huc venisti.
Nec enim diu tibi resistere poterunt Graeci, sed
disperges eos, et in suas quique civitates profu-
gient. Nec enim commeatus illis, ut ego audio,
in hac insula paratus adest: nec verosimile est,
si tu adversus Peloponnesum duxeris pedestrem
exercitum, tranquillos hic mansuros hos qui ex illa
regione venerunt; nec illis curae erit pro Athe-
niensibus discrimen navalis praelii adire. (68. 3.)
Sin protinus praelium facere maturaveris, vereor

30 „δὲ αὐτίκα ἐπειχθῆς ναυμαχῆσαι, δειμαίνω μὴ ὁ ναυ-
 „τικός στρατός κακωθεῖς, τὸν πεζὸν προσδηλῆσται.
 „πρὸς δὲ, ὦ βασιλεῦ, καὶ τόδε ἐς θυμὸν βαλεῦ, ὥς
 „τοῖσι μὲν χρηστοῖσι τῶν ἀνθρώπων κακοὶ δοῦλοι Φι-
 „λέουσι γίνεσθαι, τοῖσι δὲ κακοῖσι, χρηστοὶ σοὶ δὲ,
 „έόντι ἀρίστῳ ἀνδρῶν πάντων, κακοὶ δοῦλοί εἰσι οἱ ἐν
 35 „συμμάχων λόγῳ λέγονται εἶναι, έόντες Αἰγύπτιοί τε
 „καὶ Κύπριοι, καὶ Κίλικες, καὶ Πάμφυλοι, τῶν ὅφε-
 „λός ἐστι οὐδέν.“ Ταῦτα λεγούσης πρὸς Μαρδόνιον, 69
 ὅσοι μὲν ἔσαν εὐνοοὶ τῇ Ἀρτεμισίῃ, συμφορὴν ἐποιεῦντο
 τοὺς λόγους, ὡς κακόν τι πεισομένης πρὸς βασιλῆος,
 ὅτι οὐκ ἔα ναυμαχίην ποιέεσθαι· οἱ δὲ ἀγαιόμενοί τε
 5 καὶ Φθονέοντες αὐτῇ, ἅτε ἐν πρώτοισι τετιμημένης διὰ
 πάντων τῶν συμμάχων, ἐτέρποντο τῇ κρίσι, ὡς ἀπο-

LXIX. δ. κρίσι. Alii vulgo ἀνακρίσι.

*ne navalis exercitus male acceptus, pedestri quo-
 que calamitatem sit adlaturus. Ad haec, Rex, hoc
 etiam cogites velim, bonis viris servos solere esse
 malos, malis vero bonos. Atqui tibi, viro omnium
 optimo, mali servi sunt, hi qui in sociorum nu-
 mero dicuntur esse, nempe Aegyptii, et Cyprii,
 et Cilices, et Pamphyli, inutiles homines. (69.)
 Haec ubi Artemisia Mardonio dixit, quicumque
 reginae favebant, dolebant eam ista locutam, ve-
 rentes ne malum quoddam ei a rege immineret, quod
 illum vetuisset navalem pugnam facere: qui vero
 invidebant ei maleque cupiebant, ut quae prae reli-
 quis omnibus sociis in honore esset apud regem,
 iudicio illius delectabantur, quippe exitium ei ad-
 Herod. T. IV. P. I. E*

66 HERODOTI HISTOR. VIII.

λεομένης αὐτῆς. Ἐπεὶ δὲ ἀνηνείχθησαν αἱ γνώμαι ἐς
Ξέρξεα, κάρτα τε ἦσθη τῇ γνώμῃ τῆς Ἀρτεμισίης· καὶ
νομίζων ἔτι πρότερον σπουδαίην εἶναι, τότε πολλῶ μάλ-
λον αἶνε. ὅμως δὲ τοῖσι πλείοσι πείθεσθαι ἐκέλευε τάδε, 10
καταδόξας πρὸς μὲν Εὐβοίῃ σφέας ἐβелоκακέειν, ὥς
οὐ παριόντος αὐτοῦ· τότε δὲ αὐτὸς παρεσκευάστο θεή-
σασθαι ναυμαχέοντας.

70 Ἐπειδὴ δὲ παρήγγελον ἀναπλάειν, ἀνῆγον τὰς νῆας
ἐπὶ τὴν Σαλαμίνα, καὶ παρεκρίθησαν διαταχθέντες κατ'
ἡσυχίην. τότε μὲν νυν οὐκ ἐξέχρησέ σφι ἡ ἡμέρη ναυ-
μαχίην ποιήσασθαι· νῦν γὰρ ἐπεγένετο· οἱ δὲ παρεσκευ-
άζοντο ἐς τὴν ὑστεραίην. Τοὺς δὲ Ἕλληνας εἶχε δέος τε 5
καὶ ἀρρώδιῃ, οὐκ ἥκιστα δὲ τοὺς ἀπὸ Πελοποννήσου.
ἀρρώδεον δὲ, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἐν Σαλαμῖνι κατήμενοι, ὑπὲρ
γῆς τῆς Ἀθηναίων ναυμαχέειν μέλλοιεν· νικηθέντες τε,

laturo. At ut ad *Xerxem* relatae sunt sententiae, ad-
modum gavisus est illius sententiâ: et, quum iam
antea eximiam esse mulierem iudicasset, nunc etiam
magis eam laudavit. Attamen *hac in re pluribus*,
ait, *esse parendum*; ratus ad Euboeam sponte suos
rem male gessisse, quoniam ipse abfuisset: nunc
autem constituerat ipse spectare pugnantes.

(70.) Postquam enavigandi signum datum est,
eduxerunt naves Salaminem versus, et per otium
explicuerunt aciem. At tunc quidem non sufficit
dies, ut committeretur praelium: nox enim super-
venit; et illi in posterum diem sese comparabant.
Graecos vero metus incessit et trepidatio, praesertim
vero Peloponnesios: angebantur quippe, quod ad
Salaminem residentes pro Atheniensium terra es-

ἐν νήσῳ ἀπολαμφθέντες πολιορκήσονται, ἀπέντες τὴν
 10 ἑαυτῶν ἀφύλακτον. Τῶν δὲ βαρβάρων ὁ πεζὸς ὑπὸ 71
 τὴν παρεούσαν νύκτα ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον·
 καίτοι τὰ δυνατὰ πάντα ἐμεμηχάνητο, ὅπως κατ' ἤπει-
 ρον μὴ ἐσβάλοιεν οἱ βάρβαροι. Ὡς γὰρ ἐπύθοντο τά-
 5 χιστα Πελοποννήσιοι τοὺς ἀμφὶ Λεωνίδα ἐν Θερμο-
 πύλῃσι τετελευτηκέναι, συνδραμόντες ἐκ τῶν πολιῶν,
 εἰς τὸν Ἴσθμὸν ἔζοντο· καὶ σφι ἐπὶ στρατηγὸς Κλεόμ-
 βροτος, ὁ Ἀναξανδρίδῃ, Λεωνίδῃ δὲ ἀδελφείῳ. ἰζό-
 μενοι δὲ ἐν τῷ Ἴσθμῳ, καὶ συγχώσαντες τὴν Σκιρωνί-
 10 δα ὁδὸν, μετὰ τοῦτο, ὥς σφι ἔδοξε βουλευομένοισι, οἰκο-
 δέμεον διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ τεῖχος. ἅτε δὲ εἰσέειν μυρια-
 δέων πολλέων, καὶ παντὸς ἀνδρὸς ἐργαζομένου, ἦνετο
 τὸ ἔργον. καὶ γὰρ λίθοι, καὶ πλίνθοι, καὶ ξύλα, καὶ

sent dimicaturi; ubi si victi essent, in insula inter-
 clusi obsiderentur, suâ terrâ sine praesidio relictâ.
 (71.) Sub eadem noctem pedestris Barbarorum exer-
 citus adversus *Peloponnesum* profectus est; quam-
 quam quaecumque excogitari potuerunt effecta erant,
 ne a continente in Peloponnesum irrumperere Barbari
 possent. Simulatque enim cognoverant Peloponnesii
 obiisse Leonidam ad Thermopylas, concursu ex op-
 pidis facto Isthmum occuparunt, et praeerat eis ibi
 Cleombrotus, Anaxandridae filius, frater Leonidae.
 Ad Isthmum igitur considentes, primum Scironidem
 viam obstruxerunt, deinde de communi consilio
murum per Isthmum instituerunt ducere. Quum-
 que multae essent hominum myriades, quorum quis-
 que manum operi admovit, perficiebatur opus. Nam
 et lapides et lateres et tigna et corbes sabulo reple-

Φορμοὶ ψάμμου πλήρεις ἐστὶ φορέοντο, καὶ ἐλύνουν οὐδέ-
 να χρόνον οἱ βοηθήσαντες ἐργαζόμενοι, οὔτε νυκτός, οὔτε 15
 72 ἡμέρας. Οἱ δὲ βωθήσαντες ἐς τὸν Ἴσθμόν πανδημεῖ,
 οἶδε ἔσαν Ἑλλήνων Λακεδαιμόνιοι τε καὶ Ἀρκάδες πάν-
 τες, καὶ Ἠλεῖοι, καὶ Κορίνθιοι, καὶ Σικυώνιοι, καὶ
 Ἐπιδαύριοι, καὶ Φλιάσιοι, καὶ Τροκζήνιοι, καὶ Ἑρμιο-
 νῆες. οὔτοι μὲν ἔσαν οἱ βοηθήσαντες καὶ ὑπεραρρωδέον- 5
 τες τῇ Ἑλλάδι κινδυνεύουσα· τοῖσι δὲ ἄλλοισι Πελοπον-
 νησίοισι ἔμελε οὐδέν. Ὀλύμπια δὲ καὶ Κάρνεια παροι-
 73 χῶκεε ἤδη. Οἰκέει δὲ τὴν Πελοπόννησον ἔθνη ἑπτὰ.
 τούτων δὲ τὰ μὲν δύο, αὐτόχθονα ἑόντα, κατὰ χώραν
 ἴδρυται νῦν τῇ καὶ τὸ πάλαι οἶκεον, Ἀρκάδες τε, καὶ
 Κυνοῦριοι. ἐν δὲ ἔθνος, τὸ Ἀχαικόν, ἐκ μὲν Πελοπον-
 νήσου οὐκ ἐξεχώρησε, ἐκ μὲν τοι τῆς ἐωυτῶν οἰκέε δὲ 5
 τὴν ἀλλοτρίην. τὰ δὲ λοιπὰ ἔθνη τῶν ἑπτὰ τέσσερα,

tae congregabantur; et sociatâ operâ opus facientes,
 nullo temporis momento, nec noctu, nec interdiu,
 cessabant. (72.) Qui ad muniendum *Isthmum* ope-
 ram suam consociarunt Graeci, hi fuere: Lacedae-
 monii et Arcades omnes, et Elei, et Corinthii, et Si-
 cyonii, et Epidaurii, et Phliasii, et Troezenii, et
 Hermionenses. Hi sunt qui periclitanti Graeciae me-
 tuentes succurrerunt: reliquis Peloponnesiis nulli
 curae ea res fuit. Olympiorum autem et Carneorum
 iam praeterierant solemnia. (73.) *Peloponnesum*
 septem *incolunt* populi. Horum duo sunt indigeni;
 eandem nunc, quam antiquitus, regionem habitan-
 tes, *Arcades*, et *Cynurii*. Unus populus, *Achaicus*,
 Peloponneso quidem non egressus est, sed suam regio-
 nem cum alia mutavit. Reliqui quatuor ex illis sep-

652, 79.

ἐπήλυδά ἐστι, Δωριέες τε, καὶ Αἰτωλοί, καὶ Δρύο-
 πες, καὶ Λήμνιοι. Δωριέων μὲν, πολλαί τε καὶ δόκιμοι
 πόλεις· Αἰτωλῶν δὲ, Ἥλις μούνη· Δρύόπων δὲ, Ἐρμιό-
 10 νη τε καὶ Ἀσίνη ἢ πρὸς Καρδαμύλῃ τῇ Λακωνικῇ· Λη-
 μνίων δὲ, Παρωρεῖται πάντες. οἱ δὲ Κυνούριοι, αὐτόχθο-
 νες ὄντες, δοκέουσιν μούνοι εἶναι Ἴωνες· ἐκδεδωριεύνται δὲ,
 ὑπὸ τε Ἀργείων ἀρχόμενοι καὶ τοῦ χρόνου, ὄντες Ὀρ-
 νεῖται καὶ περίοικοι. Τούτων ὧν τῶν ἑπτὰ ἐθνέων αἱ
 15 λοιπαὶ πόλεις, πάρεξ τῶν κατέλεξα, ἐκ τοῦ μέσου ἐκα-
 τέατο· εἰ δὲ ἐλευθέρως ἔξεστι εἶπαι, ἐκ τοῦ μέσου κα-
 τήμενοι, ἐμῆδιζον.

Οἱ μὲν δὴ ἐν τῷ Ἰσθμῷ, τοιούτῳ πόνῳ συνέστασαν, 74
 αἵτε περὶ τοῦ παντός ἤδη δρόμον θέοντες, καὶ τῇσι νηυσὶ

LXXIII. 12. *Pro* μούνοι, μὲν ἰνίοις *corrigunt nonnulli.*

tem populis, advenae sunt: *Dorienses, Aetoli, Dryo-
 pes, et Lemnii.* Et Doriensium quidem multae sunt
 et illustres civitates: Aetolorum vero sola Elis: Dryo-
 pum Hermione, et Asine prope Cardamylen Laconi-
 cam: Lemniorum vero, Paroreatae omnes. Cynurii,
 indigenae quum sint, soli videntur [*sive, nonnullis*
quidem videntur] Iones esse; sed in Dorienses mu-
 tati sunt, partim quod sub imperio fuerunt Argivo-
 rum, partim temporis progressu: sunt autem Or-
 neatae et horum finitimi. Istorum septem populo-
 rum reliquae civitates, praeter eas quas nominavi,
 neutrarum erant partium: si autem libere loqui li-
 cet, dum neutrarum fuere partium, Medis favebant.

(74.) Igitur qui ad Isthmum erant, eo quo dixi
 labore conflictabantur, quippe de summa rerum iam

οὐκ ἐλπίζοντες ἐλλάμψεσθαι· οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι ὁμοῦς, ταῦτα πυνθανόμενοι, ἀρρώδεον, οὐκ οὕτω περὶ σφίσι αὐτοῖσι δειμαίνοντες, ὥς περὶ τῇ Πελοποννήσῳ. ἕως μὲν 5 δὴ αὐτέων ἀνὴρ ἀνδρὶ παραστάς σιγῇ λόγον ἐποίεετο, θῶμα ποιούμενοι τὴν Εὐρυβιάδew ἀβουλίην· τέλος δὲ, ἐξερράγη ἐς τὸ μέσον, σύλλογός τε δὴ ἐγίνετο, καὶ πολλὰ ἐλέγετο περὶ τῶν αὐτέων. οἱ μὲν, ὥς ἐς τὴν Πελοπόννησον χρεὼν εἶη ἀποπλῶειν, καὶ περὶ ἐκείνης κινδύ- 10 νεύειν, μηδὲ πρὸ χάρης δοριαλώτου μένοντας μάχεσθαι· Ἀθηναῖοι δὲ, καὶ Αἰγινῆται, καὶ Μεγαρέες, αὐτοῦ μέ- 75 νοντας ἀμύνασθαι. Ἐνθαῦτα Θεμιστοκλῆς, ὥς ἐσσοῦτο τῇ γνώμῃ ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων, λαθὼν ἐξέρχεται ἐκ τοῦ συνεδρίου. ἐξελθὼν δὲ, πέμπει ἐς τὸ στρα-

LXXIV. 3. ὁμοῦς. *Vulgo ὁμοῦς.*

periclitantes, nec sperantes mari praeclare admodum gestum iri rem. Et illi *ad Salaminem*, postquam quid ad Isthmum ageretur cognoverunt, similiter trepidabant, non tam sibi metuentes, quam Peloponneso. Et aliquantisper quidem vir viro adstans tacite inter se sermones conferebant, imprudens mirantes Eurybiadis consilium: ad extremum vero in publicum res erupit; et coit concilium, multaque verba eisdem de rebus iactabantur; dicentibus alijs, *necessario ad Peloponnesum esse navigandum, et pro illa propugnandum, nec ad regionem ab hoste captam manendum, et pro illa dimicandum*: Atheniensibus vero et Aeginetis et Megarensibus contententibus, *eo loci manendum et cum hoste confligendum*. (75.) Ibi tunc *Themistocles*, quum vinceret sententia Peloponnesiorum, clanculum con-

τόπεδον τὸ Μήδων ἄνδρα πλοῖω, ἐντειλάμενος τὰ λέ-
 5 γεν χρεόν· τῷ οὐνομα μὲν ἦν Σίκιννος, οἰκέτης δὲ καὶ
 παιδαγωγὸς ἦν τῶν Θεμιστοκλῆος παίδων· τὸν δὲ ὕστε-
 ρον τούτων τῶν πρηγμάτων Θεμιστοκλῆς Θεσπία τε
 ἐποίησε, ὡς ἐπέδεκοντο οἱ Θεσπῖες πολίητας, καὶ χρή-
 μασι ὄλβιον. ὃς τότε πλοῖω ἀπικόμενος, ἔλεγε πρὸς
 10 τοὺς στρατηγούς τῶν βαρβάρων τὰδε· „Ἐπιμψέ με
 „στρατηγὸς ὁ Ἀθηναίων λάβῃ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων,
 „(τυγχάνει γὰρ Φρονέων τὰ βασιλῆος, καὶ βουλόμην-
 „νος μᾶλλον τὰ ὑμέτερα κατύπερθε γίνεσθαι ἢ τὰ τῶν
 „Ἑλλήνων πρήγματα,) Φράσοντα, ὅτι οἱ Ἕλληνες
 15 „δρῆσμὸν βουλευόνται καταρρώδηκοτες. καὶ νῦν παρέ-
 „χμι κάλλιστον ὑμέας ἔργον ἀπάντων ἐξεργάσασθαι,
 „ἢ μὴ περιίδητε διαδράντας αὐτούς. οὔτε γὰρ αἰλλή-
 „λοισι ὁμοφρονέουσι, οὔτ' ἔτι ἀντιστήσονται ὑμῖν· πρὸς

cilio egressus, certum hominem navigio in castra mi-
 sit Medorum, edoctum quod dicere oporteret. Nomen
 homini *Sicinnus* fuit: erat autem servus et filiorum
 paedagogus Themistoclis; quem post has res gestas
 Themistocles, quo tempore Thespienses novos coop-
 tarunt cives, Thespiensem fecit, et divitiis oneravit.
 Quo ubi is navigio pervenit, apud duces Barbaro-
 rum haec verba fecit: *Misit me dux Atheniensium*
clam reliquis Graecis; favet enim ille Regis par-
tibus, cupitque ut res vestrae rebus Graecorum
sint superiores; misit me autem qui vobis nun-
ciarem, fugam meditari Graecos, metu perculsos.
Nunc igitur in promptu vobis est rem conficere
longe praeclarissimam, si non commiseritis ut illi
fugā dilabantur. Nam nec inter se sunt concor-

„ἐαυτούς τε σφέας ὄψεσθε ναυμαχέοντας τοὺς τὰ ὑμέ-
 „τερα Φρονέοντας καὶ τοὺς μή.“ Ὁ μὲν, ταῦτά σφι 20
 76 σημήνας, ἐκποδὼν ἀπαλλάσσετο. Τοῖσι δὲ ὡς πιστὰ
 ἐγίνετο τὰ ἀγγελθέντα, τοῦτο μὲν, ἐς τὴν νηίδα τὴν
 Ψυττάλειαν, μεταξύ Σαλαμῖνός τε κειμένην καὶ τῆς
 ἠπείρου, πολλοὺς τῶν Περσέων ἀπεβιβάσαντο· τοῦτο
 δὲ, ἐπεὶ ἐγίνοντο μέσαὶ νύκτες, ἀνῆγον μὲν τὸ ἀπ’ 5
 ἐσπέρης κέρας κυκλούμενοι πρὸς τὴν Σαλαμῖνα· ἀνῆ-
 γόν δὲ οἱ ἀμφὶ τὴν Κέον τε καὶ τὴν Κυνόσουραν τεταγμέ-
 νοι, κατέχον τε μέχρι Μουνυχίης πάντα τὸν πορθμὸν
 τῇσι νηυσί. τῶνδε δὲ εἵνεκεν ἀνῆγον τὰς νῆας, ἵνα δὴ
 τοῖσι Ἑλλῃσι μηδὲ Φυγέειν ἐξῇ, ἀλλ’ ἀπολαμφθέντες 10
 ἐν τῇ Σαλαμῖνι, δοῖεν τίσιν τῶν ἐπ’ Ἀρτεμισίῳ ἀγω-
 νισμάτων. ἐς δὲ τὴν νηίδα τὴν Ψυττάλειαν καλεομένην

*des, nec amplius vobis resistant; sed adversus se
 invicem pugnantes videbitis hos qui vobiscum sen-
 tiunt et eos qui contra. Et hic quidem, his dictis,
 e vestigio discessit. (76.) Illi vero, fidem nuncio
 adhibentes, primum, in Psyttaleam, parvam insu-
 lam inter Salaminem et continentem sitam, magnum
 numerum Persarum exposuerunt: deinde, sub me-
 diam noctem evecti sunt qui cornu [Graecorum]
 occidentem spectans ad Salaminem intercluderent;
 simulque, qui ad Ceam et Cynosuram erant locati,
 evecti sunt, et universum fretum usque ad Muni-
 chiam occuparunt. Evecti autem his navibus sunt eo
 consilio, quo fugâ elabi non possent Graeci, sed ad
 Salaminem circumventi poenas darent praeliorum
 ad Artemisium factorum. In exiguam vero illam in-
 sulam, cui Psyttalea nomen, idoneum Persarum*

ἀπεβίβαζον τῶν Περσέων, τῶνδε εἵνεκεν, ὡς, ἐπὶ αὐτὴν γέ-
νηται ναυμαχίη, ἐνθαῦτα μάλιστα ἐξουσιωμένων τῶν τε
15 ἀνδρῶν καὶ τῶν ναυηγίων, (ἐν γὰρ δὴ πόρῳ τῆς ναυμα-
χίης τῆς μελλούσης ἔσεσθαι ἔκειτο ἡ νῆσος,) ἵνα τοὺς
μὲν περιποιῶσι, τοὺς δὲ διαφθείρῳσι. ἐποίουν δὲ σιγῇ
ταῦτα, ὡς μὴ πυνθανοῖατο οἱ ἐναντίοι. οἱ μὲν δὲ ταῦτα
τῆς νυκτός, οὐδὲν ἀποκοιμηθέντες, παραρτέοντο.

Χρησμοῖσι δὲ οὐκ ἔχω ἀντιλέγειν ὡς οὐκ εἰσὶ ἀλη- 77
θεές, οὐ βουλόμενος ἐναργέως λέγοντας πειραῖσθαι κα-
ταβάλλειν, ἐς τοιαῦτα πρήγματα ἐσβλείψας.

Ἄλλ' ὅταν Ἀρτέμιδος χρυσαόρου ἱερὸν αἰκτὴν
5 ἤσπασεν γεφυρώσῃσι, καὶ εἰναλίην Κυνόσουραν,
ἐλπίδι μαινομένη λιπαρὰς πέρσαντες Ἀθήνας,

numerum exposuerunt hoc consilio, ut, quoniam
praelio facto navali et homines et naufragia huc ma-
xime delatum iri videbantur, (sita enim insula erat
in freto ubi pugna erat facienda) ibi suos servarent,
hostes vero interficerent. Silentio autem haec omnia
fecerunt, ne animadvertenter adversarii: et per to-
tam noctem, nulla quiete sumta, in hoc adparatu
fuere occupati.

(77.) In has res tales equidem intuens, negare
non possum vera esse oracula huc spectantia; nec
reiicere conabor manifeste loquentia.

At quum sacrum Dianae littus aureo-ense-in-
structae

navibus velut ponte straverint et mari-cinctam

Cynosuram,

insana spe vastatis splendidis Athenis;

δία Δίκη σβέσσει κρατερὸν Κόρον, Ὑβριος υἱόν,
δεινὸν μαιμῶνonta, δοκεῦντ' ἀνὰ πάντα τίθεσθαι.

Χαλκὸς γὰρ χαλκῷ συμμίζεται, αἵματι δ' Ἄρης
πάντον Φοιῖξει. τότε ἐλεύθερον Ἑλλάδος ἡμᾶρ
εὐρύσπα Κρονίδης ἐπάγει, καὶ πότνια Νίκη.

10

Ἐς τοιαῦτα μὲν, καὶ οὕτω ἐναργέως λέγοντι Βάκιδι,
ἀντιλογίης χρησμῶν πέρι οὔτε αὐτὸς λέγειν τολμῶ,
οὔτε παρ' ἄλλων ἐνδέχομαι.

78 Τῶν δὲ ἐν Σαλαμῖνι στρατηγῶν ἐγένετο ὠθισμὸς λό-
γων πολλός. ἤδεσαν δὲ οὕκω, ὅτι σφέας περιεκυκλέον-
το τῇσι νηυσὶ οἱ βάρβαροι· ἀλλ', ὥσπερ τῆς ἡμέρης
ἄρων αὐτοὺς τεταγμένους, ἐδόκεον κατὰ χώραν εἶναι.

79 Συνεστηκότων δὲ τῶν στρατηγῶν, ἐξ Αἰγίνης διέβη Ἀρι-

LXXVII. 8. τίθεσθαι. Vulgo πυθίσθαι. Nonnulli πύθισθαι. l. 13.
ἀντιλογίης --- λέγειν. Cum viro docto legendum videtur δι' ἀν-
τιλογίης --- ἐλθεῖν.

*tum diva Vindicta exstinguet minacem Satieta-
tem, Contumeliae filiam,*

dire furentem, omniaque conantem evertere.

*Aes enim aeri miscebitur, et sanguine Mavors
pontum rubesciet. Tunc libertatis diem Graeciae
reddet late-cernens Saturnius et alma Victoria.*

Ad haec talia, et adversus ita clare loquentem *Bacide-
m*, nec ego contradicendi oraculis caussa quid-
quam dicere audeo, nec ab aliis dictum admitto.

(78.) Iam inter duces *ad Salaminem* gravis exsi-
stebat sermonum contentio. Nec dum vero illi no-
verant, undique inclusos se esse a Barbaris: sed, ut
illos interdiu locatos viderant, ita eodem in loco
mansisse eos putabant. (79.) Dum inter se altercantur

στείδης ὁ Λυσιμάχου, ἀνὴρ Ἀθηναῖος μὲν, ἐξωστρα-
κισμένος δὲ ὑπὸ τοῦ δήμου· τὸν ἐγὼ νενόμικα, πυνθα-
νόμενος αὐτοῦ τὸν τρόπον, ἄριστον ἄνδρα γενέσθαι ἐν
5 Ἀθήνῃσι καὶ δικαιοτάτον. οὗτος ὠνὴρ στὰς ἐπὶ τὸ σινέ-
δριον, ἐξεκαλέετο Θεμιστοκλῆα, ὄντα μὲν ἑαυτῷ οὐ
φίλον, ἐχθρὸν δὲ τὰ μάλιστα· ὑπὸ δὲ μεγάλῃς τῶν
παρεόντων κακῶν, λήθην ἐκείνων ποιούμενος ἐξεκαλέε-
το, θέλων αὐτῷ συμμίξαι. προακήκοε δὲ ὅτι σπεύ-
10 δοιεν οἱ ἀπὸ Πελοποννήσου ἀνάγειν τὰς νῆας πρὸς τὸν
Ἴσθμόν. ὡς δὲ ἐξῆλθέ οἱ Θεμιστοκλῆς, ἔλεγε Ἀριστεί-
δης ταῦδε· „ Ἡμέας στασιάζειν χρεόν ἐστι, ἐν τε τῷ ἄλ-
„ λῳ καιρῷ καὶ δὴ καὶ ἐν τῷδε, περὶ τοῦ ὁκότερος
„ ἡμέων πλέω ἀγαθὰ τὴν πατρίδα ἐργάσεται. λέγω
15 „, δέ τοι, ὅτι ἴσον ἐστι πολλά τε καὶ ὀλίγα λέγειν περὶ

duces; interim ex Aegina traiecerat *Aristides*, *Ly-
machi* filius, civis quidem Atheniensis, sed ostracismo
damnatus a populo; quem ego, ut eius mores accepi,
optimum Athenis virum iustissimumque fuisse iu-
dico. Hic vir, stans ad introitum concilii, evocari ad
se iussit *Themistoclem*, qui non ei amicus, sed quam
maxime inimicus erat; verum ob praesentium gra-
vitatem malorum oblitus inimicitiarum, ad se vo-
cari illum iussit, colloqui cum eo cupiens: antea
audiverat autem, id urgere Peloponnesios ut ad *Isth-*
mum abducatur classis. Postquam egressus est *The-*
mistocles, his verbis eum *Aristides* adloquitur: *De-*
bemus nos et aliās et nimirum nunc maxime de
hoc inter nos contendere, uter nostrū maiora
commoda patriae sit adlaturus. Dico vero tibi,
perinde esse, multa an pauca verba facias ad Pelo-

„ἀποπλόου τοῦ ἐνθεῦτεν Πελοποννησίοισι. ἐγὼ γὰρ
 „αὐτόπτης ται λέγω γινόμενος, ὅτι νῦν, οὐδ' ἦν θέλω
 „σι, Κορίνθιοί τε καὶ αὐτὸς Εὐρυβιάδης οἶό τε ἔσονται
 „ταὶ ἐκπλῶσαι· περιεχόμενα γὰρ ὑπὸ τῶν πολεμίων
 80 „κύκλω. ἀλλ' ἐσελθὼν σφι ταῦτα σήμερον· Ὅ δ' 20
 ἀμείβετο τοῖσδε· „Κάρτα τε χρηστὰ διακελεύεαι, καὶ
 „εὐ ἡγγεῖλας. τὰ γὰρ ἐγὼ ἐδεόμην γενέσθαι, αὐτὸς
 „αὐτόπτης γινόμενος ἤκεις. ἴσθι γὰρ, ἐξ ἐμέο τὰ ποιέ-
 „μενα ὑπὸ Μήδων. ἴδτε γὰρ, ὅτε οὐκ ἐκόντες ἔβηλον 5
 „ἐς μάχην κατίστασθαι οἱ Ἕλληνες, ἀέκοντας παρα-
 „στήσασθαι. σὺ δὲ, ἐπὶ περ ἤκεις χρηστὰ ἀπαγγέλ-
 „λων, αὐτὸς σφι ἄγγελον. ἦν γὰρ ἐγὼ αὐτὰ λέγω,
 „δόξω πλάσας λέγειν, καὶ οὐ πείσω, ὡς οὐ ποιή-
 „των τῶν βαρβάρων ταῦτα. ἀλλὰ σφι σήμερον αὐτὸς 10

ponnesios classem hinc abducere cupientes. Ego enim, oculatus testis tibi aio, nullam nunc, ne si velint quidem, facultatem esse Corinthiis et ipsi Eurybiadi enavigandi; undique enim circumclusi sumus ab hostibus. At tu i intro, et hoc illis nuncia. (80.) Sic ille; cui Themistocles respondit: Et rectissime tu mones; et bonum utique adfers nuncium: nam, quod ego ut fieret cupiveram, id tu factum esse testis oculatus nuncias. Scito enim, a me monitos fecisse hoc Medos: quandoquidem enim sponte noluerunt Graeci praelio decernere, necesse fuit ut inviti cogerentur. At tu, quoniam huc venisti bonum nuncium adferens, ipse illis nuncia. Nam si ego haec dixero, videbor illis ficta loqui, neque eis persuadebo factum hoc esse a Barbaris. Sed tu eos adi; et ipse illis, ut res habet, indica.

„παρελθὼν ὡς ἔχει. ἐπεὰν δὲ σημῆνης, ἣν μὲν πείθων-
 „ται, ταῦτα δὴ τὰ κάλλιστα· ἣν δὲ αὐτοῖσι μὴ πι-
 „στὰ γένηται, ὁμοῖον ἡμῖν ἔσται. οὐ γὰρ ἐτι διαδρῆ-
 „σονται, εἴπερ περιεχόμεθα πανταχόθεν, ὡς σὺ λέ-
 „γεις.“ Ταῦτα ἔλεγε παρελθὼν ὁ Ἀριστείδης, Φά 81
 μενος ἐξ Αἰγίνης τε ἦκειν, καὶ μόγῃς ἐκπλῶσαι λα-
 θῶν τοὺς ἐπορμέοντας· περιέχεσθαι γὰρ πᾶν τὸ στρα-
 τόπεδον τὸ Ἑλληνικὸν ὑπὸ τῶν νεῶν τῶν Ξέρξεω πα-
 5 ραρτέεσθαι τε συνεβούλευε ὡς ἀλέξσομένους. Καὶ ὁ
 μὲν, ταῦτα εἰπας, μετεστήκει· τῶν δὲ αὐτῇς ἐγένετο
 λόγων ἀμφισβασίη· οἱ γὰρ πλεῖνες τῶν στρατηγῶν
 οὐκ ἐπείθοντο τὰ ἐξαγγελθέντα. Ἀπιστούντων δὲ του 82
 τέων, ἦκε τριήρης ἀνδρῶν Τηνίων αὐτομολέουσα, τῆς
 ἦρχε ἀνὴρ Παναίτιος ὁ Σωσιμένος, ἥπερ δὴ ἔφερε τὴν

Quod ubi tu indicaveris, si illi persuasi fuerint, tum quidem optime res habebit; sin dictis tuis non adhibuerint fidem, perinde nobis erit: etenim non amplius aufugient, si, ut tu ais, undique cincti sumus ab hostibus. (81.) Igitur in concilium ingressus Aristides, rem nunciat; dicens, se ex Aegina venire, et per hostium naves in statione locatas aegre pervasisse latentem; universam enim Graecorum classem a Persarum navibus esse circumventam: quare se illis consulere, ut ad propulsandum hostem sese comparent. His dictis, ille discessit; inter hos vero rursus orta est sermonum disceptatio: plerique enim ex ducibus fidem nuncio non adhibuerunt. (82.) Dum hi ita increduli sunt, advenit triremis transfuga Teniorum, cui praeerat civis Tenius Panaetius, Sosimenis filius; quae

ἀληθείην πᾶσαν. διὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον ἐνεγράφησαν
 Τήνιοι ἐν Δελφοῖσι ἐς τὸν τρίποδα ἐν τοῖσι τὸν βαρβα- 5
 ρον κατελοῦσι. Σὺν δὲ ὧν ταύτῃ τῇ νηὶ τῇ αὐτομολη-
 σάσῃ ἐς Σαλαμῖνα, καὶ τῇ πρότερον ἐπ' Ἀρτεμίσιον
 τῇ Λημνίῃ, ἐξεπληροῦτο τὸ ναυτικὸν τοῖσι Ἑλλήσι ἐς
 τὰς ὀγδῶκοντα καὶ τριηκοσίας νῆας· δύο γὰρ δὴ νηῶν
 τότε κατέδιδε ἐς τὸν ἀριθμὸν. 10

83. Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ὡς πιστὰ δὴ τὰ λεγόμενα ἦν τῶν
 Τηνίων ῥήματα, παρεσκευάζοντο ὡς ναυμαχῆσοντες.
 ἡὼς τε διέφαινε, καὶ οἱ σύλλογον τῶν ἐπιβατέων ποιη-
 σάμενοι, προηγόρευε εὖ ἔχοντα μὲν ἐκ πάντων Θεμι-
 στοκλῆς· τὰ δὲ ἔπεα ἦν, πάντα κρέσσω τοῖσι ἥσσοσι 5
 ἀντιτιθέμενα. ὅσα δὲ ἐν ἀνθρώπου φύσι καὶ καταστάσι
 ἐγγίνεται, παραινέσας δὴ, τούτέων τὰ κρέσσω αἰρέε-

omnem veritatem adtulit. Quod quidem ob factum
 Delphis in tripode nomen *Teniorum* inscriptum est
 in eorum populorum nominibus qui Barbarum de-
 bellarunt. Hac igitur navi, quae ad Salaminem ab
 hoste transfugit, simul cum Lemnia navi quae antea
 ad Artemisium transfugerat, completus est numerus
 navium, quibus usi sunt Graeci, ut trecentae et octo-
 ginta confierent; ad quem explendum numerum duae
 naves prius defuerant.

(83.) Postquam Teniorum verba fidem fecere Grae-
 cis, tum demum ad navalem pugnam sese hi com-
 pararunt, et prima luce coetum coëgerunt propugna-
 torum. Ibi tunc prae caeteris ducibus Themistocles
 bene apud suos pro concione verba fecit; cuius in
 eo vertebatur oratio, ut meliora quaeque peioribus
 opponeret, hortareturque, ut, quaecumque in homi-

σθαι. καὶ καταπλέξας τὴν ῥῆσιν, ἐσβαίνειν ἐκέλευε εἰς
τὰς νῆας. καὶ οὗτοι μὲν δὴ ἐσέβαινον, καὶ ἤκε ἡ ἀπ'
10 Αἰγίνης τριήρης, ἣ κατὰ τοὺς Αἰακίδας ἀπεδήμησε. ἐν-
θαῦτα αὐτῶν τὰς νῆας ἀπάσας οἱ Ἕλληνες. Ἄνα-84
γομένοισι δέ σφι, αὐτίκα ἐπέκεατο οἱ βάρβαροι. οἱ
μὲν δὴ ἄλλοι Ἕλληνες ἐπὶ πρύμνῃν ἀνεκρούοντο, καὶ
ᾤκελλον τὰς νῆας. Ἀμεινίης δὲ Παλληνεὺς, ἀνὴρ Ἀθη-
5 ναῖος, ἐξαναχθεὶς, νῆϊ ἐμβάλλει. συμπλακείσης δὲ
τῆς νηὸς, καὶ οὐ δυναμένων ἀπαλλαγῆναι, οὕτω δὴ οἱ
ἄλλοι Ἀμεινίῃ βοηθέοντες συνέμισγον. Ἀθηναῖοι μὲν οὕτω
λέγουσι τῆς ναυμαχίης γενέσθαι τὴν ἀρχήν. Αἰγινῆ-
ται δὲ, τὴν κατὰ τοὺς Αἰακίδας ἀποδημήσασαν εἰς Αἴ-
10 γωαν, ταύτην εἶναι τὴν ἀρξασαν. Λέγεται δὲ καὶ τὰ

nis naturam et conditionem caderent, ex his elige-
rent optima. Postquam dicendi finem fecit, conscen-
dere naves suos iussit. Qui dum conscendunt, adfuit
ex Aegina triremis quae ad deducendos Aeacidas
missa erat: tum deinde navibus omnibus evecti sunt
Graeci. (84.) Quos in altum evectos tanto protinus
impetu adgressi sunt Barbari, ut caeteri Graeci om-
nes in puppim remigarent, et terrae admovent naves.
Unus *Aminias*, Atheniensis civis, Pallenensis,
longius evectus, navem hostilem rostro petiit. Cu-
ius navis quum alteri implicita haereret, nec inde
divelli posset; ita demum cacteri, auxilio venientes
Aminiae, praelium commiserunt. Id quidem fuisse
navalis pugnae initium memorant Athenienses: Ae-
ginetae vero, illam navem, aiunt, pugnae initium
fecisse, quae Aeginam ad advchendos Aeacidas fue-
rat missa. Narratur hoc etiam, adparuisse Graecis

δε, ὡς Φάσμα σφι γυναικὸς ἐφάνη· Φανῆσαν δὲ δια-
 κελεύσασθαι, ὥστε καὶ ἅπαν ἀκούσσαι τὸ τῶν Ἑλλή-
 νων στρατοπέδον, ὀνειδίσασαν πρότερον ταῦτε· „ὦ δαι-
 85 „μόνιοι, μέχρι κόσου ἐτι πρύμνην ἀνακρούεσθε;“ Κα-
 τὰ μὲν δὴ Ἀθηναίους ἐτετάχατο Φοίνικες· οὗτοι γὰρ
 εἶχον τὸ πρὸς Ἐλευσῖνός τε καὶ ἐσπέρης κέρας· κατὰ
 δὲ Λακεδαιμονίους, Ἴωνες· οὗτοι δ' εἶχον τὸ πρὸς τὴν
 ἡῶ τε καὶ τὸν Πειραιέα. ἐβелоκάκεον μέντοι αὐτέων, 5
 κατὰ τὰς Θεμιστοκλέος ἐντολὰς, ὀλίγοι· οἱ δὲ πλεῖ-
 νες, οὐ. Ἐχω μὲν νυν συχρῶν οὐνόματα τριηράρχων κα-
 ταλέξαι, τῶν νῆας Ἑλληνίδας ἐλόντων· χρήσομαι δὲ
 αὐτοῖσι οὐδὲν, πλὴν Θεομήστορός τε τοῦ Ἀνδροδάμαν-
 τος, καὶ Φυλάκου τοῦ Ἰστιαίου, Σαμίων ἀμφοτέρων. 10
 τοῦ δὲ εἵνεκα μέμνημαι τούτων μούνων, ὅτι Θεομήστῳ

speciem mulieris, quae illos, ita ut universus exau-
 diret exercitus, ad fortiter pugnandum hortata sit,
 increpatos prius his verbis, *Miseri! quousque in
 puppim remigabitis?* (85.) Contra Athenienses lo-
 cati Phoenices erant; hi enim cornu obtinebant
 Eleusinem et occidentem spectans: contra Lacedae-
 monios vero Iones, qui in altero cornu versus orien-
 tem et Piraeum erant. Et horum quidem pauci, ut
 monuerat eos Themistocles, de industria cessarunt;
 maior pars vero strenue pugnabat. Possem sane mul-
 torum nomina trierarchorum edere, qui graecas na-
 ves ceperunt: nec vero eos memorabo, nisi Theo-
 mestorem Androdamantis filium, et Phylacum Hi-
 stiaei, Samium utrumque. Horum autem solorum
 ea caussa facio mentionem, quod Theomestor ob
 hanc rem gestam Sami tyrannus a Persis est con-

μὲν διὰ τοῦτο τὸ ἔργον Σάμου ἐτυράννευσε, καταστη-
 σάντων τῶν Περσέων· Φύλακος δὲ, εὐεργέτης βασι-
 λῆος ἀνεγράφη, καὶ χάρις οἱ ἐδωρήθη πολλή. οἱ δ' εὐερ-
 15 γέται τοῦ βασιλῆος, ὁροσάγγαι καλέονται Περσιοί.
 περὶ μὲν νυν τούτους οὕτω εἶχε. Τὸ δὲ πλῆθος τῶν νηῶν 86
 ἐν τῇ Σαλαμῖνι ἐκεραΐζετο· αἱ μὲν, ὑπ' Ἀθηναίων δια-
 Φθειρόμεναι· αἱ δὲ, ὑπὸ Αἰγινητέων. ἅτε γὰρ τῶν μὲν
 Ἑλλήνων σὺν κόσμῳ ναυμαχεόντων κατὰ τάξιν, τῶν
 5 δὲ βαρβάρων οὐ τεταγμένων ἔτι, οὔτε σὺν νόῳ ποιόν-
 των οὐδὲν, ἔμελλε τοιοῦτό σφι συνοίσεσθαι, οἷόν περ ἀπέ-
 βη. καίτοι ἔσαν γε καὶ ἐγένοντο ταύτην τὴν ἡμέρην μα-
 κρῷ ἀμείνονες αὐτοὶ ἑαυτῶν, ἢ πρὸς Εὐβοίῃ· πᾶς τις
 προθυμεόμενος, καὶ δειμαίνων Ξέρξην· ἐδόκεε τε ἑκα-
 10 στος ἑαυτὸν θεήσεσθαι βασιλῆα.

stitutus; Phylacus vero eorum numero qui bene de Rege meruerunt adscriptus est, et amplius terræ tractus eidem donatus. *Orosangae* Persico sermone vocantur *bene de rege meriti*. Ac de his quidem ita res habet. (86.) Maior vero numerus hostilium navium in hac *ad Salaminem pugna* periit; aliae ab Atheniensibus corruptae, aliae ab Aeginetis. Nam quum Graeci ordine et iusta acie pugnarent, Barbari vero nec dum satis ordinati fuissent, neque recto consilio quidquam gererent, debuit id fere ipsum evenire quod accidit: quamquam eo die longe fortiores fuerunt seseque praestiterunt quam ad Euboeam, quum unusquisque formidine Xerxis studium omne adhiberet; quisque enim spectari se a rege existimabat.

Herod. T. IV. P. I.

F

87 Κατὰ μὲν δὴ τοὺς ἄλλους, οὐκ ἔχω μετεξετέρους
 εἶπαι αἰτρακίως, ὡς ἕκαστοι τῶν βαρβάρων ἢ τῶν Ἑλ-
 λήνων ἡγωνίζοντο· κατὰ δὲ Ἀρτεμισίην τάδε ἐγένετο, ἀπ’
 ὧν εὐδοκίμησε μᾶλλον ἔτι παρὰ βασιλῆϊ. ἐπειδὴ γὰρ
 εἰς Θόρυβον πολλὸν ἀπίκετο τὰ βασιλῆος πρήγματα, 5
 ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ ἡ νῆς ἡ Ἀρτεμισίης ἐδιώκετο ὑπὸ
 τοῦ Ἀττικῆς. καὶ ἡ, οὐκ ἔχουσα διαφυγεῖν, ἔμπροσθε
 γὰρ αὐτῆς ἴσαν ἄλλαι νῆες Φίλαι, ἡ δὲ αὐτῆς πρὸς
 τῶν πολεμίων μάλιστα ἐτύγχανε εἰσῆσαι· ἔδοξε οἱ τότε
 ποιῆσαι, τὸ καὶ συνήτικε ποιησάση. διωκομένη γὰρ ὑπὸ 10
 τῆς Ἀττικῆς, φέρουσα ἐνέβαλε νῆϊ Φιλίῃ, ἀνδρῶν τε
 Καλυνδίων, καὶ αὐτοῦ ἐπιπλέοντος τοῦ Καλυνδίων βα-
 σιλῆος Δαμασιθύμου. εἰ μὲν καὶ τι νῆκος πρὸς αὐτὸν
 ἐγγύονε ἔτι περὶ Ἑλλήσποντον ἐόντων, οὐ μέντοι ἔγωγε

(87.) Iam, quod ad alios addinet, quo pacto sin-
 guli nonnulli Barbarorum aut Graecorum pugnav-
 rint, non possum pro comperto referre: sed ad
Artemisiam quod spectat, haec gesta sunt, unde
 illa magis etiam regi adprobata est. Postquam magno
 tumultu res regis misceri coeperant, per id tempus
 navem Artemisiae persequabatur navis Attica. Et
 illa, quum effugere non posset, quoniam ante eam
 multae aliae sociae naves erant, ipsius autem navis
 hostibus erat proxima, hoc consilium cepit, quod
 etiam eventu utilissimum ei fuit. Quum enim insta-
 ret illi Attica navis, ipsa capto impetu in sociam na-
 vem impexit, qua Calyndenses viri vehebantur cum
 rege Calyndensium Damasithymo. Cum quo an ei
 antea, quum adhuc ad Hellespontum fuissent, al-
 tercatio quaedam intercesserit, confirmare equidem

659, 82.

15 ἔχω εἶπαι, οὔτε εἰ ἐκ προνοίας αὐτὰ ἐποίησε, οὔτε εἰ
 συνεκύρησε ἡ τῶν Καλυδνέων κατὰ τύχην παραπισοῦ-
 σα νῆς. ὥς δὲ ἐνέβαλέ τε καὶ κατέδυσε, εὐτυχίῃ χρη-
 σαμένη, διπλᾶ ἑαυτὴν ἀγαθὰ ἐργάσατο. ὁ τε γὰρ τῆς
 Ἀττικῆς νηὸς τριῆραρχος, ὥς εἶδε μιν ἐμβάλλουσιν νῆϊ
 20 ἀνδρῶν βαρβάρων, νομίσας τὴν νῆα τὴν Ἀρτεμισίης ἢ
 Ἑλληνίδα εἶναι, ἢ αὐτομολέειν ἐκ τῶν βαρβάρων, καὶ
 αὐτοῖσι ἀμύνειν, ἀποστρέψας, πρὸς ἄλλας ἐτρέπετο.
 Τοῦτο μὲν, τοιοῦτο αὐτῇ συνήνεκε γενέσθαι, διαφυγεῖν 88
 τε καὶ μὴ ἀπολέσθαι· τοῦτο δὲ, συνέβη ὥστε κακὸν
 ἐργασαμένην, ἀπὸ τουτέων αὐτὴν μάλιστα εὐδοκιμῆσαι
 παρὰ Ξέρξῃ. λέγεται γὰρ, βασιλῆα θηεύμενον, μα-
 5 θεὶν τὴν νῆα ἐμβαλοῦσαν· καὶ δὴ τίνα εἶπαι τῶν πα-
 ρόντων· „Δέσποτα, ὁρᾷς Ἀρτεμισίην, ὥς εὖ ἀγωνίζε-

non possum, nec utrum consulto id fecerit, an casu
 tunc maxime Calydensium navis ei fuerit obiecta.
 Ut vero in illam impegit, eamque depressit, singu-
 lari felicitate usa, duplex inde commodum retulit.
 Nam Atticae navis trierarchus, ubi illam vidit in
 navem hominum barbarorum facere impetum, ratus
 Artemisiae navem esse graecanicam, aut a Barbaris
 ad Graecos transfugere et ipsis succurrere, omissâ
 illâ, alias Barbarorum naves petiit. (88.) Itaque
 hoc primum illa commodum consecuta est, ut salva
 evaserit: insuper vero eidem contigit, ut, quum
 damno adfecisset regem, ob id ipsum factum maxime
 ab eodem laudaretur. Aiunt enim, quum pugnam
 Xerxes spectaret, animadvertisse eum hanc navem
 in alteram impingentem: quumque adstantium ali-
 quis ei dixisset, *Vides, domine, quam fortiter*

„ται, καὶ νῆα τῶν πολεμίων κατέδυσε;“ καὶ τὸν ἐπεί-
 ρεσθαι, εἰ ἀληθῆώς ἐστὶ Ἀρτεμισίης τὸ ἔργον· καὶ τοὺς
 Φάναι „σαφῆώς τὸ ἐπίσημον τῆς νηὸς ἐπισταμένους.“
 τὴν δὲ διαφθαρεῖσαν ἠπιστέατο εἶναι πολεμίνην. τὰ τε 10
 γὰρ ἄλλα, ὡς εἴρηται, αὐτῇ συνήνεκε ἐς εὐτυχίην γε-
 νόμενα, καὶ τὸ τῶν ἐκ τῆς Καλυνδικῆς νηὸς μηδὲνα ἀπο-
 σωθέντα κατήγορον γενέσθαι. Ξέρξην δὲ εἶπαι λέγεται
 πρὸς τὰ φραζόμενα· „Οἱ μὲν ἄνδρες γεγόνασί μοι γυ-
 „ναῖκες· αἱ δὲ γυναῖκες, ἄνδρες.“ ταῦτα μὲν Ξέρξην 15
 Φασὶ εἶπαι.

- 89 Ἐν δὲ τῷ πόνῳ τούτῳ, ἀπὸ μὲν ἔθανε ὁ στρατηγὸς
 Ἀριαβίγνης ὁ Δαρείου, Ξέρξεω ἐὼν ἀδελφεὸς, ἀπὸ δὲ
 ἄλλοι πολλοὶ τε καὶ ὀνομαστοὶ Περσέων καὶ Μηδων,
 καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων· ὀλίγοι δὲ τινες καὶ Ἑλλή- 5
 νων. ἅτε γὰρ νέειν ἐπιστάμενοι, τοῖσι αἱ νῆες διεφθεί-

*Artemisia pugnet, quae navem etiam hostilem de-
 pressit! quaesisse illum, vere-ne sit hoc Artemi-
 siae factum? cui illos respondisse, plane se nosse
 navis insigne. Existimabant hi autem hostilem esse
 navem, quam illa depressisset. Nam et alia, ut di-
 ctum est, feliciter ei cesserant, et hoc, quod ex Ca-
 lyndica navi nemo unus salvus evaserit, qui accu-
 sare illam potuisset. Itaque Xerxes ad ea, quae ei
 ab his dicta erant, hoc verbum edidisse fertur: Viri
 mihi facti sunt mulieres; mulieres vero, viri. Hoc
 a Xerxe dictum memoratur.*

(89.) In hoc autem praelio occubuit dux Ariabi-
 gnes, Darii filius, frater Xerxis: occubuerunt item alii
multi illustres viri ex Persis Medisque et ex eorum
 sociis: ex Graecis vero pauci. Hi enim quum essent

ροτο, καὶ μὴ ἐν χειρῶν νόμῳ ἀπολλύμενοι, ἐς τὴν Σα-
λαμῖνα διένεον. τῶν δὲ βαρβάρων οἱ πολλοὶ ἐν τῇ θα-
λάσῃ διεφθάρησαν, νέειν οὐκ ἐπιστάμενοι. Ἐπεὶ δὲ
αἱ πρῶται ἐς Φυγὴν ἐτράποντο, ἐνθαῦτα αἱ πλεῖσται
10 διεφθείροντο. οἱ γὰρ ὀπίσθε τεταγμένοι, ἐς τὸ πρόσθε
τῇσι νηυσὶ παριέναι πειρώμενοι, ὡς ἀποδεξόμενοί τι καὶ
αὐτοὶ ἔργον βασιλεῖ, τῇσι σφετέρῃσι νηυσὶ Φευγούσῃσι
περιέπιπτον. Ἐγένετο δὲ καὶ τότε ἐν τῷ θορύβῳ τού- 90
τῳ. τῶν τινες Φοινίκων, τῶν αἱ νῆες διεφθαρέατο, ἐλ-
θόντες παρὰ βασιλῆα, διέβαλλον τοὺς Ἴωνας, ὡς δι'
ἐκείνους ἀπολοίατο αἱ νῆες, ὡς προδόντων. συνήνεκε ὦν
5 οὕτω, ὥστε Ἴωνων τε τοὺς στρατηγούς μὴ ἀπολέσθαι,
Φοινίκων τε τοὺς διαβάλλοντας λαβεῖν τοιόνδε μισθόν.
ἔτι τουτέων ταῦτα λεγόντων, ἐνέβαλε νηὶ Ἀττικῇ Σα-

natandi periti, si quae eorum navis periit, quotquot
non manu ceciderunt hostium, ad Salaminem ena-
tarunt: at Barbarorum plerique, natandi imperiti,
in mari periere. Et postquam primae naves in fu-
gam erant versae, tum vero plurimae corruptae
sunt: nam qui pone erant locati, hi quum navibus
in anteriora progredi conarentur, quippe et ipsi prae-
clarum aliquod facinus regi ostensuri, in suorum
naves fugientium inciderunt. (90.) In eodem tu-
multu hoc etiam accidit. *Phoenices* quidam, quo-
rum naves perierant, ad regem accedentes calum-
niati sunt *Iones*, tamquam per eorum proditionem
periissent naves. Forte fortuna autem ita cecidit res,
ut Ionum duces nihil mali paterentur, et *Phoeni-
ces* calumniantes hancce mercedem ferrent. Dum
illi adhuc ista dicunt, in unam ex Atheniensium na-

μοβορηϊκή νηῦς· ἥ τε δὴ Ἀττικὴ κατεδύετο, καὶ ἐπιφε-
 ρομένη Αἰγιναιὴ νηῦς κατέδυσε τῶν Σαμοβορηϊκῶν τὴν
 νῆα. ἅτε δὴ ἑόντες ἀκοντισταὶ οἱ Σαμοβορηϊκες, τοὺς 10
 ἐπιβάτας ἀπὸ τῆς καταδυσάσης νηὸς βάλλοντες ἀπή-
 ραξαν, καὶ ἐπέβησάν τε καὶ ἔσχον αὐτήν. ταῦτα γε-
 νόμενα τοὺς Ἴωνας ἔρρύσατο. ὥς γὰρ εἶδε σφείας Ξέρ-
 ξης ἔργον μέγα ἐργασαμένους, ἐτράπετο πρὸς τοὺς Φοί-
 νικας, οἷα ὑπερλυπεόμενός τε καὶ πάντας αἰτιώμενος· 15
 καὶ σφείων ἐκέλευσε τὰς κεφαλὰς ἀποταμῆν, ἵνα μὴ,
 αὐτοὶ κακοὶ γινόμενοι, τοὺς ἀμείνονας διαβάλλωσι.
 (ὅπως γὰρ τινα ἴδοι Ξέρξης τῶν ἑαυτοῦ ἔργον τι ἀποδεικ-
 νύμενον ἐν τῇ ναυμαχίῃ, κατήμενος ὑπὸ τῷ οὐρεὶ τῷ
 ἀντίον Σαλαμῖνος, τὸ καλέεσθαι Αἰγάλειος, ἀνέπυνθά- 20
 νετο τὸν ποιήσαντα· καὶ οἱ γραμματισταὶ ἀνέγραφον

vibus irruit navis Samothracica: et dum mergitur
 Attica navis, adcurrrens navis Aeginensis deprimit
 Samothracicam. Tum vero Samothraces, ut solertes
 iaculatores, de navi quae ipsorum navem depresso-
 rat coniectis telis deturbarunt propugnatores, na-
 vemque conscenderunt, eaque potiti sunt. Id factum
 Iones servavit. Ut enim rem praeclare ab his gestam
Xerxes vidit, iram suam in *Phoenices* vertit, quippe
 valde aeger animi et quoslibet accusans: illorumque
 capita iussit praecidi, *ne, quum ignavi ipsi essent,*
fortiores viros calumniarentur. Xerxes enim, e re-
 gione Salaminis sedens in montis radice, cui Aega-
 leos nomen, quoties aliquod facinus a suis editum
 cerneret, sciscitabatur *quis esset qui id fecisset: et*

πατρόθεν τὸν τριήραρχον καὶ τὴν πόλιν.) πρὸς δὲ ἔτι καὶ
προσελάβετο φίλος ἐὼν Ἀριαράμνης, ἀνὴρ Πέρσης πα-
ριῶν, τούτου τοῦ Φωικηίου πάβιος. οἱ μὲν δὲ πρὸς τοὺς
25 Φοίνικας ἐτράποντο.

Τῶν δὲ βαρβάρων εἰς φυγὴν τραπομένων, καὶ ἐκ- 91
πλεόντων πρὸς τὸ Φάληρον, Αἰγινῆται, ὑποστάντες ἐν
τῷ πορθμῷ, ἔργα ἀπεδέξαντο λόγου ἄξια. οἱ μὲν γὰρ
Ἀθηναῖοι ἐν τῷ θαρύβῳ ἐκεραΐζον τὰς τε ἀντισταμένας
5 καὶ τὰς φευγούσας τῶν νηῶν, οἱ δὲ Αἰγινῆται τὰς ἐκ-
πλωύσας ὅπως δέ τις τοὺς Ἀθηναίους διαφύγοιεν,
φερόμενοι ἐσέπιπτον εἰς τοὺς Αἰγινήτας. Ἐνθαῦτα συν- 92
εκύρουν νῆες ἡ τε Θεμιστοκλέος διώκουσα νῆα, καὶ ἡ
Πολυκρίτου τοῦ Κριῶ, ἀνδρὸς Αἰγινήτιω, νῆϊ ἐμβα-

XC. 23. προσελάβετο ex coniect. pro vulgato προσβάλετο.

scribae notabant trierarchi nomen cum patris et ci-
vitatís nomine. Insuper vero etiam Ariaramnes Per-
sa, qui tunc aderat, operam suam Ionibus, quorum
erat amicus, ad hoc contulerat ut malum illud in
Phoenicum capita verteretur.

(91.) Ubi vero in fugam versi Barbari Phalerum
navibus contenderunt, ibi tunc Aeginetae, in freto
in subsidiis stantes, memoratu digna facinora edi-
dere. Etenim Athenienses quidem in hoc tumultu
naves et resistentes et fugientes perdebant, Aegine-
tae vero eas quae praelio excedebant: et, quae pe-
riculum ab Atheniensibus effugerant, hae dum reci-
piebant se, in Aeginetas incidebant. (92.) Ibi forte
mutuo sibi occurrerunt navis Themistoclis, aliam
navem persequentis, et Polycriti navis, Crii filii,
Aeginetae, qui in Sidoniam illam navem impetum

- λοῦσα Σιδωνίη, ἥπερ εἶλε τὴν προφυλάσσουσαν ἐπὶ
 Σκιαθῶ τὴν Αἰγιναιήν, ἐπ' ἧς ἔπλεε Πυθῆς ὁ Ἴσχε- 5
 νόου, τὸν οἱ Πέρσαι, κατακοπέντα, ἀρετῆς εἰκόνα εἶχον
 ἐν τῇ νηὶ ἐκπαυλεόμενοι. τὸν δὲ περιάγουσα ἅμα τοῖσι
 Πέρσησι ἦλω, νηὺς ἡ Σιδωνίη, ὥστε Πυθῆν αὐτῶ σω-
 θῆναι ἐς Αἶγιναν. ὥς δὲ ἐσεῖδε τὴν νῆα τὴν Ἀττικὴν ὁ
 Πολύκριτος, ἔγνω, τὸ σημήϊον ἰδὼν τῆς στρατηγίδος 10
 καὶ βώσας τὸν Θεμιστοκλῆα, ἐπεκερτόμησε, ἐς τῶν
 Αἰγινήτεων τὸν μηδισμόν ὀνειδίζων. ταῦτα μὲν νυν νηὶ
 ἐμβαλὼν ὁ Πολύκριτος ἀπέρριψε ἐς Θεμιστοκλῆα. Οἱ
 δὲ βάρβαροι, τῶν αἰ νῆες περιεγένοντο, Φεύγοντες ἀπὶ-
 κοντο ἐς Φάληρον ὑπὸ τὸν πεζὸν στονατὸν. 15
- 93 Ἐν δὲ τῇ ναυμαχίᾳ ταύτῃ ἤκουσαν Ἑλλήνων ἄριστα
 Αἰγινήται· ἐπὶ δὲ, Ἀθηναῖοι· ἀνδρῶν δὲ, Πολύκριτός

fecerat, a qua prius ad Sciathum capta fuerat Aeginensis navis speculatoria; qua navi vehebatur *Pytheas*, Ischenoi filius, quem Persae misere concisum in navi habebant, virtutem eius admirantes. Hunc igitur *Pytheam* simul cum Persis vehens navis Sidonia capta nunc est a Polycrito, atque ita servatus *Pytheas*, et *Aeginam* dein adductus. Iam ubi *Atticam* navem conspexit Polycritus, eamque ex insigni imperatorio agnovit, inclamans *Themistocli*, et conviciis eum insectatus, *Ita*, ait, *Aeginetae Medis favent!* Haec Polycritus, postquam in navem istam impetum fecerat, in *Themistoclem* proiecit. *Barbari* vero, quorumsuperfuere naves, fugâ *Phalerum* sub pedestrīs exercitus tutamen pervenerunt.

(93.) In hac navali pugna e Graecis praecipuam laudem consecuti sunt *Aeginetae*; et post hos, *Athe-*

τε ὁ Αἰγινήτης, καὶ Ἀθηναῖοι, Εὐμένης τε ὁ Ἀναγυ-
 ράσιος, καὶ Ἀμεινίης Παλληνεύς· ὃς καὶ Ἀρτεμισίην
 5 ἐπεδίωξε. εἰ μὲν νυν ἔμαθε ὅτι ἐν ταύτῃ πλώει ἡ Ἀρ-
 τεμισίη, οὐκ ἂν ἐπαύσατο πρότερον ἢ εἰλέ μιν, ἢ καὶ
 αὐτὸς ἦλω. τοῖσι γὰρ Ἀθηναίων τριηράρχοισι παρακε-
 κέλευστο· πρὸς δὲ, καὶ ἄεθλον ἔκειτο μύριαι δραχμαὶ,
 ὃς ἂν μιν ζωὴν ἔλῃ. θεινὸν γάρ τοι ἐποιεῦντο, γυναῖκα
 10 ἐπὶ τὰς Ἀθήνας στρατεῦσθαι. αὕτη μὲν δὴ, ὡς πρό-
 τερον εἶρηται, διέφυγε· ἔσαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι, τῶν αἰ-
 νῆες περιεγεγόνεσαν, ἐν τῷ Φαλήρῳ. Ἀδείμαντον δὲ 94
 τὸν Κορινθίων στρατηγὸν, λέγουσι Ἀθηναῖοι, αὐτίκα
 κατ' ἀρχαῖς ὡς συνέμισγον αἱ νῆες, ἐκπλαγέντα τε
 καὶ ὑπερδείσαντα, τὰ ἰστία αἰεράμενον, οἷχεσθαι Φεύ-
 γοντα· ἰδόντας δὲ τοὺς Κορινθίους τὴν στρατηγίδα Φεύ-

nienses : ex singulis vero viris *Polycritus Aegineta*,
 et duo Athenienses, *Eumenes Anagyrasius*, et *Ami-
 nias Pallenensis*, is qui *Artemisiam* persecutus est.
 Qui si scivisset navi illa *Artemisiam* vehi, non prius
 desiturus erat quam aut illam cepisset aut ipse captus
 fuisset : nam Atheniensium triremium praefectis hoc
 imperatum erat, praetereaue praemium erat pro-
 positum decem millia drachmarum, si quis eam vi-
 vam cepisset : magnopere quippe indignati erant
 mulierem contra Athenas militare. At haec quidem,
 ut supra dictum est, periculum effugit : sed et reli-
 qui, quorum superfuere naves, Phalerum se rece-
 perunt. (94.) *Adimantum* vero, Corinthiorum du-
 cem, aiunt Athenienses, initio statim, ut concurre-
 runt naves, metu terroreque perculsum, sustulisse
 vela et in fugam sese proripuisse : reliquosque Co-

γουςαν, ὡσαύτως οἰχίσθαι. ὡς δὲ ἄρα Φεύγοντας 5
 γίνεσθαι τῆς Σαλαμινίης κατὰ τὸ ἱερὸν Ἀθηναίης Σκι-
 ράδος, περιπίπτειν σφι κέλῃτα θείῃ πομπῇ· τὸν οὔτε
 πέμψαντα Φαῖναι αὐδένα, οὔτε τι τῶν ἀπὸ τῆς στρα-
 τῆς εἰδόσι προσφέρεισθαι τοῖσι Κορινθίοσι. τῇδε δὲ συμ-
 βάλλονται εἶναι θεῖον τὸ πρῆγμα· ὡς γὰρ ἀγχοῦ 10
 γενέσθαι τῶν νηῶν τοὺς ἀπὸ τοῦ κέλῃτος, λέγειν τὰδε·
 „Ἀδείμαντε, σὺ μὲν ἀποστρέψας τὰς ναῦς, εἰς Φυγὴν
 „ὤρμησαι καταπροδούς τοὺς Ἕλληνας· οἱ δὲ καὶ δὴ
 „νικῶσι, ὅσον αὐτοὶ ἠρώντο ἐπικρατῆσαι τῶν ἐχθρῶν.“
 ταῦτα λεγόντων, ἀπιστέειν γὰρ τὸν Ἀδείμαντον, αὐτίς 15
 τὰδε λέγειν, ὡς „αὐτοὶ οἰοί τε εἶεν ἀγόμενοι ὄμηροι
 ἀποδνήσκειν, ἢ μὴ νικῶντες φαίνωνται οἱ Ἕλληνες.“
 οὕτω δὴ ἀποστρέψαντα τὴν νῆα, αὐτὸν τε καὶ τοὺς

rinthios, imperatoriam navem videntes aufugere, pa-
 riter abiisse. Qui quum in fugâ ex adverso templi Mi-
 nervae Sciradis, quod in Salamine est, versarentur,
 incidisse in eos memorant celocem divinitus mis-
 sam; quam qui misset, repertum esse neminem;
 accessisse eam autem ad Corinthios, omnium quae
 apud exercitum gesta erant ignaros. Fuisse autem
 divinam rem inde colligunt, quod qui in celoce
 erant, quum ad naves adpropinquassent, haec di-
 xissent: *Adimante! tu abductis navibus in fugam*
te proripuisti prodens Graecos: at illi tantam de
hostibus victoriam reportant, quantam ipsi pre-
cati erant. Quibus haec dicentibus quum fidem
 non adhiberet Adimantus, rursus eosdem dixisse,
paratos ipsos esse obsides sese sistere, et ad sup-
plicium duci, ni Graeci comperti fuissent victo-

663, 98.

ἄλλους, ἐπ' ἐξεργασμένοισι ἐλθεῖν εἰς τὸ στρατόπεδον.
 20 Τούτους μὲν τοιαύτη Φάτις ἔχει ὑπὸ Ἀθηναίων. οὐ μὲν-
 τοι αὐτοὶ γε Κορίνθιοι ὁμολογέουσι, ἀλλ' ἐν πρώτοισι
 σφῆας αὐτοὺς τῆς ναυμαχίας νομίζουσι γενέσθαι μαρ-
 τυρεῖ δέ σφι καὶ ἡ ἄλλη Ἑλλάς. Ἀριστείδης δὲ ὁ 95
 Λυσιμάχου, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, τοῦ καὶ ὀλίγω τι πρότε-
 ρον τουτέων ἐπεμήσθην ὡς ἀνδρὸς ἀρίστου, οὗτος ἐν τῷ
 Θορύβῳ τούτῳ τῷ περὶ Σαλαμῖνα γενομένῳ τάδε ἐποίησε.
 5 παραλαβὼν πολλοὺς τῶν ὀπλιτῶν, οἱ παρατετάχατο
 παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Σαλαμίνης χώρας, γένος ἶόντες
 Ἀθηναῖοι, εἰς τὴν Ψυττάλειαν νῆσον ἀπέβησε ἄγων,
 αἱ τοὺς Πέρσας τοὺς ἐν τῇ νησίδι ταύτῃ κατεφόνευσαν
 πάντας.

Ὡς δὲ ἡ ναυμαχία διελέλυτο, κατειφύσαντες εἰς τὴν 96
 Σαλαμῖνα οἱ Ἕλληνες τῶν ναυηγίων ὅσα ταύτῃ ἐτύγ-

riam reportasse. Ita igitur et illum et reliquos retro
 convertisse naves, et re peracta in castra Graecorum
 venisse. Haec de Corinthiis Athenienses narrant: at
 negant factum Corinthii, seque inter primos navali
 huic pugnae autumant interfuisse; eisque testimo-
 nium exhibet reliqua Graecia. (95.) *Aristides* vero,
Lysimachi filius, Atheniensis, cuius etiam paulo ante,
 ut optimi viri, feci mentionem, in illo ad Salaminem
 tumultu, hanc navavit operam. Adsumtis militibus
 qui secundum littus terrae Salaminiae erant locati,
 genere Atheniensibus, cum his in Psyttaleam in-
 sulam traiecit, et Persas omnes qui in insula erant
 interfecit.

(96.) Diremto navali praelio Graeci, postquam
 naufragiorum quidquid forte adhuc ibi locorum erat

χανε ἔτι ἔοντα, ἐτοῖμοι ἔσαν ἐς ἄλλην ναυμαχίην, ἐλ-
 πίζοντες τῇσι περιεούσησι νηυσὶ ἔτι χρήσεσθαι βασιλῆα.
 τῶν δὲ ναυηγίων πολλὰ ὑπολαβὼν ἄνεμος ζέφυρος, 5
 ἔφερε τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τὴν ἡῖονα τὴν καλομένην Κω-
 λιάδα· ὥστε ἀποπλῆσαι τὸν χρησμὸν, τὸν τε ἄλλον
 πάντα τὸν περὶ τῆς ναυμαχίης ταύτης εἰρημένον Βάκιδι
 καὶ Μουσαίῳ, καὶ δὴ καὶ κατὰ τὰ ναυήγια τὰ ταύτη
 ἐξεπικυθέντα τὸ εἰρημένον πολλοῖσι ἑτέσι πρότερον του- 10
 τέων ἐν χρησμῷ, Λυσιστράτῳ Ἀθηναίῳ, ἀνδρὶ χρησμο-
 λόγῳ, τὸ ἐλελήθεε πάντας τοὺς Ἕλληνας·

Κωλιάδες δὲ γυναῖκες ἐρετμοῖσι φρίζουσι.

τοῦτο δὲ ἔμελλε ἀπελάσαντος βασιλῆος ἔσεσθαι.

97 Ξέρξης δὲ ὡς ἔμαθε τὸ γεγονὸς πάθος, δίδας μὴ

XCVI. 15. Φρίζουσι. φρίζουσι ed. Schaeff. et Borh. ex con-
 iectura.

in terram pertraxerunt, ad novam pugnam sese com-
 pararunt, existimantes reliquis navibus denuo usu-
 rum regem. Sed magnam naufragiorum partem
 abripiens ventus Zephyrus ad littus Atticae, cui
Colias nomen, devexit: itaque impleta sunt et re-
 liqua omnia oracula quae de hac navali pugna
Bacis et *Musaeus* dixerant, et nimirum etiam illud
 quod multis ante annis de naufragiis eo loci ciicien-
 dis *Lysistratus* ediderat, fatidicus Atheniensis, quod
 Graecos omnes fefellerat:

Coliades mulieres remis terrebuntur. (sive po-
 tius, *remis frixurae sunt.*)

Hoc autem post discessum regis erat futurum.

(97.) *Xerxes* vero, ut acceptam vidit cladem,

τις τῶν Ἰωνῶν ὑποβῆται τοῖσι Ἑλλήσι, ἢ αὐτοὶ νη-
 σῶσι, πλῶεν ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, λύσοντες τὰς γε-
 φύρας, καὶ ἀπολαμφθεὶς ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἀπολέσθαι
 5 κινδυνεύσει, δρησμὸν ἐβούλευε. Θέλων δὲ μὴ ἐπίδηλος
 εἶναι μήτε τοῖσι Ἑλλήσι μήτε τοῖσι ἑαυτοῦ, ἐς τὴν Σα-
 λαμῖνα χῶμα ἐπειράτο διαχοῦν γαυλοῦς τε Φοινικῆους
 συνόδεε, ἵνα ἀντί τε σχεδὴς ἕωσι καὶ τείχεος ἀρτέετό
 τε ἐς πόλεμον, ὡς ναυμαχίην ἄλλην ποιησόμενος. ὁρέον-
 10 τες δὲ μιν πάντες οἱ ἄλλοι ταῦτα πρήσσοντα, εὖ ἐπι-
 στέατο ὡς ἐκ παντὸς νόου παρεσκευάσται μένων πολε-
 μήσειν. Μαρδόνιον δ' οὐδὲν τούτων ἐλάνθανε, ὡς μά-
 λιστα ἔμπειρον ἔοντα τῆς ἐκείνου διανοίης. ταῦτά τε ἅμα
 Ξέρξης ἐποίεε, καὶ ἔπεμπε ἐς Πέρσας ἀγγελέοντα τὴν
 15 παρεούσαν σφι συμφορὴν. Τούτων δὲ τῶν ἀγγέλων 98

veritus ne quis Ionum consuleret Graecis aut etiam
 ipsi per se consilium caperent in Hellespontum na-
 vigandi pontesque solvendi, quo ipse in Europa in-
 terclusus de salute periclitaretur, fugam meditabatur.
 Celare autem de hoc consilio cupiens et Graecos et
 suos, aggerem ducere in Salaminem instituit, gau-
 losque Phoenicios colligavit, qui pro ponte et muro
 essent; simulque et ad praelium se comparavit, tam-
 quam aliam pugnam navalem commissurus. Et reliqui
 quidem omnes, ubi eum haec facere viderunt, prorsus
 existimabant serio illum et ex animi sententia pa-
 ratum esse manere et redintegrare bellum: at *Mar-*
donium nihil horum fefellit, quippe bene gnarum
 quid ille consilii agitare. Haec dum Xerxes agebat,
 simul nuncium in Persidem misit, qui recentem
 nunciaret calamitatem. (98.) Hisce *nunciis Persi-*

ἔστι οὐδὲν ὅ τι θᾶσσον παραγίνεται θνητὸν εἶν· οὕτως
 τοῖσι Πέρσῃσι ἐξεύρηται τοῦτο. λέγουσι γὰρ, ὡς ὅσων
 αὖ ἢ ἡμερέων ἢ πᾶσα ὁδὸς, τοσοῦτοι ἵπποι τε καὶ ἄν-
 δρες διοτᾶσι, κατὰ ἡμερησίην ὁδὸν ἐκάστην ἵππος τε 5
 καὶ ἄνθρωπος τεταγμένος· τοὺς οὔτε νυφειὸς, οὔκ ὄμβρος,
 οὐ καῦμα, οὐ νύξ ἐέργει μὴ οὐ κατανύσαι τὸν προκί-
 μενον ἐαυτῷ δρόμον τὴν ταχίστην. ὁ μὲν δὲ πρῶτος δρα-
 μῶν παραδίδωι τὰ ἐντεταλμένα τῷ δευτέρῳ, ὁ δὲ δεύ-
 τερος τῷ τρίτῳ· τὸ δὲ ἐνθεῦτεν ἤδη κατὰ ἄλλον διαφέρ- 10
 χεται παραδιδόμενα, κατὰ περ Ἑλλήσι ἢ λαμπάδῃ-
 Φορίῃ, τὴν τῷ Ἡφαιίστῳ ἐπιταλέουσι. Τοῦτο τὸ δράμη-
 99 μα τῶν ἵππων καλέουσι Πέρσαι ἀγγαρήϊον. Ἡ
 μὲν δὲ πρώτη εἰς Σοῦσα ἀγγελίῃ ἀπικομένη, ὡς ἔχει
 Ἀθήνας Ξέρξης, ἔπειθε οὕτω δὴ τι Περσέων τοὺς ὑπο-
 λειφθέντας, ὥς τὰς τε ὁδοὺς μυρσίῃ πᾶσας ἐστόρεσαν,

cis nihil est inter mortales quod citius eo quo ten-
 ditur perveniat: ita hoc a Persis excogitatum est.
 Aiunt enim, quot dierum est universum iter, tot
 dispositos et equos et viros in quaque diurna statio-
 ne paratos stare; quos nec nix, nec imber, nec aestus,
 nec nox impedit quo minus suum quisque cursum
 quam velocissime conficiat. Nempe, qui primus cur-
 rit, is secundo tradit mandata, secundus tertio; atque
 sic illa deinceps alii atque alii tradita, per singulos
 transeunt, quemadmodum apud Graecos lampas in
 lampadum festivitate, quae in Vulcani honorem ce-
 lebratur. Hunc equorum cursum Persae *angareion*
 vocant. (99.) Iam superior nuncius ubi Susa per-
 venit, Athenas tenere Xerxem, tanta laetitia Persas,
 qui domi erant relictī, impleverat, ut vias omnes

5 καὶ ἐθυμίαν θυμώματα, καὶ αὐτοὶ ἔσαν ἐν θυσίσσι τε
καὶ εὐπαθείῃ. ἡ δὲ δευτέρη σφί ἀγγελίῃ ἐπεξελθούσα
συνέχευ ὕτῳ, ὥστε τοὺς κελῶνας κατεμήξαντο πάντες,
βοῇ τε καὶ οἰμωγῇ ἐχρέοντο ἀπλέτῳ, Μαρδόνιον ἐν
αὐτῇ τιθέντες. οὐκ ὕτῳ δὲ περὶ τῶν νηῶν ἀχθόμενοι ταῦ-
10 τα οἱ Πέρσαι ἐποίουν, ὡς περὶ αὐτῷ Ξέρξῃ δειμαίνον-
τες. καὶ περὶ Πέρσας μὲν ἦν ταῦτα τὸν πάντα μετα-
ξὺ χρόνῳ γειόμενον, μέχρι οὗ Ξέρξης αὐτὸς σφῆας
ἀσπικόμενος ἔπαισε.

Μαρδόνιος δὲ, ὁρῶν μὲν Ξέρξῃ συμφορὰν μεγάλαν 100
ἐκ τῆς ναυμαχίης παυόμενον, ὑποπτέων δὲ αὐτὸν δεση-
μὸν βουλευέσθαι ἐκ τῶν Ἀθηναίων, φροντίσας πρὸς ἑαυτὸν
ὡς δώσει δίκην ἀναγνώσας βασιλῆα στρατεύεσθαι ἐπὶ
6 τῇ Ἑλλάδι, καὶ οἱ χρόνῳ ἐπὶ ἀνακονδυνῆσαι ἡ κα-

myrto straverint, et thura adoleverint, et ipsi festis
atque epulis celebrandis dederint operam. Posterior
autem ubi emanavit nuncius, ita eos consternavit,
ut tunicas cuncti discerperent, et in clamorem ciu-
latumque erumperent infinitum, Mardoniumque tam-
quam auctorem calamitatum accusarent. Fecerunt au-
tem haec Persae, non tam quod navibus dolerent
perditis, quam quod de ipso Xerxe essent solliciti.
Atque haec apud Persas toto interiecto tempore du-
raverunt, donec illos Xerxes ipse adventu suo so-
davit.

(100.) Iam *Mardonius*, Xerxem ex pugnae na-
valis exitu videns gravissimo dolore adfectum, suspi-
catusque fugam illum ex Athenis meditari, et reputans
secum ipse, poenas se daturum quod regi persua-
sisset Graeciae bellum inferre, meliusque sibi esse,

τεργάσασθαι τὴν Ἑλλάδα ἢ αὐτὸν καλῶς τελευτῆσαι
 τὸν βίον, ὑπὲρ μεγάλων αἰωρηθέντα· πλέον μέντοι ἔφερέ
 οἱ ἡ γνώμη κατεργάσασθαι τὴν Ἑλλάδα· λογισάμε-
 νος ὧν ταῦτα, προσέφερε τὸν λόγον τόνδε· „Δέσποτα,
 „μήτε λυπέο, μήτε συμφορὴν μηδεμίην μεγάλην ποιεῖ 10
 „τοῦδε τοῦ γεγονότος εἵνεκα πρήγματος. οὐ γὰρ ξύ-
 „λων ἀγῶν ὁ τὸ πᾶν φέρων ἐστὶ ἡμῖν, ἀλλ' ἀνδρῶν
 „τε καὶ ἵππων. σοὶ δὲ οὔτε τις τουτέων τῶν τὸ πᾶν
 „σφι ἤδη δοκεόντων κατεργάσθαι, ἀποβάς ἀπὸ τῶν
 „νεῶν πειρήσεται ἀντιωθῆναι, οὔτ' ἐκ τῆς ἡπείρου τῆσδε 15
 „οἱ τε ἡμῖν ἠντιώθησαν, ἔδωσαν δίκας. Εἰ μὲν νυν δο-
 „κέει, αὐτίκα πειρώμεθα τῆς Πελοποννήσου· εἰ δὲ καὶ
 „δοκέει ἐπισχεῖν, παρέχει ποιεῖν ταῦτα. μὴ δὲ δυσθύ-
 „μει· οὐ γὰρ ἐστὶ Ἑλλήσι οὐδεμὴ ἐκδυσίς, μὴ οὐ,

tentatâ iterum belli fortunâ aut prorsus debellare
 Gracciam, aut ipsum honestam obire mortem, post-
 quam magnarum rerum spe fuisset elatus; denique in
 hanc partem maxime inclinans, ut Graeciam subige-
 ret: haec, inquam, secum reputans, tali oratione re-
 gem est adlocutus: *Domine, ne moerori indulgeas,*
neque nimium ex eo quod accidit capias dolorem!
Non enim lignorum certamen ad belli exitum no-
bis maximum confert momentum, sed virorum
equorumque certamen. Tibi vero nemo, neque ex
his qui nunc omnia confecisse tibi videntur, ex-
scensione e navibus facta resistere conabitur, neque
ex hac continente quisquam: et, qui contra nos ste-
terunt, hi poenas dedere. Si igitur tibi videtur,
protinus Peloponnesum adgrediamur: sin in prae-
sentia omittere hoc placet, omittamus licet. Nec

20 „δόντας λόγον τῶν ἐποίησαν νῦν τε καὶ πρότερον, εἶναι
 „σοὺς δούλους. μάλιστα μὲν νυν ταῦτα ποιεῖν. Εἰ δ'
 „ἄρα τοι βεβούλευται, αὐτὸν ἀπελαύνοντα ἀπάγειν
 „τὴν στρατιὴν, ἄλλην ἔχω καὶ ἐκ τῶνδε βουλὴν. σὺ
 „Πέρσας, βασιλεῦ, μὴ ποιήσῃς καταγελάστους γε-
 25 „νέσθαι Ἕλλησι. οὐδὲν γὰρ ἐν Πέρσῃσι τεοῖσι δεδή-
 „λῃται τῶν περημάτων, οὐδὲ ἐρεῖς ὅκου ἐγενάμεθα ἄν-
 „δρες κακοί. εἰ δὲ Φοίνικές τε καὶ Αἰγύπτιοι, καὶ Κύ-
 „πριοί τε καὶ Κίλικες κακοὶ ἐγένοντο, οὐδὲν πρὸς Πέρ-
 „σας τοῦτο προσήκει τὸ πάθος. Ἦδὲ ὦν, ἐπειδὴ οὐ
 30 „Πέρσαι τοι αἰτιοὶ εἰσι, ἐμοὶ πείθεο. εἴ τοι δέδοκται
 „μὴ παραμένειν, σὺ μὲν ἐς ἥβηα τὰ σιαντοῦ ἀπέλαυ-
 „νε, τῆς στρατιῆς ἀπάγων τὸ πολλόν· ἐμὲ δέ σοι χρεῖ

*vero despondeas animum! nec enim ullo modo effu-
 gere Graeci possunt, quin rationem nobis eorum,
 quae et nunc et antea patrarunt, reddant, et ser-
 vi fiant tui. Igitur hoc quidem maxime agendum.
 Quod si vero hinc ipse abscedere et abducere exerci-
 tum decreveris, aliud quoque habeo post haec consi-
 lium. Tu, Rex, ne committe ut Graecis ludibrio sint
 Persae. In Persis enim tuis nihil detrimenti res
 tuae acceperunt, neque tu dices quo loco a nobis
 res male gesta sit. Sin Phoenices et Aegyptii et
 Cyprii et Cilices male pugnarunt, nihil ad nos
 haec clades pertinet. Nunc igitur, quum non sit
 quod Persas culpes, mihi morem gere. Si tibi con-
 stitutum est hic non manere, tu quidem tuas in
 sedes discede, maiorem exercitus partem tecum
 abducens: at me oportet tibi Graeciam in servi-
 tutem redactam tradere, postquam de exercitu
 Herod. T. IV. P. I.*

101 „τὴν Ἑλλάδα παρασχῆν δεδουλωμένην, τριήκοντα μυ-
 ριάδας τοῦ στρατοῦ ἀπολεξάμενον.“ Ταῦτα ἀκού-
 σας Ξέρξης, ὡς ἐκ κακῶν ἐχάρη τε καὶ ἡσθή· πρὸς
 Μαρδόνιον τε, βουλευσάμενος, ἔφη, ἀποκρνεῖσθαι,
 ὁκότερον ποιήσῃ τοιούτων. ὡς δὲ ἐβουλευέτο ἅμα Περ-
 σέων τοῖσι ἐπικλήτοισι, ἔδοξε οἱ καὶ Ἀρτεμισίην ἐς συμ- 5
 βουλίην μεταπέμψασθαι, ὅτι πρότερον ἐφαίνετο μούνη
 νοέουσα τὰ ποιητέα ἦν. ὡς δὲ ἀπίκετο ἡ Ἀρτεμισίη,
 μετασθησάμενος τοὺς ἄλλους, τοὺς τε συμβούλους Περ-
 σέων καὶ τοὺς δορυφόρους, ἔλεξε Ξέρξης τάδε· „Κε-
 „λευεῖ με Μαρδόνιος, μένοντα αὐτοῦ, πειραῖσθαι τῆς 10
 „Πελοποννήσου· λέγων ὥς μοι Πέρσαι τε καὶ ὁ πεζὸς
 „στρατὸς οὐδενὸς μεταίτιοι πάθεός εἰσι, ἀλλὰ βουλο-
 „μένοισί σφι γένοιτ' ἂν ἀπόδεξις. ἐμὲ ὦν ἢ ταῦτα κε-

trecenta hominū millia delegero. (101.) Quibus auditis Xerxes, ut post mala, gavisus delectatusque est, Mardonioque ait, se ei, postquam deliberraverit, responsurum esse, utrum ex his, quae ab illo proposita sunt, facturum sit. Postquam vero cum Persis in consilium adhiberi solitis consultavit, placuit ei Artemisiam quoque in consilium vocare, quippe quae etiam antea comperta esset, sola quid faciendum perspexisse. Quae ubi advenit, submotis consiliariis Persis et satellitibus, haec ad eam Xerxes verba fecit: Hortatur me Mardonius, ut hic maneam, et Peloponnesum adgrediar; dicens, Persas et pedestrem exercitum nullius calamitatis, quae nobis accidisset, culpam sustinere, et lubentes illos re ipsa hoc esse demonstraturos. Me igitur ille aut hoc facere hortatur, aut ipse velle

- „λεύει ποιεῖν, ἢ αὐτὸς ἐθέλει τριήκοντα μυριάδας ἀπο-
15 „λεξάμενος τοῦ στρατοῦ, παρασχεῖν μοι τὴν Ἑλλάδα
„δεδουλωμένην· αὐτὸν δὲ μὲ κελεύει ἀπελαύνειν σὺν τῷ
„λοιπῷ στρατῷ εἰς ἡβρα τὰ ἐμά. Σὺ ὦν ἐμοὶ, καὶ γὰρ
„περὶ τῆς ναυμαχίης εὖ συνεβούλευσας τῆς γενομένης,
„οὐκ ἐῷσα ποιεῖσθαι, νῦν τε συμβούλευσον, ἐκότερα
20 „ποιέων ἐπιτύχω εὖ βουλευσάμενος.“ Ὁ μὲν ταῦτα
συνεβουλεύετο. Ἡ δὲ λέγει ταδε· „Βασιλεῦ, χαλε- 102
„πὸν μὲν ἐστὶ συμβουλευομένῳ τυχεῖν τὰ ἄριστα εἶπα-
„σαν. ἐπὶ μέντοι τοῖσι κατήκουσι πρήγμασι, δοκέει μοι
• „αὐτὸν μὲν σὲ ἀπελαύνειν ὀπίσω· Μαρδόνιον δὲ, εἰ ἐθέ-
5 „λει τε καὶ ὑποδέκεται ταῦτα ποιήσῃν, αὐτοῦ κατα-
„λιπεῖν σὺν τοῖσι ἐθέλει. τοῦτο μὲν γὰρ, ἣν καταστρέ-
„ψῃται τὰ Φησι ἐθέλειν, καὶ οἱ προχωρήσῃ τὰ νοέων

se, ait, cum selectis de exercitu trecentis millibus Graeciam mihi tradere in servitutem redactam; me ipsum autem iubet cum reliquis copiis meas ad sedes discedere. Tu igitur, quum etiam de pugna navali, quam suscepimus, bene mihi consulueris, negans illam suscipiendam, nunc quoque suade, utrum horum faciendo rectius felicisque rebus meis consuluerō. (102.) Haec consulenti Xerxi in hunc modum Artemisia respondit: Difficile, Rex, est ita me esse felicem ut tibi consultanti optima dicam. Verumtamen in praesenti rerum statu optimum mihi videtur, ut tu domum revertaris; Mardonium vero, si ista efficere vult tibi que recipit, hic cum eis quos postulat relinquas. Nam, sive ille ea, quae animo agit polliceturque, perfecerit, eique res ex sententia succes-

„λέγει, σὸν τὸ ἔργον, ᾧ δέσποτα, γίνεται· οἱ γὰρ σοὶ
 „δοῦλοι κατεργάσαντο. τοῦτο δὲ, ἦν τὰ ἐναντία τῆς
 „Μαρδονίου γνώμης γίνηται, οὐδεμίη συμφορὴ μεγά- 10
 „λῃ ἔσται, σέο τε περιεόντος, καὶ ἐκείνων τῶν πρηγμά-
 „των περὶ οἶκον τὸν σόν. ἦν γὰρ σύ τε περιῆς, καὶ οἵ-
 „κος ὁ σός, πολλοὺς πολλαῖς ἀγῶνας δραμέονται
 „περὶ σφέων αὐτέων οἱ Ἕλληνες. Μαρδονίου δὲ, ἦν τι
 „πάθῃ, λόγος οὐδεὶς γίνεται· οὐδέ τι, νικῶντες οἱ Ἕλ- 15
 „λῃνες, νικῶσι, δοῦλον σὸν ἀπολέσαντες. σύ δὲ, τῶν
 „εἵνεκα τὸν στόλον ἐποίησω, πυρῶσας τὰς Ἀθήνας ἀπε-
 103 „λᾶς.“ Ἡσθὴ τε δὴ τῇ συμβουλίῃ Ξέρξης· λέγουσα
 γὰρ ἐπιτύγχανε τὰ περ αὐτὸς ἐνόεε. οὐδὲ γὰρ, εἰ πάν-
 τες καὶ πᾶσαι συνεβούλευον αὐτῷ μένειν, ἔμενε ἂν, δο-

CII. 11. ἐκείνων. εὖ κειμένων ed. Borh. ex coniect. Wess.

*serit, tuum, Rex, hoc facinus erit; tui enim servi
 id fecerint: sive contra Mardonii sententiam res
 ceciderit, non ingens fuerit calamitas, salvo et
 te et domus tuae statu. Tu enim si salvus fueris
 domusque tua, multa frequentiaque pericula de
 salute sua adibunt Graeci. Mardonio vero si quid
 acciderit, non tanti fuerit momenti; neque Graeci,
 etiamsi Mardonium vicerint, insignem reportave-
 rint victoriam servo tuo interemto. Tu vero in-
 census Athenis discesseris, cuius rei causa expe-
 ditionem hanc suscepisti. (103.) Hoc consilio, ut
 consentaneum erat, delectatus est Xerxes: opportune
 enim Artemisia ea ipsa dixerat, quae ille animo
 agitabat. Etenim, ut mihi quidem videtur, etiamsi
 omnes et viri et mulieres, ut ibi maneret, ei suasis-
 sent, non erat mansurus: adeo metu erat percussus.*

κείν ἐμοί· οὕτω καταρρώδῃκει. ἐπαινέσας δὲ τὴν Ἄρ-
5 τεμισίην, ταύτην μὲν ἀποστέλλει ἄγουσαν αὐτοῦ τοὺς
παῖδας ἐς Ἐφεσον· νόθοι γάρ τινες παῖδες οἱ συνέσποντο.

Συνέπεμπε δὲ τοῖσι παισὶ Φύλακον Ἑρμότιμον, γέ- 104
ρος μὲν εἶντα Πηδασέα, φερόμενον δὲ οὐ τὰ δεύτερα
τῶν εὐνούχων παρὰ βασιλεῖ. Οἱ δὲ Πηδασέες οἰκέουσι
ὑπὲρ Ἀλικαρνησοῦ. ἐν δὲ τοῖσι Πηδάσοισι τούτοις
5 τοιόνδε φέρεται πρῆγμα γίνεσθαι. ἐπεὰν τοῖσι ἀμφι-
κτίοσι πᾶσι, τοῖσι ἀμφὶ ταύτης οἰκέουσι τῆς πόλιος,
μέλλῃ τι ἐντὸς χρόνου ἔσεσθαι χαλεπὸν, τότε ἡ ἱρεὴ
αὐτόθι τῆς Ἀθηναίης Φύει πάγωνα μέγαν. τοῦτο δὲ σφι
δὲς ἤδη ἐγένετο. Ἐκ τούτων δὲ τῶν Πηδασέων ὁ Ἑρ- 105
μότιμος ἦν· τῷ μεγίστῃ τίσις ἤδη, ἀδικηθέντι, ἐγένετο
πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. αἰλόντα γὰρ αὐτὸν ὑπὸ πολέ-

CIV. 9. δὲ. τρεῖς *alibi* scripserat Noster.

Igitur laudibus Artemisiam prosecutus est, eamque
dimisit, filios ipsius Ephesum ducturam: filii enim
nonnulli nothi eum erant secuti.

(104.) Cum istis pueris Xerxes custodem misit
Hermotimum, genere Pedasensem, qui primum in-
ter eunuchos locum apud regem tenebat. Habitant
Pedasenses supra Halicarnassum: apud quos hoc
rei fertur accidere. Quando finitimis omnibus, qui
circa Pedasa oppidum habitant, grave quidpiam intra
certum tempus imminet, tunc antistitae templi Mi-
nervae, quod ibi est, grandis nascitur barba: id
quod iam bis apud illos accidit. (105.) Ex his igitur
Pedasensibus Hermotimus erat: cui contigit gra-
vissimam omnium, quos novimus, ultionem obtinere
in hominem a quo iniuria fuerat adfectus. Etenim

μίων, καὶ πωλεόμενον, ἀνέεται Πανιώνιος, ἀνὴρ Χίος, 5
 ὃς τὴν ζόην κατεστήσατο ἀπ' ἔργων ἀνοσιωπάτων. ὅκως
 γὰρ κτήσαιοτο παῖδας εἶδους ἐπαμμένους, ἐκτάμνων,
 ἀγνέων ἐπώλεε εἰς Σάρδεις τε καὶ Ἐφεσον χρημάτων
 μεγάλων. παρὰ γὰρ τοῖσι βαρβάροισι τιμιώτεροί εἰσι
 οἱ εὐνούχοι, πίστιος εἵνεκα τῆς πάσης, τῶν ἐνορχίων.
 ἄλλους τε δὴ ὁ Πανιώνιος ἐξέταμε πολλούς, ἅτε ποιεύ- 10
 μενος ἐκ τούτων τὴν ζόην, καὶ δὴ καὶ τοῦτον. καί, οὐ
 γὰρ τὰ πάντα ἐδυστύχεε ὁ Ἑρμότιμος, ἀπικνέεται ἐν
 τῶν Σαρδίων παρὰ βασιλῆα μετ' ἄλλων δάρων χρό-
 νου δὲ προΐοντος, πάντων τῶν εὐνούχων ἐτιμήθη μάλιστα
 106 παρὰ Ξέρξῃ. Ὡς δὲ τὸ στράτευμα τὸ Περσικὸν ὄρμα
 ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, ἐὼν ἐν Σάρδεσι, ἐνθαῦτα
 καταβὰς κατὰ δὴ τι πρῆγμα ὁ Ἑρμότιμος εἰς γῆν τὴν

bello captum et venumdatum emit *Panionius*, civis
 Chius, qui opere iniquissimo vitam sustentabat.
 Quoties enim *pueros* nactus esset forma praestantes,
 hos *castrabat*, et Sardes aut Ephesum abductos in-
 genti pretio vendebat. Quippe apud Barbaros eunu-
 chi pretiosiores sunt his qui non sunt castrati, et ma-
 ior illis in omnibus rebus fides habetur. Quum alios
 igitur multos castraverat hic Panionius, utpote hoc
 quaestu vitam alens, tum vero etiam hunc ipsum.
 Nec vero usquequaque infelix *Hermotimus* fuit:
 nam e Sardibus cum aliis muneribus ad regem per-
 venit, et succedente tempore prae omnibus eunu-
 chis maximo in honore apud Xerxem fuit. (106.)
 Quo tempore vero Persicum exercitum adversus
 Athenas ducens rex Sardibus versabatur, tunc *Her-
 motimus*, quum nescio cuius negotii caussa in My-

Μυσίην, τὴν Χίοι μὲν νέμονται, Ἀταρνεὺς δὲ καλέ-
5 ται, εὐρίσκει τὸν Πανιώνιον ἐνθαῦτα. ἐπιγνοὺς δὲ, ἔλε-
γε πρὸς αὐτὸν πολλοὺς καὶ Φιλίους λόγους· πρῶτα μὲν
οἱ καταλέγων ὅσα αὐτὸς δι' ἐκείνον ἔχοι ἀγαθὰ· δεύ-
τερα δὲ οἱ ὑπιοχνεύμενος ἀντὶ τούτων ὅσα μιν ἀγαθὰ
ποιήσει, ἣν κομισάμενος τοὺς οἰκέτας οἰκὴν ἐκείνην ὥστε
10 ὑποδεξάμενον ἄσμενον τοὺς λόγους τὸν Πανιώνιον, κο-
μίσαι τὰ τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα. ὡς δὲ ἄρα πανοικίῃ
μιν περιέλαβε, ἔλεγε ὁ Ἑρμότιμος τάδε· „ὦ πάν-
„τῶν ἀνδρῶν ἤδη μάλιστα ἀπ' ἔργων ἀνοσιωπάτων τὸν
„βίον κτησάμενε, τί σέ ἐγὼ κακὸν ἢ αὐτὸς ἢ τῶν
15 „ἐμῶν τις ἐργάσατο, ἢ σέ, ἢ τῶν σῶν τινα, ὅτι με
„ἀντ' ἀνδρὸς ἐποίησας τὸ μηδὲν εἶναι; εἰδοκέες τε θεοὺς

siam terram quae Chiorum est, cui Atarneus nomen, esset profectus, ibi Panionium invenit. Quem ubi agnovit, multis verbis benigne est adlocutus; memorans primum, quantam prosperitatem per illum esset consecutus; deinde promittens, se rependendae gratiae caussa ingentibus beneficiis illum cumulaturum, si cum sua familia Sardes habitatum venisset. Quibus verbis persuasus Panionius, lubens accipiens conditionem, cum liberis et uxore Sardes migravit. Sed postquam eum cum tota domo in potestate *Hermotimus* habuit, tum vero his verbis eum adfatus est: *O tu omnium hominum nequissime, ex iniquissimo negotio quaestum faciens! quid tibi aut ego ipse mali feci, aut quam iniuriam aliquis meorum aut tibi aut tuorum alicui intulit, cur me ex viro feceris ut nihil essem? Et tu quidem tunc putabas fore ut deos lateant tua facinora:*

„λήσειν οἷα ἐμῆχανῶ τότε· οἷ σε ποιήσαντα ἀνόσια, νό-
 „μῳ δικαίῳ χρεώμενοι, ὑπήγαγον ἐς χέρας τὰς ἐμὰς,
 „ὥστε σε μὴ μέμψασθαι τὴν ἀπ' ἐμέο τοι ἐσομένην
 „δίκην.“ Ὡς δέ οἱ ταῦτα ἀνέιδισε, ἀχθέντων τῶν παί- 20
 δων ἐς ὄψιν, ἠναγκάζετο ὁ Πανιώνιος τῶν ἑαυτοῦ παί-
 δων, τεισέρων ὄντων, τὰ αἰδοῖα ἀποτάμνειν· ἀναγκα-
 ζόμενος δὲ, ἐποίησε ταῦτα· αὐτοῦ τε, ὡς ταῦτα ἐργά-
 σατο, οἱ παῖδες ἀναγκαζόμενοι ἀπέταμνον. Πανώνιον
 μὲν νυν οὕτω περιῆλθε ἢ τε τίσις καὶ ὁ Ἑρμότιμος. 25

107 Ξέρξης δὲ, ὡς τοὺς παῖδας Ἀρτεμισίῃ ἐπέτρεψε
 ἀπάγειν ἐς Ἐφεσον, καλέσας Μαρδόνιον, ἐκέλευέ μιν
 τῆς στρατιῆς διαλέγειν τοὺς βούλεται, καὶ ποιεῖν τοῖσι
 λόγοισι τὰ ἔργα πειρώμενον ὁμοῖα. Ταύτην μὲν τὴν
 ἡμέρην ἐς τοσοῦτο ἐγίνετο. τῆς δὲ νυκτὸς, καλεῦσαντος 5

*at illi, iusta lege utentes, te qui iniqua ista pa-
 trasti, meas in manus tradidere: quare de poena,
 quam a te repetam, non est quod conqueraris.* His
 postquam conviciis eum accepit, filios eius in con-
 spectum iussit adduci, et Panionium coëgit suis ipsius
 filiis, qui quatuor numero erant, virilia abscindere;
 quod ille necessitate coactus fecit: deinde vero,
 hoc perfecto, filii eiusdem coacti sunt ipsum evirare.
 Talem de Panionio ultionem vicissim Hermotimus
 cepit.

(107.) *Xerxes* postquam filios suos *Artemisiae*
 commisisset *Ephesum* ducendos, vocatum ad se
Mardonium iussit, quos vellet, de exercitu seligere,
 operamque dare ut promissis facta aequaret. Et haec
 quidem illo die gesta sunt. Insequente vero nocte,
 iussu regis *duces classis* naves ex *Phalero* abduxe-

Βασιλῆος, τὰς νῆας οἱ στρατηγοὶ ἐκ τοῦ Φαλήρου ἀπῆ-
γον ὀπίσω εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ὡς τάχως εἶχε ἕκα-
στος, διαφυλαξούσας τὰς σχεδίας πορευθῆναι βασιλεῖ.
ἐπὶ δὲ ἀγχοῦ ἔσαν Ζωστῆρος πλώοντες οἱ βάρβαροι,
10 ἀνατείνουσι γὰρ ἄκραι λεπταὶ τῆς ἡπείρου, ταύτας ἑδο-
ξάν τε νῆας εἶναι, καὶ ἔφευγον ἐπὶ πολλόν. χρόνῳ δὲ
μαθόντες ὅτι οὐ νῆες εἶεν, ἀλλ' ἄκραι, συλληχθέντες,
ἐκομίζοντο. Ὡς δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, ὁρέοντες οἱ Ἕλληνες 108
κατὰ χάσπην μένοντα τὸν στρατὸν τὸν πεζόν, ἥλπιζον
καὶ τὰς νῆας εἶναι περὶ Φάληρον· ἐδόκεόν τε ναυμαχή-
σειν σφέας, παραρτίοντό τε ὡς ἀλεξήσομενοι. Ἐπεὶ δὲ
5 ἐπύθοντο τὰς νῆας οἰχωκυίας, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἐδό-
κει ἐπιδιώκειν. τὸν μὲν νυν ναυτικὸν τὸν Ξέρξῳ στρατὸν
οὐκ ἐπείδον διώξαντες μέχρι Ἀνδρου. εἰς δὲ τὴν Ἀνδρον

runt, quanta velocitate quisque posset, ad Helle-
spontum revertentes, pontes custodituri ut regi ad
transeundum essent parati. Sed Barbari hi, ut prope
Zasterem pervenere, ubi tenuia quaedam promon-
toria in mare prominent, naves has esse putantes,
procul aufugerunt. Interiecto vero tempore, post-
quam intellexere non naves esse, sed promontoria,
rursus sese coniunxerunt, cursumque continuarunt.
(108.) Ut illuxit, Graeci, pedestrem exercitum eo-
dem in loco manentem conspicientes, existimabant
naves etiam ad Phalerum adhuc stare: et navalem
pugnam redintegraturos illos putantes, ad repugnan-
dum sese comparabant. Postquam vero abisse naves
cognovere, tunc ocys persequi illas decreverunt.
At classem Xerxis non conspexere, usque ad
Andrum eam persecuti. Postquam vero Andrum per-

ἀπικόμενοι, ἐβουλευόντο. Θεμιστοκλῆς μὲν νυν γνώ-
μην ἀπεδείκνυτο „διὰ νήσων τραπομένους, καὶ ἐπιδιώ-
ξαντας τὰς νῆας, πλώειν ἰθείως ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον, 10
λύσοντας τὰς γεφύρας.“ Εὐρυβιάδης δὲ τὴν ἐναντίην
ταύτην γνώμην ἐτίθετο, λέγων ὥς „εἰ λύσουσι τὰς σχε-
δίας, τοῦτ' αὖ μέγιστον πάντων σφεῖς κακὸν τὴν Ἑλ-
λάδα ἐργάσαιντο. εἰ γὰρ ἀναγκασθεὶς ἀπολαμφθεὶς
ὁ Πέρσης μένειν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, πειρᾷτο αὖ ἡσυχίην μὴ 15
ἄγειν ὥς ἄγοντι μὲν οἱ ἡσυχίην, οὔτε τι προσχωρεῖν
οἶόν τε ἔσται τῶν πραγμάτων, οὔτε τις κομιδὴ τὸ ὅπισω
φανήσεται, λιμῶν τέ οἱ ἡ στρατιὴ διαφθαρείται. ἐπι-
χειρόντι δὲ αὐτῷ καὶ ἔργου ἐχομένῳ, πάντα τὰ κατὰ
τὴν Εὐρώπην οἷά τε ἔσται προσχωρῆσαι κατὰ πόλιν 20
τε καὶ κατὰ ἔθνη, ἥτοι ἀλισκομένων γε, ἢ πρὸ τού-

venere, deliberarunt. Et Themistocles quidem pro
sententia dixit, *per insulas navigando classemque
etiamnunc persequendo, rectà ad Hellespontum di-
rigendum esse cursum, pontesque rescindendos. At
contrariam sententiam Eurybiades proposuit, dicens:
si rescidissent pontes, hoc ipso longe maximam ca-
mitatem Graecis inlaturos. Nam, si interclusus
Persa cogeret in Europa manere, operam illum
esse daturum ut numquam quietem agat; quoniam,
si quietem ageret, nihil suarum rerum promoveret,
neque reditus ei ullus ostenderetur, et fame
periturus esset illius exercitus. Molienti autem
aliquid, et rebus gerendis sedulo operam danti,
omnia Europae oppida omnesque populos acces-
suros videri, sive bello subactos, sive deditione
in tempore facta; et alimento hostibus futuros*

του ὁμολογεῖντων· τροφήν τε ἔχειν σφέας τὸν ἐπέτειον
αἰεὶ τῶν Ἑλλήνων καρπὸν. ἀλλὰ δοκέειν γὰρ, νικηθέν-
τα τῇ ναυμαχίῃ οὐ μενέειν ἐν τῇ Εὐρώπῃ τὸν Πέρσας·
25 ἑατέον ὧν εἶναι Φεύγειν ἐς ὃ ἔλθοι Φεύγων ἐς τὴν ἑω-
τοῦ. τὸ ἐνθεῦτεν δὲ περὶ τῆς ἐκείνου ποιέεσθαι ἤδη τὸν
ἀγῶνα· ἐκέλευε. Ταύτης δὲ εἶχοντο τῆς γνώμης καὶ
Πελοποννησίων τῶν ἄλλων οἱ στρατηγοί.

Ὡς δὲ ἔμαθε ὅτι οὐ πείσει τοὺς γε πολλοὺς πλῆναι 109
ἐς τὸν Ἑλλήσποντον ὁ Θεμιστοκλῆς, μεταβαλὼν, πρὸς
τοὺς Ἀθηναίους (οὔτοι γὰρ μάλιστα ἐκπεφυγότων πε-
ριημέκτεον, ὀρμέατό τε ἐς τὸν Ἑλλήσποντον πλῆναι καὶ
5 ἐπὶ σφέων αὐτέων βαλλόμενοι, εἰ ἄλλοι μὴ βουλοία-
το) ἔλεγε σφι τάδε· „Καὶ αὐτὸς ἤδη πολλοῖσι πα-
„ρεγενόμην, καὶ πολλῶ πλέω ἀκήκοα τοιαύτε γενέ-

esse annuos Graecorum fructus. E contrario, quum pugna navali victus Persa non videatur in Europa mansurus, permitti ei oportere ut fugiat, donec suam in terram fugā pervenerit; deinde vero de propria ipsius terra cum illo decertandum. Hanc ad sententiam accesserunt reliquorum etiam Peloponnesiorum duces.

(109.) Ibi tunc *Themistocles*, postquam intellexit se maiori ducum numero persuadere non posse ut in Hellespontum navigarent, mutato consilio Athenienses adiens (quippe qui effugisse barbaros aegerime ferebant, et ipsi etiam per se, si reliqui nollent, in Hellespontum cupiebant navigare) haec apud eos verba fecit: *Equidem multis saepe huiusmodi rebus interfui, et multo plura talia accidisse audiui; nempe viros ad necessitatem reda-*

„σθαι· ἄνδρας ἐς ἀναγκαίην ἀπειληθέντας, νενικημέ-
 „νους ἀναμάχεσθαι τε καὶ ἀναλαμβάνειν τὴν προτέ-
 „ρην κακότητα. ἡμεῖς δὲ, εὖρημα γὰρ εὕρηκαμεν ἡμέας 10
 „τε αὐτοὺς καὶ τὴν Ἑλλάδα, νέφος τοσοῦτο ἀνθρώπων
 „ἀνωσάμενοι, μὴ διώκωμεν ἄνδρας Φεύγοντας. τάδε
 „γὰρ οὐκ ἡμεῖς κατεργασάμεθα, ἀλλὰ θεοὶ τε καὶ
 „ἥρωες, οἱ ἐφθόνησαν ἄνδρα ἓνα τῆς τε Ἀσίας καὶ τῆς
 „Εὐρώπης βασιλεῦσαι, ἔοντα ἀνόσιόν τε καὶ ἀτάσθα- 15
 „λόν· ὃς τὰ τε ἱρὰ καὶ τὰ ἴδια ἐν ὁμοίῳ ἐποίεετο, ἐμπι-
 „πράς τε καὶ καταβάλλων τῶν θεῶν τὰ ἀγάλματα·
 „ὃς καὶ τὴν θάλασσαν ἀπεμαστίγωσε, πέδας τε κα-
 „τῆκε. ἀλλ', εὖ γὰρ ἔχει ἐς τὸ παρεὸν ἡμῶν, νῦν μὲν
 „ἐν τῇ Ἑλλάδι καταμείναντες, ἡμέων τε αὐτέων ἐπι- 20
 „μεληθῆναι καὶ τῶν οἰκετέων· καὶ τις οἰκὴν τε ἀνα-
 „πλασάσθω, καὶ σπόρου ἀνακῶς ἐχέτω, παντελέως

ctos, postquam victi essent, instaurasse pugnam, et superiorem reparasse calamitatem. Nos vero, postquam ex insperato et nos ipsos et Graeciam, repulsa tanta hominum nube, servavimus, fugientes viros ne persequamur! Nec enim nos haec perfecimus, sed dii atque heroës; qui noluerunt unum virum simul Asiae et Europae imperare, impium illum et nefarium; qui sacra et profana pariter insuper habuit, et simulacra deorum evertit cremavitque, qui mare etiam flagellis cecidit, et compedes in illud deiecit. At nunc, quum bene res nostrae habeant, maneamus in Graecia, et nostrum ipsorum familiarumque nostrarum curam geramus; et aedes suas quisque reficiat, et sementi faciendae sedulo det operam, postquam

„ἀπελάσας τὸν βάρβαρον· ἅμα δὲ τῷ ἔαρι κατα-
 „πλέωμεν ἐπὶ Ἑλλησπόντου καὶ Ἰωνίης,“ Ταῦτα
 25 ἔλεγε, ἀποθήκην μέλλων ποιήσεσθαι εἰς τὸν Πέρσας·
 ἵνα, ἣν ἄρα τι μιν καταλαμβάνῃ πρὸς Ἀθηναίων πά-
 ρος, ἔχῃ ἀποστροφὴν· τὰ περ ὧν καὶ ἐγένετο. Θεμισ- 110
 στοκλῆς μὲν ταῦτα λέγων, διέβαλλε· Ἀθηναῖοι δὲ
 ἐπείθοντο. ἐπεὶ γὰρ, καὶ πρότερον δεδογμένος εἶναι σο-
 φός, ἐφάνη ἑὼν ἀληθῶς σοφός τε καὶ εὐβουλος, πάν-
 5 τως ἐτοῖμοι ἔσαν λέγοντι πείθεσθαι. Ὡς δὲ οὗτοί οἱ
 ἀνεγνωσμένοι ἔσαν, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ὁ Θεμιστο-
 κλῆς ἀνδρας ἀπέπεμπε ἔχοντας πλοῖον, τοῖσι ἐπὶ
 στευσὶ σιγαῖν, εἰς πᾶσαν βάσανον ἀπικνεόμενοισι, τὰ
 αὐτὸς ἐνετείλατο βασιλεῖ φράσαι· τῶν καὶ Σίκιννος ὁ
 10 οἰκέτης αὐτίς ἐγένετο. οἱ ἐπεὶ τε ἀπίκοντο πρὸς τὴν
 Ἀττικὴν, οἱ μὲν κατέμεινον ἐπὶ τῷ πλοίῳ, Σίκιννος δὲ

*barbarum prorsus eiecerimus: ineunte autem vere
 in Hellespontum et in Ioniam navigemus! Haec
 ille locutus est hoc consilio, ut gratiam apud Persam
 in futurum tempus iniret; quo, si ab Atheniensibus
 adversi aliquid ei accidisset, perfugium haberet:
 quod quidem ei etiam usu venit. (110.) Haec di-
 cens Themistocles, decepit Athenienses: at illi mo-
 rem ei gesserunt. Quoniam enim, quum iam antea
 sapiens esset habitus, nuper re ipsa sapiens et plenus
 consilii erat repertus, facile dictis eius paruerunt. Post-
 quam hi igitur ab illo persuasi fuerunt, continuo
 deinde viros cum navigio dimisit, quos confisus erat,
 etiamsi omnibus tormentis cruciarentur, tacituros
 mandata ad regem deferenda, quorum in numero
 iterum famulus ipsius Sicinnus erat. Hi ubi ad At-*

- ἀναβὰς παρὰ Ξέρξεα, ἔλεγε τάδε· „Ἐπιμύε με
 „Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλῆος, στρατηγὸς μὲν Ἀθηναίων,
 „αὐτὸς δὲ τῶν συμμάχων πάντων ἀρίστος καὶ σοφώτα-
 „τος, φράσσοντά τοι, ὅτι Θεμιστοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος, 15
 „σαὶ βουλομένους ὑπουργέειν, ἔσχε τοὺς Ἕλληνας, τὰς
 „νῆας βουλομένους διαῶκειν, καὶ τὰς ἐν Ἑλλησπόντῳ
 „γεφύρας λύειν. καὶ νῦν κατ' ἡσυχίην πολλὴν κομί-
 „ζο.“ Οἱ μὲν, ταῦτα σημνάντες, ἀπέπλων ἐπίσω.
 111 Οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπεὶ τε σφί ἀπέδοξε μήτ' ἐπιδιώ-
 κειν ἔτι προσωτέρω τῶν βαρβαρῶν τὰς νῆας, μήτε ἐπι-
 πλῶειν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον λύσαντας τὸν πόντον, τὴν
 Ἄνδρον περικατέατο, ἐξελέειν ἐθέλοντες. πρῶτοι γὰρ Ἄν-
 δριοι νησιωτῶν αἰτηθέντες πρὸς Θεμιστοκλῆος χρήμα- 5
 τα, οὐκ ἔδωσαν· ἀλλὰ προῖσχομένου Θεμιστοκλῆος λό-

ticam pervenere, reliquis in nave manentibus, *Sicinius* exscendit, et haec apud *Xerxem* verba fecit: *Misit me Themistocles, Neoclis filius, imperator Atheniensium, sociorum omnium fortissimus et sapientissimus, qui tibi dicerem, Themistoclem Atheniensem, rebus tuis cupientem inservire, cohibuisse Graecos, naves tuas persequi volentes, et pontes in Hellesponto rescindere. Itaque nunc largum per otium revertaris licet.* His nunciatis, retro hi navigarunt.

(111.) *Graeci*, postquam displicuit consilium classem Barbarorum ulterius persequendi aut in Hellespontum navigandi ad rescindendos pontes, *Andrum* circumsederunt, expugnare eam molientes. Primi enim ex insulanis *Andrii* fuerunt a quibus pecuniam postulaverat Themistocles, quam illi dare

672, 93.

γον τένδε, ὥς „ἤκοιεν Ἀθηναῖοι περὶ ἑαυτοὺς ἔχοντες
 δύο θεοὺς μεγάλους, Πειθῶ τε καὶ Ἀναγκαίην, οὕτω
 τέ σφι κάρτα δοτέα εἶναι χρήματα“ ὑπεκρίναντο πρὸς
 10 ταῦτα, λέγοντες ὥς „κατὰ λόγον ἔσαν ἄρα αἱ Ἀθῆ-
 ναι μεγάλαι τε καὶ εὐδαίμονες, καὶ θεῶν χρηστῶν
 ἤκοιεν εὖ· ἐπεὶ Ἀνδρίους γε εἶναι γεωπείνας, ἐς τὰ μέ-
 γιστα ἀνήκοντας, καὶ θεοὺς δύο ἀχρήστους οὐκ ἐκλεί-
 πειν σφέων τὴν νῆσον, ἀλλ’ αἰεὶ Φιλοχωρεῖν, Πενίην
 15 τε καὶ Ἀμηχανίην· καὶ τούτων τῶν θεῶν ἐπηβόλους
 ἐόντας Ἀνδρίους, οὐ δώσειν χρήματα. οὐδέποτε γὰρ τῆς
 ἑαυτῶν ἀδυναμίας τὴν Ἀθηναίων δύναμιν εἶναι κρέσσω.“
 Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ὑποκρινάμενοι, καὶ οὐ δόντες τὰ
 χρήματα, ἐπολιορκέοντο. Θεμιστοκλῆς δέ, οὐ γὰρ 112
 ἐπαύετο πλεονεκτέων, ἐσπέμπων ἐς τὰς ἄλλας νήσους

recusarunt; sed *Themistocli*, quum his verbis eos
 adortus esset, ut diceret, *venire Athenienses, duos
 magnos deos secum habentes, Persuasionem et
 Necessitatem, quare utique dare illos oportere
 pecunias*; ad haec illi responderunt, *merito magnas
 et opulentas fuisse Athenas, et bonis usos esse
 diis*; caeterum *Andrios tenuem incolere terram
 et admodum esse egenos, duosque inutiles deos
 non relinquere ipsorum insulam, sed constanter
 eam habitare, Paupertatem et Impotentiam*; et,
 quum hosce deos *Andrii possideant, non duros
 eos pecuniam: numquam enim potentiam Athe-
 niensium superiorem fore ipsorum impotentia*.
 Hi igitur, quum haec respondissent, nec postulatam
 dedissent pecuniam, oppugnabantur. (112.) *The-
 mistocles* vero, numquam cessans corradere pecu-

ἀπειλητήριους λόγους, αἵτις χρήματα διὰ τῶν αὐτῶν
 ἀγγέλων, χρεώμενος λόγοισι τοῖσι καὶ πρὸς Ἀνδρίους
 ἐχρήσατο· λέγων, ὡς „εἰ μὴ δώσουσι τὸ αἰτιέμενον, 5
 ἐπάξει τὴν στρατιὴν τῶν Ἑλλήνων, καὶ πολιορκέων ἐξαι-
 ρήσει.“ λέγων ὧν ταῦτα, συνέλεγε χρήματα μεγάλα
 παρὰ Καρυστιῶν τε καὶ Παρίων· οἱ πυνθανόμενοι τὴν
 τε Ἀνδρον, ὡς πολιορκέοιτο διότι ἐμήδισε, καὶ Θεμι-
 στοκλῆα, ὡς εἴη ἐν αἵνῃ μεγίστῃ τῶν στρατηγῶν, δει- 10
 σαντες ταῦτα, ἔπεμπον χρήματα. Εἰ δὲ δὴ τινες καὶ
 ἄλλοι ἔδοσαν νησιωτέων, οὐκ ἔχω εἶπαι· δοκέω δὲ τινας
 καὶ ἄλλους δοῦναι, καὶ οὐ τούτους μόνους. καὶ τοὶ Κα-
 ρυστίοισι γε οὐδὲν, τούτου ἕνεκα, τοῦ κακοῦ ὑπερβολὴ
 ἐγένετο· Πάριοι δὲ Θεμιστοκλῆα χρήμασι ἱλασάμενοι, 15
 διέφυγον τὸ στρατεύμα. Θεμιστοκλῆς μὲν νυν, ἐξ

nias, in reliquas insulas eosdem, quos ad Andrios, nuncios cum minacibus mandatis misit, pecunias ab illis postulans, dicensque, *nisi postulatis satisfacerent incolae, ducturum se adversus eos Graecorum exercitum, et obsessos perditurum*. Haec dictitando, ingentes pecunias a Carystiiis et a Pariis coëgit. Hi enim, quum Andrum cognovissent oppugnari quod Medis favisset, scirentque in maxima prae caeteris ducibus existimatione Themistoclem esse, haec metuentes, pecunias miserunt. An vero et alii nonnulli ex insulanis pecunias dederint, adfirmare non possum: puto autem, et alios dedisse, nec hos solos. At Carystii quidem nihilo secius extremis malis sunt adfecti: Parii vero, Themistocle pecuniis placato, incursionem exercitus effugerunt. Ita igitur Themis-

673, 22.

Ἄνδρου ὀρμώμενος, χρήματα παρὰ ἡσιωτῶν ἐκτίετο
λάβρην τῶν ἄλλων στρατηγῶν.

Οἱ δ' ἀμφὶ Ξέρξεα, ἐπισχόντες ὀλίγας ἡμέρας με- 113
τὰ τὴν ναυμαχίην, ἐξέλαυνον εἰς Βοιωτοὺς τὴν αὐτὴν ὁδόν.
ἔδοξε γὰρ καὶ Μαρδονίῳ, ἅμα μὲν προπέμψαι βασι-
λῆα, ἅμα δὲ ἀνωρίην εἶναι τοῦ ἔτεος πολεμέειν· χει-
5 μείσαι τε ἄμεινον εἶναι ἐν Θησσαλίῃ, καὶ ἔπειτα ἅμα
τῷ ἔαρι πευρᾶσθαι τῆς Πελοποννήσου. Ὡς δὲ ἀπίκατο
εἰς τὴν Θησσαλίην, ἐνθαῦτα Μαρδόνιος ἐξελέγετο πρῶ-
τους μὲν Πέρσας πάντας τοὺς Ἀθανάτους καλεομένους,
πλὴν Ὑδάρευος τοῦ στρατηγοῦ· οὗτος γὰρ οὐκ ἔφη λεί-
10 ψεσθαι βασιλῆος· μετὰ δὲ, τῶν ἄλλων Περσέων τοὺς
Θωρηκοφόρους, καὶ τὴν ἵππον τὴν χιλὴν· καὶ Μήδους
τε καὶ Σάκας, καὶ Βακτρίους τε καὶ Ἰνδοὺς, καὶ τὸν
πεζόν, καὶ τὴν ἵππον. ταῦτα μὲν ἔθνεα ὅλα εἴλετο· ἐκ

stocles, ab Andro impetum faciens, pecunias ab in-
sulanis coëgit clam reliquis ducibus.

(113.) *Xerxes* autem cum suis, paucos post na-
valem pugnam dies moratus, eâdem qua venerat
viâ in Boeotiam movit. Nam Mardonio etiam visum
erat comitari regem, nec vero esse opportunum annī
tempus ad bellum gerendum, sed satius esse in Thes-
salia hybernare, et redeunte vere Peloponnesum ad-
gredi. Ut vero in *Thessaliam* pervenere, ibi *Mar-*
donius primum Persas omnes, quos Immortales voc-
cant, selegit, excepto duce eorum Hydarne; hic enim
se negaverat relicturum regem. Deinde ex reliquis
Persis loricatos selegit, et millenarium equitatum;
tum vero Medos et Sacas et Bactrios et Indos, tam
peditatum, quam equitatum. Et ex his quidem populis

Herod. T. IV. P. I.

H

δὲ τῶν ἄλλων συμμαχῶν ἐξελέγετο κατ' ὀλίγους, τοῖσι
 εἰδῆ τε ὑπῆρχε διαλέγων, καὶ εἰ τέοισι τι χρηστὸν 15
 συνίδει πεπονημένον. ἐν δὲ, πλεῖστον ἔθνος Πέρσας αἰ-
 ρέτο, ἄνδρας στρεπτοφόρους τε καὶ ψιλιοφόρους· ἐπὶ
 δὲ, Μήδους. οὗτοι δὲ πλῆθος μὲν οὐκ ἐλάσσονες ἔσαν
 τῶν Περσέων, ῥώμῃ δὲ ἕσσονες. ὥστε σύμπαντας τριή-
 114 κοντα μυριάδας γενέσθαι σὺν ἵππεῦσι. Ἐν δὲ ταύτῃ 20
 τῷ χρόνῳ ἐν τῷ Μαρδονίῳ τε τὴν στρατιὴν διέκρινε,
 καὶ Ξέρξης ἦν περὶ Θεσσαλίην, χρηστήριον ἐληλύθει ἐκ
 Δελφῶν Λακεδαιμονίοισι, Ξέρξῃ αἰτέειν δίκας τοῦ
 Λεωνίδου φόνου, καὶ τὸ διδόμενον ἐξ ἐκείνου δέκεσθαι. 5
 πέμπουσι δὴ κήρυκα τὴν ταχίστην Σπαρτιῇται· ὃς
 ἐπειδὴ κατέλαβε εἰῶσαν ἔτι πᾶσαν τὴν στρατιὴν ἐν

omnes, qui aderant, sibi sumsit; ex reliquis vero
 sociis non nisi paucos passim selegit, qui aut forma
 essent praestantes, aut a quibus clarum aliquod fa-
 cinus editum noverat. In horum autem numero pleri-
 que genere Persae fuere, torques et armillas gestantes;
 et post hos Medi. Erant autem Medi numero non
 inferiores Persis, sed robore his cedebant. Ita factum
 est, ut universus *exercitus a Mardonio selectus*,
 simul cum equitibus, numerum trecentorum millium
 compleret. (114.) Per idem tempus, quo Mardo-
 nius delectum instituit militum, et Xerxes adhuc
 in Thessalia erat, *oraculum ex Delphis adlatum est*
Lacedaemoniis, iubens illos *satisfactionem a Xer-*
xē repetere pro caede Leonidae; et, quidquid ille
dedisset, accipere. Itaque ocyus praeconem mise-
 runt Spartani: qui ut universum exercitum na-
 etus est in Thessalia adhuc haerentem, in conspe-

Θεσσαλίῃ, ἐλθὼν εἰς ὄψιν τὴν Ξέρξει, ἔλεγε τάδε·
 „ὦ βασιλεῦ Μήδων, Λακεδαιμόνιοί τε σέ, καὶ Ἡρα-
 10 „κλῆδαι οἱ ἀπὸ Σπάρτης, αἰτέουσι φόνου δίκας,
 „ὅτι σφέν τὸν βασιλῆα ἀπέκτεινας, ρυόμενον τὴν Ἑλ-
 „λάδα.“ Ὁ δὲ, γελάσας τε, καὶ κατασχὼν πολ-
 λὸν χρόνον, ὥς οἱ ἐτύγχανε παρυστεῶς Μαρδόνιος, δεικ-
 νὺς εἰς τοῦτον, εἶπε· „Τοιγάρ σφι Μαρδόνιος ὁδε δί-
 15 „κας δώσει τοιαύτας οἷας ἐκείνοισι πρέπει.“ Ὁ μὲν
 δὲ, δεξάμενος τὸ ῥηθὲν, ἀπαλλάσσεται.

Ξέρξης δὲ, Μαρδόνιον ἐν Θεσσαλίῃ καταλυπὼν, αὐ- 115
 τὸς ἐπορεύετο κατὰ τάχος ἐν τὸν Ἑλλήσποντον· καὶ
 ἀπικνέεται εἰς τὸν πόρον τῆς διαβάσιος ἐν πέντε καὶ τεσ-
 σεράκοντα ἡμέρησι, ἀπάγων τῆς στρατῆς οὐδὲν μέρος,
 5 ὡς εἶπαι. ὅκου δὲ πορευόμενοι γινοίατο, καὶ κατ' οὓς τι-
 νας ἀνθρώπους, τὸν ταυτέων καρπὸν ἀρπάζοντες ἐστίτεον.

ctum Xerxis prodiens, haec dixit: *Rex Medorum! Lacedaemonii et Heraclidae ex Sparta satisfactionem abs te postulant quod regem ipsorum interfecisti, qui Graeciam erat servaturus.* Ad haec ridens rex, et diu nihil respondens, postremo, quum forte adstaret ei Mardonius, hunc digito monstrans ait: *Itaque Mardonius hic satisfactionem illis dabit, qualis eis digna est.* Et praeco, accipiens dictum, reversus est.

(115.) Inde Xerxes, Mardonio in Thessalia relicto, ipse ad Hellespontum maturavit abire: et quadregesimo quinto die ad locum, ubi traiecerat fretum, pervenit, nullam (ut ita dicam) exercitus partem in Asiam reducens. Milites in itinere, ubicumque locorum erant, et apud quoscumque homines,

τα. εἰ δὲ καρπὸν μηδένα εὔροιεν, οἱ δὲ τὴν ποίην τὴν ἐκ
 τῆς γῆς ἀναφυσμένην, καὶ τῶν δένδρεων τὸν φλοιὸν πε-
 ριλέποντες, καὶ τὰ φύλλα καταδρέποντες κατήσθιον,
 ὁμοίως τῶν τε ἡμέρων καὶ τῶν ἀγρίων, καὶ ἔλειπον οὐ- 10
 δέν· ταῦτα δ' ἐποίουν ὑπὸ λιμοῦ. ἐπιλαβὼν δὲ λοιμός
 τε τὸν στρατὸν καὶ δυσεντερίη, κατ' ὁδὸν διέφθειρε. τοὺς
 δὲ καὶ νοσούντας αὐτίκω κατέλιπε, ἐπιτάσσων τῇσι πό-
 λισι, ἵνα ἐκάστοτε γίνοιτο ἐλαύνων, μελεδαίνειν τε καὶ
 τρέφειν· ἐν Θεσσαλίῃ τέ τινας, καὶ ἐν Σίρι τῆς Παι- 15
 νίης, καὶ ἐν Μακεδονίῃ. ἔνθα καὶ τὸ ἱερὸν ἄρμα κατα-
 λιπὼν τοῦ Διὸς, ὅτε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἤλαυνε, ἀπὼν
 οὐκ ἀπέλαβε· ἀλλὰ δόντες οἱ Παῖονες τοῖσι Θρηῖξι,
 ἀπαιτούντος Ξέρξεω, ἔφασαν νεμομένας ἀρπαχθῆναι
 ὑπὸ τῶν ἄνω Θρηίκων τῶν περὶ τὰς πηγὰς τοῦ Στρυ- 20
 116 μόνος οἰκημένων. Ἐνθα καὶ ὁ τῶν Βισαλτιῶν βασι-

horum fructus rapientes comederant. Sicubi nihil fru-
 ctuum invenissent, gramen e terra enatum, et decer-
 ptum arborum corticem, et ex arboribus tam cultis
 quam sylvestribus destrecta manducaverant folia, ni-
 hilque reliquerant, fame ita cogente. Ad haec pestis
 et dysenteria invadens exercitum, multos in itinere
 interemerat. Aegrotos vero etiam in itinere relique-
 rat rex, dato civitatibus, ut in quaque erant, man-
 dato, ut curarent illos alerentque: ita alios in Thes-
 salia, alios in Siri Paeoniae, alios in Macedonia reli-
 querat. Ibi etiam antea, quum in Graeciam tenderet,
 currum Solis reliquerat: quem nunc rediens non rece-
 pit. Nam Paeones, qui illum Thracibus tradiderant,
 repetenti Xerxi dixere, equas e pascuo raptas esse a
 superioribus Thracibus circa Strymonis fontes habi-

λευς γῆς τε τῆς Κρητικῆς, Θρήξ, ἔργον ὑπερφύς
 ἐργάσατο· ὃς οὔτε αὐτὸς ἔφη τῷ Ξέρξῃ ἰκὼν εἶναι δου-
 λεύσειν, ἀλλ' οἴχετο ἄνω εἰς τὸ οὐρὸς τὴν Ῥοδόπην,
 5 τοῖσι τε παισὶ ἀπηγόρευε μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλ-
 λάδα. οἱ δὲ, ἀλογήσαντες, ἢ ἄλλως σφι θυμὸς ἐγέ-
 νετο θεήσασθαι τὸν πόλεμον, ἐστρατεύοντο ἅμα τῷ
 Πέρσῃ. ἐπεὶ δὲ ἀνεχώρησαν ἀσυνέες πάντες, ἐξ ἑόντες,
 ἐξώρυξε αὐτῶν ὁ πατὴρ τοὺς ὀφθαλμοὺς, διὰ τὴν αἰ-
 10 τὴν ταύτην. καὶ οὗτοι μὲν τοῦτον τὸν μισθὸν ἔλαβον.

Οἱ δὲ Πέρσαι ὡς ἐκ τῆς Θρηίκης πορευόμενοι ἀπὶ 117
 κοντο ἐπὶ τὸν πόρον, ἐπειγόμενοι, τὸν Ἑλλήσποντον τῆ-
 σι νηυσὶ διέβησαν εἰς Ἀβυδὸν· τὰς γὰρ σχεδίας οὐκ
 εὔρον ἔτι ἐντεταμένας, ἀλλ' ὑπὸ χιμῶνος διαλελυμέ-
 5 νας. Ἐνθαῦτα δὲ κατεχόμενοι, σιτήρα τε πλείω ἢ κατ'

tantibus. (116.) Ibidem rex Bisaltarum et terrae
 Crestonicae, Thrax, immane patravit facinus. Dix-
 rat ille, nec se ultro servitutum Xerxi, sed in su-
 periora loca in montem Rhodopen se receperat, et
 filiis suis interdixerat ne adversus Graeciam milita-
 rent. At illi, spreto patris imperio, sive quod cupi-
 do illos incesserat belli spectandi, cum Persa mili-
 tarunt. Postquam vero salvi omnes, sex numero, re-
 dierunt, oculos eis pater istam ob culpam effodit:
 et illi quidem hanc mercedem abstulerunt.

(117.) Persae vero ut peragratâ Thraciâ ad traie-
 ctum pervenere, quanta maxima celeritate poterant
 Hellespontum navibus traicientes Abydum petie-
 runt: etenim pontes non amplius stratos invenerant,
 sed tempestate dissolutos. Ibi morantes, quum co-
 piosiora quam in itinere alimenta nacti supra mo-

ὁδὸν ἐλάγχανον· οὐδένα τε κόσμον ἐμπιπλάμενοι, καὶ
 ὕδατα μεταβάλλοντες, ἀπέβησκον τοῦ στρατοῦ τοῦ
 περιέοντος πολλοί. οἱ δὲ λοιποὶ ἅμα Ξέρξῃ ἀπικνέον-
 118 ται ἐς Σάρδεις. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὁδε λόγος λεγό-
 μενος, ὡς ἐπειδὴ Ξέρξης ἀπελαύνων ἐξ Ἀθηνέων, ἀπί-
 κτο ἐπ' Ἡϊόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι, ἐνθεῦτεν οὐκέτι ὁδοι-
 πορήσι διεχρέετο, ἀλλὰ τὴν μὲν στρατιὴν Ὑδάρνῃ ἐπι-
 τρέπει ἀπαγεῖν ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, αὐτὸς δ' ἐπὶ νηὸς 5
 Φοινίσσης ἐπιβάς, ἐκομίζετο ἐς τὴν Ἀσίην. πλώοντα
 δέ μιν ἄνεμον Στρυμονίην ὑπολαβεῖν μέγαν καὶ κυμα-
 τίην· καὶ δὴ, μᾶλλον γάρ τι χειμαίνεσθαι, γεμούσης
 τῆς νηὸς, ὥστε ἐπὶ τοῦ καταστρωματος ἐπεόντων συχ-
 νῶν Περσέων τῶν σὺν Ξέρξῃ κομιζομένων, ἐνθαῦτα ἐς 10
 δεῖμα πεσόντα τὸν βασιλῆα, εἶρεσθαι βώσαντα τὸν κυ-
 βερνήτεα, εἴ τις ἐστὶ σφι σωτηρία. καὶ τὸν εἶπαι· „Δέ-

dum sese implerent, et alias, quam adhuc, biberent
 aquas, multi de exercitu qui supererat periire, re-
 liqui vero cum Xerxe *Sardes* pervenere. (118.)
 Fertur quidem etiam alia fama, *Xerxem*, postquam
 Athenis profectus Eionem ad Strymonem fluvium
 pervenisset, inde non amplius terrestri usum esse
 itinere; sed exercitum quidem Hydarni tradidisse,
 qui cum ad Hellespontum deduceret, ipsum vero
 conscensa Phoenissa nave in Asiam traiecisse; in tra-
 iectu vero a vehemente impetuosoque vento *Stry-*
monia fuisse exceptum. Ibi tunc, quum magis ma-
 gisque fureret tempestas, et nimis onerata esset navis,
 quippe magno numero Persarum *Xerxem* comitan-
 tium in ponte navis stante, timore perculsum regem
 cum clamore quaesisse ex gubernatore, ecqua salutis

675, 12.

„σποτα, οὐκ ἔστιν οὐδεμὴ, εἰ μὴ τούτων ἀπαλλαγὴ
 „τις γένηται τῶν πολλῶν ἐπιβατέων.“ καὶ Ξέρξης
 15 λέγεται ἀκούσαντα ταῦτα εἶπαι „ Ἄνδρες Πέρσαι, νῦν
 „τις διαδεξάτω ὑμέων βασιλῆος κηδόμενος· ἐν ὑμῖν γὰρ
 „οἶκε εἶναι ἐμοὶ ἡ σωτηρία.“ τὸν μὲν ταῦτα λέγειν· τοὺς
 δὲ, προσκυνέοντας, ἐκπηδέειν εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ
 τὴν νῆα ἐπικουφισθεῖσαν, αὐτῷ δὴ ἀποσωθῆναι εἰς τὴν
 20 Ἀσίην. Ὡς δὲ ἐκβῆναι τάχιστα εἰς γῆν τὸν Ξέρξης,
 ποιῆσαι τοιόνδε· ὅτι μὲν ἔσωσε βασιλῆος τὴν ψυχὴν, δα-
 ρήσασθαι χρυσήν στεφάνην τὸν κυβερνήτηα· ὅτι δὲ Περ-
 σέων πολλοὺς ἀπώλεσε, ἀποταμῆν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.
 Οὗτος δὲ ἄλλως λέγεται ὁ λόγος περὶ τοῦ Ξέρξεω 119
 στου, οὐδαμῶς ἐμογε πιστὸς, οὔτε ἄλλος, οὔτε τὸ
 Περσέων τοῦτο πάθος. εἰ γὰρ δὴ ταῦτα οὕτω εἰρήθη ἐκ

spes esset; eique gubernatorem respondisse, Domine! non alia spes est, nisi de numero multorum harum vectorum pars quaedam amoveatur. Quae audientem Xerxem, aiunt, dixisse: Viri Persae! nunc vestrum aliquis ostendat curae vobis esse regem! nam in vobis mea salus posita videtur. Quibus auditis illos adorasse regem, et in mare prosiliisse; et navem ita levatam, salvam in Asiam pervenisse. Xerxem vero, simul atque in terram exscendisset, haec fecisse: aureā coronā donasse gubernatorem, quod regis vitam conservasset; deinde vero, quod magnum Persarum numerum perdidisset, caput ei iussisse praecidi. (119.) Sed haec de Xerxis reditu temere fertur fama, mihi prorsus incredibilis est, tam quod ad caetera spectat, quam quod ad istam Persarum calamitatem. Nam si ista Xerxi governa-

τοῦ κυβερνήτου πρὸς Ξέρξεα, ἐν μυρήσι γνώμησι μὴν
οὐκ ἔχω ἀντίξοον, μὴ οὐκ ἂν ποιῆσαι βασιλῆα τοιόνδε· 5
τοὺς μὲν ἐκ τοῦ καταστρώματος καταβιβάσαι ἐς κώ-
λην νῆα, ἔοντας Πέρσας, καὶ Περσέων τοὺς πρώτους·
τῶν δ' ἑρετέων, ἑόντων Φοινίκων, ὅπως οὐκ ἂν ἴσον πλῆ-
θος τοῖσι Πέρσησι ἐξέβαλε ἐς τὴν θάλασσαν. Ἄλλ' ὁ
μὲν, ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, ὁδῶ χρεώμενος ἅμα 10
120 τῷ ἄλλῳ στρατῷ, ἀπενόστησε ἐς τὴν Ἀσίην. Μεγά-
λῃ δὲ καὶ τότε μαρτύριον· φαίνεται γὰρ Ξέρξης ἐν τῇ ὀπί-
σω κομιδῇ ἀπικόμενος ἐς Ἀβδηρα, καὶ Ξεινίην τέ σφι
συνθέμενος, καὶ δωρησάμενος αὐτοὺς ἀκινάχη τε χρυ-
σῆά τε καὶ τήρη χρυσοπάστῳ. καὶ, ὡς αὐτοὶ λέγουσι 5
Ἀβδηρίται, λέγοντες ἐμοί γε οὐδαμῶς πιστὰ, πρῶτον
ἐλύσατο τὴν ζώνην φεύγων ἐξ Ἀθηνέων ὀπίσω, ὡς ἐν

tor dixisset, ex decem millibus hominum, quos roga-
rem sententiam, ne unum quidem esse existimo, quin
mihi sit adsensurus, non eiusmodi quidpiam factu-
rum fuisse regem, sed Persas Persarumque principes,
qui in ponte fuerunt, iussurum fuisse in cavitatem
navis descendere, remigum vero, qui Phoenices
erant, parem numerum, quot Persae fuerunt, in
mare eiecturum. At ille, ut modo dixi, simul cum
reliquo exercitu iter faciens in Asiam rediit. (120.)
Cuius rei etiam locuples est testimonium hoc, quod
satis constet, *Xerxem* in reditu *Abdera* venisse, et
hospitium contraxisse cum *Abderitis*, eosque aureo
acinace atque tiara auro intexta donasse. Et, ut soli
quidem *Abderitae* narrant, (quod mihi parum fit
probabile) primum apud illos, ex quo *Athenis* pro-
fugit, cingulum solvit, utpote nunc in tuto se esse

676, 42.

αἰδείη ἑών. πρὸς τοῦ Ἑλλησπόντου δὲ μᾶλλον τὰ Ἄβ-
δηρα ἴδρυται, ἢ τοῦ Στρυμόνος καὶ τῆς Ἡϊόνας, ὅθεν
10 δὴ μιν Φασὶ ἐπιβῆναι ἐπὶ τὴν νῆα.

Οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπεὶ τε οὐκ οἶοί τε ἐγένοντο ἐξελεῖν 121
τὴν Ἄνδρον, τραπόμενοι εἰς Κάρυστον, καὶ δηϊώσαντες
αὐτέων τὴν χώραν, ἀπαλλάσσοντο εἰς Σαλαμίνα. Πρῶ-
τα μὲν νυν τοῖσι θεοῖσι ἐξεῖλον ἀκροβίνια, ἄλλα τε, καὶ
6 τριήρεας τρεῖς Φοινίσσας· τὴν μὲν, εἰς Ἴσθμόν ἀναθεῖ-
ναι, ἥπερ ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ ἦν· τὴν δὲ, ἐπὶ Σούνιον· τὴν
δὲ, τῷ Αἴαντι, αὐτοῦ εἰς Σαλαμίνα. μετὰ δὲ τοῦτο,
διδάσσαντο τὴν λήϊν, καὶ τὰ ἀκροβίνια ἀπέπεμψαν εἰς
Δελφούς· ἐκ τῶν ἐγένετο ἀνδριάς, ἔχων ἐν τῇ χειρὶ ἀκρω-
10 τήριον νηὸς, ἑὼν μέγας δυωκαίδεκα πηχέων· ἐστή-
κει δὲ οὗτος τῇ περ ὁ Μακεδὼν Ἀλέξανδρος ὁ χρύσιος.
Πέμψαντες δὲ ἀκροβίνια οἱ Ἕλληνες εἰς Δελφούς, ἔπει- 122

ratus. Sunt autem *Abdera* Hellesponto propiora,
quam *Strymon* aut *Eion*, ubi illum aiunt navem con-
scendisse.

(121.) Graeci, quum expugnare Andrum non po-
tuisent, *Carystum* petierunt, et evastato *Carystio*-
rum agro *Salaminem* redierunt. Ibi primum *primitias*
praedae exemerunt diis, quum alia, tum tres
Phoenissas triremes; quarum una in Isthmo dedica-
retur, quae mea adhuc aetate superfuit; altera ad Su-
nium, tertia Aiaci in ipsa Salamine. Deinde praedam
inter se diviserunt, et *Delphos* miserunt primitias; e
quibus facta est statua duodecim cubitorum magni-
tudine, rostrum navis manu tenens; quae eodem lo-
co posita est ubi aurea Alexandri Macedonis statua.
(122.) Postquam *Delphos* primitias miserunt Graeci,

ρώτεον τὸν Θεὸν κοινῇ, εἰ λελάβηκε πλήρη καὶ ἀριστα
 τὰ ἀκροθίνια. ὁ δὲ, παρ' Ἑλλήνων μὲν τῶν ἄλλων,
 ἔφησε, ἔχειν παρ' Αἰγινήτων δὲ, οὐ· ἀλλὰ ἀπαίτεε
 αὐτοὺς τὰ ἀριστηία τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίης. Αἰ- 5
 γιῆται δὲ πυθόμενοι, ἀνέθεσαν ἀστέρας χρυσοὺς, οἱ
 ἐπὶ ἰστοῦ χαλκέου ἐστᾶσι τρεῖς ἐπὶ τῆς γωνίης, ἀγχο-
 123 τάτω τοῦ Κροίσεω κρητῆρος. Μετὰ δὲ τὴν διαίρεσιν
 τῆς ληΐης ἔπλων οἱ Ἕλληνες εἰς τὸν Ἴσθμὸν, ἀριστηία
 δώσοντες τῷ ἀξιοτάτῳ γενομένῳ Ἑλλήνων ἀνὰ τὸν πό-
 λεμον τοῦτον. ὥς δὲ ἀπικόμενοι οἱ στρατηγοὶ διενέμοντο
 τὰς ψῆφους ἐπὶ τοῦ Ποσειδέωνος τῷ βωμῷ, τὸν πρῶ- 5
 τον καὶ τὸν δεύτερον κρίνοντες ἐκ πάντων· ἐνθαῦτα πᾶς
 τις αὐτέων ἑαυτῷ ἐτίθετο τὴν ψῆφον, αὐτὸς ἕκαστος
 δοκέων ἀριστος γενέσθαι· δεύτερα δὲ, οἱ πολλοὶ συνεξί-

communi omnium nomine interrogarunt deum, an
 sufficientes et gratas accepisset primitias. Quibus
 ille respondit, a caeteris quidem; nec vero ab
 Aeginetis: sed ab his repetiit praemium quod illis ob
 rem ad Salamina bene gestam tributum fuisset. Quo
 audito, Aeginetae dedicarunt aureas stellas tres, quae
 super aeneo malo stant in angulo proxime Croesi cra-
 terem. (123.) Post praedae distributionem in Isth-
 mum navigarunt Graeci, virtutis praemium tribu-
 turi ei e suorum numero, qui in hoc bello prae cae-
 teris illud commeruisset. Postquam vero eo perve-
 nerunt duces, et calculos inter se ad Neptuni aram
 distribuerunt, primum et secundum suo iudicio de-
 signaturi; ibi tunc eorum quisque sibi primum po-
 suit calculum, se ipsum quisque fortissimum iudi-
 cans: quod autem ad secundas partes pertinet, ple-

- πιπτον Θεμιστοκλήα κρίνοντες. οἱ μὲν δὲ ἐμουνούντο·
 10 Θεμιστοκλῆς δὲ δευτερείοις ὑπερεβάλλετο πολλόν.
 Οὐ βουλομένων δὲ ταῦτα κρίνειν τῶν Ἑλλήνων φθόνῳ, 124
 ἀλλ' ἀποπλώνοντων ἐκάστων ἐς τὴν ἐωυτῶν ἀκρίτων,
 ὅμως Θεμιστοκλῆς ἐβώσθη τε καὶ ἐδοξώθη εἶναι ἀνὴρ
 πολλὸν Ἑλλήνων σοφώτατος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα.
 5 Ὅτι δὲ νικῶν οὐκ ἐτίμηθη πρὸς τῶν ἐν Σαλαμῖνι ναυ-
 μαχησάντων, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἐς Λακεδαιμόνα
 ἀπίκετο, θέλων τιμηθῆναι. καὶ μιν Λακεδαιμόνιοι κα-
 λῶς μὲν ὑπεδέξαντο, μεγάλως δὲ ἐτίμησαν. ἀριστήϊα μὲν
 νυν ἔδωσαν Εὐρυβιάδῃ, ἐλαίης στέφανον· σοφίης δὲ καὶ
 10 δεξιότητος, Θεμιστοκλέϊ, καὶ τούτῳ στέφανον ἐλαίης.
 ἔδωκόν τε μιν ὅχῳ τῷ ἐν Σπάρτῃ καλλιστεύσαν-

rique calculi in *Themistoclem* consenserunt. Itaque illi singula habuere suffragia: Themistocli autem longe pleraque suffragia secundas tribuerunt partes. (124.) Id iudicium duces quidem Graeci ob invidiam ratum habere noluerunt, sed re iniudicata suam quisque in civitatem discessit: verumtamen *Themistocles* per universam Graeciam ut Graecorum longe prudentissimus praedicatus celebratusque est. Quoniam vero, licet victor, non tamen honore adfectus erat ab his qui pugnae ad Salaminem fuerant socii; protinus post haec Lacedaemonem se contulit, ibi se honoratum iri sperans. Et liberaliter eum receperunt *Lacedaemonii*, et eximio honore adfecerunt. Nam Eurybiadi quidem primum decrevere praemium, oleagineam coronam: prudentiae vero et dexteritatis praemium *Themistocli* tribuerunt, oleagineam huic pariter coronam. Praeterca curru

τι· αἰνέσαντες δὲ πολλὰ, προέπεμψαν ἀπλέοντα τρη-
 κόσιοι Σπαρτιητέων λογάδες, οὔτοι οἵπερ ἱππῆες κα-
 λέονται, μέχρι οὐρανῶν τῶν Τεγεθικῶν. μῦνον δὲ τοῦτον
 πάντων ἀνθρώπων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Σπαρτιῆται προί- 15
 125 πεμψαν. Ὡς δὲ ἐκ τῆς Λακεδαίμονος ἀπῖκετο εἰς τὰς
 Ἀθήνας, ἐνθαῦτα Τιμόδημος Ἀφιδναῖος, τῶν ἐχθρῶν
 μὲν τῶν Θεμιστοκλέος ἐὼν, ἄλλως δὲ οὐ τῶν ἐπιφα-
 νέων ἀνδρῶν, Φρόνω καταμαργέων, ἐπείκει τὸν Θεμι-
 στοκλῆα, τὴν εἰς Λακεδαίμονα ἄπιξιν προφέρειν, ὥς 5
 διὰ τὰς Ἀθήνας ἔχει τὰ γέρεα τὰ παρὰ Λακεδαιμο-
 νίων, ἀλλ' οὐ δι' ἑαυτόν. ὁ δὲ, ἐπεί τε οὐκ ἐπαύετο ταῦ-
 τα λέγων ὁ Τιμόδημος, εἶπε· „Οὕτω ἔχει τοι· οὐτ'
 „ ἂν ἐγὼ, ἐὼν Βελβινίτης, ἐτιμήθην οὕτω πρὸς Σπαρ-

eum donarunt, pulcerrimo qui Spartaee erat: et egre-
 gie collaudatum prosecuti sunt abeuntem delecti tre-
 centi Spartanorum, hi qui equites vocantur, usque
 ad Tegeatarum fines. Est autem *Themistocles* unus
 ex omnibus quos novimus hominibus, quem Spar-
 tani ita publice sint prosequuti. (125.) Ut autem
 Lacedaemone Athenas venit, ibi tunc Timodemus,
 Aphidnensis, qui de numero inimicorum eius erat,
 caeterum non ex illustribus viris homo, invidia in-
 saniens, obtrectavit Themistocli; exprobransque ei
 quod Lacadaemonem se contulisset, aiebat, *Athe-
 niensium gratiâ Lacedaemonios eum honore illo
 esse prosecutos, non ipsius gratiâ.* Quod ubi pas-
 sim dictitare non desiit Timodemus, *Themistocles* ei
 ait: *Ita tibi se res habet: nec ego, si Belbinita
 essem, ita honoratus fuisset a Lacedaemoniis;*

10 „τιητέων· οὐτ' ἂν σὺ, ὦ ἄνθρωπε, εἰὼν Ἀθηναῖος.“ Ταῦτα μὲν νυν ἐς τοσοῦτο ἐγένετο.

Ἄρταβας δὲ ὁ Φαρνάκειος, ἀνὴρ ἐν Πέρσῃσι 126
 λόγιμος καὶ πρόσθε εἰὼν, ἐκ δὲ τῶν Πλαταιϊκῶν καὶ
 μᾶλλον ἔτι γενόμενος, ἔχων ἕξ μυριάδας στρατοῦ τὸν
 Μαρδόνιος ἐξελέξατο, προέπεμπε βασιλῆα μέχρι τοῦ
 5 πόρου. ὡς δὲ ὁ μὲν ἦν ἐν τῇ Ἀσίῃ, ὁ δὲ, ὀπίσω πορευόμενος, κατὰ τὴν Παλλήνην ἐγένετο· ἅτε Μαρδονίου τε
 χειμερίζοντος περὶ Θεσσαλίην τε καὶ Μακεδονίην, καὶ
 οὐδέν κω κατεπείγοντος ἤκειν ἐς τὸ ἄλλο στρατόπεδον·
 οὐκ ἰδικοῦ, ἐντυχὼν ἀπιστεῶσι Ποτιδαῖησι, μὴ οὐκ
 10 ἐξανδραποδίσασθαι σφεας. Οἱ γὰρ Ποτιδαῖηται, ὡς
 βασιλεὺς παρεξηλάκει, καὶ ὁ ναυτικὸς τοῖσι Πέρ-
 σῃσι οἰχώκει Φεύγων ἐκ Σαλαμῖνος, ἐκ τοῦ Φανεροῦ

nec tu, homo! si esses genere Atheniensis. Et haec quidem hactenus.

(126.) Interim *Artabazus*, Pharnacis filius, iam ante spectatus vir inter Persas, et deinde ex Plataeensi pugna magis etiam nobilitatus, cum sexaginta militum millibus de eo exercitu quem Mardonius sibi se-legerat, regem usque ad fretum deduxit. Postquam rex in Asia fuit, Artabazus vero retrogressus circa Pallenen versabatur; quum Mardonius in Thessalia et Macedo-nia hiemaret, nec opus esset ut ipse cum reliquo exercitu se coniungere properaret; rem sese indi-gnam iudicavit, quum in Potidaeas incidisset, qui a rege defecerant, si hos non in servitutem redige-ret. Etenim *Potidaeatae*, postquam rex fines eorum erat praetergressus, et classis Persarum a Salamine fugā se receperat, ex professo defecerant a Barbaris,

- απίστασαν ἀπὸ τῶν βαρβάρων· ὥς δὲ καὶ ἄλλοι οἱ
τὴν Παλλήνην ἔχοντες. Ἐνθαῦτα δὴ ὁ Ἀρτάβαζος ἐπο-
127 λιώκεε τὴν Ποτιδαίην. Ὑποπτεύσας δὲ καὶ τοὺς Ὀλυν-
θίους ἀπίστασθαι ἀπὸ βασιλῆος, καὶ ταύτην ἐπολιόρ-
κει. εἶχον δὲ αὐτὴν Βοττιαῖοι, οἱ ἐκ τοῦ Θερμαίου κόλ-
που ἐξαναστάντες ὑπὸ Μακεδόνων. ἐπεὶ δὲ σφεας εἴλε
πολιορκέων, κατέσφαξε ἐξαγαγὼν ἐς λίμνην· τὴν δὲ 6
πόλιν παραδίδοι Κριτοβούλῳ Τορωναίῳ ἐπιτροπεύειν,
καὶ τῷ Χαλκιδικῷ γένει. καὶ οὕτω Ὀλυνθον Χαλκι-
128 δέες ἔσχον. Ἐξελὼν δὲ ταύτην ὁ Ἀρτάβαζος, τῇ Πο-
τιδαίῃ ἐντεταμένως προσεῖχε. προσέχοντι δὲ οἱ προθύ-
μως συντίθεται προδοσίην Τιμόξεινος, ὁ τῶν Σκιωναίων
στρατηγός· ὄντινα μὲν τρόπον ἀρχὴν, ἔγωγε οὐκ ἔχω
εἶπαι, οὐ γάρ ὦν λέγεται τέλος μέντοι, τοιαύδε ἐγί- 5
νετο. ὅπως βυβλίον γράψαι ἢ Τιμόξεινος, ἐβέλων παρὰ

pariterque reliqui Pallenen incolentes. *Potidaeam* igitur tunc *Artabazus* oppugnavit. (127.) Suspicatus vero etiam Olynthios defectionem a rege moliri, *Olynthum* simul oppugnavit. Tenebant eam tunc Bottiaei, qui e Thermaeo sinu a Macedonibus fuerant eieci: quos postquam vi expugnavit, ad lacum eductos iugulavit; urbem autem Chalcidicae genti tradidit, eique Critobulum Toronaeum praefecit. Atque ita Olynthum Chalcidenses habuere. (128.) Hac expugnata, curam omnem *Artabazus* in *Potidaeam* intendit. Qui dum hoc curat, ultro cum eo de proditione egit Timoxenus, dux Scio-naeorum. Hic qua via initio usus sit, dicere non possum, nec enim memoratur: sed postremo res accidit huiusmodi. Quoties litteras mittere aut Timo-

Ἀρτάβαζον πέμψαι, ἢ Ἀρτάβαζος παρὰ Τιμόξεινον,
 τοξεύματος περὶ τὰς γλυφίδας περιμιλῶντες καὶ πτε-
 ρώσαντες τὸ βυβλίον, ἐτόξευον εἰς συγκείμενον χωρίον.
 10 ἐπαῖστος δὲ ἐγένετο ὁ Τιμόξεινος προδιδούς τὴν Ποτί-
 δαιαν. τοξεύων γὰρ ὁ Ἀρτάβαζος εἰς τὸ συγκείμενον,
 αἵμαρτῶν τοῦ χωρίου τούτου, βάλλει ἀνδρὸς Ποτιδαίη-
 τιν τὸν ὦμον. τὸν δὲ, βληθέντα, περιέδραμε ὁμιλος,
 οἷα Φιλέει γίνεσθαι ἐν πολέμῳ· οἱ αὐτίκα τὸ τόξευμα
 15 λαβόντες, ὡς ἔμαθον τὸ βυβλίον, ἔφερον ἐπὶ τοὺς στρα-
 τηγούς· παρῆν δὲ καὶ τῶν ἄλλων Παλληναίων συμμα-
 χίη. τοῖσι δὲ στρατηγοῖσι ἐπιλεξαμένοισι τὸ βυβλίον,
 καὶ μαθοῦσι τὸν αἴτιον τῆς προδοσίης, ἔδοξε μὴ κατα-
 πλέξαι Τιμόξεινον προδοσίῃ, τῆς Σκιωναίων πόλιος εἶνε-
 20 κα, μὴ νομιζοίατο εἶναι Σκιωναῖοι εἰς τὸν μετέπειτα χρό-

CXXVIII. 8. πρὶ. παρὰ vulgo.

xenus voluit ad Artabazum, aut Artabazus ad Timo-
 xenum, epistolam circum sagittae crenas circum-
 volvebant, et adaptatis alis, sagittam in locum, de
 quo inter eos convenerat, emittebant. Sed proditi-
 tionis urbis compertus est Timoxenus. Etenim Ar-
 tabazus, sagittâ versus destinatum locum emissâ, a
 scopo aberrans, humerum feriit civis Potidaeatae. Et
 adcurrrens hominum turba, ut fieri in bello solet,
 vulneratum circumstat; qui sagittamprehendentes,
 ut epistolam animadverterunt, protinus ad duces de-
 ferunt: aderant enim etiam ex aliis Pallenensibus
 socii. Ut vero epistolam legerunt duces, auctorem-
 que cognoverunt proditionis, visum est eis crimine
 proditionis non implicare Timoxenum, civitatis Scio-
 naeorum gratiâ, ne in posterum omne aevum pro-

νον αἰεὶ προδῶται. ὁ μὲν δὴ τοιούτῳ τρόπῳ ἐπαίστος
 129 ἐγεγόνει. Ἀρταβάζω δὲ ἐπειδὴ πολιορκέοντι ἐγεγόνε-
 σαν τρεῖς μῆνες, γίνεται ἄμπωτις τῆς θαλάσσης με-
 γάλη, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. ἰδόντες δὲ οἱ βάρβαροι
 τέναγος γενόμενον, παρήϊσαν εἰς τὴν Παλλήνην. ὥς δὲ
 τὰς δύο μὲν μοίρας διοδοῖπορήκισαν, ἔτι δὲ τρεῖς ὑπό 5
 λοιποὶ ἔσαν, τὰς διαλθόντας χρὴν ἴσῳ εἶναι ἐν τῇ Παλ-
 λήνῃ, ἐπῆλθε πλημμυρὶς τῆς θαλάσσης μεγάλη, ὅση
 οὐδ' αὖ καὶ νῦν οἱ ἐπιχώριοι λέγουσι, πολλάκις γινο-
 μένη. οἱ μὲν δὴ νέειν αὐτέων οὐκ ἐπιστάμενοι διαφθεί-
 ροντο· τοὺς δὲ ἐπισταμένους οἱ Ποτιδαῖται ἐπιπλώ 10
 σαντες πλοίοισι ἀπώλεσαν. Αἴτιον δὲ λέγουσι οἱ Ποτι-
 δαῖται τῆς τε ῥηχὸς καὶ τῆς πλημμυρίδος καὶ τοῦ
 Περσικοῦ πάθεος γενέσθαι τὸδε, ὅτι τοῦ Ποσειδῶνος

ditores esse existimarentur Scionaci. Et ille qui-
 dem hoc modo compertus est. (129.) Postquam
 tres menses *Artabazus* in oppugnanda *Potidaea*
 fuit occupatus, accidit *ingens maris recessus*, et is
 quidem in longum admodum tempus: et barbari,
 locum videntes vadosum factum, in *Pallenem* transire
 instituerunt. Ut vero duas viae emensi erant partes,
 et tres partes adhuc reliquae erant, quas transire
 oportebat priusquam in *Pallenem* pervenirent, su-
 pervenit *accessus maris* tantus, quantus numquam
 antea, ut quidem indigenae dicunt, fuerat, licet saepe
 magnus accidat. Itaque quicumque ex illis nandi
 erant imperiti, perierunt; qui vero natare poterant,
 hos *Potidaecatae* navigiis persecuti interemerunt.
 Causam autem huius aestus et exundationis, cala-
 mitatisque Persarum, hanc fuisse aiunt *Potidaecatae*,

ἔς τὸν νηὸν καὶ τὸ ἄγαλμα τὸ ἐν τῷ προαστείῳ ἡτέβη-
 15 σαν οὗτοι τῶν Περσέων τοὶ περ καὶ διεφθάρησαν ὑπὸ τῆς
 θαλάσσης· αἴτιον δὲ τοῦτο λέγοντες, εὖ λέγειν ἔμοιγε
 δοκέουσι. τοὺς δὲ περιγενομένους ἀπῆγε Ἀρτάβαζος ἐς
 Θεσσαλίην παρὰ Μαρδόνιον. Οὗτοι μὲν οἱ προπέμ-
 ψαντες βασιλῆα, οὕτω ἔπραξαν.

Ὁ δὲ ναυτικός ὁ Ξέρξης περιγενόμενος, ὡς προσέ- 130
 μιξε τῇ Ἀσίῃ Φεύγων ἐκ Σαλαμῖνος, καὶ βασιλῆά
 τε καὶ τὴν στρατιὴν ἐκ Χερσονήσου διεπόρθμευσε ἐς
 Ἄβυδον, ἐχειμέριζε ἐν Κύμῃ. ἔαρος δὲ ἐπιλάμψαντος,
 5 πρῶτος συνελέγετο ἐς Σάμον· αἱ δὲ τῶν νηῶν καὶ ἐχει-
 μέρισαν αὐτοῦ. Περσέων δὲ καὶ Μήδων οἱ πλεῖνες ἐπέ-
 βάτευσον· στρατηγοὶ δὲ σφι ἐπῆλθον, Μαρδόντης τε ὁ
 Βαγαίου, καὶ Ἀρταύτης ὁ Ἀρταχαίου· συνῆρχε δὲ
 τούτοις καὶ ἀδελφιδέας, αὐτοῦ Ἀρταύντεω προσελομέ-

quod hi iidem Persae, qui mari perierunt, in Neptu-
 ni templum et simulacrum, quod in suburbio est,
 impia facinora admiserant: quam caussam illi ex rei
 veritate adlegare mihi videntur. Superstites *Artaba-*
zus in Thessiam ad Mardonium reduxit. Haec igitur
 fortuna fuit eorum, qui regem deduxerunt.

(130.) *Classis* quae supererat *Xerxis*, postquam
 fugā ex Salamine in Asiam pervenit, regemque et
 exercitum e Chersoneso Abydum traiecit, Cumae hye-
 mavit. Adpetente autem vere ad *Samum* maturavit
 convenire, ubi etiam pars navium hyemaverat. Pro-
 pugnatorum maior pars Persae erant et Medi: du-
 ces autem eis advenere Mardontes Bagaei filius, et
 Artayntes Artachaei: quibus etiam collega adfuit
 Ithamitres, fratris filius Artayntae, ab ipso adsci-

του, Ἰθαμίτῃς. Ἄτε δὲ μεγάλας πληγέντες, οὐ προή- 10
σαν ἀνωτέρω τὸ πρὸς ἐσπέρης, οὐδ' ἐπ' ἀνάγκῃ οὐδεὶς
ἀλλ' ἐν τῇ Σάμῳ κατήμενοι, ἐφύλασσον τὴν Ἰωνίην
μὴ ἀποστῇ, νῆας ἔχοντες σὺν τῇσι Ἰάσι τριηκοσίας.
οὐ μὴν οὐδὲ προσδέκοντο τοὺς Ἕλληνας ἐλεύσεσθαι ἐς
τὴν Ἰωνίην, ἀλλ' ἀποχρήσκειν σφί τὴν ἐαυτῶν Φυλάσ- 15
σειν· σταθμύμενοι ὅτι σφέας οὐκ ἐπεδίωξαν Φεύγον-
τας ἐκ Σαλαμῖνος, ἀλλ' ἄσμενοι ἀπαλλάσσοντο. Κα-
τὰ μὲν νυν τὴν θάλασσαν ἐσωμένοι ἔσαν τῷ θυμῷ,
περὶ δὲ ἐδόκειν πολλὸν κρατῆσειν τὸν Μαρδόνιον. ἔον-
τες δὲ ἐν Σάμῳ, ἅμα μὲν ἐβουλευόντο εἴ τι δυναίαιτο 20
κακὸν τοὺς πολεμίους ποιῆειν, ἅμα δὲ καὶ ὠτακούσκειν
131 ὅκα πείσεται τὰ Μαρδονίου πρήγματα. Τοὺς δὲ Ἕλ-
ληνας τό τε ἔαρ γινόμενον ἤγειρε, καὶ Μαρδόνιος ἐν

tus. Hi vero, quoniam magnam cladem erant pas-
si, ulterius occidentem versus non moverunt, neque
eos quisquam ad ulterius progrediendum coge-
bat: sed ad Samum sedentes, observabant Ioniam, ne
deficeret: habebant autem naves, unā cum Ionicis,
trecentas. Nec vero Graecos existimarunt in Ioniam
moturos, sed satis habituros suam custodire terram;
quod ex eo colligebant, quod ipsos ex Salamine fu-
gientes non essent persecuti, sed libenter discessissent.
Igitur mari quidem fracti animis Barbari erant: ter-
rā vero longe hostibus superiorem fore Mardonium
existimabant. Itaque ad Samum haerentes, partim
quidem consultabant si quid mali adferre possent
hostibus, partim vero adrectis auribus exspectabant
quis futurus esset exitus rerum a Mardonio gerenda-
rum. (131.) Graecos vero et ver adpetens excita-

Θεσσαλίῃ ἐών. ὁ μὲν δὴ περὶς αὐτῶν συνελέγετο· ὁ
δὲ ναυτικός ἀπῆκετο εἰς Αἶγιναν, νῆες ἀριθμὸν δέκα καὶ
5 ἑκατόν. στρατηγὸς δὲ καὶ ναύαρχος ἦν Λευτυχίδης ὁ
Μενάρης, τοῦ Ἡγησίλειω, τοῦ Ἰπποκρατίδειω, τοῦ
Λευτυχίδειω, τοῦ Ἀναξίλειω, τοῦ Ἀρχιδάμου, τοῦ Ἀνα-
ξανδρίδειω, τοῦ Θεοπόμπου, τοῦ Νικάνδρου, τοῦ Χα-
ρίλλαι, τοῦ Εὐνόμου, τοῦ Πολυδέκτες, τοῦ Πρυτά-
10 νιος, τοῦ Εὐρυφῶντος, τοῦ Προκλέος, τοῦ Ἀριστοδή-
μου, τοῦ Ἀριστομάχου, τοῦ Κλεοδαίου, τοῦ Ὑλλου,
τοῦ Ἡρακλέος· ἐὼν τῆς ἐτέρας οἰκίης τῶν βασιλείων.
οὗτοι πάντες, πλην τῶν θυῶν τῶν μετὰ Λευτυχίδα
πρώτων καταλεχθέντων, οἱ ἄλλοι, βασιλεῖς ἐγένοντο
15 Σπάρτης. Ἀθηναίων δὲ ἐστρατήγεε Ξάνθιππος, ὁ Ἀρί-
φρωνος. Ὡς δὲ παρεγένοντο εἰς τὴν Αἶγιναν πᾶσαι αἱ 132

CXXXI. 13. θυῶν. ἐπὶ corrigat nonnulli.

vit, et Mardonius in Thessalia agens. Et pedestris
quidem Graecorum exercitus nondum erat co-
actus, classis vero *Aeginam* se contulit, naves nume-
ro centum et decem. Dux et *imperator classis* erat
Leotychides, ex altera regum familia; cui pater
fuit Menares, avus Agesilaus; reliqui maiores, Hip-
pocratides, Leotychides, Anaxilaus, Archidamus,
Anaxandrides, Theopompus, Nicander, Charillus,
Eunomus, Polydectes, Prytanis, Euryphon, Procles,
Aristodamus, Aristomachus, Cleodaeus, Hyllus,
Hercules: qui omnes, exceptis duobus, quos proxime
post Leotychidem commemoravi, reges fuerant
Spartae. Atheniensium vero dux erat *Xanthippus*,
Ariphronis filius. (132.) Ut naves omnes Aeginae
adfuere, venerunt Graecorum in castra *legati Ionum*,

νῆες, ἀπίκοντο Ἰώνων ἄγγελοι ἐς τὸ στρατόπεδον τῶν
 Ἑλλήνων· οἱ καὶ ἐς τὴν Σπάρτην ὀλίγω πρότερον του-
 τέων ἀπικόμενοι, ἐδέοντο Λακεδαιμονίων ἐλευθεροῦν τὴν
 Ἰωνίην· τῶν καὶ Ἡρόδοτος ὁ Βασιλίδεω ἦν. οἱ στασιῶ- 5
 ταί σφι γενόμενοι, ἐπεβούλευον θάνατον Στράττι τῷ
 Χίου τυράνῳ, ἐόντες ἀρχὴν ἑπτά· ἐπιβουλευόντες δὲ ὡς
 φανεροὶ ἐγένοντο, ἐξενείκαντος τὴν ἐπιχείρησιν ἐνός τῶν
 μετεχόντων, οὕτω δὴ οἱ λοιποὶ, ἐξ ἐόντες, ὑπεξέσχον
 ἐκ τῆς Χίου, καὶ ἐς Σπάρτην τε ἀπίκοντο, καὶ δὴ καὶ 10
 τότε ἐς τὴν Αἴγιναν, τῶν Ἑλλήνων δεόμενοι καταπλῶ-
 σαι ἐς τὴν Ἰωνίην· οἱ προήγαγον αὐτοὺς μέγισ μέχρη
 Δήλου. τὸ γὰρ προσωτέρω πᾶν δεινὸν ἦν τοῖσι Ἑλλήσι,
 οὔτε τῶν χωρῶν εὐοῖσι ἐμπείροισι, στρατῆς τε πάντα
 πλέα ἐδόκεε εἶναι· τὴν δὲ Σάμον ἐπιστέατο δόξῃ καὶ 15
 Ἡρακλέας στήλας ἴσον ἀπέχειν. συνέπιπτε δὲ τοιοῦτο,

qui paulo ante Spartam quoque venerant, orantes
 Lacedaemonios ut Ioniam liberarent; quorum in
 numero etiam Herodotus fuit, Basilidae filius. Hi
 inter se coniuraverant, omnino septem numero, de
 interficiendo Strattide, Chii tyranno: postquam vero
 patefacta conspiratio est, uno ex coniuratis consi-
 lium illorum prodente, reliqui sex ex Chio se rece-
 perunt, et Spartam primum, tunc vero etiam Aegi-
 nam venerunt, orantes Graecos ut in Ioniam navi-
 garent: sed aegre ab his impetrarunt, ut *Delum*
 usque moverent. Nam ulteriora omnia metuebant
Graeci, quum et locorum essent imperiti, et ho-
 stilium copiarum omnia esse plena existimarent.
 Samus autem eis aequae longe atque Herculis co-
 lumbae abesse videbatur. Simul vero accidit, ut nee

ὥστε τοὺς μὲν βαρβάρους τὸ πρὸς ἐσπέρας ἀνωτέρω Σά-
μου μὴ τολμᾶν καταπλῶσαι, καταρρώδηκόςτας· τοὺς
δὲ Ἕλληνας, χρηζίζοντων Χίων, τὸ πρὸς τὴν ἡῶ κατω-
20 τέρω Δήλου. οὕτω δέος τὸ μέσον ἐφύλασσε σφειων.

Οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἔπλων ἐς τὴν Δήλον· Μαρδό- 133
νιος δὲ περὶ τὴν Θεσσαλίην ἐχείμαζε. ἐνθεῦτεν δὲ ὀρμεώ-
μενος, ἔπεμπε κατὰ τὰ χρηστήρια ἄνδρα Εὐρωπεία
γένος, τῷ οὐνομα ἦν Μῦς· ἐντειλάμενος πανταχῇ μιν
5 χρησόμενον εἰλθεῖν, τῶν οἰά τε ἦν σφι ἀποπειρήσασθαι.
ὅτι μὲν βουλόμενος ἐκμαθέειν πρὸς τῶν χρηστηρίων
ταῦτα ἐνετέλλετο, οὐκ ἔχω φράσαι· οὐ γὰρ ὦν λέ-
γεται· δοκέω δ' ἔγωγε περὶ τῶν παρεόντων πηγήμα-
των, καὶ οὐκ ἄλλων περὶ πέμψαι. Οὗτος ὁ Μῦς ἐς 134
τε Λεβαδείαν φαίνεται ἀπικόμενος, καὶ μισθῷ πείσας

Barbari, metu perculsi, ultra Samum versus occi-
dentem navigare auderent; nec Graeci, quamvis
sollicitati a Chiis, ultra Delum versus orientem. Ita
quae in medio utrorumque erant, ob illorum me-
tu in tuto fuerunt.

(133.) Dum Graeci Delum navigant, *Mardonius*
adhuc in Thessalia in hybernis fuit. Unde quum in-
stitueret movere, ad *consulenda oracula* misit vi-
rum genere Europensem, cui nomen erat *Mys*; dato
homini mandato, ut quaquaversum iret, et quorum-
cumque oraculorum explorare effata posset, ea con-
suleret. Quid igitur fuerit, quod ille cognoscere ex
oraculis cupiens mandatum istud dederit, id adfirma-
re equidem non possum; nec enim memoratur: sed
misisse eum puto, de rebus praesentibus, non de aliis,
consulturum. (134.) Hunc Myn constat et Leba-

τῶν ἐπιχωρίων ἄνδρα, καταβῆναι παρὰ Τροφώνιον· καὶ εἰς Ἄβας τὰς Φωκέων ἀπικόμενος ἐπὶ τὸ χρηστήριον. καὶ δὴ καὶ εἰς Θήβας πρῶτα ὡς ἀπίκητο, τοῦτο 5 μὲν, τῷ Ἰσμηνίῳ Ἀπόλλωνι ἐχόησατο· ἔστι δὲ, κατὰ περ ἐν Ὀλυμπίῃ, ἱεροῖσι αὐτοῖσι χρηστηριάζεσθαι· τοῦτο δὲ, ξυνόν τινα καὶ οὐ Θηβαίων χοήμασι πείσας, κατεκοίμῃσι εἰς Ἀμφιάρεω. Θηβαίων δὲ οὐδενὶ ἔξεστι μαντεύεσθαι αὐτοῖσι, διὰ τὸδε. ἐκέλευσέ σφας ὁ Ἀμφιά- 10 ρως, διὰ χρηστηρίων ποιούμενος, ὁκότερα βούλονται ἐλέσθαι τουτέων, ἑωυτῷ ἢ ἄτε μάντι χρέεσθαι, ἢ ἄτε συμμάχῳ, τοῦ ἐτέρου ἀπεχομένους· οἱ δὲ σύμμαχόν μιν εἶλοντο εἶναι. διὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἔξεστι Θηβαίων οὐδενὶ 135 αὐτοῖσι ἐγκατακοιμηθῆναι. Τὸδε δὲ-Θῶμά μοι μέγ- 15 στον γενέσθαι λέγεται ὑπὸ Θηβαίων. ἐλθεῖν ἄρα τὸν

CXXXIV. γ. ἱεροῖσι. ἱμπίροις corrigunt viri docti, praeter rem.

deam venisse, ibique mercede corrupto viro indigena, ad *Trophonium* descendisse; et *Abas* item pervenisse in Phocide. Idem, quum prius Thebas venisset, non modo *Ismenium Apollinem* consuluit; ubi, sicut *Olympiae*, ex victimis responsa dei petuntur; verum etiam, homine externo (non Thebano) pecuniâ corrupto, in *Amphiarai* templo pernoctavit. Thebanorum enim nulli fas est oraculum illud consulere, hanc ob causam. Editio responso iusserat eos *Amphiaras*, duorum utrum vellent eligere, ut aut pro vate uterentur ipso, aut pro armorum socio, altero autem abstinerent: et illi hoc elegerant, ut armorum ipsis esset socius. Hanc ob causam nulli homini Thebano fas est in illius templo pernoctare. (135.) Istud vero, quod narrant Thebani, maxime

Εὐρωπαϊά Μῦν, περιστρωφόμενον πάντα τὰ χρηστήρια,
καὶ ἐς τοῦ Πτώου Ἀπόλλωνος τὸ τέμενος. τοῦτο δὲ τὸ
5 ἱερὸν καλεῖται μὲν Πτώον, ἔστι δὲ Θηβαίων, κείται
δὲ ὑπὲρ τῆς Κωπαίδος λίμνης πρὸς οὐρεῖ, ἀγχοτάτω
Ἀκραϊφίης πόλιος. ἐς τοῦτο τὸ ἱερὸν ἐπεὶ τε παρελθεῖν
τὸν καλεόμενον τοῦτον Μῦν, ἔπεισθαί οἱ τῶν ἀστῶν αἰ-
ρετοὺς ἀνδρας τρεῖς ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, ὡς ἀπογραφισμέ-
10 νους τὰ θεσπιέειν ἐμελλε. καὶ πρόκα τε τὸν πρόμαντιν
βαρβάρῳ γλώσση χρᾶν· καὶ τοὺς μὲν ἐπομένους τῶν
Θηβαίων ἐν θάματι ἔχσθαι ἀκούοντας βαρβάρου
γλώσσης ἀντὶ Ἑλλάδος, οὐδὲ ἔχειν ὅ τι χρήσονται τῷ
καρέοντι πηγήματι· τὸν δὲ Εὐρωπαϊά Μῦν ἐξαρκάσαν-
15 τα παρ' αὐτέων τὴν ἐφέροντο δέλτον, τὰ λεγόμενα ὑπὸ
τοῦ προφῆτεω γράφειν ἐς αὐτὴν· Φάναι δὲ, Καρὴ μιν

mibi mirum accidit. Eumdem quippe Europensem
Myn aiunt, postquam per omnia circumvagatus es-
set oracula, etiam ad *Ptoi Apollinis* fanum venisse.
Vocatur quidem id fanum *Ptoun*, est autem Theba-
norum, situm supra Copaidem lacum ad montem,
proxime Acraephiam oppidum. Ad hoc templum
quum venit hic *Mys* nominatus, [latine *Mus* diceret]
comitatos eum esse aiunt tres viros publice ad hoc
delectos, scripto consignaturos responsum quod
redditurus esset deus: prophetam vero protinus bar-
bara locutum esse lingua, ut stuperent comites The-
bani, barbarum sermonem loco graeci audientes,
nescirentque quid in praesenti facerent: Europensem
autem Myn, quam illi secum adtulerant tabellam,
eis eripuisse, in eaque haec quae propheta pronun-
ciaverat, conscripsisse; dixisse autem, Cario sermone

γλώσση χρᾶν· συγγραψάμενον δὲ, οἷχεσθαι ἀπίοντα
 εἰς Θεσσαλίην.

- 136 Μαρδόνιος δὲ ἐπιλεξάμενος ὅ τι δὴ ἦν λέγοντα τὰ
 χρηστήρια, μετὰ ταῦτα ἔπεμψε ἄγγελον εἰς Ἀθήνας
 Ἀλέξανδρον τὸν Ἀμύντεω, ἄνδρα Μακεδόνα· ἅμα μὲν
 ὅτι οἱ προσκηδέες οἱ Πέρσαι ἔσαν· Ἀλεξάνδρου γὰρ
 ἀδελφεὴν Γυγαίην, Ἀμύντεω δὲ θυγατέρα, Βουβάργης 5
 ἀνὴρ Πέρσης ἔσχε, ἐκ τῆς οἱ ἐγεγόνει Ἀμύντης ὁ ἐν
 τῇ Ἀσίῃ, ἔχων τὸ οὐνομα τοῦ μητροπάτορος· τῷ δὴ ἐκ
 βασιλῆος τῆς Φρυγίης ἐδόθη Ἀλάβανδα πόλις μεγά-
 λη νέμεσθαι· ἅμα δὲ ὁ Μαρδόνιος, πυθόμενος ὅτι πρό-
 ξενός τε εἴη καὶ εὐεργέτης ὁ Ἀλέξανδρος, ἔπεμπε. τοὺς 10
 γὰρ Ἀθηναίους οὕτω ἐδόκει μάλιστα προσκλήσεσθαι,
 λεῶν τε πολλὸν ἄρα ἀκούων εἶναι καὶ ἄλκιμον· τὰ τε

usum illum esse; deinde, his scripto consignatis,
 discessisse hunc, et in Thessaliam rediisse.

(136.) *Mardonius*, perlectis oraculorum respon-
 sis, post haec *legatum Athenas* misit *Alexandrum*,
Amyntae filium, *Macedonem*; partim quoniam ad-
 finitate huic iuncti erant *Persae*; *Alexandri* enim so-
 rorem *Gygacae*, *Amyntae* filiam, *Bubarcis* *Persa*
 habuit in matrimonio, ex qua natus est *Asiaticus*
Amyntas, de avo nomen gerens, quem rex magna
 urbe *Phrygiae Alabandis* donavit cum redditibus in-
 de percipiendis: partim vero hac caussa *Alexandrum*
Mardonius misit, quod audivisset, hospitem *Athe-*
niensium eum esse et bene de illis meritum. Hac enim
 maxime ratione se sibi adiungere posse *Athenienses*
 existimavit, quos audiverat non minus numerosum,
 quam fortem, esse populum; et quas mari clades

684, 79.

κατὰ τὴν θάλασσαν συντυχόντα σφι παθήματα κα-
 τεργασαμένους μάλιστα Ἀθηναίους ἐπίστατο. τούτων
 15 δὲ προσγενομένων, κατήλπιζε εὐπετέως τῆς θαλάσ-
 σης κρατήσιν, τά περ ἂν καὶ ἦν· περὶ τε ἐδόκεε πολλὸν
 εἶναι κρέσσων· οὕτω τε ἐλογίζετο κατύπερθε οἱ τὰ πη-
 γματα ἔσεσθαι τῶν Ἑλληνικῶν. τάχα δ' ἂν καὶ τὰ
 χρηστήρια ταῦτά οἱ προλέγοι, συμβουλευόντα σύμ-
 20 μαχον τὸ Ἀθηναῖον οἱ ποιήσασθαι· τοῖσι δὲ πειθόμενος
 ἔπεμπε.

Τοῦ δὲ Ἀλεξάνδρου τούτου ἑβδομος γενέτωρ Περδίκ- 137
 κης ἐστὶ, ὁ κτησάμενος τῶν Μακεδόνων τὴν τυραννίδα
 τρώπῳ τοιῷδε. Ἐξ Ἀργεος ἔφυγον εἰς Ἰλλυριοὺς τῶν
 Τημενοῦ ἀπογόνων τρεῖς ἀδελφεοὶ, Γαυάνης τε καὶ
 5 Ἀέροπος καὶ Περδίκκης· ἐκ δὲ Ἰλλυριῶν ὑπερβαλόντες
 εἰς τὴν ἄνω Μακεδονίην, ἀπίκοντο εἰς Λεβαίην πόλιν.

passi Persae erant, harum auctores Athenienses po-
 tissimum fuisse noverat. His autem sibi adiunctis,
 facile maris imperio se potiturum speravit; id quod
 etiam usu venturum fuerat; terrâ autem longe sibi
 videbatur esse superior: atque ita res suas rebus
 Graecorum superiores fore secum reputavit. For-
 tasse vero etiam oracula hoc ei praedixerint, mo-
 nuerintque eum ut Athenienses sibi socios concilia-
 ret; hisque ille morem gerens Alexandrum miserit.

(137.) Alexandri huius septimus progenitor *Per-
 diccas* ille fuit, qui *Macedonum regno potitus* erat
 tali modo. Ex Temeni posteris tres fratres, Gauanes,
 Aëropus, et Perdiccas, *Argis* in Illyriorum fines
 profugerant: ex Illyriis vero in superiorem Mace-
 doniam transgressi, Lebaeam oppidum pervenerant.

ἐνθαῦτα δὲ ἐθήτεον ἐπὶ μισθῷ παρὰ τῷ βασιλεῖ· ὁ μὲν, ἵππους νέμων· ὁ δὲ, βούς· ὁ δὲ νεώτατος αὐτέων Περδίκκης, τὰ λεπτά τῶν προβάτων. ἔσαν δὲ τὸ πάλαι καὶ αἱ τυραννίδες τῶν ἀνθρώπων ἀσθενεῖς χρήμα- 10
σι, οὐ μούνον ὁ δῆμος· ἡ δὲ γυνὴ τοῦ βασιλῆος, αὐτὴ τὰ σιτία σφι ἔπεσσε. ὅπως δὲ ὀπτῶται ὁ ἄρτος τοῦ παιδὸς τοῦ θῆτος Περδίκκew, διπλήσιος ἐγίνετο αὐτὸς ἑωυτοῦ. ἐπεὶ δὲ αἰεὶ τὰντὸ τοῦτο ἐγίνετο, εἶπε πρὸς τὸν ἀνδρα τὸν ἑωυτῆς. τὸν δὲ ἀκούσαντα ἐσῆλθε αὐτίκα, ὡς 15
εἴη τέρας, καὶ φέροι ἐς μέγα τι. καλέσας δὲ τοὺς θῆ-
τας, προηγόρευέ σφι ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ γῆς τῆς ἑωυ-
τοῦ. οἱ δὲ, τὸν μισθὸν, ἔφασαν, δίκαιοι εἶναι ἀπολα-
βόντες, οὕτω ἐξέναι. ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς, τοῦ μισθοῦ
περί ἀκούσας, ἦν γὰρ κατὰ τὴν καπνοδόκην ἐς τὸν οἶκον 20
ἐσέχων ὁ ἥλιος, εἶπε, θεοβλαβὴς γενόμενος· „Με-

Ibi apud regem mercede servierunt; unus equos pas-
cens; alter, hoves; natu minimus, *Perdiccas*, mi-
niores pecudes. Fuerunt autem olim etiam reges, ino-
pes pecuniae, non solum populus: itaque regis uxor
ipsa panem coquebat. Quoties vero coquebatur panis
pueri mercenarii *Perdiccae*, duplo maior fiebat quam
consentaneum erat. Ubi vero constanter hoc ita ac-
cidit, marito rem illa indicavit. Quo audito, statim
subiit illius animus, esse hoc prodigium, quod ad
magnum quidpiam spectet. Itaque vocatos ad se hos
mercenarios iussit finibus suis excedere. Cui illi
responderunt, *postquam promeritam acceperint mercedem, velle se excedere*. Ibi tunc rex, mercedis
mentionem audiens, quum forte per caminum solis
lumen in conclave incideret, divinitus mente captus,

685, 9.

„σθὸν δὲ ὑμῖν ἐγὼ ὑμέων ἄξιον τόνδε ἀποδώμι.“ δέ-
 ξας τὸν ἥλιον. ὁ μὲν δὴ Γαυάνης τε καὶ ὁ Ἀέροπος, οἱ
 πρεσβύτεροι, ἕστασαν ἐκπεπληγμένοι, ὡς ἤκουσαν ταύ-
 25 τα. ὁ δὲ παῖς, ἐτύγχανε γὰρ ἔχων μάχαιραν, εἶπας
 τάδε „Δεκόμεβα, ὦ βασιλεῦ, τὰ διδοῖς.“ περιγράφει
 τῇ μαχαίρῃ ἐς τὸ ἔδαφος τοῦ αἵμου τὸν ἥλιον· περιγρά-
 ψας δὲ, ἐς τὸν κόλπον τρεῖς ἀρυσάμενος τοῦ ἡλίου,
 ἀπαλλάσσετο αὐτός τε καὶ οἱ μετ' ἐκείνου. Οἱ μὲν 138
 δὴ ἀπήϊσαν· τῷ δὲ βασιλεῖ σημαίνει τις τῶν παρόδρων,
 οἷόν τι χρῆμα ποιήσῃε ὁ παῖς, καὶ ὡς σὺν νόῳ κείνων
 ὁ νεώτατος λάβοι τὰ διδόμενα. ὁ δὲ, ταῦτα ἀκούσας,
 καὶ ὄξυνθεις, πέμπει ἐπ' αὐτοὺς ἱππέας ἀπολέοντας.
 5 ποταμὸς δὲ ἐστὶ ἐν τῇ χώρῃ ταύτῃ, τῷ θύουσι οἱ του-
 τέων τῶν ἀνδρῶν ἀπ' Ἀργεὸς ἀπόγονοι Σωτῆρι. οὗτος,
 ἐπεὶ τε διέβησαν οἱ Τημενίδαι, μέγας οὕτω ἐρρύη ὥστε

ait: *mercedem vobis ego dignam hanc persolvo;*
 solem monstrans. Et Gauanes quidem et Aëropus,
 natu maiores, hoc ut audivere, attoniti steterunt:
 at puer: *Accipimus*, ait, *Rex, quae nobis das;* et
 cultro, quem forte habebat, solis lumen in pavi-
 mento conclavis circumscripsit, eoque facto ter dein-
 ceptis radios solis in sinum suum hausit, atque ita
 cum fratribus abiit. (138.) Qui postquam abierant,
 unus ex assessoribus monuit regem quid esset quod
 fecisset puer, quamque prudenter fratrum natu mi-
 nimus accepisset quod rex illis dedisset. Et rex, his
 auditis, irā correptus, equites nonnullos misit, qui
 illos insequerentur et interficerent. Est autem in hac
 regione fluvius, cui posteri horum Argivorum viro-
 rum sacra faciunt, tamquam Servatori. Hic fluvius,

τοὺς ἰππέας μὴ οἴους τε γενέσθαι διαβῆναι. Οἱ δὲ, ἀπικόμενοι εἰς ἄλλην γῆν τῆς Μακεδονίης, οἴκησαν πέ- 10
 λας τῶν κήπων τῶν λεγομένων εἶναι Μίδεω τοῦ Γορδίου·
 ἐν τοῖσι Φύεται αὐτόματα ῥόδα, ἐν ἑκάστον ἔχον ἐξή-
 κοντα φύλλα, ὁδμῇ τε ὑπερφέροντα τῶν ἄλλων. ἐν τού-
 τοισι καὶ ὁ Σιληνὸς τοῖσι κήποισι ἦλω, ὡς λέγεται ὑπὸ
 Μακεδόνων. ὑπὲρ δὲ τῶν κήπων οὖρος κέεται, Βέρμιον 15
 οὖνομα, ἄβατον ὑπὸ χειμῶνος. ἐνθεῦτεν δὲ ὀρμεῶμενοι,
 ὡς ταύτην ἔσχον, κατεστρέφοντο καὶ τὴν ἄλλην Μα-
 139 κεδονίην. Ἀπὸ τούτου δὴ τοῦ Περδίκκεω Ἀλέξανδρος
 ὦδ' ἐγγεγόνεε. Ἀμύντεω παῖς ἦν Ἀλέξανδρος· Ἀμύντης
 δὲ, Ἀλκέτεω· Ἀλκέτεω δὲ πατὴρ ἦν Ἀέροπος· τοῦ δὲ,
 Φίλιππος· Φιλίππου δὲ, Ἀργαῖος· τοῦ δὲ, Περδίκ-

postquam eum traiecerant Temenidae, ita auctus flu-
 xit, ut transire equites non possent. Illi vero in aliam
 Macedoniae regionem secesserunt, habitaruntque
 prope *hortos* qui dicuntur *Midae*, Gordiae filii:
 quibus in hortis sponte nascuntur *rosae*, quarum una-
 quaeque sexaginta folia habet, et quae odore prae-
 stant caeteris. In eisdem hortis etiam *Silenus* captus
 erat, ut narrant Macedones. Supra istos hortos mons
 situs est, cui Bermius nomen, aditu difficilis ob aëris
 intemperiem. Inde impetu facto, postquam hac re-
 gione potiti sunt, reliquam etiam Macedoniam sub
 potestatem suam redegerunt. (139.) Ab hoc igitur
 Perdicca *Alexander* ortus est hisce progenitoribus.
Amyntas, cuius filius *Alexander* fuit, patrem habuit
Alcetam; *Alcetae* pater fuit *Aëropus*; *Aëropi* pater,
Philippus; *Philippi*, *Argaeus*; *Argaei* pater, *Perdic-*

5 κης ὁ κτησάμενος τὴν ἀρχήν. ἐγγεγόνει μὲν δὴ ὧδε Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντεω.

Ὡς δὲ ἀπίκετο εἰς τὰς Ἀθήνας ἀποπεμφθεὶς ὑπὸ 140
Μαρδονίου, ἔλεγε τάδε. „Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, Μαρδόνιος (1)
„νιος τάδε λέγει· Ἐμοὶ ἀγγελίη ἦκει παρὰ βασιλῆος,
„λέγουσα οὕτω· Ἀθηναίοισι τὰς αἰμαρτάδας τὰς εἰς
5 „ἐμὲ ἐξ ἐκείνων γενομένας πάσας μετήμι· νῦν τε ὧδε,
„Μαρδόνιε, ποίει. τοῦτο μὲν, τὴν γῆν σφι ἀπόδος·
„τοῦτο δὲ, ἄλλην πρὸς ταύτη ἐλέσθων αὐτοὶ, ἣν τινα ἂν
„ἐθέλωσι, ἐόντες αὐτόνομοι· ἰρά τε πάντα σφι, ἣν δὴ
„βούλωνται γε ἐμοὶ ὁμολογέειν, ἀνόρθωσον, ὅσα ἐγὼ
10 „ἐνέπησα. Τούτων δὲ ἀπιγμένων, ἀναγκαιῶς ἔχει
„μοι ποιεῖν ταῦτα, ἢ μὴ τὸ ὑμέτερον ἀντίον γένηται.
„Λέγω δὲ ὑμῖν τάδε. νῦν τί μαίνεσθε, πόλεμον βασι-
„λεῖ ἀνταειρόμενοι; οὔτε γὰρ ἂν ὑπερβάλαισθε, οὔτε

cas is qui regno potitus est. Hi fuere Alexandri, Amyntae filii, progenitores.

(140.) Postquam a Mardonio missus Alexander Athenas venit, tali usus est oratione. (1.) *Viri Athenienses! Mardonius haec dicit. Nuncius mihi a Rege venit in haec verba: Atheniensibus iniuriam omnem mihi ab illis inlatam remitto; quare tu hoc fac, Mardonie! et terram eorum illis redde, et ipsi praeter hanc eligant aliam, quamcumque voluerint, et sui iuris sunt: et templa omnia, quae ego cremavi, tu illis instaura, si modo societatem mecum voluerint iungere. Hic quum mihi nuncius advenerit, necessario haec exsequi me oportet, nisi vos ipsi obstiteritis. Hoc autem vobis dico. Quid nunc insanientes arma fertis con-*

„οἳ τε ἐστὲ ἀντέχειν τὸν πάντα χρόνον. εἴδετε μὲν γὰρ
 „τῆς Ξέρξεω στρατηλασίης τὸ πλήθος, καὶ τὰ ἔργα· 15
 „πυνθάνεσθε δὲ καὶ τὴν νῦν παρ' ἐμὲ εὐῦσαν δύναμιν·
 „ὥστε καὶ ἢν ἡμέας ὑπερβάλῃσθε, καὶ νικήσῃτε, (ταῦ
 „περ ὑμῖν οὐδεμὴ ἐλπίς, εἴπερ εὖ Φρονέετε,) ἄλλη
 „παρέσται πολλαπλησίη. μὴ ὦν βούλησθε παριστεύ-
 „μενοι βασιλεῖ, στέρεσθαι μὲν τῆς χώρας, θείν δὲ 20
 „αἰεὶ περὶ ὑμέων αὐτῶν· ἀλλὰ καταλύσασθε. παρ-
 „χει δὲ ὑμῖν κάλλιστα καταλύσασθαι, βασιλῆος ταύ-
 „τη ὠρμημένου. ἔστε ἐλεύθεροι, ἡμῖν ὁμαιχμίην συνθέ-
 140 „μενοι ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης. Μαρδόνιος μὲν ταῦ-
 (2) „τα, ὦ Ἀθηναῖοι, ἐντείλατό μοι εἶπαι πρὸς ὑμέας. 25
 „ἐγὼ δὲ περὶ μὲν εὐνοίης τῆς πρὸς ὑμέας εἰούσης ἐξ
 „ἐμεῦ, οὐδὲν λέξω· οὐ γὰρ ἂν νῦν πρῶτον ἐκμάθοιτε.

tra Regem? neque enim superare eum poteritis, neque in omne futurum tempus ei resistere. Vidistis enim copiarum Xerxis multitudinem et res gestas; audivistis etiam quanta nunc vis sit mecum: ita quidem, ut etiamsi nos superaretis et vinceretis, (quod quidem, si bene sapitis, neutiquam speratis) alius exercitus multis partibus numerosior adfuturus esset. Nolite igitur, regi vos aequantes, terrā privari vestrā, et perpetuo in periculo de salute vestra versari: sed componite bellum. Potestis autem praeclarissime illud componere, quum rex in hanc partem animo feratur. Estote liberi, armorum societate sine fraude et dolo nobiscum contractā. (140, 2.) Haec, Athenienses! Mardonius ut vobis dicerem mihi mandavit. Ego vero de mea in vos benevolentia nihil dicam: nec enim nunc

„προσχηζῶ δὲ ὑμέων, πείθεσθαι Μαρδονίῳ. ἐνορέω
 „γὰρ ὑμῖν οὐκ οἰοισί τε ἰσομένοισι τὸν πάντα χρόνον
 30 „πολεμέειν Ξέρξῃ. εἰ γὰρ ἐνῶρων τοῦτο ἐν ὑμῖν, οὐκ
 „ἂν κοτε εἰς ὑμέας ἦλθον ἔχων λόγους τούσδε. καὶ γὰρ
 „δύναμις ὑπὲρ ἄνθρωπον ἢ βασιλῆός ἐστι, καὶ χεὶρ
 „ὑπερμήκης. ἦν ὦν μὴ αὐτίκα ὁμολογήσητε, μεγάλας
 „προτεινόντων ἐπ' οἷσι ὁμολογέειν ἐθέλουσι, δειμαίνω
 35 „ὑπὲρ ὑμέων, ἐν τρίζῳ τε μάλιστα οἰκημένων τῶν
 „συνμάχων πάντων, αἰεὶ τε Φθειρομένων μούνων, ἑξαί-
 „ρετόν τι μεταίχμιον τὴν γῆν κεκτημένων. ἀλλὰ πεί-
 „θεσθε! πολλοῦ γὰρ ὑμῖν ἄξια ταῦτα, εἰ Βασιλεὺς
 „γε ὁ μέγας μούνοισι ὑμῖν Ἑλλήνων τὰς ἀμαρτάδας
 40 „ἀπίεις, ἐθέλει Φίλος γενέσθαι.“ Ἀλέξανδρος μὲν ταῦ-

*primum, puto, experti illam fueritis. Oro autem
 vos et obsecro, ut morem geratis Mardonio. Per-
 spectum enim habeo fieri non posse, ut perpetuo
 bellum geratis cum Xerxe: namque hoc si fieri
 posse intelligerem, numquam ad vos huiusmodi
 cum sermone venissem. Est enim Regis potentia
 plusquam humana, et manus supra quam dici po-
 test longa. Quare nisi propere foedus cum eo inie-
 ritis, quando tanta vobis commoda, si pacisci
 cum eo volueritis, pollicetur; timeo vobis, qui
 prae reliquis omnibus sociis maxime in via expo-
 siti estis, semperque soli perdimini, quippe ter-
 ram incolentes quae prae caeteris veluti inter duas
 acies media interiecta est. At morem gerite! Ete-
 nim maximi vobis momenti res est, si Rex magnus
 vobis solis ex omnibus Graecis peccata condonans,
 amicitiam vobiscum vult contrahere. Haec Ale-*

- 141 τα ἔλεξε. Λακεδαιμόνιοι δὲ, πυθόμενοι ἦκειν Ἀλέξανδρον εἰς Ἀθήνας, εἰς ὁμολογίην ἄξοντα τῷ Βαρβάρῳ Ἀθηναίους, ἀναμνησθέντες τῶν λογίων, ὥς σφεας χρεόν ἐστι ἅμα τοῖσι ἄλλοισι Δωριεῦσι ἐκπίπτειν ἐκ Πελοποννήσου ὑπὸ Μήδων τε καὶ Ἀθηναίων, κάρτα τε ἔδει 5
σαν μὴ ὁμολογήσωσι τῷ Πέρσῃ Ἀθηναῖοι, αὐτίκα τὲ σφι ἔδοξε πέμπειν ἀγγέλους. καὶ δὴ συνέπιπτε ὥστε ὁμοῦ σφέων γίνεσθαι τὴν κατάστασιν. ἐπαυμένειν γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι διατρίβοντες, εὖ ἐπιστάμενοι ὅτι ἐμελλον Λακεδαιμόνιοι πύσεσθαι ἥκοντα παρὰ τοῦ Βαρβάρου 10
ἀγγελον ἐπ' ὁμολογίῃ, πυθόμενοί τε πέμψειν κατὰ τὰχος ἀγγέλους. ἐπίτηδες ὦν ἐποίεον ἐνδεικνύμενοι τοῖσι
142 Λακεδαιμονίοισι τὴν ἐωυτῶν γνώμην. Ὡς δὲ ἐπαύσατο λέγων Ἀλέξανδρος, διαδοξάμενοι ἔλεγον οἱ ἀπὸ

xandri fuit oratio. (141.) Lacedaemonii vero ut audire Alexandrum Athenas venisse persuasurum Atheniensibus ut foedus cum Barbaro faciant; memores oraculorum, quae praedixerant in fatis esse ut ipsi cum caeteris Dorienſibus a Medis et Atheniensibus Peloponneso eiſciantur, vehementer timuerunt ne cum Persa societatem Athenienses contraherent, et propere legatos Athenas mittere decreverunt. Atque ita contigit, ut utrique simul (in senatum) introducerentur. Expectaverant enim Athenienses et moras traxerant, bene gnari rescituros Lacedaemonios venisse a Barbaro nuncium ad pacem conciliandam, eaque re cognita protinus legatos misuros. Quare consulto tempus duxerant, quo sententiam suam Lacedaemoniis declararent. (142.) Ubi igitur dicendi finem Alexander fecit, sermonem ex-

Σπάρτης ἄγγελοι· „ Ἡμέας δὲ ἔπεμψαν Λακεδαιμό-
 „ νιοι δεησομένους ὑμῶν, μήτε νεώτερον ποιεῖν μηδὲν
 5 „ κατὰ τὴν Ἑλλάδα, μήτε λόγους ἐνδέκεσθαι παρὰ
 „ τοῦ Βαρβαρίου. οὔτε γὰρ δίκαιον οὐδαμῶς, οὔτε κόσ-
 „ μον φέρειν αὐτε γε ἄλλοισι Ἑλλήνων οὐδαμοῖσι, ὑμῖν
 „ δὲ δὴ καὶ διὰ πάντων ἥκιστα, πολλῶν ἕνεκα. ἐγεί-
 „ ρατε γὰρ τόνδε τὸν πόλεμον ὑμεῖς, οὐδὲν ἡμῶν βου-
 10 „ λομένων, καὶ περὶ τῆς ὑμετέρας ἀρχῆν ὁ ἀγὼν ἐγέ-
 „ νετο· νῦν δὲ φέρει καὶ ἐς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. ἄλ-
 „ λως τε, τούτων ἀπαντῶντων, αἰτίους γενέσθαι δουλο-
 „ σύτης τοῖσι Ἑλλήσι Ἀθηναίους, οὐδαμῶς ἀνασχετόν·
 „ οὔτινες αἰεὶ καὶ τὸ πάλαι φαίνεσθε πολλοὺς ἐλευθε-
 15 „ ρώσαντες ἀνθρώπων. Πιεζυμένοισι μέντοι ὑμῖν συναχ-

CXLII. 10. ἀρχὴν ex coniect. pro vulgato olim ἀρχῆς. l. 12.
 ἀπαντῶντων ex coniectura, pro vulg. ἀπάντων.

cupientes Spartani legati, in hunc modum sunt lo-
 cuti: Miserunt nos Lacedaemonii petitueros a vobis,
 ne quid novarum rerum in Graecia moveatis, neque
 conditiones admittatis a Barbaro vobis oblatas.
 Nam et iniquissimum hoc foret; et aliis quidem
 etiam Gracis omnibus, sed vobis maxime omnium,
 indignum et indecorum; idque multis de caussis.
 Nam bellum hoc vos, invitis nobis, concitastis:
 et initio de vestra solum terra certamen fuit,
 nunc vero ad universam etiam pertinet Graeciam.
 Quae quum ita sint, tanto magis foret intolera-
 bile, si servitutis auctores Graecis fierent Athe-
 nienses; qui semper et iam a priscis tempori-
 bus palam libertatis auctores multis hominibus
 fuerunt. Quod autem vos prae caeteris hoc bello
 Herod. T. IV. P. I. K

„θόμβα, καὶ ὅτι καρπῶν ἔσπερήθητε διξῶν ἤδη, καὶ
 „ὅτι οἰκοφθόρησθε χρόνον ἤδη πολλόν. ἀντὶ τουτίαν δὲ
 „ὑμῖν Λακεδαιμόνιοί τε καὶ οἱ σύμμαχοι ἐπαγγέλ-
 „λονται γυναῖκάς τε καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἄχρηστα οἰκα-
 „τείων ἐχόμενα πάντα ἐπιβρέψειν, ἔστ' ἂν ὁ πόλεμος 20
 „ὁδε συνστήκη. Μὴ δὲ ὑμέας Ἀλέξανδρος ὁ Μακε-
 „δὼν ἀναγνώσῃ, λήνας τὸν Μαρδονίου λόγον. τούτω
 „μὲν γὰρ ταῦτα ποιητέα ἐστὶ τυράννος γὰρ εἶναι, τυ-
 „ράνῳ συγκατεργάζεται. ὑμῖν δὲ γε οὐ ποιητέα, εἴ
 „περ εὖ τυγχάνετε φρονέοντες, ἐπισταμένοισι, ὡς Βαρ- 25
 „βαροισί ἐστι οὔτε πιστὸν, οὔτε ἀληθὲς οὐδέν.“ Ταῦ-
 143 τα ἔλεξαν οἱ ἄγγελοι. Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς μὲν Ἀλέξαν-
 δρον ὑπεκρίναντο τάδε· „Καὶ αὐτοὶ τοῦτό γε ἐπιστάμε-
 „θα, ὅτι πολλαπλησίη ἐστὶ τῷ Μήδῳ δύναμις ἢ περ

*premini, et duorum iam annorum fructibus
 estis privati, et tamdiu iam domus et fortunae
 vestrae eversae iacent, condolemus vobiscum: et
 propterea profitentur vobis recipiuntque Lacedae-
 monii et reliqui socii, alituros se uxores vestras
 et quidquid vestris in familiis ad bellum est inu-
 tile, quoad bellum hoc duraturum est. Ne vero
 Alexander Macedo laevigato Mardonii sermone
 vos commoveat! Huic enim hoc facere convenit;
 quippe, tyrannus quum sit, tyranno operam prae-
 stat. At vos non facietis, si quidem recte sapi-
 tis; bene gnari, in Barbaris nec fidem nec veri-
 tatem esse. Haec Spartani legati dixerunt. (143.)
 Athenienses vero Alexandro in hunc modum re-
 sponderunt: Ne nos quidem ignoramus, multis
 partibus maiorem Medo, quam nobis, esse poten-*

- „ ἡμῖν· ὥστε οὐδὲν δεῖ τοῦτό γε οὐκιδίξω. ἀλλ' ὅμως,
 5 „ ἐλευθερίης γλιχόμενοι, ἀμυνόμεθα οὕτω ὅπως ἂν καὶ
 „ δυνώμεθα. ὁμολογήσῃσι δὲ τῷ Βαρβαρῷ μήτε σὺ ἡμέας
 „ πειρῶ ἀναπειθεῖν, οὔτε ἡμέες πεισόμεθα. Νῦν δὲ ἀπάγ-
 „ γελλε Μαρδονίῳ, ὡς Ἀθηναῖοι λέγουσι, ἔστ' ἂν ὁ
 „ ἥλιος τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἢ τῇ περ καὶ νῦν ἔρχεται, μὴ
 10 „ κοτε ὁμολογήσῃσι ἡμέας Ξέρξῃ· ἀλλὰ θεοῖσι τε συμ-
 „ μάχοισι πίσυνοί μιν ἐπέξιμεν ἀμυνόμενοι, καὶ τοῖσι
 „ ἥρωσι· τῶν ἐκεῖνος οὐδεμὴν ὄπιν ἔχων, ἐνέπρησε τοὺς
 „ τε οἴκους καὶ τὰ ἀγάλματα. σὺ τε τοῦ λοιποῦ λό-
 „ γους ἔχων τοιούσδε μὴ ἐπιφάινεο Ἀθηναίοισι· μὴδ'
 15 „ δοκέων χρηστὰ ὑπόσχεσθαι, ἀθέμιστα ἔρδειν παραίνεα.
 „ οὐ γὰρ σε βουλόμεθα οὐδὲν ἄχαρι πρὸς Ἀθηναίων
 „ παθεῖν, ἐντα πρᾶξεσθαι τε καὶ φίλον.“ Πρὸς μὲν 144

tiam; ut non opus sit de illa nos multa cum ostentatione admonere. Verumtamen, quum libertatis simus studiosi, resistemus ei quocumque modo poterimus. Itaque, ut societatem contrahamus cum Barbaro, desine conari ut nobis persuadeas; nec enim persuadebis. Nunc vero renuncia Mardonio, dicere Athenienses, quousque sol eadem viâ incedit, qua nunc incedit, numquam nos societatem inituros cum Xerxe: sed adiutoribus confidentes diis et heroibus, quibus ille spretis aedes et simulacra eorum cremavit, fortiter pugnando ulcisci illum conabimur. Et tu cave, ne posthac tales adferens sermones Athenis conspiciaris; neque per speciem commodis nostris inserviendi, ut nefaria faciamus, nos horteris: nolumus enim tibi ingrati quidpiam accidere ab Atheniensibus, quum

Ἀλέξανδρον ταῦτα ὑπεκρίναντο· πρὸς δὲ τοὺς ἀπὸ
 Σπάρτης ἀγγέλους, ταῦτ' ὅτι „Τὸ μὲν δεῖσαι Λακεδαι-
 „μονίους μὴ ὁμολογήσωμεν τῷ Βαρβάρῳ, κάρτα ἀνδρα-
 „πήιον ἦν. ἀτὰρ αἰσχρῶς γε οἴκατε, ἐξέπιστάμενοι 5
 „τῶν Ἀθηναίων τὸ Φρόνημα, ἀρρωδῆσαι· ὅτι οὔτε χρο-
 „σός ἐστι γῆς οὐδαμῶθι τοσοῦτος, οὔτε χώρα κάλλει
 „καὶ ἀρετῇ μέγα ὑπερφέρειουσα, τὰ ἡμεῖς δεξάμενοι,
 „ἐθέλομεν ἂν μηδίσαντες, καταδουλώσαι τὴν Ἑλλά-
 „δα. Πολλά τε γὰρ καὶ μεγάλα ἐστὶ τὰ διακωλύον- 10
 „τα ταῦτα μὴ ποιεῖν, μηδ' ἢ ἐθέλωμεν. πρῶτα μὲν
 „καὶ μέγιστα, τῶν θεῶν τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ οἰκή-
 „ματα ἐμπεπρησμένα τε καὶ συγκεχωσμένα· τοῖσι
 „ἡμέας ἀναγκαίως ἔχει τιμωρεῖν ἐς τὰ μέγιστα

sis publicus hospes noster et amicus. (144.) Haec
 quum Alexandro Athenienses respondissent, ad La-
 cedaemonios sermonem converterunt his verbis:
Quod verentur Lacedaemonii ne cum Barbaris
nos societatem contrahamus, id vero admodum
humanum est. At turpiter utique hoc videmini
vereri; quum, quo pacto animati sint Athenien-
ses, non ignoretis. Neque enim tanta auri copia
usquam est, neque terra ulla pulcritudine et fertili-
tate ita praestans, ut eā acceptā vellemus cum
Medis facere, et Graeciam redigere in servitutem.
Etenim multa et magna sunt, quae nos, ne id
faciamus, etiam si vellemus, prohibeant. Primum
quidem, et maxime, deorum simulacra et templa
cremata et solo aequata: quorum facinorum ne-
cessario, quibuscumque modis possumus, poenam

- 15 „μᾶλλον, ἢ περ ὁμολογέειν τῷ ταῦτα ἐργασασμένῳ.
 „αὐτῆς δὲ, τὸ Ἑλληνικὸν ἐὼν ὁμαιμόν τε καὶ ὁμόγλωσ-
 „σον, καὶ θεῶν ἰδρύματά τε κοινὰ καὶ θυσίαι, ἡθεὶς
 „τε ὁμότροπα· τῶν προδότας γενέσθαι Ἀθηναίους οὐκ
 „ἂν εὖ ἔχοι. ἐπίστασθέ τε οὕτω, εἰ μὴ πρότερον ἐτυγ-
 20 „χάνετε ἐπιστάμενοι, ἔστ' ἂν καὶ εἰς περιῇ Ἀθηναίων,
 „μηδαμᾶ ὁμολογήσοντες ἡμέας Ξέρῃ. Τμῶν μὲν-
 „τοι ἀγάμεθα τὴν προνοίην, τὴν ἐς ἡμέας ἔχουσιν, ὅτι
 „προεΐδετε ἡμῶν οἰκοφθορημένων οὕτω, ὥστε ἐπιβρέ-
 „ψαι ἐθέλειν ἡμῶν τοὺς οἰκέτας. καὶ ὑμῖν μὲν ἡ χά-
 25 „ρις ἐκπεπλήρωται· ἡμέες μὲντοι λιπαρήσομεν οὕτω,
 „ὅπως ἂν ἔχωμεν, οὐδὲν λυπέοντες ὑμέας. Νῦν δὲ, ὡς
 „οὕτω ἐχόντων, στρατιὴν ὡς τάχιστα ἐκπέμπετε. ὡς
 „γὰρ ἡμεῖς εἰκάζομεν, οὐκ ἐκὰς χρόνου παύσεται ὁ

*repetere potius debemus, quam societatem contra-
 here cum eo qui haec patravit. Deinde, quum
 Graecum omne genus consanguineum sit, et lin-
 guam et deorum sedes et sacra communia habea-
 mus, et mores consimiles; nefaria res foret, si ho-
 rum proditores fierent Athenienses. Denique sci-
 tote, si forte adhuc nescivistis, quoad vel unus
 supererit Atheniensium, numquam nos cum Xerxe
 societatem inituros. Vestram autem providam
 erga nos laudamus voluntatem; quod nobis, quo-
 rum fortunae eversae sunt, ita prospicitis, ut nu-
 trire familias nostras velitis. Atque ita vestrum
 quidem expletum est beneficium: at nos tamen in
 hoc quo sumus statu durabimus, nullam vobis
 molestiam exhibituri. Nunc vero, haec quum ita
 sint, maturate ocyus exercitum mittere. Nam,
 ut suspicamur, nullā interpositā morā aderit Bar-*

„Βάρβαρος ἐσβαλὼν ἐς τὴν ἡμετέραν, ἀλλ' ἐπειδὴν
 „τάχιστα πύθηται τὴν ἀγγελίην, ὅτι οὐδὲν ποιήσομεν 30
 „τῶν ἐκείνος ἡμῶν προσέειπε. πρὶν ἂν παρεῖναι ἐκείνους
 „ἐς τὴν Ἀττικὴν, ἡμέας καιρὸς ἐστὶ προσβῶθῃσαι ἐς
 „τὴν Βοιωτίην.“ Οἱ μὲν, ταῦτα ὑποκριναμένων Ἀθη-
 ναίων, ἀπαλλάσσοντο ἐς Σπάρτην.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ Η΄.

barus et terram nostram invadet, simulatque ei fuerit renunciatum, nihil nos eorum quae a nobis petiit facturos. Itaque necesse est, ut, priusquam ille in Atticam venerit, nos ei in Boeotiam occurramus. Hoc ab Atheniensibus accepto responso, Spartam redire legati.

FINIS LIBRI OCTAVI
 HISTORIARUM HERODOTI.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἙΝΝΑΤΗ.

ΚΑΛΛΙΟΠΗ

ΜΑΡΔΟΝΙΟΣ δὲ, ὡς οἱ ἀποδοστήσας Ἀλέξανδρος 1
τὰ παρὰ Ἀθηναίων ἐσήμνη, ὁρμηθεὶς ἐκ Θεσσαλίας,
ἤγε τὴν στρατὴν σπουδῇ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας· ὅπου δὲ ἐκά-
στοτε γήνοιτο, τούτους παραλαμβάνει. τοῖσι δὲ Θεσσα-
5 λίας ἡγεομένοισι οὔτε τὰ πρὸ τοῦ πεπρηγμένα μετέ-
μελε οὐδὲν, πολλῶν τε μᾶλλον ἐπῆγον τὸν Πέρσῃν·

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER NONUS.

CALLIOPE.

(1.) **M**ARDONIUS, ut ei Alexander, Athenis re-
versus, responsa renunciavit Atheniensium, movit e
Thessalia, et exercitum adversus Athenas ducere ma-
turavit: quacumque autem iter faciebat, inde semper
adsumtis militibus exercitum auxit. Et Thessalos ni-
hil eorum, quae adhuc acta erant, poenituit, multo-

καὶ συμπροέπεμψέ τε Θώρηξ ὁ Ληρισσαῖος Ξέρξῃα
 Φεύγοντα, καὶ τότε ἐκ τοῦ Φανερῷ παρήκε Μαρδό-
 2 νιον ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος γίνεται ὁ
 στρατὸς ἐν Βοιωτοῖσι, οἱ Θηβαῖοι κατελάμβανον τὸν
 Μαρδόνιον, καὶ συμβούλευον αὐτῷ, λέγοντες ὡς οὐκ
 εἴη χῶρος ἐπιτηδεύτερος ἐνοστρατοπεδεύεσθαι ἐκείνου, οὐ-
 δὲ ἔων ἰέναι ἐκαστέρῳ, ἀλλ' αὐτοῦ ἰζόμενον, ποιέειν 5
 ὅπως ἀμαχητὶ τὴν πᾶσαν Ἑλλάδα καταστρέψῃται.
 „Κατὰ μὲν γὰρ τὸ ἰσχυρὸν, Ἕλληνας ὁμοφρονέοντας,
 „οἵππε καὶ πάρος ταῦτα ἐγίνωσκον, χαλεπὰ εἶναι πε-
 „ργίνεσθαι καὶ ἀπασι ἀνθρώποισι. Εἰ δὲ ποιήσεις τὰ
 „ἡμῖς παραινέομαι, ἔφασαν λέγοντες, ἔξεις ἀπόνως 10
 „ἀπαντα τὰ κείνων βουλευμάτων. πέμπτε χρήματα εἰς
 „τοὺς δυναστεύοντας ἀνδρας ἐν τῇσι πόλεσι. πέμπων

que etiam studiosius hi Persam ad hanc expeditionem incitaverant: et Thorax Larissaeus, qui Xerxem fugientem comitatus erat, nunc etiam palam *Mardonium* in Graeciam transmisit. (2.) Ubi vero progrediens exercitus in *Boeotia* fuit, ibi tunc *Mardonium* *Thebani* retinuerunt, consulueruntque ei, dicentes *nullum esse locum magis idoneum ubi castra poneret*: et ulterius progredi prohibuerunt, hortantes ut ibi manens operam daret quo sine pugna universam Graeciam in potestatem redigeret. *Vi enim et armis subigere Graecos, si concordēs sint sicut adhuc fuerunt, cunctis etiam hominibus esse difficile. At tu, (aiebant) si quod nos suademus feceris, nullo negotio omnia illorum consilia in potestate tua habebis. Mitte pecunias viris qui in quibusque civitatibus principatum tenent: et in*

692, 26.

„δὲ, τὴν Ἑλλάδα διαστήσεις· ἐνθεῦτεν δὲ τοὺς μὴ τὰ
 „σα φρονέοντας ῥηϊδίως μετὰ τῶν στασιωτέων κατα-
 15 „στρέψαι.“ Οἱ μὲν ταῦτα συνεβούλευον· ὁ δὲ οὐκ 3
 ἐπείβετο, ἀλλὰ οἱ δεινός τις ἐνέστακτο ἡμέρος τὰς Ἀθή-
 νας δεύτερα ἐλέειν· ἅμα μὲν ὑπ’ ἀγνωμοσύνης, ἅμα
 δὲ πυρσοῖσι διὰ νήσων ἐδόκεε βασιλεῖ δηλώσειν ἔοντι ἐν
 5 Σάρδισι, ὅτι ἔχοι Ἀθήνας. ὃς οὐδὲ τότε ἀπικόμενος εἰς
 τὴν Ἀττικὴν εὔρε τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ’ ἐν τε Σαλα-
 μῖνι τοὺς πλείστους ἐπυνθάνετο εἶναι, ἐν τε τῇσι νηυσὶ
 αἰρέει τε ἐρῆμον τὸ ἄστυ. ἡ δὲ βασιλῆος αἴρεσις εἰς
 τὴν ὑστεραίην τὴν Μαρδονίου ἐπιστρατήϊν, δεκάμηνος
 10 ἐγένετο.

Ἐπεὶ δὲ ἐν Ἀθήνησι ἐγένετο ὁ Μαρδόνιος, πέμπει εἰς 4
 Σαλαμῖνα Μουρυχίδην, ἄνδρα Ἑλλησπόντιον, φέρον-
 τα τοὺς αὐτοὺς λόγους τοὺς καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Μακε-

*partes divides Graeciam; et eorum ope, qui tuas
 partes sequentur, hos qui tecum non facient, fa-
 cile evertes.* (3.) Haec illis suadentibus Mardonius
 non paruit; sed vehemens illum cupido incesserat
 Athenas iterum capiendi, partim stolida quadam fe-
 rocia ductum, partim quod ignium ope per insulas
 accensorum cogitaret regi Sardibus versanti signifi-
 care, tenere sese Athenas. Ubi vero *in Atticam* per-
 venit, ne tunc quidem Athenienses in ea nactus est,
 sed plerosque in Salamine et in navibus esse audi-
 vit: itaque vacuam cepit urbem, et id quidem deci-
 mo post mense quam a Xerxe fuerat capta.

(4.) *Athenis* quum esset Mardonius, in Salami-
 nem legatum misit Murychidem, virum Hellespon-
 tium; qui easdem Atheniensibus condiciones propo-

δὴν τοῖσι Ἀθηναίοισι διεπόρθμευσεν. ταῦτα δὲ τὸ δεύτε-
 ρον ἀπέστειλλε, προέχων μὲν τῶν Ἀθηναίων οὐ Φιλίας 5
 γνώμας, ἐλπίζων δὲ σφείας ὑπῆσει τῆς ἀγνωμοσύνης,
 ὡς δοριαλώτου εἰούσης πάσης τῆς Ἀττικῆς χώρας, καὶ
 εἰούσης ἤδη ὑπ' ἐαυτῶ. τουτέων μὲν εἵνεκα ἀπέπεμψε
 5 Μουρυχίδην εἰς Σαλαμῖνα. Ὁ δὲ, ἀπικόμενος ἐπὶ
 τὴν βουλὴν, ἔλεγε τὰ παρὰ Μαρδονίου. τῶν δὲ βου-
 λευτέων Λυκίδης εἶπε γνώμην, ὡς „οἱ ἐδόκει ἄμεινον
 εἶναι, δεξαμένους τὸν λόγον τὸν σφί Μουρυχίδης προ-
 φέρει, ἐξευθύναι εἰς τὸν δῆμον.“ ὁ μὲν δὲ ταύτην τὴν 5
 γνώμην ἀπεφαίνετο, εἴ τε δὴ δεδεγμένος χρήματα πα-
 ρὰ Μαρδονίου, εἴ τε οἱ καὶ ταῦτα εἴανταν. Ἀθηναῖοι
 δὲ αὐτίκα, δεινὸν ποιησάμενοι, οἳ τε ἐκ τῆς βουλῆς,
 καὶ οἱ ἔξωθεν, ὡς ἐπύθοντο, περιστάντες Λυκίδα κα-
 τέλευσαν βάλλοντες, τὸν δὲ Ἑλλησπόντιον Μουρυχί- 10

neret, quas Alexander ad illos pertulerat. Quam-
 quam enim iam antea minime amicas Atheniensium
 acceperat sententias, iterum tamen nunc misit, spe-
 rans illos stolidâ superbiâ abstitutores, quum bello
 capta esset universa Attica, et in ipsius iam esset
 potestate. Hac caussa Murychidem in Salaminem
 misit. (5.) Qui quum ad senatum venisset, expo-
 suissetque Mardonii mandata; unus e senatoribus,
 Lycides, pro sententia dixit, *recte factum sibi vi-*
deri, si acciperent conditionem a Murychide ipsis
propositam, de eaque ad populum referrent. Hanc
 ille sententiam dixit, sive quod pecunias a Mardo-
 nio accepisset, sive quod ipsi per se ita visum fuisset.
 Sed indignati Athenienses, quum senatores, tum
 qui foris stabant, ut cognoverunt, protinus circum-

δεα ἀπέπεμψαν ἀσινέα. γενομένου δὲ Φορύβου ἐν τῇ
 Σαλαμῖνι περὶ τὸν Λυκίδα, πυνθάνονται τῶν Ἀθη-
 ναίων αἱ γυναῖκες τὸ γινόμενον· διακελευσαμένη δὲ γυ-
 νὴ γυναικί, καὶ παραλαβοῦσα, ἐπὶ τὴν Λυκίδα οἰκίην
 15 ἦσαν αὐτοκέλεες, καὶ κατὰ μὲν ἔλευσαν αὐτοῦ τὴν
 γυναῖκα, κατὰ δὲ τὰ τέκνα. Ἔς δὲ τὴν Σαλαμῖνα 6
 διέβησαν οἱ Ἀθηναῖοι ὧδε. ἕως μὲν προσεδέκοντο ἐκ τῆς
 Πελοποννήσου στρατὸν ἥξειν τιμωρόν τε σφι, οἱ δὲ
 ἔμμενον ἐν τῇ Ἀττικῇ· ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν μακρότερα τε καὶ
 5 σχρολαίτερα ἐποίηον, ὁ δὲ ἐπιὼν καὶ δὴ ἐν τῇ Βοιωτίῃ
 ἐλέγετο εἶναι, οὕτω δὴ ὑπέξεκομίσαντό τε πάντα, καὶ
 αὐτοὶ διέβησαν εἰς Σαλαμῖνα· εἰς Λακεδαίμονά τε
 ἐπεμπον ἀγγέλους, ἅμα μὲν μεμφομένους τοῖσι Λα-
 κεδαιμονίοισι ὅτι περιεῖδον ἐμβαλόντα τὸν βάρβαρον εἰς

stantes Lycidem lapidibus obruerunt, Hellespontium
 vero Murychidem dimiserunt incolumem. Orto autem
 • in Salamine propter Lycidem tumultu, quum rescis-
 vissent Atheniensium mulieres, quid rei esset, co-
 hortatae invicem, et alia aliamprehendens, ultro
 aedes Lycidis petierunt, et uxorem eius et liberos
 lapidibus obruerunt. (6.) Athenienses vero hac ra-
 tione in Salaminem traiecerant. Quousque expecta-
 bant exercitum ex Peloponneso sibi auxilio ventu-
 rum, in Attica manserunt: quum vero magis magis-
 que in longum rem ducerent Laedaemonii, et Mar-
 donius, contra ipsos movens, iam in Boeotia esse
 diceretur, tunc demum omnia sua exportarunt, ip-
 sique in Salaminem transierunt. Simul vero legatos
 Laedaemonem miserunt, qui et de Laedaemoniis,
 quod Barbarum invadere Atticam passi essent, nec

τὴν Ἀττικὴν, ἀλλ' οὐ μετὰ σφέων ἠντίασαν εἰς τὴν Βοιω- 10
τίνην· ἅμα δὲ ὑπομνήσοντας ὅσα σφί ὑπέσχετο ὁ Πέρ-
σης μεταβαλοῦσι δώσειν· προῖπαί τε, ὅτι εἰ μὴ ἀμν-
νεῦσι Ἀθηναίοισι, ὡς καὶ αὐτοὶ τινα ἀλεωρὴν εὐρήσον-
7 ται. Οἱ γὰρ δὴ Λακεδαιμόνιοι ὄρταζόν τε τοῦτον τὸν
χρόνον, καὶ σφί ἦν Ἰακίνθια· περὶ πλείστου δ' ἦγον
τὰ τοῦ Θεοῦ πορσύνειν· ἅμα δὲ τὸ τεῖχος σφί τὸ ἐν τῷ
Ἰσθμῷ ἐτείχεον, καὶ ἤδη ἐπάλξεις ἐλάμβανε.

Ὡς δὲ ἀπίκοντο εἰς τὴν Λακεδαιμόνα οἱ ἄγγελοι οἱ 5
ἀπ' Ἀθηναίων, ἅμα ἀγόμενοι ἐκ τε Μεγάρων ἀγγέ-
λους καὶ ἐκ Πλαταιέων, ἔλεγον τάδε ἐπιελθόντες ἐπὶ
7 τοὺς ἐφόρους· „Ἐπεμψαν ἡμέας Ἀθηναῖοι, λέγοντες
(1) „ὅτι ἡμῖν βασιλεὺς ὁ Μήδων, τοῦτο μὲν, τὴν χώραν
„ἀποδοῖαί· τοῦτο δὲ, συμμαχούς ἐθέλει ἐπ' ἴσῃ τε καὶ 10

secum in Boeotiam obviam ei occurrissent, conquere-
rentur, et illos admonerent quantum esset, quod ipsis
Persa, si ad illius partes transissent, pollicitus esset;
denique praedicerent Lacedaemoniis, nisi auxilio ve-
nirent Atheniensibus, ipsos etiam per se levamen ali-
quod inventuros esse malorum. (7.) Nempe festos
dies tunc maxime agebant Lacedaemonii, Hyacinthia
celebrantes, maximique faciebant rem divinam cu-
rare: simul vero etiam murum in Isthmo muniebant,
isque iam lorica erat instructus.

Ut vero *Lacedaemonem legati Athenienses* per-
venerunt, secum etiam Megarensium et Plataeensium
ducentes legatos, introducti ad Ephoros, in hunc
modum verba fecere: (7. 1.) *Miserunt nos Athe-
nienses; dicentes, Medorum regem non modo ter-
ram nostram nobis reddit, verum nos aequa con-*

„ὁμοίῃ ποιήσασθαι, ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης· ἐθέλει
 „δὲ καὶ ἄλλην χάριν πρὸς τῇ ἡμετέρῃ διδόναι, τὴν αὖ
 „αὐτοὶ ἐλάμβανον. ἡμεῖς δὲ, Δία τε Ἑλλήνιον αἰδεσθέν-
 „τες, καὶ τὴν Ἑλλάδα δεινὸν ποιούμενοι προδοῦναι, οὐ
 15 „καταινέσαμεν, ἀλλὰ ἀπειπάμεθα, καὶ περ ἀδικεό-
 „μενοι ὑπ’ Ἑλλήνων καὶ καταπροδιδόμενοι, ἐπιστάμε-
 „νοί τε ὅτι κερδαλέωτερόν ἐστι ὁμολογέειν τῷ Πέρσῃ
 „μᾶλλον ἢ περ πολεμέειν· οὐ μὲν οὐδὲ ὁμολογήσομεν
 „ἐκόντες εἶναι. καὶ τὸ μὲν ἀπ’ ἡμῶν οὕτω, ἀκίβδηλον
 20 „εἶναι, νέμεται ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας. Ὑμεῖς δὲ, ἐς παῖ- 7
 „σαν ἀρρώδιην τότε ἀπικόμενοι μὴ ὁμολογήσωμεν τῷ⁽²⁾
 „Πέρσῃ, ἐπεὶ τε ἐξεμάθετε τὸ ἡμέτερον Φρόνημα σα-
 „φές, ὅτι οὐδαμᾶ προδώσομεν τὴν Ἑλλάδα, καὶ

ditione sibi socios vult adiungere, sine dolo et fraude; atque etiam, praeter nostram, aliam nobis terram vult tradere, quancumque ipsi elegerimus. At nos Graecanicum reverentes Iovem, remque indignam censentes prodere Graeciam, non sumus ei adsensi, sed repudiavimus conditionem, quamquam iniuria adfecti a Graecis proditique, et bene gnari longe nobis conducibilius esse societatem contrahere cum Persa, quam gerere bellum: nec vero umquam volentes cum eo paciscemur. Ita quidquid a nobis proficisci potest, id sincero animo tribuimus Graeciae. (7. a.) At vos, qui nuper vehementissime metuebatis ne cum Persa pacisceremur, nunc, postquam constitutum nobis esse numquam prodere Graeciam perspicue intellexistis, et quoniam murus vester, quem in Isth-

„διότι τείχος ὑμῖν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐλαυνόμενον ἐν τέλει
 „ἐστι, καὶ δὴ λόγον οὐδένα τῶν Ἀθηναίων ποιεῖσθε· 25
 „συνθέμενοί τε ἡμῖν τὸν Πέρσῃ ἀντιώσεσθαι ἐς τὴν
 „Βοιωτίην, προδεδώκατε, περιεϊδέτε τε ἐσβαλόντα ἐς
 „τὴν Ἀττικὴν τὸν βάρβαρον. Ἐς μὲν νυν τὸ παρεὸν Ἀθη-
 „ναῖοι ὑμῖν μηνίουσι· αὐτὰρ ἐποίησατε ἐπιτηδέως. νῦν
 „δὲ ὅτι τάχος στρατιὴν ἅμα ἡμῖν ἐκέλευσαν ὑμέας ἐκ- 30
 „πέμπειν, ὡς αὖ τὸν βάρβαρον δεκόμεθα ἐν τῇ Ἀτ-
 „τικῇ. ἐπεὶ δὲ γὰρ ἡμάρομεν τῆς Βοιωτῆς, τῆς γε
 „ἡμετέρας ἐπιτηδεωτάτον ἐστὶ ἐμμάχεσθαι τὸ Θριά-
 8 „σιον πεδίον.“ Ὡς δὲ ἄρα ἄκουσαν οἱ ἔφοροι ταῦτα,
 ἀνεβάλλοντο ἐς τὴν ὑστεραίην ὑποκρίνασθαι· τῇ δὲ ὑστε-
 ραίῃ, ἐς τὴν ἐτέραν. τοῦτο καὶ ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἐποίηον,
 ἐξ ἡμέρας ἐς ἡμέραν ἀναβαλλόμενοι. ἐν δὲ τούτῳ τῷ
 χρόνῳ τὸν Ἰσθμὸν ἐτείχεον, σπουδὴν ἔχοντες πολλὴν 5

mo ducitis, prope absolutus est, ne ullam quidem rationem habetis Atheniensium: et, postquam vobis nobiscum convenit occursuros vos Persae in Boeotiam, prodidistis nos, et Barbarum in Atticam invadentem non prohibuistis. Habent igitur in praesentia Athenienses quod vobis succenseant: nec enim recte fecistis. At nunc vos hortantur, ut ocyus nobiscum emittatis exercitum, quo Barbarum excipiamus in Attica. Quoniam enim Boeotiam in tempore non occupavimus, est quidem nostra in terra opportunissimus ad praelium faciendum locus, Thriasius campus. (8.) His auditis, ephori responsum in posterum diem distulerunt, tunc postero die in sequentem, atque ita usque in decimum diem fecerunt, de die in diem moras facientes. Inter ea temporis Peloponnesii omnes ingenti studio Isth-

694, 15.

πάντες Πελοποννήσιοι καὶ σφι ἦν πρὸς τέλει. οὐδ' ἔχων
εἶπαι τὸ αἴτιον, διότι ἀπικομένου μὲν Ἀλεξάνδρου τοῦ
Μακεδόνης εἰς Ἀθήνας σπουδὴν μεγάλην ἐποίησαντο μὴ
μῆδισαι Ἀθηναίους, τότε δὲ ὥρην ἐποίησαντο οὐδεμίην,
10 ἄλλο γε ἢ ὅτι ὁ Ἰσθμός σφι ἐτετείχιστο, καὶ ἐδόκεον
Ἀθηναίων ἐτι δέεσθαι οὐδέν· ὅτε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἀπί-
κετο εἰς τὴν Ἀττικὴν, οὐκ ἔπαυτο τετείχιστο, ἐργάζοντο
δὲ, μεγάλως καταρρώδηκότες τοὺς Πέρσας.

Τέλος δὲ, τῆς τε ὑποκρίσεως καὶ ἐξόδου τῶν Σπαρ- 9
τηγῶν ἐγένετο τρόπος τοῖςδε. τῇ προτεραίῃ τῆς ὑστά-
της καταστάσεως μελλούσης ἔσσεσθαι, Χίλος, ἀνὴρ Τε-
γεάτης, δυνάμενος ἐν Λακεδαίμονι μέγιστα ξείνων, τῶν
5 ἐφόρων ἐπύθετο πάντα λόγον τὸν δὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἔλε-
γον. ἀκούσας δὲ ὁ Χίλος, ἔλεγε ἄρα σφι τάδε·

mum munire pergebant, et opus iam proxime finem
erat. Et, quod Lacedaemonii, quum Alexander Ma-
cedo Athenas venisset, tanto studio impedire conati
sint quo minus Medorum partes amplecterentur Athe-
thenienses, nunc vero id prorsus non curarint, nullam
aliam edere causam possum, nisi quod nunc munitum
habuerunt Isthmum, nec se amplius indigere Atheni-
ensibus existimarunt : quando vero in Atticam venit
Alexander, nondum munitus erat murus, sed opus
etiam tunc faciebant, vehementer metuentes Barbaros.

(9.) Ad extremum vero, ut et responsum legatis
Lacedaemonii, et milites *Atheniensibus* auxilio
mitterent, hac ratione effectum est. Pridie eius diei
quo ultimam apud ephoros audientiam habituri le-
gati erant, Chilaus, civis Tegeates, qui in maxima
prae aliis omnibus hospitibus auctoritate apud La-
cedaemonios erat, ex ephoris sermonem omnem,

„Οὕτω ἔχει, ἄνδρες ἔφοροι. Ἀθηναίων ἡμῶν εὐόντων μὴ
 „ἀρθμίων, τῷ δὲ βαρβάρῳ συμμάχων, καὶ περ τεί-
 „χεος διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐληλαμένου καρτεροῦ, μεγάλαι
 „κλισιάδες ἀναπεπτάται ἐς τὴν Πελοπόννησον τῷ Πέρ- 10
 „σῃ. ἀλλ' ἐσακούσατε, πρὶν τι ἄλλο Ἀθηναίοισι δό-
 10 „ξαι, σφάλμα τῇ Ἑλλάδι φέρον. “Ὁ μὲν σφι ταῦ-
 τα συνεβούλευε. οἱ δὲ, Φρενὶ λαβόντες τὸν λόγον, αὐ-
 τήκα, φράσαντες οὐδὲν τοῖσι ἀγγέλοισι τοῖσι ἀπυγμέ-
 νοισι ἀπὸ τῶν πολίων, νυκτὸς ἔτι ἐκπέμπουσι πεντα-
 κισχιλίους Σπαρτιητέων, καὶ ἑπτὰ περὶ ἕκαστον τά- 5
 ξαντες τῶν εἰλωτῶν, Πausanίῃ τῷ Κλεομβρότου ἐπι-
 τρέψαντες ἐξάγειν. Ἐγένετο μὲν νυν ἡγεμονίῃ Πλειστάρ-
 χου τοῦ Λεωνίδεω· ἀλλ' ὁ μὲν ἦν ἔτι παῖς, ὁ δὲ τούτου

quem habuerant Athenienses, audivit. Quo audito,
 haec illis Chilaus dixit: *Ita se res habet, Ephori!*
Si amici nobis non fuerint Athenienses, sed cum
Barbaro contraxerint societatem; valido licet
muro per Ithmum ducto, magnae tamen portae
apertae sunt Persae, quibus intrare in Pelopon-
nesum possit. At morem Atheniensibus gerite,
priusquam aliud illi consilium capiant, quod exi-
tium ferat Graeciae. (10.) Cuius audito consilio,
 illi re inter ipsos deliberata, e vestigio, insciis lega-
 tis qui a civitatibus advenerant, noctu adhuc, quin-
 que millia emiservunt *Spartanorum*, attributis cui-
 que septem *hilotis*, mandato dato *Pausaniae*, Cleom-
 broti filio, ut illos educeret. Erat quidem tunc rex
Lacedaemoniorum Pleistarchus, Leonidae filius;
 sed hic adhuc puer erat, ille vero tutor huius et fra-

ἐπίτροπος τε καὶ ἀνεψίος. Κλεόμβροτος γὰρ, ὁ Παν-
 10 σανίην μὲν πατὴρ, Ἀναξανδρίδην δὲ παῖς, οὐκέτι πε-
 ριῇν· ἀλλὰ ἀπαγαγὼν ἐκ τοῦ Ἴσθμου τὴν στρατιὴν τὴν
 τὸ τεῖχος δαίμασαν, μετὰ ταῦτα οὐ πολλὸν χρόνον τι-
 νὰ βίους αἰπέθανε. ἀπῆγε δὲ τὴν στρατιὴν ὁ Κλεόμβρο-
 15 τος ἐκ τοῦ Ἴσθμου διὰ τόδε· θυομένῳ οἱ ἐπὶ τῷ Πέρ-
 σῃ, ὁ ἥλιος ἀμαυρώθη ἐν τῷ οὐρανῷ. προσαιρέεται δὲ
 ἑωυτῷ Πausanίης Εὐρυάνακτα, τὸν Δωριέος, ἄνδρα
 οἰκίης ἰόντα τῆς αὐτῆς. Οἱ μὲν δὴ σὺν Πausανίῃ ἐξε-
 ληλύθεισαν ἔξω Σπάρτης. Οἱ δὲ ἄγγελοι, ὡς ἡμέρη 11
 ἐγεγόνει, οὐδὲν εἰδότες περὶ τῆς ἐξόδου, ἐπῆλθον ἐπὶ τοὺς
 ἐφόρους, ἐν νόῳ δὴ ἔχοντες ἀπαλλάττεσθαι καὶ αὐτοὶ
 ἐπὶ τῆς ἑωυτοῦ ἕκαστος. ἐπελθόντες δὲ, ἔλεγον τὰδε·
 5 „Τμῆς μὲν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, αὐτοῦ τῇδε μένοντες,
 „Υακίνθιά τε ἄγετε, καὶ παίζετε, καταπροδόντες τοὺς

ter patruelis. Nec enim in vivis adhuc fuit *Cleombrotus*, Pausaniae pater, Anaxandridae filius; sed postquam exercitum, qui murum exstruebat, ab Isthmo abduxisset, brevi interiecto tempore e vita discesserat. Hac autem caussa exercitum ab Isthmo Cleombrotus abduxit, quod, dum sacra faciebat adversus Persam, sol obscuratus est in coelo. Collegam autem sibi Pausanias adscivit *Euryanactem*, Doriei filium, qui ex eadem fuit regia domo. Illi igitur cum Pausania Spartam sunt egressi. (11.) Legati vero, ubi dies illuxit, profectionis illorum prorsus ignari, constitutum inter se habentes redire quisque suam in civitatem, adierunt ephoros, et his verbis eos sunt adlocuti: *Vos igitur, Lacedaemonii, hic domi manentes, Hyacinthia celebratis*
Herod. T. IV. P. I. L

„συμμάχους· Ἀθηναῖοι δὲ, ὡς ἀδικεόμενοι ὑπὸ ὑμῶν,
 „χρήτῃ τε συμμάχων, καταλύσονται τῷ Πέρσῃ οὕτω
 „ὅπως αὖ δύνανται. καταλυσάμενοι δὲ, δῆλα γὰρ δὴ
 „ὅτι σύμμαχοι βασιλῆος γινόμεθα, συστρατευσόμεθα 10
 „ἐπὶ τὴν αὖ ἐκείνοι ἐξηγίανται. ὑμεῖς δὲ τὸ ἐνθεῦτεν
 „μαθήσεσθε ὁκοῖον αὖ τι ὑμῖν ἐξ αὐτοῦ ἐκβαίνη.“ Ταῦ-
 τα λεγόντων τῶν ἀγγέλων, οἱ ἔφοροι εἶπαν ἐπ' ὅρκου,
 „καὶ δὴ δοκέειν εἶναι ἐν Ὀρεστείῳ στείχοντας ἐπὶ τοὺς
 ξείνους.“ ξείνους γὰρ ἐκάλεον τοὺς βαρβάρους. οἱ δὲ, ὡς 15
 οὐκ εἰδότες, ἐπειρώτεον τὸ λεγόμενον· ἐπειρόμενοι δὲ,
 ἐξέμαθον πᾶν τὸ ἐόν· ὥστε ἐν θάματι γενομένοι, ἐπο-
 ρεύοντο τὴν ταχίστην διώκοντες· σὺν δέ σφι, τῶν περιόι-
 κων Λακεδαιμονίων λογάδες πεντακισχίλιοι ὀπλῖται

et ludicra agitis, prodentes socios: Athenienses vero, a vobis iniuria adfecti, et sociis destituti, cum Persa pacem component quocumque modo poterunt. Pace autem cum illo conciliata, manifestum est socios nos regis fore: et cum Persis militabimus, contra quamcumque terram nos illi ducturi sunt. Vos vero proinde experiemini quale sit, quod vobis ex ea re eventurum est. Haec quum legati dixissent, responderunt ephori, interposito iureiurando, profectum esse exercitum, viderique iam ad Oresteum esse, proficiscentem adversus peregrinos. Barbaros enim peregrinos (ξῆνοι) vocabant. Legati autem, hoc nescientes, interrogarunt quid esset quod dicerent; et, ubi rem totam cognoverunt, demirati factum, ipsi quoque abire maturarunt, illos insequentes: et cum ipsis profecti sunt etiam ex perioecis Lacedaemoniorum (circum Spar-

20 τῶντ' οὗτο ἐποίει. Οἱ μὲν δὲ εἰς τὸν Ἴσθμὸν ἤπει- 12
 γοντο. Ἀργεῖοι δὲ, ἐπεὶ τε τάχιστα ἐπύθοντο τοὺς με-
 τὰ Πausaniῶ ἐξηληλυθότας ἐκ Σπάρτης, πέμπουσι
 κήρυκα, τῶν ἡμεροδρόμων ἀνευρόντες τὸν ἄριστον, εἰς
 5 τὴν Ἀττικὴν, πρότερον αὐτοὶ Μαρδονίῳ ὑποδεξάμενοι
 σχήσειν τὸν Σπαρτιήτην μὴ ἐξιέναι. ὃς ἐπεὶ τε ἀπίκε-
 το εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔλεγε ταῦτα: „Μαρδόνιε, ἐπεμψάν
 „με Ἀργεῖοι, φράσοντά τοι, ὅτι ἐκ Λακεδαιμόνος ἐξε-
 „λήλυθε ἡ νεότης, καὶ ὡς οὐ δυνατοὶ αὐτὴν ἰσχεῖν εἰς
 10 „Ἀργεῖοι μὴ οὐκ ἐξιέναι. πρὸς ταῦτα τύγχανε εὖ βου-
 „λευόμενος.“ Ὁ μὲν δὲ, εἰπας ταῦτα, ἀπαλλάσσε-
 το ὀπίσω.

Μαρδόνιος δὲ οὐδαμῶς ἔτι πρόθυμος ἦν μένειν ἐν τῇ 13
 Ἀττικῇ, ὡς ἤκουσε ταῦτα. πρῶν μὲν νυν ἢ πυθέσθαι,
 ἀνεκώχυνε, θέλων εἰδέναι τὸ παρ' Ἀθηναίων, ὁκοῖόν τι

tam habitantibus) selecta quinque militum millia.
 (12.) Hi dum ad Isthmum ire properant, *Argivi*,
 quum prius recepissent Mardonio cohibituos se esse
 Spartanos ne exirent, nunc simul atque resciverunt
 exercitum cum Pausania Spartā egressum esse, prae-
 conem in Atticam miserunt, optimum ex cursoribus
 [*hemerodromos* Graeci vocant] quem reperire po-
 tuerant. Qui ubi Athenas pervenit, haec dixit: *Mar-*
donie! Miserunt me Argivi, qui tibi dicerem, ex
Lacedaemone egressam esse iuventutem, nec Argivos
cohibere illos ne exirent potuisse. Quare, ad hoc
quod spectat, tu recte rebus tuis consule! His di-
 ctis, ille reversus est.

(13.) *Mardonius*, hoc audito nuncio, non con-
 sultum duxit diutius in Attica morari. Priusquam

ποιήσουσι· καὶ οὔτε ἐπήμεαινε οὔτε ἐσινέετο γῆν τὴν
 Ἀττικὴν, ἐλπίζων διὰ παντός τοῦ χρόνου ὁμολογήσειν 5
 σφέας. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐπείθε, πυθόμενος τὸν πάντα λό-
 γον, πρὶν ἢ τοὺς μετὰ Πausaniῶν ἐς τὸν Ἴσθμόν ἐμ-
 βαλεῖν, ὑπέξεχώρει, ἐμπρήσας τε τὰς Ἀθήνας, καὶ,
 εἴ κου τι ὄρθον ἦν τῶν τειχέων ἢ τῶν οἰκημάτων ἢ τῶν
 ἱρῶν, πάντα καταβαλὼν καὶ συγχώσας. Ἐξέλαυε δὲ 10
 τῶνδε εἷκεν, ὅτι οὔτε ἵππασίμη ἢ χώρη ἦν ἢ Ἀττι-
 κή, εἴ τε νικῶτο συμβαλὼν, ἀπάλλαξις οὐκ ἦν, ὅτι
 μὴ κατὰ στεῖνόν, ὥστε καὶ ὀλίγους σφέας ἀνθρώπους
 ἴσχειν. ἐβουλευέτο ὦν, ἐπαναχωρήσας ἐς τὰς Θήβας,
 συμβαλεῖν πρὸς πόλιν τε Φιλίην, καὶ χώραν ἵππασίμη. 15
 14 Μαρδόνιος μὲν δὴ ὑπέξεχώρει. ἤδη δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἐόντι αὐ-

enim hunc nuncium acceperisset, continuerat se ibi, co-
 gnoscere cupiens quid facturi Athenienses essent: et
 Atticam nec evastaverat, nec ullo malo adfecerat,
 sperans progressu temporis illos in conditiones pro-
 positas consensuros. Postquam vero eis id non per-
 suasit, remque omnem cognovit, tum vero, incensis
 Athenis, et sicubi de muris aut de privatis aedibus
 aut de sacris aliquid adhuc rectum stabat, corrutis
 his omnibus et solo aequatis, priusquam Pausanias
 cum suis intra Isthmum esset progressus, Atticā ex-
 cessit. Excessit autem hac caussa, quod neque equi-
 tatui opportuna Attica erat; et, si ipse praelio victus
 foret, nonnisi per angusta loca se recipere posset,
 ubi eum pauci etiam homines possent transitu pro-
 hibere. Itaque Thebas redire constituit, et prope
 urbem sibi amicam acie decernere, in regione equi-
 tatui opportuna. (14.) Ita igitur *Mardonius* Atticā

697, 1.

τῷ ἦλθε ἀγγελίη πρόδρομος, ἄλλην στρατιὴν ἤκειν εἰς
 Μέγαρα, Λακεδαιμονίων χιλίους. πυθόμενος δὲ ταῦ-
 τα, ἐβουλευέτο, εἴ πως τούτους πρῶτον ἔλοι. ὑποστρέ-
 5 ψας δὲ τὴν στρατιὴν ἤγε ἐπὶ τὰ Μέγαρα· ἡ δὲ ἵππος
 προελθοῦσα κατιππάσατο χώραν τὴν Μεγαρίδα. εἰς
 ταύτην δὴ ἐκαστάτω τῆς Εὐρώπης τὸ πρὸς ἡλίου δύνον-
 τος ἡ Περσικὴ αὕτη στρατιὴ ἀπίκετο. Μετὰ δὲ ταῦ- 15
 τα, Μαρδονίῳ ἦλθε ἀγγελίη, ὡς αἰεὶς εἶψαν οἱ Ἕλ-
 ληνες ἐν τῷ Ἴσθμῳ· οὕτω δὲ ὀπίσω ἐπορεύετο διὰ Δε-
 κελέης. οἱ γὰρ Βοιωτάρχαι μετεπέμψαντο τοὺς προσ-
 5 χάρους τῶν Ἀσωπίων· οὗτοι δὲ αὐτῷ τὴν ὁδὸν ἡγέοντο
 εἰς Σφενδαλέας· ἐνθεῦτεν δὲ, εἰς Τανάγραν. ἐν Τανά-
 γρῃ δὲ νύκτα ἐναυλισάμενος, καὶ τραπόμενος τῇ ὕστε-

XIV. 2. *Legendum suspicor* : ἀγγελίη, πρόδρομον ἄλλην στρα-
 τὴν, alium exercitum praecursorem.

excessit : qui ut iam in itinere fuit, advenit ei prae-
 cursor, nuncians alium exercitum *Megara* venisse,
 mille Lacedaemonios. Quo audito, cogitans fieri
 posse ut hos primum capiat, conversum agmen ver-
 sus *Megara* duxit: et praemissus equitatus iam *Me-*
garicam incursavit terram. Estque haec *Europae* re-
 gio longissime occidentem versus sita, in quam per-
 venerit Persicus hic exercitus. (15.) Post haec vero
 nunciatur *Mardonio*, frequentem Graecorum exerci-
 tum in *Isthmo* esse. Itaque retroducens per *Dece-*
leam iter fecit: Boeotarchi enim finitimos arcessive-
 rant *Asopiorum*, qui ei viam monstrarunt *Sphenda-*
leas ferentem, atque inde *Tanagram* : ubi quum per-
 noctasset, postero die *Solon* pergens, in finibus
 fuit *Thebanorum*. Ibi vero, licet partes ipsius se-

ραίῃ εἰς Σκῶλον, ἐν γῇ τῇ Θηβαίων ἦν. ἐνθαῦτα δὲ τῶν
 Θηβαίων, καὶ περ μηδίζοντων, ἔκειρε τοὺς χώρους, οὐ τι
 κατὰ ἔχθος αὐτέων, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης μεγάλης 10
 ἐχόμενος· βουλόμενος ἔρυμά τε τῷ στρατῷ ποιήσασθαι,
 καὶ, ἣν συμβαλόντι οἱ μὴ ἐκβαίνει ὁκοῖόν τι ἐθέλοι,
 κρησφύγετον τοῦτο ἐποιέετο. παρῇ κε δὲ αὐτοῦ τὸ στρα-
 τόπεδον, ἀρξάμεθον ἀπὸ Ἐρυθρίων, παρὰ Ὑσιᾶς· κα-
 τέτεινε δὲ εἰς τὴν Πλαταιίδα γῆν, παρὰ τὸν Ἀσωπὸν 15
 ποταμὸν τεταγμένον. εὐ μέντοι τό γε τεῖχος τοσοῦτον
 ἐποιέετο, ἀλλ' ὥς ἐπὶ δέκα σταδίους μάλιστα καὶ μέ-
 τωπον ἑκάστον.

Ἐχόντων δὲ τὸν πόνον τοῦτον τῶν βαρβάρων, Ἀττα-
 γίνος ὁ Φρύωνος, ἀνὴρ Θηβαῖος, παρασκευασάμενος 20
 μεγάλας, ἐκάλεε ἐπὶ ξείνια αὐτόν τε Μαρδόνιον καὶ
 πεντήκοντα Περσέων τοὺς λογιμωτάτους· κληθέντες δὲ

XV. 11. στρατῷ. *Alii* στρατοπέδῳ, castris.

querentur Thebani, nihilo minus agros eorum vasta-
 vit, non utique hostili in eos animo, sed ingente
 necessitate coactus: voluit enim munimentum exerci-
 tui extruere, quod et sibi, si praelium committenti
 minus ex sententia res cecidisset, perfugium esset.
 Pertinebant autem castra illius inde ab Erythris,
 praeter Hysias, usque ad Plataensium fines, secun-
 dum Asopum fluvium locata. Nec tamen munitionem
 eâdem magnitudine fecit, sed in decem fere stadia
 quodque illorum latus.

Dum in hoc opere occupati erant Barbari, *Atta-
 ginus* Phrynonis filius, civis Thebanus, facto magni-
 fico adparatu, et *Mardonium* ipsum, et quinquâ-
 ginta Persarum spectatissimos, ad *hospitale epulum*

οὔτοι ἔποντο. ἦν δὲ τὸ δεῖπνον ποιούμενον ἐν Θήβῃσι.
 Τάδε δὲ ἦδη, τὰ ἐπίλοιπα, ἤκουον Θερσάνδρου, ἀνδρὸς 16
 μὲν Ὀρχομανίου, λογίμου δὲ ἐς τὰ πρῶτα ἐν Ὀρχο-
 μενῷ. ἔφη δὲ ὁ Θέρσανδρος κληθῆναι καὶ αὐτὸς ὑπὸ
 Ἀτταγίνου ἐπὶ τὸ δεῖπνον τοῦτο· κληθῆναι δὲ καὶ Θη-
 5 βαίων ἀνδρας πενήκοντα· καὶ σφῶν οὐ χωρὶς ἐκατέ-
 ρους κλῦναι, ἀλλὰ Πέρσῃν τε καὶ Θηβαίων ἐν κλίνῃ
 ἐκάστῃ. ὡς δὲ ἀπὸ δεῖπνου ἔσαν, διαπινόντων, τὸν Πέρ-
 σῃν τὸν ὁμόκλινον, Ἑλλάδα γλῶσσαν ἰέντα, εἶρσθαι
 αὐτὸν ὁποδαπὸς ἐστι, αὐτὸς δὲ ὑπακρίνασθαι ὡς εἴη Ὀρ-
 10 χομένιος. τὸν δὲ εἶπαι· „Ἐπεὶ νῦν ὁμοτράπεζός τε μοι
 „καὶ ὁμόσπονδος ἐγένεο, μνημόσυνά τοι γνάμης τῆς
 „ἐμῆς καταλιπέσθαι θέλω· ἵνα καὶ προειδῶς αὐτὸς
 „περὶ σεαυτοῦ βουλευέσθαι ἔχῃς τὰ συμφέροντα. Ὀρεῖς

vocavit. Et vocati accepere conditionem; celebra-
 tumque est epulum in ipsa urbe Thebana. (16.)
 Iam quae his adiciam, ea ex *Thersandro* audiui,
 cive Orchomenio, spectato inter primos viro apud
 Orchomenios. Dixit autem Thersander, se quoque
 ab Attagino ad hanc coenam fuisse vocatum, voca-
 tosque item fuisse quinquaginta cives Thebanos; nec
 vero seorsim utrisque sedes adsignasse hospitem; sed
 in quoque lectulo simul Persam et Thebanum col-
 locasse. Tum, finitâ coenâ compotantibus convivis,
 Persam qui cum ipso in eodem lectulo cubabat,
 Graecâ linguâ loquentem, quaesisse ex ipso unde es-
 set, seque respondisse, esse se Orchomenium. Dein
Persam haec dixisse: *Quoniam igitur et mensae et*
libationis mihi socius es, volo tibi monumentum
relinquere meae sententiae; quo etiam tu, re ante

„τούτους τοὺς δαυυμένους Πέρσας, καὶ τὸν στρατὸν,
 „τὸν ἐλίπομεν ἐπὶ τῷ ποταμῷ στρατοπεδευόμενος; του- 15
 „τέων πάντων ὄψαι, ὀλίγου τινὸς χρόνου διελθόντες,
 „ὀλίγους τινας τοὺς περιγενομένους.“ Ταῦτά τε ἅμα
 τὸν Πέρσῃν λέγειν, καὶ μετιέναι πολλὰ τῶν δακρύων.
 αὐτὸς δὲ θωμάσας τὸν λόγον, εἶπαι πρὸς αὐτόν.
 „Οὐκῶν Μαρδονίῳ τε ταῦτα χρεόν ἐστι λέγειν, καὶ 20
 „τοῖσι μετ' ἐκέινον ἐν αἷῃ ἐοῦσι Περσέων.“ Τὸν δὲ με-
 τα ταῦτα εἶπαι· „Ξεῖνε, ὅ τι δεῖ γενέσθαι ἐκ τοῦ Θεοῦ,
 „ἀμύχανον ἀποτρέψαι ἀνθρώπῳ· οὐδὲ γὰρ πιστὰ λέ-
 „γουσι ἐθέλει πείθεσθαι οὐδεὶς. ταῦτα δὲ Περσέων
 „συχοὶ ἐπιστάμενοι, ἐπόμεθα ἀναγκαίῃ ἐνδιδόμενοι. 25
 „ἐχθίστη δὲ ὁδὴν ἐστὶ τῶν ἐν ἀνθρώποισι αὕτη, πολ-
 „λὰ φρονέοντα, μηδενὸς κρατεῖν.“ Ταῦτα μὲν τοῦ

*cognita, tuis prospicere commodis possis. Vides
 hosce epulantes Persas, et exercitum, quem in ca-
 stris iuxta fluvium reliquimus. Horum omnium,
 brevi tempore interiecto, non nisi paucos quosdam
 videbis superesse. Haec dicentem Persam largas pro-
 fudisse lacrymas. Se vero, miratum illius sermonem,
 respondisse: Igitur Mardonio hoc dicere oportet,
 et eis ex Persis qui post illum auctoritate pollent.
 Ad haec illum reposuisse: Hospes! quae Deus vult ut
 fiant, ea avertere in nullius hominis potestate est:
 nam fidelia consilia dantibus parere nemo solet.
 Ac novimus quidem hoc multi ex Persis: sequi-
 mur vero ducem, necessitate constricti. Est au-
 tem acerrimus, qui adficere hominem possit, dolor
 hic, bona multa consilia nosse, et tamen eorum
 nullum posse exsequi. Haec equidem narrantem Or-*

Ὀρχομενίου Θερσάνδρου ἤκουον· καὶ τὰδε πρὸς τούτοι-
σι, ὡς αὐτὸς αὐτίκα λέγει ταῦτα πρὸς ἀνθρώπους πρὸ-
30 τερον ἢ γενέσθαι ἐν Πλαταιῇσι τὴν μάχην.

Μαρδονίου δὲ ἐν τῇ Βοιωτῇ στρατοπεδευομένου, οἱ μὲν 17
ἄλλοι παρείχοντο ἅπαντες στρατιὴν, καὶ συνεσέβαλον
εἰς Ἀθήνας, ὅσοι περ ἐμῆδιζον Ἑλλήνων τῶν ταύτῃ οἰκη-
μένων. μῶνοι δὲ Φωκέες οὐ συνεσέβαλον· ἐμῆδιζον γάρ
5 δὴ σφόδρα καὶ οὗτοι οὐκ ἐκόντες, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης.
ἡμέρησι δὲ οὐ πολλῇσι μετὰ τὴν ἄπιξιν τὴν εἰς Θήβας
ὑστερον, ἦλθον αὐτέων ὀπλῖται χίλιοι· ἦγε δὲ αὐτοὺς
Ἀρμοκύδης, ἀνὴρ τῶν ἀστῶν δοκιμώτατος. ἐπεὶ δὲ ἀπί-
κατο καὶ οὗτοι εἰς Θήβας, πέμψας ὁ Μαρδόνιος ἰπ-
10 πίας, ἐκέλευσέ σφεας ἐπ' ἐωυτῶν ἐν τῷ πεδίῳ ἵζεσθαι.

chomenium Thersandrum audivi, et praeterea hoc
adfirmantem, ipsum protinus hunc sermonem ad
alios homines retulisse, priusquam ad Plataeas com-
missum esset praelium.

(17.) Quo tempore *Mardonius* primum castra in
Boeotia habuerat, reliqui omnes, quotquot ex Grae-
cis has regiones incolentibus Medorum partes am-
plexi erant, exercitum illi prae buerant, cum illoque
in Atticam erant ingressi. Soli *Phocenses* castra illius
non erant secuti: nam et hi quidem utique Medorum
partes erant amplexi, nec vero volentes, sed neces-
sitate coacti. [*sive*: nam et hi admodum invitī cum
Medis faciebant, nec nisi necessitate coacti.] Sed
haud multis diebus postquam Thebas Mardonius ve-
nit, advenere ex illorum numero mille, duce Har-
mocyde, viro inter suos spectatissimo. Qui ubi The-
bas venerunt, Mardonius missis equitibus iussit illos

ἐπεὶ δὲ ἐποίησαν ταῦτα, αὐτίκα παρὴν ἡ ἵππος ἀπα-
 σα. μετὰ δὲ ταῦτα, διεξῆλθε μὲν διὰ τοῦ στρατοπέδου
 τοῦ Ἑλληνικοῦ τοῦ μετὰ Μήδων ἐόντος Φήμη, ὡς κα-
 τακοντιῇ σφέας· διεξῆλθε δὲ δι' αὐτίων Φωκίων τὰντὸ
 τοῦτο. Ἐνθα δὴ σφι ὁ στρατηγὸς Ἀρμοκυδὴς παρα- 15
 νει, λέγων τοιαύτη· „ὦ Φωκίαι, πρόδηλα γὰρ ὅτι
 „ἡμᾶς οὗτοι οἱ ἄνθρωποι μέλλουσι προόπτῳ θανάτῳ
 „δῶσιν, διαβεβλημένους ὑπὸ Θεσσαλῶν, ὡς ἐγὼ εἰ-
 „κάζω· νῦν ὦν ἄνδρα πάντα τινὰ ὑμῶν χρεόν ἐστι γε-
 „νέσθαι ἀγαθόν. κρέσσον γὰρ, ποιεῦντάς τι καὶ ἀμν- 20
 „νομένους τελευτῆσαι τὸν αἰῶνα, ἢ περ παρέχοντας δια-
 „φθαρῆναι αἰσχίστῳ μέρει. ἀλλὰ μαθήτω τις αὐτίων
 „ὅτι ἐόντες βάρβαροι ἐπ' Ἑλλήσι ἀνδράσι φόνον ἔρρα-
 18 „σαν.“ Ὁ μὲν ὦν ταῦτα παραίνεε. οἱ δὲ ἱππείες,
 ἐπεὶ τέ σφέας ἐκυκλώσαντο, ἐπήλαυνον ὡς ἀπολεῦν-

seorsim in campo residere. Quod ubi fecere, protinus totus adfuit equitatus: moxque per Graecanicum exercitum, qui cum Medis erat, ferebatur fama, perditum iri Phocenses equitum sagittis; eademque fama inter ipsos etiam Phocenses percubuit. Ibi tunc eos dux Harmocydes his verbis est cohortatus: *Phocenses! Manifestum est, hosce homines certae neci nos destinasse, accusatos (ut suspicor) a Thessalis. Nunc igitur quemque vestrum oportet sortem se virum praestare: melius est enim, ut agentes aliquid et fortiter pugnantes finiamus vitam, quam ut turpissima morte interimendos nos praebeamus. Sed intelligat illorum quisque, quale hoc sit, quod, barbari quum sint, Graecis hominibus mortem sint machinati.* (18.) Dum hic

699, 89.

τες, καὶ δὴ διεκύνοντο τὰ βέλεια ὡς ἀπήσποντες· καὶ κον
 τες καὶ ἀπῆκε. καὶ οἱ, ἀντίοι ἕστασαν, πάντα συστρέ-
 5 ψαντες ἐαυτοὺς καὶ πυκνώσαντες ὡς μάλιστα. ἐνθαῦ-
 τα οἱ ἱππῶται ὑπέστρεψον, καὶ ἀπῆλαινον ὀπίσω. Οὐκ
 ἔχω δ' ἀτρεκέως εἶπαι, οὔτε εἰ ἦλθον μὲν ἀποδέοντες
 τοὺς Φωκίας, δεηθέντων Θεσσαλῶν· ἐπεὶ δὲ ἄρ' ὦρον πρὸς
 ἀλέξῃσιν τραπομένους, δίσσαντες μὴ καὶ σφίσι γένηται
 10 τρώματα, οὕτω δὴ ἀπῆλαινον ὀπίσω· (ὡς γὰρ σφι
 ἐντεύλατο Μαρδόνιος·) οὐτ' εἰ αἰτέων πειρηθῆναι ἠθέ-
 λησε εἰ τι ἀλκῆς μετέχουσι. Ὡς δὲ ὀπίσω ἀπῆλα-
 σαν οἱ ἱππῶται, πέμψας Μαρδόνιος κήρυκα, ἔλεγε τά-
 δε· „Θαροῦντε, ὦ Φωκίαις. ἄνδρες γὰρ ἐφάνητε εὐν-
 15 „τες ἀγαθοὶ, οὐκ ὡς ἐγὼ ἐπυνθανόμην. καὶ νῦν προ-

suos sic hortatur, cingunt illos equites, moxque ad-
 versus eos invehuntur tamquam perdituri, et iacula
 in illos torquent veluti iam emissuri, ac passim
 etiam nonnulli emittunt. At, quum illi densatis un-
 dique ordinibus et quam maxime poterant conglom-
 bati resisterent, conversis equis equites redierunt.
 Nec equidem pro certo dicere possum, utrum revera
 ad interficiendos rogatu Thessalorum Phocenses ve-
 nerint, et deinde, postquam illos ad sese defenden-
 dum paratos viderunt, ideo retro discesserint, quod
 vererentur ne et ipsi vulnera acciperent: (ita enim
 Mardonius praeceperat:) an ad illos tentandos num-
 quid eis fortitudinis inesset. Postquam vero discesse-
 runt equites, praeconem Mardonius misit, haec di-
 centem: *Confidite, Phocenses! namque fortes vos*
esse viros demonstravistis, non quales mihi narra-
tum erat. Et nunc alacri animo gerite hoc bel-

„Θύμῳς Φέρετε τὸν πόλεμον ταῦτον· εὐεργεσίῃσι γὰρ
 „οὐ νικῆσετε οὔτε ἂν ἐμὲ, οὔτε βασιλῆα.“ Τὰ περὶ
 Φωκέων μὲν ἐς τοσοῦτο ἐγένετο.

- 19 Λακεδαιμόνιοι δὲ, ὡς ἐς τὸν Ἴσθμὸν ἦλθον, ἐν τούτῳ
 ἑστρατοπεδεύοντο. πυνθανόμενοι δὲ ταῦτα οἱ λοιποὶ Πε-
 λοποννήσιοι, τοῖσι τὰ ἀμείνῳ ἰάνδανε, οἱ δὲ καὶ ὀρέοντες
 ἐξιόντας Σπαρτιήτας, οὐκ ἐδικαίευν λείπεσθαι τῆς ἐξό- 5
 δου Λακεδαιμονίων. Ἐκ δὲ ἂν τοῦ Ἴσθμοῦ, καλλιερη-
 σάντων τῶν ἱρῶν, ἐπορεύοντο πάντες, καὶ ἀπικνέονται
 ἐς Ἐλευσίνα. ποιήσαντες δὲ καὶ ἐνθαῦτα ἱρά, ὡς σφι
 ἐκαλλιερέτο, πρόσω ἐπορεύοντο Ἀθηναῖοι δὲ ἅμα αὐ-
 τοῖσι, διαβάντες μὲν ἐκ Σαλαμῖνος, συμμιγέντες δὲ
 ἐν Ἐλευσίῃ. Ὡς δὲ ἄρα ἀπίκοντο τῆς Βοιωτίας ἐς Ἐρυ- 10
 θράς, ἑμαθόν τε δὴ τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ

*lum: nam beneficiis neque me neque Regem vince-
 tis. Et haec quidem, ad Phocenses quod adinet,
 ita gesta sunt.*

(19.) *Lacedaemonii*, ut in Isthmum venerunt, castra ibi posuerant: quo cognito, reliqui *Peloponnesii*, quibus meliora placebant, nonnulli etiam quod Spartanos vidissent egredientes, aequum non censuerant, ad bellum proficiscentibus Lacedaemoniis, domi manere. Iam ex Isthmo, postquam laeta nunciarunt victimae, profecti omnes, *Eleusina* venerunt. Et, quum ibi quoque sacrificantibus laeta fuissent exta, ulterius sunt progressi, cum eisque simul *Athenienses*; hi enim, postquam e Salamine traiecerant, Eleusine sese cum illis iunxerunt. Qui ubi *Erythras*, *Boeotiae* oppidum, venerunt, resciveruntque Barbaros ad *Asopum* habere castra, re delibe-

στρατοπεδευομένους, Φρασθέντες τε τοῦτο, ἀντετάσσον-
το ἐπὶ τῆς ὑπωρείης τοῦ Κιθαιρώνος. Μαρδόνιος δὲ, 20
ὡς οὐ κατέβαινον οἱ Ἕλληνες εἰς τὸ πεδίον, πέμπει εἰς
αὐτοὺς πᾶσαν τὴν ἵππον, τῆς ἱππάρχου Μασίστιος,
εὐδοκιμέων παρὰ Πέρσῃσι, (τὸν Ἕλληνες Μακίστιον
5 καλέουσι,) ἵππον ἔχων Νισαῖον, χρυσοχάλινόν τε καὶ
ἄλλως κεκοσμημένον καλῶς. ἐνθαῦτα ὡς προσήλασαν
οἱ ἱππῶται πρὸς τοὺς Ἕλληνας, προσέβαλλον κατὰ
τέλεα· προσβάλλοντες δὲ, κακὰ μεγάλα ἐργάζοντο,
καὶ γυναῖκάς σφεας ἀπεκάλειον. Κατὰ συντυχίην δὲ 21
Μεγαρέες ἔτυχον ταχθέντες ἢ τὸ ἐπιμαχώτατον ἢ τοῦ
χωρίου παντός· καὶ πρόσδοδος μάλιστα ταύτῃ ἐγένετο
τῇ ἵππῳ, προσβαλούσης ὧν τῆς ἵππου, οἱ Μεγαρέες
6 πιεζόμενοι ἔπεμπον ἐπὶ τοὺς στρατηγούς τῶν Ἑλλήνων
κῆρυκα. ἀπικόμενος δὲ ὁ κῆρυξ πρὸς αὐτοὺς ἔλεγε τάδε·

rata, ex adverso illorum in Cithaeronis montis ra-
dicibus consedere. (20.) Inde quum in planitiem
Graeci non descenderent, *Mardonius* contra eos
universum equitatum misit, cui praeerat *Masistius*,
(quem *Macistium* Graeci vocant) illustris vir apud
Persas, Nisaeum habens equum, aureo freno et aliis
ornamentis nitentem. Ibi, ut Graecis adpropinqua-
runt equites, turmatim in eos impetum faciebant;
in eoque conflictu magna illis incommoda adfere-
bant, mulieresque eos vocabant. (21.) Acciderat
forte, ut eo loco, qui maxime omnium expositus
hosti erat, *Megarenses* essent locati, et in eum
locum maxime impetum facerent equites. Quum
igitur ab invadente equitatu premerentur Megaren-
ses, praeconem miserunt ad duces Graecorum; qui

„Μεγαρέες λέγουσι, Ἡμεῖς, ἄνδρες σύμμαχοι, οὐ
 „δυνατοί εἰμεν τὴν Περσέων ἵππον δέκεσθαι μῦνοι,
 „ἔχοντες στασίην ταύτην ἐς τὴν ἔστημεν ἀρχήν. ἀλλὰ
 „καὶ ἐς τόδε λιπαρήν τε καὶ ἀρετῇ ἀντέχομεν, καὶ περ 10
 „πιεζέμενοι. νῦν τε, εἰ μή τινας ἄλλους πέμψετε δια-
 „δόχους τῆς τάξις, ὅστε ἡμέας ἐκλείφοντας τὴν τά-
 „ξιν.“ ὁ μὲν δὴ σφι ταῦτα ἀπήγγειλε. Παιυσανίης δὲ
 ἀπειπειῶτο τῶν Ἑλλήνων, εἴ τινες ἐθέλοιεν ἄλλοι ἐθε-
 λονταὶ ἵναί τε ἐς τὸν χώρον τοῦτον, καὶ τάσσεσθαι διὰ 15
 δοχοὶ Μεγαρεῦσι. οὐ βουλομένων δὲ τῶν ἄλλων, Ἀθη-
 ναῖοι ὑπέδξαντο, καὶ Ἀθηναίων οἱ τριηκόσιοι λογάδες,
 22 τῶν ἐλοχῆγετ' Ὀλυμπιόδωρος ὁ Λάμπωνος. Οὗτοι
 ἔσαν οἱ τε ὑποδεξάμενοι, καὶ οἱ πρὸ τῶν ἄλλων τῶν
 παριόντων Ἑλλήνων ἐς Ἐρυθρὰς ταχθέντες, τοὺς τοξό-

ubi ad illos venit, haec ait: *Dicunt Megarenses, Nos, ὁ socii! non possumus soli impetum sustinere equitatus Persarum, hic stantes ubi initio locati sumus. Sed adhuc quidem perseveramus, et fortiter resistimus, quamvis graviter pressi: nunc vero, nisi alios mittitis qui nostrum in locum succedant, scitote nos ordinem esse relicturos.* Haec quum ille ducibus nunciasset, Graecos tentavit *Pausanias*, equi alii ultro vellent istum in locum se conferre, et succedere Megarensibus. Quumque nolent alii, acceperunt conditionem *Athenienses*, et horum quidem selecti trecenti, cui cohorti praeerat Olympiodorus Lamponis filius. (22.) Hi fuerunt qui istam operam in se receperunt, et, adsumtis secum sagittariis, ante alios omnes Graccos, qui ad Erythras aderant, stationem ceperunt. Qui quum

τας προσελόμενοι. μαχομένων δέ σφρων ἐπὶ χρόνον,
5 τέλος τοιόνδε ἐγένετο τῆς μάχης. Προσβαλούσης τῆς
ἵππου κατὰ τέλεα, ὁ Μασιστίου προέχων τῶν ἄλλων
ἵππος βάλλεται τοξεύματι τὰ πλευρά· ἀλγῆσας δέ,
ἵσταται τε ὀρθός, καὶ ἀποσιέεται τὸν Μασίστιον. πε-
σόντι δὲ αὐτῷ οἱ Ἀθηναῖοι αὐτίκα ἐπικέατο· τὸν τε δὴ
10 ἵππον αὐτοῦ λαμβάνουσι, καὶ αὐτὸν ἀμυνόμενον κτεί-
νουσι, κατ' ἀρχὰς οὐ δυνάμενοι. ἐνσπεύαστο γὰρ οὐ-
τῷ ἐντὸς θώρακος εἶχε χρύσειον λεπιδωτόν· κατύπερθε
δὲ τοῦ θώρακος, κιθῶνα φοινίκιον ἐνδεδύκει. τύπτοντες
δὲ ἐς τὸν θώρακα, ἐποίηεν οὐδέν· πρὶν γὰρ δὴ μαθὼν τις
15 τὸ ποιούμενον, παίει μιν ἐς τὸν ὀφθαλμόν. οὕτω δὴ ἔπε-
σέ τε καὶ ἀπέθανε. Ταῦτα δὲ κως γινόμενα ἐλελήθει
τοὺς ἄλλους ἱππίας· οὔτε γὰρ πεσόντα μιν εἶδον ἀπὸ
τοῦ ἵππου, οὔτε ἀποθνήσκοντα· ἀναχωρήσας τε γινομέ-

per aliquod tempus pugnassent, ad extremum hu-
iusmodi fuit pugnae exitus. Dum turmatim impe-
tum faciunt equites, Masistii equus, prae aliis emi-
nens, sagittâ vulneratur in latere: et prae dolore in
posteriores pedes erectus, excutit Masistium. In
collapsum protinus Athenienses impetum faciunt,
et equum eius capiunt, ipsumque repugnantem in-
terficiunt. Et initio quidem interficere eum non po-
tuerant, quum sub punicea tunica, qua erat indu-
tus, intus aureâ loricâ squammatâ esset armatus. In
thoracem igitur ferientes, nihil efficiebant; donec
aliquis, intelligens quid rei esset, in oculum eius
ferrum adegit: ita demum cecidit mortuusque est.
Haec forte sic gerebantur nescientibus reliquis equi-
tibus: nec enim hi illum viderant ex equo cadentem,

νης καὶ ὑποστροφῆς, οὐκ ἔμαθον τὸ γινόμενον. ἐπεί τε
 δὲ ἔστησαν, αὐτίκα ἐπόθεσαν, ὥς σφεας οὐδεὶς ἦν ὁ 20
 τάσπων. μαθόντες δὲ τὸ γεγονός, διακελυσάμενοι,
 ἤλαυνον τοὺς ἵππους πάντες, ὥς ἂν τὸν γε νεκρὸν ἀνε-
 23 λοίατο. Ἰδόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖον οὐκέτι κατὰ τέλεα
 προσελαύνοντας τοὺς ἱππέας, ἀλλ' ἅμα πάντας, τὴν
 ἄλλην στρατιὴν ἐπεβώσαντο. ἐν ᾧ δὲ ὁ πεζὸς ἅπας
 ἐβώθει, ἐν τούτῳ μάχη ὄξεια περὶ τοῦ νεκροῦ γίνεται.
 ἕως μὲν νυν μοῦνοι ἔσαν οἱ τριηκόσιοι, ἐσσοῦντό τε πολ- 5
 λὸν, καὶ τὸν νεκρὸν ἀπέλειπον· ὥς δέ σφι τὸ πλῆθος
 ἐπεβοήθησαν, οὕτω δὴ οὐκέτι οἱ ἱππῶται ὑπέμενον, οὐδέ
 σφι ἐξεγένετο τὸν νεκρὸν ἀνελεῖσθαι, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνῳ
 ἄλλους προσάπολεσαν τῶν ἱππέων. ἀποστήσαντες ἂν

nec morientem; sed quum per id ipsum tempus converteretur turma et paululum retro veheretur, id quod agebatur non animadverterant. Ubi vero restiterunt, continuo ducem desiderarunt, quum nemo esset qui illos ordinaret: et quid factum esset intelligentes, equos adegerunt cuncti, quo cadaver saltem auferrent. (23.) Tunc vero Athenienses, ubi viderunt iam non amplius turmatim, sed simul omnes adcurrere equites, reliquum exercitum auxilio advocarunt. Dum vero peditatus omnis auxilio venit, interim fit acris pugna circa mortui corpus: et quoad soli fuere illi trecenti, multo erant inferiores, nec auferre cadaver potuere. Ut vero eis multitudo succurrit, iam rursus horum vim equites non sustinuerunt, neque eis contigit mortuum auferre, sed praeter eum multos etiam alios de suis amiserunt. Igitur ad duo fere stadia recesserunt: ubi, quum quid

10 ὅσον τε δύο στάδια, ἐβουλευόντο ὅ τι χρεὼν εἶη ποιέειν·
 ἰδὼκεε δέ σφι, ἀναρχίης εὐούσης, ἀπελαύνειν παρὰ
 Μαρδόνιον. Ἀπικομένης δὲ τῆς ἵππου ἐς τὸ στρατό- 24
 πεδον, πένθος ἐποίησαντο Μασιστίου πᾶσά τε ἡ στρα-
 τὴ καὶ Μαρδόνιος μέγιστον, σφέας τε αὐτοὺς κείροντες,
 καὶ τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὑποζύγια, οἰμωγῇ τε χρεώμε-
 5 νοι ἀπλέτῳ· ἀπασαν γὰρ τὴν Βοιωτὴν κατεῖχε ἡχώ·
 ὡς ἀνδρὸς ἀπολομένου μετὰ γε Μαρδόνιον λογιμωτά-
 του παρὰ τε Πέρσησι καὶ βασιλείϊ. οἱ μὲν νυν βάρβα-
 ροι τρόπῳ τῷ σφετέρῳ ἀποθανόντα ἐτίμων Μασίστιον.

Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὡς τὴν ἵππον ἐδέξαντο προσβάλ- 25
 λουσιν, καὶ δεξάμενοι ὥσαντο, ἐβάρσθησάν τε πολλῶ
 μᾶλλον, καὶ πρῶτα μὲν ἐς ἅμαξαν ἐσθέντες τὸν νε-
 κρὸν, παρὰ τὰς τάξεις ἐκόμιζον· ὁ δὲ νεκρὸς ἦν Θέης
 6 ἄξιος, μεγάλθεος εἵνεκα καὶ κάλλεος. τῶν δὲ εἵνεκα καὶ

faciendum deliberassent, decreverunt, quoniam sine imperio essent, redire ad Mardonium. (24.) Qui postquam in castra venerunt, acerbissimo luctu et *Mardonius* et universus exercitus *Masistium* sunt prosecuti, se ipsos tondentes et equos et iumenta, lamentaque immensa tollentes, ut per totam Boeotiam echo resonaret; quippe mortuo viro apud Persas et apud regem post Mardonium spectatissimo. Atque ita quidem Barbari suo more mortuum *Masistium* honorarunt.

(25.) *Graeci* vero, postquam irruentem exceperant equitatum, exceptumque repulerant, tanto magis confirmati animis, primum quidem, currui impositum cadaver per singulos ordines deduxerunt; erat enim corpus spectatu dignum, cum ob proce-

ταῦτα ἐποίουν· ἐκλείποντες τὰς τάξεις, ἐφοίτεον Θησό-
 μνοι Μασίοτιον. Μετὰ δὲ, ἔδοξε σφι ἐπικαταβῆναι
 εἰς Πλαταιάς· ὁ γὰρ χώρος ἐφαίνετο πολλῷ ἐὼν ἐπι-
 τηδεύτερός σφι ἐνστρατοπεδεύεσθαι ὁ Πλαταιϊκὸς τοῦ
 Ἐρυθραίου, τὰ τε ἄλλα, καὶ εὐϋδρότερος. εἰς τοῦτον δὴ 10
 τὸν χώρον, καὶ ἐπὶ τὴν κρήνην τὴν Γαργαφίην, τὴν ἐν τῷ
 χώρῳ τούτῳ εἶδον, ἔδοξε σφι χρεὸν εἶναι ἀπικέσθαι,
 καὶ διαταχθέντας στρατοπεδεύεσθαι. Ἀναλαβόντες δὲ
 τὰ ὅπλα, ἦσαν διὰ τῆς ὑπωρείης τοῦ Κιθαιρώνος παρὰ
 Ὑσιας εἰς τὴν Πλαταιίδα γῆν· ἀπικόμειναι δὲ, ἐτάσ- 15
 σοντο κατὰ ἔθνεα πλησίον τῆς τε κρήνης τῆς Γαργαφίης
 καὶ τοῦ τεμένους τοῦ Ἀνδροκράτους τοῦ ἥρωος, διὰ
 26 ὄχλων τε οὐκ ὑψηλῶν καὶ ἀπέδου χωρίου. Ἐνθαῦτα

ritatem, tum ob formae praestantiam: sed et hac
 caussa illud ita circumduxerunt, quoniam vulgo
 milites relictis ordinibus ad spectandum *Masistium*
 frequentes adcurrerant. Deinde vero constituerunt
 ad Plataeas descendere, quum intellexissent *cam-*
pum Plataeensem et alias ob caussas et ob aquae
 copiam multo ipsis ad castra ponenda opportunio-
 rem esse quam Erythraeus campus. In hunc igitur
 campum et ad fontem *Gargaphiam*, qui in illo erat,
 descendendum sibi, ibique rite dispositis castra lo-
 canda iudicarunt. Igitur, sumtis armis, per Githae-
 ron montis radices praeter Hysias in Plataensium
 agrum contenderunt. Quo quum pervenissent, prope
 Gargaphiam fontem et Androcratis herois fanum,
 partim in tumulis haud ita editis, partim in pla-
 nitic, per populos dispositi consederunt. (26.) Ibi
 tum, dum cuique populo suus adsignatur locus, acris

702, 7.

ἐκ τῇ διατάξει ἐγένετο λόγων πολλὸς ὠθισμὸς Τεγεατῶν
 τε καὶ Ἀθηναίων. ἐδικαίουν γὰρ αὐτοὶ ἐκάτεροι ἔχειν τὸ
 ἕτερον κέρας, καὶ καινὰ καὶ παλαιὰ παραφέροντες ἔρ-
 5 γα. τοῦτο μὲν, οἱ Τεγεῆται ἔλεγον τάδε· „Ἡμεῖς
 „ αἰεὶ κοτε ἀξιεύμεθα ταύτης τῆς τάξεως ἐκ τῶν συμ-
 „ μάχων ἀπάντων, ὅσαι ἤδη ἔξοδοι κοιναὶ ἐγένοντο Πε-
 „ λοποννησίοις καὶ τὸ παλαιὸν, καὶ τὸ νέον, ἐξ ἐκείνου
 „ τοῦ χρόνου ἐπεὶ τε Ἡρακλεῖδαι ἐπειρῶντο μετὰ τὸν Εὐ-
 10 „ ρυσθέος θάνατον κατιόντες εἰς Πελοπόννησον. τότε εὐρό-
 „ μεθα τοῦτο, διὰ πρῆγμα τοιόνδε. Ἐπεὶ μετὰ Ἀχαιῶν
 „ καὶ Ἰώνων τῶν τότε ἑόντων ἐν Πελοποννήσῳ, ἐκβοηθή-
 „ σαντες εἰς τὸν Ἴσθμὸν, ἰζόμεθα ἀντίοι τοῖσι κατιούσι·
 „ τότε ὦν λόγος Ὑλλον ἀγορεύσασθαι, ὡς χρεὸν εἶη τὸν

verborum contentio orta est inter Tegeatas et Athe-
 nienses; contententibus utrisque sibi hoc deberi ut
 alterum obtineant cornu, et tam nova quam antiqua
 facta in medium proferentibus. Ab altera enim parte
 Tegeatae haec dixerunt: *Nobis semper hic locus,*
quem in acie obtineremus, ab omnibus sociis tri-
butus est. in omnibus expeditionibus, quas iun-
ctis copiis Peloponnesii et olim et recentiori me-
moriam suscepimus; et id quidem ab eo inde tem-
pore, quo Heraclidae post Eurysthei obitum,
in Peloponnesum conati sunt redire. Tunc igitur
honorem hunc adquisivimus facto huiusmodi.
Quo tempore nos cum Achaeis, et cum Ionibus
qui tunc Peloponnesum incolebant, in Isthmum
egressi, castra opposita habuimus castris illorum
qui redire conabantur; tunc Hyllus memoratur
publice edixisse, non debere exercitum cum exer-

„μὲν στρατὸν τῷ στρατῷ μὴ ἀνακινδυνεύειν συμβάλ- 15
 „λонта· ἐκ δὲ τοῦ Πελοποννησίου στρατοπέδου, τὸν αὖ
 „σφέν αὐτέων κρίνωσι εἶναι ἄριστον, τοῦτόν οἱ μουνο-
 „μαχῆσαι ἐπὶ διακειμένοισι. ἔδοξε τε τοῖσι Πελοπον-
 „νησίοισι ταῦτα εἶναι ποιητέα, καὶ ἔταμον ὄρκια ἐπὶ
 „λόγῳ τοιῷδε· ἦν μὲν Ὑλλος νικήσῃ τὸν Πελοποννη- 20
 „σίῳν ἡγεμόνα, κατιέναι Ἡρακλείδας ἐπὶ τὰ πατρώια·
 „ἦν δὲ νικηθῇ, τὰ ἔμπαλιν Ἡρακλείδας ἀπαλλάσ-
 „σεσθαι, καὶ ἀπάγειν τὴν στρατιήν, ἑκατὸν τε ἐτέων
 „μὴ ζητῆσαι κάτοδον εἰς Πελοπόννησον. προεκρίθη τε δὴ
 „ἐκ πάντων συμμαχῶν ἐβελοντῆς Ἐχεμος, ὁ Ἡερό- 25
 „που, τοῦ Φηγέος, στρατηγός τε εὖν καὶ βασιλεὺς
 „ἡμέτερος, καὶ ἐμουνομάχῃσέ τε καὶ ἀπέκτεινε Ὑλ-
 „λον. Ἐκ τούτου τοῦ ἔργου εὐρόμεθα ἐν τοῖσι Πελο-

*citu praelio commisso periclitari, sed deligendum
 unum esse ex castris Peloponnesiorum, quem illi
 suorum fortissimum iudicassent, qui cum ipso
 certis conditionibus singulari pugna decertaret.
 Placuitque Peloponnesiis ita fieri; et iusiuran-
 dum sibi mutuo utrique in haec verba dederant:
 „Si Hyllus ducem vicisset Peloponnesiorum, He-
 raclidas in paternas possessiones esse restituen-
 dos; sin vinceretur, tum vero abituros Heraclidas
 exercitumque abducturos, et intra centum annos
 non conaturos in Peloponnesum redire.“ Delectus
 est autem ex omnibus sociis Echemus, Aëropi
 filius, Phegei nepos, dux et rex noster, qui ultro
 sese obtulerat; isque inita singulari pugna,
 Hyllum interfecit. Illo igitur facto a Peloponne-
 siis qui tunc fuere et alia honorifica praemia,*

- 30 „πονησίοισι τοῖσι τότε καὶ ἄλλα γέρεα μεγάλα, τὰ
„διατελέομεν ἔχοντες, καὶ τοῦ κέρεος τοῦ ἑτέρου αἰεὶ
„ἡγεμονεύειν, κοινῆς ἐξόδου γινομένης. Ὑμῖν μὲν νυν,
„ὦ Λακεδαιμόνιοι, οὐκ ἀντιεύμεθα· ἀλλὰ, διδόντες
„αἵρεσιν ὁκοτέρου βούλεσθε κέρεος ἄρχειν, παρίεμεν·
35 „τοῦ δὲ ἑτέρου Φαμὲν ἡμέας ἰκνέεσθαι ἡγεμονεύειν,
„κατὰ περ ἐν τῷ πρόσθε χρόνῳ. Χωρὶς τε τούτου τοῦ
„ἀπηγημένου ἔργου, ἀξιονικότεροί εἰμεν Ἀθηναίων ταύ-
„την τὴν τάξιν ἔχειν. πολλοὶ μὲν γάρ τε καὶ εὖ ἔχον-
„τες πρὸς ὑμέας ἡμῖν, ἄνδρες Σπαρτιῆται, ἀγῶνες
„ἀγωνιάδαται, πολλοὶ δὲ καὶ πρὸς ἄλλους. οὕτω ὦν
40 „ἡμέας δίκαιον ἔχειν τὸ ἕτερον κέρας, ἥπερ Ἀθηναίους.
„οὐ γὰρ σφί ἐστι ἔργα οἷά περ ἡμῖν κατεργασμένα,
„οὔτ' ὦν καινὰ, οὔτε παλαιά.“ Οἱ μὲν ταῦτα ἔλεγον.

quae adhuc tenemus, et hoc consecuti sumus, ut alterum semper cornu ducamus quoties communis suscipitur expeditio. Cum vobis igitur, Lacedaemonii, non contendimus: sed optionem damus vobis utri cornu velitis praeesse, illoque vobis cedimus: sed ad nos hoc pertinere contendimus, ut, quemadmodum superiori tempore, sic et nunc alteri cornu praesimus. Praeter istud vero quod commemoravimus factum, sunt etiam alia ob quae digniores nos sumus qui hunc locum obtineamus, quam Athenienses. Etenim multa praeclara praelia adversus vos, Spartani, multaque item adversus alios fecimus. Quare aequum est, ut nos potius, quam Athenienses, alterum cornu habeamus: nam ab illis nec nuper, nec olim, tales res gestae sunt quales a nobis. Haec Tegeatae

- 27 Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς ταῦτα ὑπεκρίναντο τάδε· „Ἐπιστά-
 „μεθα μὲν σύνοδον τήνδε μάχης εἵνεκα συλλεγῆναι πρὸς
 „τὸν Βάρβαρον, ἀλλ' οὐ λόγων. ἐπεὶ δὲ ὁ Τεγεγῆτης
 „προέθηκε παλαιὰ καὶ καινὰ λέγειν τὰ ἐκατέροισι ἐν
 „τῷ παντὶ χρόνῳ κατέργασται χρηστὰ. ἀναγκαίως 5
 „ἡμῖν ἔχει δηλώσαι πρὸς ὑμέας, ὅθεν ἡμῖν πατρώϊόν
 „ἔστι, εὐῷσι χρηστοῖσι αἰεὶ, πρῶτοις εἶναι ἢ Ἀρκάσι.
 „Ἡρακλείδας, τῶν Φασὶ οὗτοι ἀποκτεῖναι τὸν ἡγεμόνα
 „ἐν Ἴσθμῳ, τοῦτο μὲν τούτους πρότερον, ἐξελαυνομέ-
 „ρους ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐς τοὺς ἀπικοῖατο Φεύ- 10
 „γοντες δουλοσύνην πρὸς Μυκηναίων, μῦνοι ὑποδέξά-
 „μενοι, τὴν Εὐρυστέος ὕβριν κατείλομεν, σὺν κείνοισι
 „μάχῃ νικήσαντες τοὺς τότε ἔχοντας Πελοπόννησον.
 „τοῦτο δὲ, Ἀργεῖους τοὺς μετὰ Πολυνείκεος ἐπὶ Θή-

dixere. (27.) Ad quae Athenienses in hunc modum responderunt. Novimus quidem, pugnandi causa adversus Barbarum hic nos convenisse, non disputandi causa. At quoniam Tegeatarum dux et vetera et nova in medium protulit, quae ab utrisque nostrum ab omni inde memoriâ bene gesta sint, necesse est ut vobis exponamus, unde nobis, qui semper fortes fuimus, magis patrium sit, quam Arcadibus, ut primi simus. Primum Heraclidas, quorum hi ducem in Isthmo a se interfectum aiunt, hos antea, quum servitutem fugerent a Mycenaëis imminentem, repulsique fuissent a Graecis omnibus quos adierant, nos soli recepimus, et Eurysthei iniuriis finem fecimus, reportatâ cum illis victoriâ de his qui tunc Peloponnesum tenebant. Deinde, quum Argivi cum

- 15 „βας ἐλάσαντας, τελευτήσαντας τὸν αἰῶνα, καὶ ἀτά-
 „Φους κειμένους, στρατευσάμενοι ἐπὶ τοὺς Καδμείους,
 „ἀνελέσθαι τε τοὺς νεκροὺς Φαμεν, καὶ θάψαι τῆς
 „ἡμετέρης ἐν Ἐλευσῖνι. ἔστι δὲ ἡμῖν ἔργον εὖ ἔχον καὶ
 „ἐς Ἀμαζονίδας, τὰς ἀπὸ Θερμώδοντος ποταμοῦ ἐσ-
 20 „βαλούσας κοτὲ ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν. καὶ ἐν τοῖσι
 „Τρωϊκοῖσι πόνοισι οὐδαμῶν ἐλειπόμεθα. Ἄλλ' οὐ γάρ
 „τι πρόχειν τουτέων ἐπιμενησθαι· καὶ γὰρ ἂν χρη-
 „στοὶ τότε ἔοντες, αὐτοὶ νῦν ἂν εἴεν Φλαυρότεροι· καὶ
 „τότε ἔοντες Φλαῦροι, νῦν ἂν εἴεν ἀμείνονες. Παλαιῶν
 25 „μὲν νυν ἔργων ἄλις ἔστω. ἡμῖν δὲ εἰ μηδὲν ἄλλο ἔστι
 „ἀποδεδεγμένον, ὥσπερ ἔστι πολλά τε καὶ εὖ ἔχοντα,
 „εἰ τέοισι καὶ ἄλλοισι Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ
 „ἐν Μαραθῶνι ἔργου ἄξιοι εἶμεν τοῦτο τὸ γέρας ἔχειν,

Polynice contra Thebas profecti, ibique vita functi, insepulti iacerent, a nobis bello Cadmeis illato ablatos esse gloriamur mortuos, et in nostra terra Eleusine sepultos. Est etiam res a nobis praeclare gesta contra Amazonidas, quae olim a Thermodonte fluvio in terram Atticam incursionem fecerunt. Atque in Troiano etiam bello nullis fuimus secundi. Sed enim nil adtinet, harum rerum facere mentionem: nam, qui tum fortes fuere, fieri potest ut iidem nunc sint deteriores; et qui tunc ignavi, iidem nunc fortiores. Itaque, de rebus olim gestis, haec sufficiant. Nos autem, si nullum aliud edidissemus factum, qui tamen multa, si qui alii ex Graecis, bene praeclareque gessimus; at propter unam certe Marathonium victoriam digni sumus hoc honore, atque aliis

„καὶ ἄλλα πρὸς τούτῳ· οἵτινες μῶνοι Ἑλλήνων δὴ μου-
 „νομαχήσαντες τῷ Πέρσῃ, καὶ ἔργῳ τοσούτῳ ἐπιχει- 30
 „ρήσαντες, περιεγενόμεθα, καὶ ἐνικήσαμεν ἔθνη ἐξ τε
 „καὶ τεσσεράκοντα. ἃρ' οὐ δίκαιοί εἰμεν ἔχειν ταύτην
 „τὴν τάξιν ἀπὸ τούτου μόνου τοῦ ἔργου; Ἄλλ', οὐ γὰρ
 „ἐν τῷ τοιῷδε τάξις εἵνεκα στασιάζειν πρέπει, ἄρτιοί
 „εἰμεν πείθεσθαι ὑμῖν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, ἵνα δοκέει ἐπι- 35
 „τηδεώτατον ἡμέας εἶναι ἐστάναι, καὶ κατ' οὐσίνας.
 „πάντῃ γὰρ τεταγμένοι, πειρησόμεθα εἶναι χρηστοί.
 28 „ἐξηγέεσθε δὲ ὡς πεισομένων.“ Οἱ μὲν ταῦτα ἀμεί-
 „βοτο. Λακεδαιμονίων δὲ ἀνέβωσε ἅπαν τὸ στρατόπε-
 „δον Ἀθηναίους ἀξιομικτότερους εἶναι ἔχειν τὸ κέραις ἢ περ
 „Ἀρκάδας. οὕτω δὴ ἔσχον οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ὑπεριβάλλον-
 „το τοὺς Τεγεάτας.

5

etiam insuper honoribus: qui ex omnibus Graecis soli cum Persa pugnavimus, tantamque rem adgressi superiores discessimus, et de sex et quadraginta populis victoriam reportavimus: Nonne hac una re gesta commeruimus, ut hic nobis locus in acie tribuatur? At, quum in hoc temporis momento non deceat de loco quo quisque in acie locetur altercari, parati nos sumus vobis parere, Lacedaemonii, et ibi stare ubi et contra quos ut locemur opportunissimum vobis fuerit visum. Nam ubicumque fuerimus locati, operam dabimus ut fortes nos viros praestemus. Imperate igitur, et nos obsequemur. (28.) Hoc quum illi respondissent, universus Lacedaemoniorum exercitus adclamavit Atheniensibus, digniores illos esse qui cornu praecessent, quam Arcades. Atque ita Athenienses, victis Tegeatis, honorem illum sunt consecuti.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ἐτάσσοντο ὧδε οἱ ἐπιΦοιτῶντές τε
καὶ οἱ ἀρχὴν ἐλθόντες Ἑλλήνων. τὸ μὲν δεξιὸν κέρας
εἶχον Λακεδαιμονίων μύριοι· τούτων δὲ τοὺς πεντακισ-
χιλίους, ἔοντας Σπαρτιήτας, ἐφύλασσαν φίλοι τῶν
10 εἰλωτῶν πεντακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι, περὶ ἄνδρα ἑκα-
στον ἑπτὰ τεταγμένοι. προσεχέας δὲ σΦι εἵλοντο ἐστά-
ναι οἱ Σπαρτιῆται τοὺς Τεγεήτας, καὶ τιμῆς εἵνεκα
καὶ ἀρετῆς. τούτων δ' ἔσαν ὀπλίται χίλιοι καὶ πεντη-
κόσιοι. μετὰ δὲ τούτους ἴσταντο Κορινθίων πεντακισχι-
15 λιοι· παρὰ δὲ σΦι εὗροντο παρὰ Πausανίῳ ἐστάναι
Ποτιδαϊγῶν τῶν ἐκ Παλλήνης τοὺς παρεόντας τριη-
κοσίους. τούτων δὲ ἐχόμενοι ἴσταντο Ἀρκάδες Ὀρχο-
μένιοι ἑξακόσιοι· τούτων δὲ, Σικυώνιοι τρισχίλιοι. του-
τέων δὲ εἶχοντο Ἐπιδαυρίων ὀκτακόσιοι. παρὰ δὲ τού-
20 τος, Τροιζηνίων ἐτάσσοντο χίλιοι· Τροιζηνίων δὲ ἐχό-

Post haec, *Graecorum acies* (ad *Plataeas*), quum
eorum qui initio convenerant, tum qui paulatim
supervenerant, in hunc modum ordinata est. Dex-
trum cornu *Lacedaemonii* tenuere, numero decies
mille, quorum quinque millia *Spartani* fuere, quos
custodiebant *Hilotae* tricies quinquies mille, sep-
tem *hilotae* cuique viro adtributi. Proximum locum
Spartani Tegeatis tribuerunt, et honoris caussa, et
virtutis: erantque hi mille et quingenti graviter ar-
mati. Post hos locati *Corinthiorum* quinque millia:
qui a *Pausania* impetrarunt, ut iuxta ipsos starent
Potidaeatae qui aderant ex *Pallene*, numero trecenti.
His proximi locati *Arcades Orchomenii* sexcenti;
tum *Sicyonii* ter mille; iuxtaque hos *Epidaurii*
octingenti; quibus proximi *Troezenii* mille; tum

μενοι, Λεπρεητέων διηκόσιοι· τούτέων δὲ, Μυκηναίων καὶ Τιρυνθίων τετρακόσιοι· τούτέων δὲ ἐχόμενοι, Φλιάσιοι χίλιοι. παρὰ δὲ τούτους ἕστασαν Ἑρμιονέες τριηκόσιοι. Ἑρμιονέων δὲ ἐχόμενοι ἴσταντο Ἐρετριέων τε καὶ Στυρέων ἑξακόσιοι· τούτέων δὲ Χαλκιδέες τετρακόσιοι· 25 τούτέων δὲ, Ἀμπρακιητέων πεντηκόσιοι. μετὰ δὲ τούτους, Λευκαδίων καὶ Ἀνακτορίων ὀκτακόσιοι ἕστασαν· τούτέων δὲ ἐχόμενοι, Παλέες οἱ ἐκ ΚεΦαλληνῆς διηκόσιοι. μετὰ δὲ τούτους, Αἰγινητέων πεντηκόσιοι ἐτάχθησαν. παρὰ δὲ τούτους ἐτάσσοντο Μεγαρέων τρισχί- 30 λιοι. εἶχοντο δὲ τούτέων, Πλαταιέες ἑξακόσιοι. τελευταῖοι δὲ καὶ πρῶτοι Ἀθηναῖοι ἐτάσσοντο, κέρας ἔχοντες τὸ εὐώνυμον, ὀκτακισχίλιοι· ἐστρατήγει δ' αὐτέων 29 Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου. Οὗτοι, πλὴν τῶν ἐπτά περὶ ἕκαστον τεταγμένων Σπαρτιήτησι, ἔσαν ὅπλῃται· συνάπαντες ὄντες ἀριθμὸν τρεῖς τε μυριάδες, καὶ ὀκτώ

iuxta Troezenios *Lepreatae* ducenti; tum *Mycenaei* et *Tirynthii* quadringenti; quibus proximi, *Phliasii* mille; ac dein *Hermionenses* trecenti. Proximi *Hermionensibus* locati *Eretrienses* et *Styrenses* sexcenti; post quos *Chalcidenses* quadringenti, et *Ampraciatae* quingenti; deinde *Leucadii* locati erant et *Anactorii*, numero octingenti: hisque proximi *Palenses* ex *Cephallenia* ducenti. Post hos *Aeginetae* stabant quingenti; et iuxta illos *Megarenses* locati ter mille; tum *Plataeenses* sexcenti. Postremi vero et primi *Athenienses* stabant, laevum cornu tenentes, numero octies mille; quibus *Aristides* praeerat, *Lysimachi* filius. (29.) Hi cuncti, exceptis septem illis cuique Spartanorum adtributis, graviter fuere armati; numero, simul omnes, tricies octies mille et septin-

χιλιάδες, καὶ ἑκτοντάδες ἑπτὰ. ὀπλῖται μὲν οἱ πάν-
 5 τες συλλεγέστες ἐπὶ τὸν βάρβαρον, ἔσαν τοσοῦτοι. Ψι-
 λῶν δὲ πλῆθος ἦν τόδε. τῆς μὲν Σπαρτιτικῆς τάξις,
 πεντακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι ἄνδρες, ὡς ὄντων ἑπτὰ
 περὶ ἕκαστον ἄνδρα· καὶ τουτέων πᾶς τις παρήρητο ὡς
 ἐς πόλεμον. οἱ δὲ τῶν λοιπῶν Λακεδαιμονίων καὶ Ἑλ-
 10 λήνων ψилоὶ, ὡς εἰς περὶ ἕκαστον ἑὸν ἄνδρα, πεντα-
 κίσιοι καὶ τετρακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι ἔσαν. ψιλῶν
 μὲν δὴ τῶν ἀπάντων μαχίμων ἦν τὸ πλῆθος ἕξ τε μυ-
 ριάδες, καὶ ἑννέα χιλιάδες, καὶ ἑκατοντάδες πέντε.
 Τοῦ δὲ σύμπαντος Ἑλληνικοῦ τοῦ συνελθόντος ἐς Πλα- 30
 ταιὰς σὺν τε ὀπλίτησι καὶ ψιλοῖσι τοῖσι μαχίμοις, ἑν-
 δεκα μυριάδες ἔσαν, μιῆς χιλιάδος, πρὸς δὲ, ὀκτακο-
 σίων ἀνδρῶν καταδέουσai. σὺν δὲ Θεσπιδέων τοῖσι πα-
 5 ρεῦσι ἐξεπληροῦντο αἱ ἑνδεκα μυριάδες. παρήσαν γὰρ

genti. Iste igitur fuit *numerus graviter armato-
 rum*, qui ad pugnandum contra Persam convene-
 rant. *Leviter vero armatorum numerus* hic fuit. In
 Spartanorum ordinibus tricies quinquies mille viri,
 quippe septem circa quemque virum; eratque ho-
 rum quisque ad bellum instructus. Reliquorum ve-
 ro Lacedaemoniorum et Graccorum leviter armati,
 unus fere circa quemque virum, fuere tricies quater
 mille et quingenti. Itaque leviter armatorum nume-
 rus universus fuit sexaginta novem millium et quin-
 gentorum. (30.) Itaque *universus numerus Grae-
 carum copiarum ad Plataeas*, simul sumta et gravi
 et levi armatura, fuit centum et decem millium,
 minus mille et octingentis. Adiunctis vero Thespien-
 sibus qui aderant, completus est numerus centum
 et decem millium. Adfuerunt enim etiam in castris

καὶ Θεσπιδῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ οἱ περιεόντες, ἀριθμὸν
 ἐς ὀκτακοσίους καὶ χιλίους· ὅπλα δὲ οὐδ' οὗτοι εἶχον.
 Οὗτοι μὲν νυν ταχθέντες ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ ἐστρατοπε-
 δεύοντο.

- 31 Οἱ δὲ ἀμφὶ Μαρδόνιον βάρβαροι, ὡς ἀπεκρήδυσαν
 Μασίστιον, παρήσαν, πυθόμενοι τοὺς Ἕλληνας εἶναι ἐν
 Πλαταιῇσι, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὸν Ἀσωπὸν τὸν ταύτη
 ρέοντα. ἀπικόμενοι δὲ, ἀντετάσσοντο ὥδε ὑπὸ Μαρδο-
 νίου. Κατὰ μὲν Λακεδαιμονίους ἔστησε Πέρσας· καὶ 5
 δὴ, πολλὸν γὰρ περιέασαν πλῆθει οἱ Πέρσαι, ἐπὶ τε
 τάξιν πλεῦνας ἐκεκοσμέατο, καὶ ἐπέϊχον τοὺς Τεγεή-

XXXI. In edit. Iungerm. Gal. et Gron. h. l. pro Cap.
 XXXI. per errorem repetitur numerus XXX. ac deinde pro
 Cap. XXXII. adponitur numerus XXXI. et sic porro. Qui
 error quum correctus sit a Wesselingio, eo factum est,
 ut inde ab hoc loco, per reliquum librum nonum, numerus
 Capitum sive Sectionum in edit. Wess. Schaeff. et Borh.
 et in nostra hac editione, unitate superet numerum quem
 praeferunt superiores editiones. Larcherus caput XXX.
 et XXXI. pro uno numerans, in sequentium capitum nu-
 mero cum ed. Gron. consentit.

quotquot supererant Thespiensium, ad mille octin-
 genti: sed illi quidem nonnisi leviter armati. Graeci
 igitur, ita ordinati, ad Asopum castra habuere.

(31.) *Barbari cum Mardonio*, postquam finem
 fecerunt parentandi Masistio, quum cognovissent
 Graecos *ad Plataeas* esse, ipsi quoque *ad Asopum*,
 qui illac fluit, se contulerunt. Quo ubi venere, Grae-
 cis in hunc modum oppositi sunt a Mardonio. Con-
 tra Lacedaemonios locavit *Persas*; qui quidem,
 quum illos multitudine longe superarent, non solum
 plures in ordines locati, sed Tegeatis etiam oppositi

τας. ἔταξε δὲ οὕτω· ὅ τι μὲν ἦν αὐτοῦ δυνατώτατον
 πᾶν ἀπολέσας, ἔστησε ἀντίον Λακεδαιμονίων· τὸ δὲ
 10 ἀσθενέστερον παρέταξε κατὰ τοὺς Τεγεάτας. ταῦτα δ'
 ἐποίησε, Φραζόντων τε καὶ διδασκόντων Θηβαίων. Περ-
 σέων δὲ ἐχομένους ἔταξε Μήδους· οὗτοι δὲ ἐπέσχον Κο-
 ρινθίους τε καὶ Ποτιδαιήτας, καὶ Ὀρχομενίους τε καὶ
 Σικυνώϊους. Μήδων δὲ ἐχομένους ἔταξε Βακτρίους· οὗ-
 15 τοι δὲ ἐπέσχον Ἐπιδαυρίους τε καὶ Τροιζηνίους, καὶ
 Λεπρεήτας τε καὶ Τυρινθίους, καὶ Μυκηναίους τε καὶ
 Φλιασίους. μετὰ δὲ Βακτρίους ἔστησε Ἰνδούς· οὗτοι δὲ
 ἐπέσχον Ἑρμιονέας τε καὶ Ἐρετρίεας, καὶ Στυρέας τε
 καὶ Χαλκιδέας. Ἰνδῶν δὲ ἐχομένους Σάκας ἔταξε· οἱ
 20 ἐπέσχον Ἀμπρακινήτας τε καὶ Ἀνακτορίους, καὶ Λευ-
 καδίους, καὶ Παλέας, καὶ Αἰγινήτας. Σακέων δὲ ἐχο-
 μένους ἔταξε ἀντία Ἀθηναίων τε καὶ Πλαταιέων καὶ

stabant. Ordinavit eos autem Mardonius ita, ut sele-
 ctos suorum validissimos quosque opponeret Lace-
 daemoniis, infirmiores vero contra Tegeatas locaret:
 idque fecit a Thebanis monitus. Persis proximos
Medos locavit; qui ex adverso Corinthios habebant
 et Polidaeatas et Orchomenios et Sicyonios. A la-
 tere Medorum *Bactrios* locavit, Epidauriis oppo-
 sitos et Troezeniis, item Lepreatis, Tyrinthiis, My-
 cenaeis et Phliasiis. Post Bactrios, *Indos* locavit,
 quibus ex adverso Hermionenses stabant et Eretrien-
 ses et Styrenses et Chalcidenses. Proxime Indis *Sacas*
 locavit, Ampraciatis oppositos et Anactoriis et Leu-
 cadiis et Palensibus et Aeginetis. Proximos Sacis, ex
 adverso Atheniensium et Plataeensium et Megaren-
 sium, *Bocotos* locavit et *Locros* et *Malienses* et

Μεγαρέων, Βοιωτὸς τε καὶ Λοκροῦς, καὶ Μηλίας τε καὶ Θεσσαλοῦς, καὶ Φωκέων τοὺς χιλίους. οὐ γὰρ ὦν ἅπαντες οἱ Φωκέες ἐμῆδισαν· ἀλλὰ τινες αὐτέων καὶ 25 τὰ Ἑλλήνων ἠὔξον, περὶ τὸν Παροησσὲν κατειλημένοι· καὶ ἐνθεῦτεν ὀρμεῖόμενοι, ἔφερόν τε καὶ ἦγον τήν τε Μαρδονίου στρατιήν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ὄντας Ἑλλήνων. ἔταξε δὲ καὶ Μακεδόνας τε καὶ τοὺς περὶ Θεσσα-
 32 λήν οἰκημένους κατὰ τοὺς Ἀθηναίους. Ταῦτα μὲν τῶν 30 ἐθνέων τὰ μέγιστα ὀνόμασται τῶν ὑπὸ Μαρδονίου ταχθέντων, τὰ περ ἐπιφανέστατά τε ἦν καὶ λόγου πλείστου. ἐῆσαν δὲ καὶ ἄλλων ἐθνέων ἄνδρες ἀναμεμιγμένοι, Φρυγῶν τε καὶ Θρηίκων, καὶ Μυσῶν τε καὶ Παιό- 5 νων, καὶ τῶν ἄλλων· ἐν δὲ, καὶ Αἰθιοπῶν τε, καὶ Αἰγυπτίων οἱ τε Ἐρμοτύβιες καὶ οἱ Καλασίριες καλεόμενοι, μαχαιροφόροι· οἵπερ εἰσὶ Αἰγυπτίων μούνοι μάχιμοι.

Thessalos et mille illos, quos memoravi, *Phocenses*. Nec enim omnes *Phocenses* a partibus *Medorum* stabant; sed eorum nonnulli etiam cum *Graecis* faciebant, circa *Parnassum* conglobati, indeque impetu facto exercitum *Mardonii*, et *Graecos* qui cum eo erant, vexabant praedamque ex illis agebant. Insuper vero etiam *Macedonas*, et *populos Thessaliae* finitimos, *Atheniensibus* *Mardonius* opposuit. (32.) Quos adhuc nominavi *populos* a *Mardonio* in acie locatos, hi numerosiores sunt maiorisque momenti. *Mixti* his autem fuere ex aliis populis viri, *Phryges*, *Thracæ*, *Mysi*, *Paeones*, aliique. Adfuere etiam ex *Aethiopibus* selecti, et *Aegyptiorum* *Hermotybies* et *Calasyries* (qui vocantur) gladiis armati; qui soli sunt *Aegyptiorum* milites. Hos autem *Mardo-*

τούτους δὲ ἔτι ἑὼν ἐν Φαλήρῳ, ἀπὸ τῶν νηῶν ἀπεβί-
 10 βάσατο, ἐόντας ἐπιβάτας· οὐ γὰρ ἐτάχθησαν ἐς τὸν
 πεζὸν τὸν ἅμα Ξέρξῃ ἀπικόμενον ἐς Ἀθήνας Αἰγύπτιοι.
 Τῶν μὲν δὴ βαρβάρων ἔσαν τριήκοντα μυριάδες, ὡς
 καὶ πρότερον δεδήλωται· τῶν δὲ Ἑλλήνων τῶν Μαρδο-
 νίου συμμαχῶν οἶδε μὲν οὐδεὶς ἀριθμὸν· οὐ γὰρ ᾧν ἡριθ-
 15 μήθησαν· ὡς δὲ ἐπεικᾶσαι, ἐς πέντε μυριάδας συλ-
 λεγῆναι εἰκάζω. Οὗτοι οἱ παραταχθέντες πεζοὶ ἔσαν·
 ἡ δὲ ἵππος χωρὶς ἐτέτακτο.

Ὡς δὲ ἄρα πάντες οἱ ἐτετάχατο κατὰ τε ἔθνεα καὶ 33
 κατὰ τέλεια, ἐνθαῦτα τῇ δευτέρῃ ἡμέρῃ ἐθύοντο καὶ ἀμ-
 φότεροι. Ἑλλῆσι μὲν Τισαμενὸς Ἀντιόχου ἦν ὁ θυό-
 μενος· οὗτος γὰρ δὴ εἶπετο τῷ στρατεύματι τούτῳ μάν-
 5 τις· τὸν, ἐόντα Ἡλείῳ καὶ γένεος τοῦ Ἰαμιδέων Κλυ-

nus, quum adhuc Phaleri esset, e navibus adscive-
 rat quarum propugnatores erant: nec enim Aegyptii
 in peditatu fuerant, qui cum Xerxe Athenas venit.
 Iam Barbarorum quidem numerus qui cum Mardo-
 nio erant, ut iam supra dixi, trecenta millia fuere:
 Graecorum vero numerum, qui ei socii aderant,
 nemo novit, nec enim initus illorum numerus est;
 sed, si coniectura licet uti, ad quinquaginta millia
 coacta fuisse coniiicio. Hic igitur peditatus fuit, eo
 quo dixi modo in acie locatus: equitatus autem
 seorsim instructus stabat.

(33.) Cunctis ita per populos et per manipulos
 dispositis, dein postridie utrique sacra fecerunt.
 Graecis *Tisamenus*, Antiochi filius, sacrificator erat:
 hic enim exercitum hunc ut vates sequebatur. Eleus
 is fuit, Clytiades [*id est*, ex Clytii familia] de

τιάδην, Λακεδαιμόνιοι ἐποίησαντο λεωσφέτερον. Τισα-
 μενῷ γὰρ μαντευομένῳ ἐν Δελφοῖσι περὶ γόνου, ἀνείλε
 ἡ Πυθίη, ἀγῶνας τοὺς μεγίστους ἀναιρήσεσθαι πέντε.
 ὁ μὲν δὲ ἁμαρτῶν τοῦ χρηστηρίου, προσεῖχε γυμνα-
 σίοισι, ὡς ἀναιρησόμενος γυμνικούς ἀγῶνας. ἀσπείων 10
 δὲ πεντάεθλον, παρὰ ἐν πάλαισμα ἔδραμε νικᾶν Ὀλυμ-
 πιάδα, Ἰερωνύμῳ τῷ Ἀνδρίῳ ἐλθὼν ἐς ἔριν. Λακεδαί-
 μόνιοι δὲ, μαθόντες οὐκ ἐς γυμνικούς, ἀλλ' ἐς ἀρήτους
 ἀγῶνας φέρον τὸ Τισαμενοῦ μαντήιον, μισθῷ ἐπειρῶν-
 το πείσαντες Τισαμενὸν ποιέεσθαι ἅμα Ἡρακλειδέων 15
 τοῖσι βασιλεῦσι ἡγεμόνα τῶν πολέμων. ὁ δὲ, ὀρέων περὶ
 πολλοῦ ποιευμένους Σπαρτιήτας Φίλον αὐτὸν προσθέ-
 σθαι, μαθὼν τοῦτο, ἀνετίμα, σημαίνων σφι, ὡς „ἦν
 μιν πολίτην σφέτερον ποιήσωνται, τῶν πάντων μεταδι-

gente Iamidarum: quem Lacedaemonii civem adop-
 taverant. Scilicet quum Delphicum oraculum *Tisa-*
menus de prole consulisset, responderat ei Pythia,
quinque maximis certaminibus victoriam illum re-
portaturum. Itaque gymnics certaminibus dedit ope-
 ram, tamquam in his victoriam reportaturus: et quin-
 quertium exercens, Olympiae certamine inito cum
 Hieronymo, genere Andrio, in eo erat ut victoria po-
 tiretur, sed uno luctae certamine victus est. Tunc Lacedaemonii, intelligentes ad bellica certamina, non ad gymnica, spectare responsum Tisameno editum, conati sunt Tisamenum proposita mercede sibi conciliare, eique persuadere ut unā cum regibus de Heraclidarum genere dux ipsis esset bellorum. At ille, ubi vidit multum interesse Lacedaemoniorum, amicum se illis et socium adiungi, auxit pretium, dixitque, *si se in civium numerum vellent cooptare; omniumque*

20 δόντες, ποιήσῃ ταῦτα, ἐπ' ἄλλω μισθῷ ὃ οὐ.“ Σπαρ-
 τῆται δέ, πρῶτα μὲν, ἀκούσαντες, δεινὰ ἐποιεῦντο καὶ
 μετίσαν τῆς χρησιμοσύνης τὸ παράπαν. τέλος δέ, δει-
 ματος μεγάλου ἐπικρεμαμένου τοῦ Περσικοῦ τούτου
 στρατεύματος, καταΐνον μετιόντες. ὁ δέ, γνούς τετραμ-
 25 μένους σφέας, οὐδ' οὕτω ἔφη ἔτι ἀρκέσθαι τούτοις
 μόνουσι, ἀλλὰ δεῖν ἔτι καὶ τὸν ἀδελφεὸν ἑαυτοῦ Ἥγιον
 γίνεσθαι Σπαρτιάτην ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι λόγοις τοῖσι καὶ
 αὐτὸς γίνεται. Ταῦτα δὲ λέγων οὗτος ἐμμέετο Με- 34
 λάμποδα, ὡς εἰκάσαι Βασιλήϊν τε καὶ Πολυτήϊν,
 αἰτιόμενος. καὶ γὰρ δὴ καὶ Μελάμπους, τῶν ἐν Ἀρ-
 γεῖ γυναικῶν μανισίων, ὡς μιν οἱ Ἀργεῖοι ἐμισθοῦντο
 5 ἐκ Πύλου παῦσαι τὰς σφετέρας γυναῖκας τῆς νούσου,
 μισθὸν προτείναντο τῆς βασιλείης τὸ ἥμισυ. οὐκ ἀνα-

*iurium participem reddere, tunc se id facturum,
 alio autem pretio minime. Quo audito, primum
 indignati Spartani, missam fecerunt illius artem di-
 vinandi. Ad extremum vero, quum ingens eis me-
 tus impenderet a Persico hoc exercitu, consentientes
 in conditionem, arcessiverunt virum. At ille, ubi
 mutatam vidit eorum sententiam, ne sic quidem,
 ait, sufficere sibi hoc unum, sed oportere etiam
 fratrem suum Hagian eadem conditione, qua ipse,
 fieri Spartanum. (34.) Haec ille dicens, postula-
 tis suis imitatus est Melampodem, si regiam digni-
 tatem cum iure civitatis licet conferre. Melampus
 enim, quum Argis mulieres furore essent corre-
 ptae, et Argivi illum proposita mercede Pylo vellent
 arcessere, ut morbo liberaret mulieres, mercedem
 postulaverat dimidium regni. Qua repudiata condi-*

σχομένων δὲ τῶν Ἀργείων, ἀλλ' ἀπίοντων, ὡς ἐμαί-
νοντο πολλῶ πλεῦνες τῶν γυναικῶν, οὕτω δὴ ὑποστάν-
τες τὰ ὁ Μελάμπους προτείνεται, ἥσαν ὁῶσοντές οἱ ταῦ-
τα. ὁ δὲ ἐμβαῦτα δὴ ἐπορεύεται, ὁρέων αὐτοὺς τετραμ- 10
μένους, Φᾶς, „ἢν μὴ καὶ τῷ ἀδελφεῷ Βίαντι μετα-
δῶσι τὸ τρίτημόριον τῆς βασιλείης, οὐ ποιήσῃν τὰ βού-
λονται.“ οἱ δὲ Ἀργεῖοι, ἀπειληθέντες ἐς στενὸν, κα-
35 ταινέουσι καὶ ταῦτα. Ὡς δὲ καὶ Σπαρτιῆται, ἐδέον-
το γὰρ δεινῶς τοῦ Τισαμενοῦ, πάντως συνεχώρεόν οἱ.
συγχωρησάντων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Σπαρτιητέων, οὕτω
δὴ πέντε σφι μαντευόμενος ἀγῶνας τοὺς μεγίστους Τι-
σαμενὸς ὁ Ἥλειος, γενόμενος Σπαρτιήτης, συγκατα- 5
φέρει. μούνοι δὲ δὴ πάντων ἀνθρώπων ἐγένοντο οὗτοι Σπαρ-

XXXV. 2. πάντως. πάντων *supplicatus sum opportuisse.*

tione postquam digressi sunt Argivi, quum multo etiam plures mulieres in insaniam incidissent, ita demum in conditionem a Melampode propositam consentientes, adierunt eum, id quod ille postulaverat daturi. At tunc ille, mutatam videns horum sententiam, auctâ cupiditate, ait, *nisi fratri ipsius Bianti tertiam regni partem traderent, non esse se illis morem gesturum.* Et Argivi, in angustias adducti, in hanc etiam conditionem consenserunt. (35.) Pari modo etiam *Spartani*, quum *Tisamenum* sibi adiungere vehementer cuperent, omnibus eius postulatis concesserunt. Quac postquam ei Spartani indulserunt, ad quinque maximas reportandas victorias Tisamenus Eleus, nunc Spartanus factus, operam suam illis arte suâ divinandi contulit. Sunt autem isti duo ex omnibus hominibus soli, quos Spar-

709, 45.

τιήτησι πολήτακ οί δέ πέντε άγώνες, ούδε έγένοντο·
 είς μέν και πρώτος, ούτος ό έν Πλαταιήσι· έπί δέ, ό
 έν Τεγέη πρός Τεγεήτας τε και Άργείους γενόμενος
 10 μετά δέ, ό έν Διπαεῦσι πρός Άρκάδας πάντας, πλήν
 Μαντινέων· έπί δέ, ό Μεσσηνίων ό πρός Ίσθμῶ· ὕστα-
 τος δέ, ό έν Τανάγρῃ πρός Άθηναίους τε και Άργείους
 γενόμενος. ούτος δέ ὕστατος κατεργάσθη τῶν πέντε
 άγώνων. Ούτος δὴ τότε τοῖσι Έλλησι ό Τισαμενός, 36
 άγόντων τῶν Σπαρτιητέων, έμαντεύετο έν τῇ Πλα-
 ταιίδι. τοῖσι μέν νυν Έλλησι καλά έγίνετο τὰ ίρά,
 άμυνομένοισι· διαβάσι δέ τόν Άσωπόν και μάχης άρ-
 5 χουσι, οὔ.

Μαρδονίῳ δέ, προθυμομένῳ μάχης άρχειν, οὔκ έπι- 37

XXXV. 11. Ίσθμῶ. Ίθῶμη corrīgunt viri docti, et sic ed.
 Borh.

tani in civium numerum cooptarunt. Quinque vero certamina, in quibus ope Tisameni victoriam Spartani reportarunt, haec sunt: primum hoc, ad Plataeas; deinde illud ad Tegeam, contra Tegeatas et Argivos; tertium, in Dipaeensibus adversus universos Arcadas, exceptis Mantinensibus; quartum, adversus Messenios ad Isthmum; [*sive rectius*, ad Ithomam;] quintum, ad Tanagram contra Athenienses et Argivos: hoc postremum peractum est certamen ex illis quinque. (36.) Hic igitur tunc Tisamenus, Spartanus comitatus, interpretes sacrorum ad Plataeas fuit Graecis. Et felicem rei exitum Graecis portendebant sacra, si sese defenderent; parum prosperum autem, si Asopum transirent, et pugnae facerent initium.

(37.) *Mardonius* vero, quum cuperet initium

τῆδεα ἐγίνετο τὰ ἱερά· ἀμυνομένῳ δὲ καὶ τούτῳ καλὰ
καὶ γὰρ οὗτος Ἑλληνικοῖσι ἱεροῖσι ἐχρέετο, μάντιν ἔχων
Ἡγησίστρατον, ἄνδρα Ἡλεῖόν τε καὶ τῶν Τελλιαδέων
ἐόντα λογιμώτατον. τὸν δὴ πρότερον τούτων Σπαρτιῇ- 5
ται λαβόντες, ἔδσαν ἐπὶ θανάτῳ, ὡς πεπονθότες πολ-
λά τε καὶ ἀνάσσια ὑπ' αὐτοῦ. ὁ δὲ, ἐν τούτῳ τῷ κα-
κῷ ἐχόμενος, ὥστε τρέχων περὶ τῆς ψυχῆς, πρό τε
τοῦ θανάτου πεισόμενος πολλά τε καὶ λυγρὰ, ἔργον
ἐργάσατο μέζον λόγου. ὡς γὰρ δὴ ἐδέδετο ἐν ξύλῳ σι- 10
δροδίτῳ, ἐσνευχθέντος κως σιδηρίου ἐκράτησε· αὐτίκα
δὲ ἐμηχανᾶτο ἀνδρείοτατον ἔργον πάντων τῶν ἡμεῖς
ἴδμεν. σταθμησάμενος γὰρ ὅκως ἐξελεύσεται οἱ τὸ λοι-
πὸν τοῦ ποδός, ἀπέταμε τὸν ταρσὸν ἑαυτοῦ. ταῦτα δὲ
ποιήσας, ὥστε φυλασσόμενος ὑπὸ φυλάκων, διορύξας 15

facere pugnandi, non opportuna habuit sacra; sed
huic quoque, si sese defenderet, fausta omnia por-
tendebantur. Usus est enim etiam ille Graecanicis
sacris; eratque illi *vates Hegesistratus*, civis Eleus,
et Telliadarum nobilissimus. Eundem virum antea
Spartani, a se captum, in vincula coniecerant, et
supplicio destinaverant, quippe multa indigna ab
eo perpassi. Ille vero, hac calamitate circumventus,
utpote cui non modo capitis imminere poena, sed
ante mortem etiam multa tristitia patienda, facinus
commisit dictu incredibile. Quum enim ligno illiga-
tus esset ferro revincto, illatum forte ferreum instru-
mentum nactus, continuo facinus molitus est om-
nium quae novimus fortissimum. Postquam enim
perpendit quo pacto reliquum pedem e compede
educeret, anteriorem pedis partem sibi praecidit. Quo

τὸν τοῖχον, ἀπέδρη ἐς Τεγέην, τὰς μὲν νύκτας πορευόμενος, τὰς δὲ ἡμέρας καταδύνων ἐς ὕλην καὶ αὐλιζόμενος· οὕτω ὥστε, Λακεδαιμονίαν πανδημαὶ διζημένων, τρίτῃ εὐφρόνῃ γενέσθαι ἐν Τεγέῃ· τοὺς δὲ ἐν θάματι μεγάλῳ ἐνέχεσθαι τῆς τε τόλμης, ὁρέοντας τὸ ἡμίτομον τοῦ ποδὸς κείμενον, καί κείνον οὐ δυναμένους εὐρεῖν. Τότε μὲν οὕτω διαφυγὼν Λακεδαιμονίους, καταφεύγει ἐς Τεγέην, εὐῶσαν οὐκ ἀρθμίνην Λακεδαιμονίοισι τοῦτον τὸν χρόνον. ὕγιᾰς δὲ γενόμενος, καὶ προσποιησάμενος ξύλινον πόδα, κατεστήκει ἐκ τῆς ἰθείης Λακεδαιμονίοισι πολέμιος. οὐ μέντοι ἔς γε τέλος οἱ συνήνεικε τὸ ἔχθος τὸ ἐς Λακεδαιμονίους συγκεχυρημένον· ἤλω γὰρ μαντευόμενος ἐν Ζακύνθῳ ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἀπέθανε. Ὁ μὲν νυν θάνατος ὁ Ἡγησιστράτου,

facto, quum custodiretur a custodibus, perfosso pariete Tegeam profugit, noctu iter faciens, interdiu vero inter fruticeta latens et in statione manens: atque ita, Lacedaemoniis ubique eum quaerentibus, tertia nocte Tegeae fuit: et audaciâ hominis obstupefacti erant Lacedaemonii, quum abscissum dimidiatum pedem viderent humi iacentem, hominem autem non possent reperire. Postquam igitur hoc modo tunc Lacedaemonios evasit, Tegeam profugit, quae per id tempus non pacata erat Lacedaemoniis. Dein persanato vulnere, ligneum sibi pedem adscivit; et ab illo tempore ex professo hostis fuit Lacedaemoniorum. Nec tamen usque ad finem ei profuit odium in Lacedaemonios conceptum: captus est enim ab illis quum vaticinaretur in Zacyntho, et interfectus. Sed hic interitus *Hegesistrati* post pugnam

ὕστερον ἐγένετο τῶν Πλαταικῶν· τότε δ' ἐπὶ τῷ Ἄσω 30
 πῶ Μαρδονίῳ μεμισθωμένος οὐκ ὀλίγου, ἐβύετό τε, καὶ
 προεθυμέετο κατὰ τε τὸ ἔχθος τὸ Λακεδαιμονίων, καὶ
 κατὰ τὸ κέρδος.

- 38 Ὡς δὲ οὐκ ἐκαλλέρεε ὥστε μάχεσθαι, οὔτε αὐ-
 τοῖσι Πέρσῃσι, οὔτε τοῖσι μετ' ἐκείνων ἐοῦσι Ἑλλήνων
 (εἶχον γὰρ καὶ οὗτοι ἐπ' ἐαυτῶν μάντιν Ἴππόμαχον,
 Λευκάδιον ἄνδρα) ἐπιρρέοντων δὲ τῶν Ἑλλήνων, καὶ
 γινομένων πλεύων, Τιμηγενίδης ὁ Ἑρπυς, ἀνὴρ Θη- 5
 βαῖος, συνεβούλευσε Μαρδονίῳ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Κι-
 θαιρῶνος φυλάσσειν λέγων ὡς ἐπιρρέουσι οἱ Ἕλληνες
 αἰεὶ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην, καὶ ὡς ἀπολάμψοιτο συγχούς.
 39 Ἡμέραι δὲ σφὶ ἀντικατημένοισι ἤδη ἐγεγόνεσαν ὀκτὰ,
 ὅτε ταῦτα ἐκείνος συνεβούλευε Μαρδονίῳ. ὁ δὲ, μαθὼν

accidit Plataensem: tunc vero ad Asopum fluvium,
 haud exiguo pretio a Mardonio conductus, sacra fa-
 cicbat, libenter suscepto eo munere, tam ob odium
 Lacedaemoniorum, quam quaestus cupidine.

- (38.) Quum igitur et ipsi Persae, et qui cum eis
 erant Graeci, (nam et hi seorsim suum aruspiciem
 habebant, Hippomachum Leucadium) victimarum
 iudicio prohiberentur committere praelium, conti-
 nenter autem novae sociorum copiae in castra conflue-
 rent Graecorum, numerusque illorum in dies auge-
 retur; tum vero *Timagenides* Herpyis filius, The-
 banus, *Mardonio* suasit, ut exitum faucium Cithac-
 ronis occuparet; dicens, *continenter Graecos quoti-
 die adfluere, quorum ingentem numerum ibi esset
 intercepturus.* (39.) Iam octo diebus castra castris
 opposita habuerant, quum ille hoc consilium Mar-

711, 100.

τὴν παραίνεσιν εὖ ἔχουσιν, ὡς εὐφρόνη ἐγένετο, πέμ-
πει τὴν ἵππον εἰς τὰς ἐκβολὰς τὰς Κιθαιρωνίδας, αἱ
5 ἐπὶ Πλαταιέων φέρουσι· τὰς Βοιωτοὶ μὲν Τρεῖς Κεφα-
λὰς καλέουσι, Ἀθηναῖοι δὲ Δρυὸς Κεφαλὰς. πεμφθέν-
τες δὲ οἱ ἵππεται, οὐ μάτην αἰπύκοντο. ἐσβάλλοντα
γὰρ εἰς τὸ πεδίον λαμβάνουσι ὑποζύγια τε πεντακόσια,
σιτία ἄγοντα ἀπὸ Πελοποννήσου εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ
10 ἀνθρώπους, οἱ εἶποντο τοῖσι ζεύγεσι. ἐλόντες δὲ ταύτην
τὴν ἄγρην οἱ Πέρσαι, ἀφειδέως ἐφόνεον, οὐ φειδόμε-
νοι οὔτε ὑποζυγίου οὐδενός, οὔτε ἀνθρώπου. ὡς δὲ ἄσπῃ
εἶχον κτείνοντες, τὰ λοιπὰ αὐτέων ἤλαυνον περιβαλλό-
μενοι παρά τε Μαρδόνιον καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον. Με- 40
τὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον ἑτέρας δύο ἡμέρας διέτριψαν, οὐ-
δέτεροι βουλόμενοι μάχης ἄρξαι. μέχρι μὲν γὰρ τοῦ
Ἀσωποῦ ἐπήϊσαν οἱ βάρβαροι, πειρώμενοι τῶν Ἑλλή-

donio dedit. Et intelligens Persa bonum esse consi-
lium, noctu equitatum ad *faucium Cithaeronis exi-
tum*, versus Plataeas ferentem, misit; quem locum
Boeoti *Tria capita* vocant, Athenienses vero *Quer-
cus capita*. Nec frustra venerunt equites, eo loci
missi: ceperunt enim ingredientia planitiem iumenta
quingenta, quae ex Peloponneso cibaria in castra
vehebant, cum hominibus iumenta sequentibus. Qua
praeda capta Persae immanem caedem ediderunt,
nec iumentis parcentes nec hominibus: donec caede
satiati, reliqua circumventa ad *Mardonium* in castra
abegerunt. (40.) Post hoc factum, biduum adhuc
morati sunt utrique, quum neutri vellent initium
facere pugnae. Et Barbari quidem usque ad *Asopum*
progrediebantur, lacescentes Graecos: sed neutri flu-

νων, δάβαινον δὲ οὐδέτεροι. ἡ μάντοι ἵππος ἡ Μαρδονίου 5
 αἰεὶ προσέκειτό τε καὶ ἐλύπτε τοὺς Ἕλληνας. οἱ γὰρ
 Θηβαῖοι, ἄτε μηδίζοντες μεγάλας, προθύμως ἔφερον
 τὸν πόλεμον, καὶ αἰεὶ κατηγύοντο μέχρι μάχης· τὸ δὲ
 ἀπὸ τούτου παραδεκόμενοι Πέρσαι τε καὶ Μῆδοι, μά-
 λα ἔσκον οἱ ἀπεδείκνυντο ἀρετάς. 10

- 41 Μέχρι μὲν νυν τῶν δέκα ἡμερῶν οὐδὲν ἐπὶ πλεῦν
 ἐγένετο τούτων. ὡς δὲ ἐνδεκάτῃ ἐγεγόνε ἡμέρῃ ἀντι-
 κατημένιοις ἐν Πλαταιῇσι, οἱ τε δὴ Ἕλληνες πολλῶν
 πλεῦνες ἐγεγόνεσαν, καὶ Μαρδόνιος περιημέκτε τῇ
 ἔδρῃ, ἐνθαῦτα ἐς λόγους ἦλθον Μαρδόνιος τε ὁ Γω- 5
 βρούεω καὶ Ἀρτάβαζος ὁ Φαρνάκειος, ὃς ἐν ὀλίγοις
 Περσέων ἦν ἀνὴρ δόκιμος παρὰ Ξέρξῃ. Βουλευομένων
 δὲ αὖτε ἴσαν αἱ γνώμαι· ἡ μὲν Ἀρταβάζου, ὡς „χρεὸν

vium traiciebant. Attamen equitatus Mardonii con-
 tinuo instabat Graecis, eosque infestabat. Thebani
 enim, magnopere Medis faventes, studiose gerebant
 bellum, et continuo illis usque ad pugnae discrimen
 praeibant; deinde vero in eorum locum succedentes
 Persae et Medi, haud spernenda virtutis specimina
 edebant.

(41.) Usque ad decimum igitur diem nihil his
 amplius gestum est. Ut vero undecimus adfuit dies
 quo *castra castris ad Plataeas opposita* habuere,
 numerusque Graecorum multum erat auctus, et mo-
 ram aegerrime ferebat Mardonius; tunc in collo-
 quium convenere Mardonius Gobryae filius, et Ar-
 tabazus Pharnacis, vir in paucis Persarum Xerxi
 probatus. Ibi consultantium duae hae erant senten-
 tiae. Altera *Artabazi*, censentis *quam primum mo-*

711, 29.

εἷη ἀναζευζάντας τὴν ταχίστην πάντα τὸν στρατὸν,
 10 ἵναι ἐς τὸ τεῖχος τὸ Θηβαίων, ἔνθα σῖτόν τε σφι ἐστὶ
 κηνῖχθαι πολλόν, καὶ χόρτον τοῖσι ὑποζυγίοισι· κατ'
 ἥσυχήν τε ἰζομένους διαπρήσσεσθαι, ποιῦντας τὰδε·
 ἔχειν γὰρ χρυσὸν πολλὸν μὲν ἐπίσημον, πολλὸν δὲ καὶ
 ἄσημον, πολλὸν δὲ καὶ ἄργυρόν τε καὶ ἐκπώματα·
 15 τούτων Φειδομένους μηδενὸς, διαπέμπειν ἐς τοὺς Ἑλ-
 ληνας, Ἑλλήνων δὲ μάλιστα ἐς τοὺς προσιτιῶτας ἐν
 τῇσι πόλεσι· καὶ ταχέως σφέας παραδώσειν τὴν ἑλευ-
 θερίην, μηδὲ ἀνακινδυνεύειν συμβάλλοντας.“ Τούτου
 μὲν νυν ἡ αὐτὴ ἐγένετο καὶ Θηβαίων γνώμη, ὡς προσι-
 20 δότος πλεῦν τι καὶ τούτου. Μαρδονίου δὲ, ἰσχυροτέρῃ τε
 καὶ ἀγνωμονεστέρῃ, καὶ οὐδαμῶς συγγινωσκομένη. „Δο-
 κέειν τε γὰρ πολλῷ κρέσσονα εἶναι τὴν σφετέρην στρα-
 τιὴν τῆς Ἑλληνικῆς, συμβάλλειν τε τὴν ταχίστην, μηδὲ

*venda esse castra, et ad murum Thebanorum eun-
 dum, ubi et frumentum multum convectum habe-
 rent, et pabulum iumentis. Ibi tranquille sedentes
 conficere bellum posse, hac inita ratione: mul-
 tum se habere aurum, quum signatum, tum fa-
 ctum, multumque argentum et pocula; his ne par-
 cerent, sed ad Graecos haec dimitterent, et prae-
 sertim ad Graecarum civitatum praesides; ita hos
 haud cunctanter prodituros libertatem, neque ite-
 rum discrimen pugnae adituros. Huius igitur ea-
 dem fuit sententia atque Thebanorum: melius enim
 hic quoque, [quam Mardonius] qui futurum esset,
 prospexerat. At Mardonii fortior erat et pertinacior
 sententia, nec ullo modo cedens. Existimare enim
 se, aiebat, suum exercitum Graecanico longe prae-*

περιορᾶν συλλεγομένους ἔτι πλεῦνας τῶν συλλελεγμένων·
 τὰ τε σφάγια τὰ Ἡγησιστράτου εἶναι χαίρειν, μηδὲ 25
 βιάζεσθαι, ἀλλὰ νόμῳ τῷ Περσέων χρεωμένους συμ-
 42 βάλλειν. “Τούτου δὲ οὕτω δικαιεῦντος, ἀντέλεγε οὐδεὶς,
 ὥστε ἐκράτει τῇ γνώμῃ· τὸ γὰρ κράτος εἶχε τῆς στρα-
 τηῆς οὗτος ἐκ βασιλῆος, ἀλλ’ οὐκ Ἀρτάβαζος. Μετα-
 πεμφάμενος ὦν τοὺς ταξίαρχους τῶν τελέων, καὶ τῶν
 μετ’ ἐαυτοῦ ἑόντων Ἑλλήνων τοὺς στρατηγούς, εἰρώτα 5
 εἴ τι εἰδεῖεν λόγιον περὶ Περσέων, ὥς διαφθερέονται ἐν
 τῇ Ἑλλάδι. σιγῶντων δὲ τῶν ἐπικλήτων, τῶν μὲν οὐκ
 εἰδόντων τοὺς χρησμούς, τῶν δὲ, εἰδόντων μὲν, ἐν ἀδείῃ
 δὲ οὐ ποικευμένων τὸ λέγειν, αὐτὸς Μαρδόνιος ἔλεγε·
 „Ἐπεὶ τοίνυν ὑμῖν ἢ ἴστε οὐδὲν, ἢ οὐ τολμάτε λέγειν, 10

stare: itaque quamprimum praelio esse decernendum, nec committendum ut plures etiam conveniant quam iam nunc convenissent: missa autem facienda Hegesistrati sacra, nec instituta violanda Persarum; sed patrium institutum sequendo arma ferenda in hostem. (42.) Haec quum facienda Mardonius censuisset, nemo contra dixit; et vixit illius sententia. Illi enim summa imperii a Xerxe commissa erat, non Artabazo. Tum convocatis ordinum ductoribus, atque etiam Graecorum sociorum ducibus, quaesivit an oraculum aliquod cognitum haberent de Persis, tamquam in Graecia perituris. Tacentibus autem cunctis qui advocati erant, quippe aliis ignorantibus oracula, aliis cognita quidem habentibus, sed non tutum sibi iudicantibus ea proferre; ipse Mardonius ait: Quoniam vos igitur aut nihil nostis, aut non audetis dicere; dicam ego, bene

712, 59.

„ἀλλ' ἐγὼ ἐρέω, ὡς εὖ ἐπιστάμενος. ἔστι λόγιον ὡς
 „χρεὲν ἔστι Πέρσας ἀπικομένους ἐς τὴν Ἑλλάδα,
 „διαρπάσαι τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, μετὰ δὲ τὴν διαρ-
 „παγὴν ἀπολέσθαι πάντας. ἡμεῖς τάνυν, αὐτὸ τοῦτο
 15 „ἐπιστάμενοι, οὔτε ἴμεν ἐπὶ τὸ ἱερὸν τοῦτο, οὔτε ἐπιχει-
 „ρήσομεν διαρπάζειν ταύτης τε εἵνεκα τῆς αἰτίας οὐκ
 „ἀπολεόμεθα. ὥστε ὑμέων ὅσοι τυγχάνουσι εὐνοοὶ ἐόν-
 „τες Πέρσησι, ἠδέσθε τοῦδε εἵνεκα, ὡς περισσομένους
 „ἡμέας Ἑλλήνων.“ Ταῦτά σφι εἶπας, δεύτερα ἐσή-
 20 μαινε παραρτέεσθαι τε πάντα καὶ εὐκρινέα ποιεέσθαι,
 ὡς ἅμα ἡμέρῃ τῇ ἐπιούσῃ συμβολῆς ἐσομένης. Τοῦ- 43
 τον δ' ἐγῶγε τὸν χρησμὸν τὸν Μαρδόνιος εἶπε ἐς Πέρ-
 σας ἔχειν, ἐς Ἰλλυριοὺς τε καὶ τὸν Ἑγχέλεων στρατὸν
 οἶδα πεποιημένον, ἀλλ' οὐκ ἐς Πέρσας. Ἀλλὰ τὰ μὲν
 5 Βακιδί ἐς ταύτην τὴν μάχην πεποιημένα·

gnarus. Est oraculum, dicens in fatis esse ut Persae, postquam in Graeciam venerint, templum spolient Delphicum, eoque facto pereant omnes. Itaque nos, quoniam hoc ipsum novimus, non adibimus id templum, nec spoliare adgrediemur: neque hanc ob culpam peribimus. Proinde quotquot vestrum bene cupitis Persis, gaudeant hoc nomine, confidantque nos superaturos Graecos. His dictis, continuo imperavit ut omnia pararent recteque disponerent, quippe postridie prima luce praelio futuro. (43.) Iam istud quidem oraculum, quod in Persas valere Mardonius dixit, novi equidem in Illyrios editum esse et in Echelensium exercitum, non in Persas. Sed Bacidis quod exstat effatum hanc pugnam spectans, huiusmodi:

Τὴν δ' ἐπὶ Θερμώδοντι καὶ Ἀσωπῷ λεχεπαίῃ
Ἑλλήνων σύνοδον, καὶ βαρβαρόφωνον ἰῷγην
τῇ πολλοὶ πιστεύονται ὑπὲρ Λάχεσιν τε μόρον τε
τοξοφόρων Μήδων, ὅταν αἵσιμον ἡμᾶρ ἐπέλθῃ.

ταῦτα μὲν, καὶ παραπλήσια τούτοις ἄλλα Μουσαίῳ, 10
ἔχοντα οἶδα ἐς Πέρσας. ὁ δὲ Θερμώδων ποταμὸς ῥέει
μεταξὺ Τανάγρης τε καὶ Γλίσαντος.

44 Μετὰ δὲ τὴν ἐπειρώτησιν τῶν χρησμῶν καὶ παραινε-
σιν τὴν ἐκ Μαρδονίου, νύξ τε ἐγένετο, καὶ ἐς Φυλακὰς
ἐτάσσοντο. Ὡς δὲ πρὸς τῆς νυκτὸς προελήλατο, καὶ
ἡσυχίῃ ἐδόκει εἶναι ἀνὰ τὰ στρατόπεδα, καὶ μάλιστα
οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐν ὕπνῳ, τηλικαῦτα προσελάσας ἵππων 5
πρὸς τὰς Φυλακὰς τὰς Ἀθηναίων Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύν-
τιω, στρατηγός τε εἶναι καὶ βασιλεὺς Μακεδόνων, ἐδί-

*Gramineis ripis Asopi ac Thermodontis
barbaricae Graiis acies clamore coibunt.*

*Hic multi occumbent defuncti munere vitae,
quando sagittiferis aderit lux ultima Medis.*

hoc igitur, et alia his similia *Musaei*, equidem
novi in Persas valentia. *Thermodon* autem fluvius
inter Tanagram fluit et Glisantem.

(44.) Postquam ita Mardonius de oraculis interro-
gavit duces, eosque cohortatus est, ingruit nox, et ex-
cubiae sunt dispositae. Quum autem iam multum nox
processisset, viderenturque omnia tranquilla esse in
castris, maximeque homines somno sepulti; tunc
Alexander Amyntae filius, dux et rex Macedonum,
equo ad Graecorum custodias advectus, se cum illo-
rum ducibus velle colloqui dixit. Et custodum qui-

ζητο τοῖσι στρατηγούσι ἐς λόγους ἐλθεῖν. τῶν δὲ φυλά-
 καν οἱ μὲν πλεῦνες παρέμενον, οἱ δ' ἔθεν ἐπὶ τοὺς στρα-
 10 τηγούς· ἐλθόντες δὲ ἔλεγον, ὡς „ἄνθρωπος ἤκοι ἐπ' ἱπ-
 που ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Μήδων, ὃς ἄλλο μὲν οὐδὲν
 παραγυμνοῖ ἔπος, στρατηγούς δὲ ὀνομάζων, ἐθέλειν
 Φησὶ ἐς λόγους ἐλθεῖν.“ Οἱ δὲ ἐπεὶ ταῦτα ἤκουσαν, 45
 αὐτίκα ἔποντο ἐς τὰς φυλακάς. ἀπικομένοισι δὲ ἔλεγε
 Ἀλέξανδρος τάδε· „Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, παραβήκην ὑμῖν
 „τὰ ἔπια τάδε τίθεμαι, ἀπόρρητα ποιούμενος πρὸς μη-
 5 „δένα λέγειν ὑμέας ἄλλον ἢ Πausanίην, μή με καὶ
 „διαφθείρητε. οὐ γὰρ ἂν ἔλεγον, εἰ μὴ μεγάλως ἐκη-
 „δόμην συναπάσης τῆς Ἑλλάδος. αὐτός τε γὰρ Ἑλ-
 „λην γένος εἰμὶ τῶρχαῖον, καὶ ἀντ' ἐλευθέρης δεδουλω-
 „μένην οὐκ ἂν ἐθέλοιμι ὁρᾶν τὴν Ἑλλάδα. Λέγω δὲ
 10 „ᾧ, ὅτι Μαρδονίῳ τε καὶ τῇ στρατιῇ τὰ σφάγια οὐ

dem maior pars in statione mansit, nonnulli vero ad
 duces cucurrerunt, nunciantes, *venisse hominem equo*
vectum e castris Medorum, qui, nullum aliud
verbum promens, duces nominatim designasset,
cum quibus colloqui se velle dixisset. (45.) His
 auditis, duces protinus ad custodias illos secuti
 sunt. Quo ubi venere, haec illis *Alexander* dixit:
Viri Athenienses! Verba haec ego in vestram
fidem depono, rogans ut arcana habeatis, nec
ulli alii, nisi Pausaniae, edicatis; ne mihi extre-
mam adferatis perniciem. Nec enim dicturus haec
eram, nisi de universa Graecia vehementer essem
sollicitus. Sum enim et ego antiquitus Graecus
genere, et nolim Graeciam ex libertate in servitu-
tem redactam videre. Dico igitur vobis, non po-

„δύνатаι καταθύμια γενέσθαι· πάλαι γὰρ ἂν ἐμά-
 „χεσθε. νῦν δὲ οἱ δέδοκται, τὰ μὲν σφάγια εἶαν χαί-
 „ρειν, ἅμα ἡμέρη δὲ διαφαισκούση συμβολὴν ποιέε-
 „σθαι. καταρρώδηκε γὰρ μὴ πλεῦνες συλλεχθῆτε, ὥς
 „ἐγὼ εἰκάζω. πρὸς ταῦτα ἐτοιμάζεσθε. ἣν δὲ ἄρα ὑπερ- 15
 „βάληται τὴν συμβολὴν Μαρδόνιος, καὶ μὴ ποιῆται,
 „λιπαρέετε μένοντες· ὀλίγων γάρ σφι ἡμερέων λείπε-
 „ται σιτία. Ἦν δὲ ὑμῖν ὁ πόλεμος ὅδε κατὰ νόον τε-
 „λευτήσῃ, μνησθῆναί τινα χρὴ καὶ ἐμεῦ ἐλευθερώσιος
 „πέρι, ὃς Ἑλλήνων εἵνεκα οὕτω ἔργον παράβολον ἔρ- 20
 „γασμαι ὑπὸ προθυμίας, ἐβέλων ὑμῖν δηλῶσαι τὴν
 „διάνοιαν τὴν Μαρδονίου, ἵνα μὴ ἐπιπέσωσι ὑμῖν οἱ
 „βαρὲς βαροὶ μὴ προσδεκομένοιςί κω. εἰμὶ δὲ Ἀλέξαν-

*tuisse Mardonio eiusque exercitui sacra ex sen-
 tentia fieri: alioqui iam pridem praelio decertas-
 setis. Nunc vero eis decretum est, valere iussis
 sacrificiis, prima luce praelium committere: ti-
 met enim Mardonius, ut ego suspicor, ne maior
 vestrum numerus conveniat. Ad hoc ergo vos com-
 parate. Sin differt ille pugnam, et nunc vos non
 adgreditur; durate porro, et manete: etenim non
 nisi paucorum adhuc dierum cibaria exercitui
 supersunt. Quod si vero huius belli exitus ex ve-
 stra evenerit sententia, etiam mei oportebit vos
 memores esse, et de me liberando cogitare, qui
 Graecorum caussa tam periculosum facinus pro
 meo in vos studio suscepi, cupiens consilium vo-
 bis aperire Mardonii, ne Barbari ex improvise
 vos nondum exspectantes adoriantur. Sum autem*

„δρος ὁ Μακεδών.“ Ὁ μὲν, ταῦτα εἶπας, ἀπήλαυσε
25 ὀπίσω εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ τὴν ἑωυτοῦ τάξιν.

Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων, ἐλθόντες ἐπὶ τὸ δε- 46
ξιὸν κέρας, ἔλεγον Πausanίῃ τὰ περ ἤκουσαν Ἀλέξαν-
δρου. ὁ δὲ, τούτῳ τῷ λόγῳ καταρρώδηςας τοὺς Πέρ-
σας, ἔλεγε τὰδε· „Ἐπεὶ τοίνυν εἰς ἡῶ ἡ συμβολὴ γίνε-
5 „ται, ὑμέας μὲν χρεὸν ἐστὶ τοὺς Ἀθηναίους στήναι
„κατὰ τοὺς Πέρσας, ἡμέας δὲ κατὰ τοὺς Βοιωτοὺς τε
„καὶ τοὺς κατ’ ὑμέας τεταγμένους Ἑλλήνων, τῶνδε
„εἵνεκα. ὑμεῖς ἐπίστασθε τοὺς Μήδους καὶ τὴν μάχην
„αὐτῶν, ἐν Μαραθῶνι μαχεσάμενοι· ἡμεῖς δὲ ἄπει-
10 „ροὶ τέ εἰμεν καὶ ἀδαεῖς τούτων τῶν ἀνδρῶν. Σπαρ-
„τηγέων γὰρ οὐδεὶς πεπείρηται Μήδων· ἡμεῖς δὲ Βοιω-
„τῶν καὶ Θεσσαλῶν ἔμπειροί εἰμεν. ἀλλ’ ἀναλαβόν-

*Alexander Macedo. His dictis ille retro egit equum,
et in castra suamque ad stationem est reversus.*

(46.) Moxque *Atheniensium* duces ad dextrum cornu se contulerunt, et *Pausaniae*, quae ex *Alexandro* audiverant, renunciarunt. Quo nuncio ille territus, Persasque metuens, haec ait: *Quoniam igitur primo mane praelium committetur, oportet ut vos Athenienses adversus Persas stetis, nos autem contra Boeotos et Graecos, qui adversus vos locati sunt; idque hac caussa. Vos nostis Medos et illorum pugnandi genus, qui ad Marathonem cum eis congressi estis: nos vero horum hominum nullam experientiam neque notitiam habemus; nemo enim Spartanorum cum Medis periculum fecit: sed Boeotos atque Thessalos usu cognitos habemus. Quare omnino necesse est, ut vos*

„τας τὰ ὅπλα χρεὶν ἐστὶ ἵναί ὑμέας μὲν ἐς τὸδε τὸ
 κέρας, ἡμέας δὲ ἐς τὸ εὐώνυμον.“ Πρὸς δὲ ταῦτα εἶπαν
 οἱ Ἀθηναῖοι τὰδε· „Καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν πάλαι ἀπ’ ἀρ- 15
 „χῆς, ἐπεὶ τε εἶδομεν κατ’ ὑμέας τασσομένους τοὺς
 „Πέρσας, ἐν νόῳ ἐγένετο εἶπαι ταῦτα τά περ ὑμεῖς
 „Φθάντες προφέρετε· ἀλλὰ γὰρ ἀρρωδέομεν μὴ ὑμῶν
 „οὐκ ἡδέες γένωνται οἱ λόγοι. ἐπεὶ δ’ ὦν αὐτοὶ ἐμνή-
 „σθητε, καὶ ἡδομένοισι ἡμῖν οἱ λόγοι γεγόνασι, καὶ 20
 47 „ἐτοῖμοι εἰμὲν ποιεῖν ταῦτα.“ Ὡς δ’ ἤρεσκε ἀμφο-
 τέροισι ταῦτα, ἡὼς τε διέφαινε, καὶ διαλλάσσοντο τὰς
 τάξεις. γνόντες δὲ οἱ Βοιωτοὶ τὸ ποιούμενον, ἐξαγο-
 ρεύουσι Μαρδονίῳ. ὃ δ’ ἐπεὶ τε ἤκουσε, αὐτίκα μετι-
 στάναι καὶ αὐτὸς ἐπειράτο, παράγων τοὺς Πέρσας κα- 5
 τὰ τοὺς Λακεδαιμονίους. Ὡς δὲ ἔμαθε τοῦτο τοιοῦτο γι-
 νόμενον ὁ Πausanίης, γινούς ὅτι οὐ λαμβάνει, ὀπίσω ἦγε

*sumtis armis in hoc cornu transeat, nos autem
 in sinistrum cornu. Ad haec Athenienses respon-
 derunt: Nos quoque ipsi pridem ab initio, ubi vos
 vidimus contra Persas locatos, in animo habeba-
 mus haec dicere, quae nunc vos nobis proponere
 occupastis; sed metuebamus, ne ingrata vobis es-
 set oratio. Nunc quoniam vos ipsi huius rationis
 fecistis mentionem, grata nobis haec oratio est,
 et parati sumus morem vobis gerere. (47.) Ut
 igitur utrisque hoc placuit, illucescente tunc aurora
 stationes inter se permutarunt. Quod ubi animad-
 verterunt Boeoti, renunciarunt Mardonio: et ille,
 hoc audito, protinus ipse quoque aciei suae ratio-
 nem coepit immutare, Persasque adversus Lacedae-
 monios ducere. Quod ubi Pausanias intellexit,*

τοὺς Σπαρτιήτας ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας· ὡς δ' αὐτῶς καὶ ὁ Μαρδόνιος ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου.

Ἐπεὶ δὲ κατέστησαν ἐς τὰς ἀρχαίας τάξεις, πέμ- 48
ψας ὁ Μαρδόνιος κήρυκα ἐς τοὺς Σπαρτιήτας, ἔλεγε
τάδε· „ὦ Λακεδαιμόνιοι, ὑμεῖς δὴ λέγεσθε εἶναι ἀν-
„δρες ἄριστοι ὑπὸ τῶν τῆδε ἀνθρώπων, ἐκπαυλομένων
5 „αἷς οὔτε Φεύγετε ἐκ πολέμου, οὔτε τάξιν ἐκλείπετε,
„μένοντές τε ἢ ἀπόλλυτε τοὺς ἐναντίους, ἢ αὐτοὶ ἀπόλ-
„λυσθε. τῶν δ' ἄρ' ἦν οὐδὲν ἀληθές. πρὶν γὰρ ἢ συμ-
„μῖξαι ἡμέας, ἐς χειρῶν τε νόμον ἀπικέσθαι, καὶ δὴ
„Φεύγοντας καὶ στάσιν ἐκλείποντας ὑμέας εἶδομεν, ἐν
10 „Ἀθηναίοισί τε τὴν πρόπειραν ποιουμένους, αὐτοὺς τε
„ἀντία δούλων τῶν ἡμετέρων τασσομένους. ταῦτα οὐ-

suumque consilium non latere vidit hostem, retro Spartanos duxit in dextrum cornu: perinde vero item Mardonius suos laevum in cornu reduxit.

(48.) Postquam utraque acies pristinum locum ceperat, praeconem Mardonius ad Spartanos misit, haec illis ipsius nomine dicentem: *Vos igitur, Lacedaemonii, ut fortissimi viri praedicamini ab hominibus has regiones incolentibus, qui magno- pere vos admirantur, quod numquam ex bello fugiatis, numquam deseratis stationem, sed duretis donec aut adversarios perdideritis aut perieritis ipsi! Atqui horum nihil verum erat. Nam, priusquam nos congredieremur et ad manus veniremus, palam fugientes vos vidimus et stationem deserentes, nempe in Atheniensibus primum periculum facturos, vos ipsos vero contra servos nostros locantes. Haec neutiquam sunt fortium virorum*
Herod. T. IV. P. I. O

„δαμῶς ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργα· ἀλλὰ πλεῖστον δὴ ἐν
 „ὑμῶν ἐψεύσθημεν. προσδεκόμενοι γὰρ κατὰ κλέος, ὥς
 „δὴ πέμψετε ἐς ἡμέας κήρυκα προκαλούμενοι, καὶ
 „βουλόμενοι μούνοισι Πέρσῃσι μάχεσθαι· ἄρτιοι ἐόντες 15
 „ποιεῖν ταῦτα, οὐδὲν τοιοῦτο λέγοντας ὑμέας εὕρομεν,
 „ἀλλὰ πτώσσοντας μάλλον. Νῦν ὦν ἐπειδὴ οὐκ ὑμεῖς
 „ἤρξατε τούτου τοῦ λόγου, ἀλλ' ἡμεῖς ἀρχομεν. τί δὴ
 „οὐ πρὸ μὲν τῶν Ἑλλήκων ὑμεῖς, ἐπεὶ τε δεδοξώσθε
 „εἶναι ἀριστοί, πρὸ δὲ τῶν βαρβάρων ἡμεῖς, ἴσοι πρὸς 20
 „ἴσους ἀριθμὸν μαχεσόμεθα; καὶ ἦν μὲν δοκῇ καὶ
 „τοὺς ἄλλους μάχεσθαι, οἱ δ' ὦν μετέπειτα μαχέσθων
 „ὑστέροι. εἰ δὲ καὶ μὴ δοκῇ, ἀλλ' ἡμέας μόνους ἀπο-
 „χρᾶν, ἡμεῖς δὲ διαμαχεσόμεθα· ὁκότεροι δ' αὖ ἡμέων
 „νικήσωσι, τούτους τῷ ἅπαντι στρατοπέδῳ νικᾶν.“ 25

facta: sed nimirum plurimum de vobis nos sefel-
lit opinio. Nam quum propter virtutis vestrae
famam existimassetus, vos nobis praeconem, qui
nos provocaret, missuros esse, et cum solis
Persis velle dimicare; nos ad hoc ipsum parati,
nihil tale vos vidimus facientes, sed metu terro-
reque refugientes. Nunc igitur, quoniam vos non
priores hanc nobis proposuistis conditionem, nos
eam vobis ultro proponimus. Quidni pro Graecis
vos, qui fortissimi esse existimamini, pro Bar-
baris autem nos, pari utrimque numero pugne-
mus? Et siquidem placuerit ut caeteri etiam pu-
gnent, pugnent illi deinde post nos! Sin hoc non
placet, sed satis esse iudicaritis ut nos soli pugne-
mus, decernamus igitur! et, utri nostrum vicerint,
hi pro universo exercitu vicisse censeantur. (49.)

715, 76.

Ὁ μὲν, ταῦτα εἶπας τε καὶ ἐπισχὼν χρόνον, ὥς οἱ 49
οὐδείς οὐδὲν ὑπεκρίνετο, ἀπαλλάσσεται ὀπίσω· ἀπελθὼν
δὲ ἐσήμεναι Μαρδονίῳ τὰ καταλαβόντα. Ὁ δὲ, περι-
χαρὴς γενόμενος καὶ ἐπαρθεὶς ψυχρῇ νίκῃ, ἐπῆκε τὴν
5 ἵππον ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας. ὥς δὲ ἐπήλασαν οἱ ἱππῶται,
ἐσινέοντο πᾶσαν τὴν στρατιὴν τὴν Ἑλληνικὴν, ἐσακον-
τίζοντες τε καὶ τοξεύοντες, ὥστε ἱπποτοξόται τε εἶντες,
καὶ προσφέρεισθαι ἄποροι· τὴν τε κρήνην τὴν Γαργα-
φίην, ἀπ' ἧς ὑδρεύετο πᾶν τὸ στράτευμα τὸ Ἑλληνι-
10 κόν, συνετάραξαν καὶ συνέχωσαν. ἔσαν μὲν ὦν κατὰ
τὴν κρήνην Λακεδαιμόνιοι τεταγμένοι μούνοι· τοῖσι δὲ
ἄλλοισι Ἕλλησι ἢ μὲν κρήνη πρόσω ἐγίνετο, ὥς ἑκα-
στοὶ ἔτυχον τεταγμένοι, ὁ δὲ Ἀσωπὸς ἀγχοῦ. ἐρυκ-
μενοι δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ, οὕτω δὴ ἐπὶ τὴν κρήνην

His dictis praeco aliquantisper substitit: ut vero nemo ei respondit, reversus est, et *Mardonio* quid acciderit renunciavit. Tum ille, vehementer gavisus, et frigidâ elatus victoriâ, *equitatum adversus Graecos* misit. Et adcurrentes equites universum Graecorum exercitum incommodabant, et iacula in eos torquentes, et sagittas ex arcibus emittentes: quippe sagittarii erant equites, nec cum eis comminus congregi poterant Graeci. Iidem etiam fontem *Gargaphiam*, unde aquabatur universus Graecorum exercitus, turbabant et obstruebant. Et erant quidem prope illum fontem soli Lacedaemonii locati; reliqui vero Graeci, prout quique locati erant, longius aberant a fonte, *Asopum* autem in propinquo habebant. Sed quoniam ab *Asopo* arcēbantur, ad eundem fontem

ἰΦοίτεον· ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ γὰρ σφι οὐκ ἐξῆν ὕδωρ Φοῖ 15
 ρεῖσθαι, ὑπὸ τῶν ἱππέων καὶ τοξευμάτων.

- 50 Τούτου δὲ τοιοῦτου γινομένου, οἱ τῶν Ἑλλήνων στρα-
 τηγοὶ, αἵ τε τοῦ τε ὕδατος στερηθείσης τῆς στρατιῆς, καὶ
 ὑπὸ τῆς ἵππου ταρασσομένης, συνελέχθησαν περὶ αὐ-
 τέων τε τουτέων καὶ ἄλλων, ἐλθόντες παρὰ Πausanίην
 ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας. ἄλλα γὰρ, τουτέων τοιούτων ἐόν- 5
 των, μᾶλλον σφίεας ἐπελύπτε. οὔτε γὰρ σιτία εἶχον
 ἔτι, οἱ τὲ σφίων ὀπείωνες, ἀποπεμφθέντες εἰς Πελοπόν-
 νησον ὡς ἐπισιτιεύμενοι, ἀποκακλέατο ὑπὸ τῆς ἵππου,
 51 οὐ δυνάμενοι ἀπικέσθαι εἰς τὸ στρατόπεδον. Βουλευο-
 μένοισι δὲ τοῖσι στρατηγοῖσι ἔδοξε, ἣν ὑπερβάλλονται
 κείνην τὴν ἡμέρην οἱ Πέρσαι συμβολὴν μὴ ποιεύμενοι,
 εἰς τὴν νῆσον ἰέναι. ἣ δέ ἐστι ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ καὶ τῆς
 κρήνης τῆς Γαργαφίης, ἐπ' ἣ ἑστρατοπεδεύοντο τότε, 5

aquatum iverant; ex fluvio. enim aquari prohibe-
 bantur ab equitum missilibus.

(50.) In hoc rerum statu, quum aquâ careret
 exercitus, et ab equitatu hostium incommodaretur,
 Graecorum duces convocavit *Pausanias*, ut ad se in
 dextrum cornu convenirent, et de his ipsis rebus
 itemque de aliis deliberarent. Nam, praeter haec,
 aliis etiam incommodis premebantur: cibaria enim
 illos defecerant; famulique eorum, ad subvehen-
 dum commeatum in Peloponnesum missi, interclusi
 erant ab equitatu, ut in castra pervenire non pos-
 sent. (51.) Deliberantibus ducibus placuit, ut, si
 eo die Persae supersederent praelium committere,
 ipsi in insulam se conferrent. Abest haec decem sta-
 dia a fonte Gargaphia, -ad quem tunc castra habe-

716, 6.

δέκα σταδίους ἀπέχουσα, πρὸ τῆς Πλαταιῶν πόλιος.
 ἡῆσος δὲ αὐτῷ ἂν εἴη ἐν ἡπείρῳ· σχιζόμενος ὁ ποταμὸς
 ἀνωθεν ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος ῥέει κάτω ἐς τὸ πεδίον, διέχων
 ἀπ' ἀλλήλων τὰ ῥέεθρα ὅσον περ τρία στάδια· καὶ ἔπει-
 10 τα συμμίσγει ἐς ταῦτό· οὐνομα δέ οἱ Ὠερόη. θυγα-
 τέρα δὲ ταύτην λέγουσι εἶναι Ἀσωπῷ οἱ ἐπιχώριοι. Ἐς
 τοῦτον δὴ τὸν χῶρον ἐβουλεύσαντο μεταναστῆναι, ἵνα
 καὶ ὕδατι ἔχῃσι χρᾶσθαι ἀφθόνῳ, καὶ οἱ ἱππῆες σφῆας
 μὴ σινοίατο, ὥσπερ κατ' ἰθὺ ἐόντων. μετακινέσθαι τε
 15 ἐδόκεε τότε ἐπεὶ τῆς νυκτὸς ἢ δευτέρῃ Φυλακῇ, ὡς
 ἂν μὴ ἰδοίαιτο οἱ Πέρσαι ἐξορμημένους, καὶ σφῆας
 ἐπόμενοι ταρασσόιεν οἱ ἱππῶται. ἀπικομένων δὲ ἐς τὸν
 χῶρον τοῦτον, τὸν δὴ ἡ Ἀσωπὶς Ὠερόῃ περισχίζεται,
 ῥέουσα ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος, ὑπὸ τὴν νύκτα ταύτην ἐδό-
 20 κει τοὺς ἡμίσεις ἀποστέλλειν τοῦ στρατοπέδου πρὸς

bant, estque ante urbem Plataeensem. Ita insula
 fuerit in continente: nempe fluvijs a Cithaerone
 monte in planitiem decurrit in duos alveos divisus,
 tria fere stadia a se invicem distantes, et deinde in
 unum confluit: nomen ei est *Oëroë*, *filiamque* hanc
 esse *Asopi* aiunt huius regionis incolae. Hunc in lo-
 cum transferre castra constituerunt, quo et aquae
 haberent copiam, nec ab equitibus, sicut dum ex
 adverso stabant, infestarentur. Movere autem pla-
 cuit castra sub secundam noctis vigiliam, ne Persae
 illos viderent abeuntes, nec equites illos sequerentur
 et incommodarent. Deinde constituerant, quando
 in hunc locum pervenissent, quem *Asopi* filia *Oë-
 roë* e Cithaerone decurrens circumfluit, eadem nocte
 dimidiam copiarum partem ad Cithaerone[m] mittere,

τὸν Κιθαιρῶνα, ὡς ἀναλάβοιεν τοὺς ὀπίωνας τοὺς ἐπὶ
 τὰ σιτία οἰχομένους· ἔσαν γὰρ ἐν τῷ Κιθαιρῶνι ἀπολε-
 52 λαμμένοι. Ταῦτα βουλευσάμενοι, κείνην μὲν τὴν ἡμέ-
 ρην πᾶσαν, προσκειμένης τῆς ἵππου, ἔχον πόνον ἄτρυ-
 τον. ὥς δὲ ἡ τε ἡμέρῃ ἔληγε, καὶ οἱ ἱππεῖς ἐπέπαυν-
 το, νυκτὸς δὴ γνωμένης, καὶ εὐούσης τῆς ὥρης ἐς τὴν
 συνέκειτό σφι ἀπαλλάσσεσθαι, ἐνθαῦτα ἀερθέντες οἱ 5
 πολλοὶ ἀπαλλάσσοντο· ἐς μὲν τὸν χῶρον ἐς τὸν συνέ-
 κειτο, οὐκ ἐν νόῳ ἔχοντες· οἱ δὲ, ὡς ἐκινήθησαν, ἔφευ-
 γον ἄσμενοι τὴν ἵππον πρὸς τὴν Πλαταιέων πόλιν· Φεύ-
 γοντες δὲ, ἀπικνέονται ἐπὶ τὸ Ἡραῖον. τὸ δὲ πρὸ τῆς
 πόλιός ἐστι τῆς Πλαταιέων, εἴκοσι σταδίους ἀπὸ τῆς 10
 κρήνης τῆς Γαργαφίης ἀπέχον. ἀπικόμενοι δὲ, ἔθαντο
 53 πρὸ τοῦ ἱεροῦ τὰ ὅπλα. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸ Ἡραῖον
 ἐστρατοπεδεύοντο· Πausanías δὲ, ὁρέων σφέας ἀπαλ-

ad recipiendos famulos, qui commeatum advecturi
 abierant: erant enim in Cithaerone interclusi. (52.)
 Haec quum ita decrevissent, toto illo die ab equi-
 tatu pressi, immensum sustinuerunt laborem. Ut
 vero dies defecit, destiteruntque equites, facta nocte
 et adpropinquante hora qua ut discederent erat con-
 stitutum, tum vero plerique collectis vasis discesse-
 runt; non illi locum, de quo convenerat, petero
 in animo habentes; sed, simulac moveri coeperunt,
 laeti effugisse equitatum, versus Plataeensium urbem
 fugientes, ad *Heraeum* [Iunonis templum] perve-
 nerunt, quod est ante Plataeensium urbem, viginti
 stadia a Gargaphia distans; ibique ante templum
 consederunt. (53.) Hi igitur circa Heraeum castra
 habuere. *Pausanias* vero, postquam illos vidit ca-

λασσομένους ἐκ τοῦ στρατοπέδου, παρήγγελλε καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι, ἀναλαβόντας τὰ ὅπλα, ἵεναι κα-
 5 τὰ τοὺς ἄλλους τοὺς προϊόντας· νομίσας αὐτοὺς ἐς τὸν
 χῶρον ἵεναι, ἐς τὸν συνεβήκαντο. Ἐνθαῦτα οἱ μὲν ἄλ-
 λοι ἄρτιοι ἔσαν τῶν ταξιαρχέων πείθεσθαι Πausanίῃ·
 Ἀμομφάρετος δὲ ὁ Παλιάδιω, λοχηγέων τοῦ Πιτανη-
 τέων λόχου „οὐκ, ἔφη, τοὺς ξείνους φεύξισθαι, οὐδὲ
 10 ἰκῶν εἶναι αἰσχυνέειν τὴν Σπάρτην.“ ἐδώμαξέ τε ὀρέων
 τὸ ποιούμενον, ἅτε οὐ παραγενόμενος τῷ προτέρῳ λόγῳ.
 ὁ δὲ Πausανίης τε καὶ ὁ Εὐρύαναξ δεινὸν μὲν ἐποιεῦντο
 τὸ μὴ πείθεσθαι ἐκείνων σφίσι, δεινότερον δὲ ἔτι, καίην
 ταῦτα νενωμένον, ἀπαλιπὲν τὸν λόχον τὸν Πιτανήτην,
 15 μὴ, ἣν ἀπολίσσωσι ποιεῦντες τὰ συνεβήκαντο τοῖσι ἄλ-
 λοις· Ἕλλησι, ἀπόληται ὑπολειφθεὶς αὐτός τε Ἀμομ-
 φάρετος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. ταῦτα λογιζόμενοι, ἀτρέ-

stris egredientes, ratus eum locum illos, de quo con-
 venerat, petere, Lacedaemonios etiam arma iussit
 capere, et eadem viâ, qua caeteri praecessissent, pro-
 gredi. Ibi tunc, quum alii omnes ordinum ductores
 parati essent Pausaniae obsequi, unus *Amompha-*
retus, Poliadae filius, manipulum ducens Pitane-
 tarum, ait *se non fugiturum peregrinos, neque ultro*
ignominiam adspersurum Spartanis; miratusque
 est, ubi quid ageretur vidit: nec enim superiori
 colloquio interfuerat. Pausaniae vero et Euryanacti
 indigna res visa est, imperio non obtemperare centu-
 rionem, adhuc vero indignior, deserere manipulum
 Pitane tarum, quoniam ita dux illorum animatus
 esset; quippe veriti, ne, si illo relicto facerent quae
 cum caeteris Graecis constituissent, desertus periret

μας εἶχον τὸ στρατόπεδον τὸ Λακωνικόν, καὶ ἐπιπυρρῶν-
το πείθοντές μιν ὡς οὐ χρεὸν εἶη ταῦτα ποιεῖν.

- 54 Καὶ οἱ μὲν παρηγόρεον Ἀμομφάρετον, μῦνον Λα-
κεδαιμονίων τε καὶ Τεγεατῶν λελειμμένον. Ἀθηναῖοι
δὲ ἐπαίνυν τοιαῦτα. εἶχον αἰτρήμας σφέας αὐτοὺς ἵνα ἐτά-
χθῃσαν, ἐπιστάμενοι τὰ Λακεδαιμονίων Φρονήματα,
ὡς ἄλλα Φρονεόντων καὶ ἄλλα λεγόντων. ὡς δὲ ἐκ- 5
νήθη τὸ στρατόπεδον, ἔπεμπον σφέων ἱππέα, ὁψόμε-
νόν τε εἰ πορεύεσθαι ἐπιχειροῖεν οἱ Σπαρτιῆται, εἴτε
καὶ τὸ παράπαν μὴ διανοοῦνται ἀπαλλάσσεσθαι· ἐπεὶ
55 ρεσθαί τε Πausanίην τὸ χρεὸν εἶη ποιεῖν. Ὡς δὲ ἀπί-
κετο ὁ κήρυξ ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους, ὥρα τέ σφέας
κατὰ χώραν τεταγμένους, καὶ ἐς νίκεα ἀπτιγμένους
αὐτίαν τοὺς πρώτους. ὡς γὰρ δὴ παρηγόρεοντο τὸν

Amompharetus cum suis. Id secum reputantes, gra-
dum sistere iusserunt Laconicas copias, et persua-
dere homini conati sunt, non recte eum facere.

(54.) Dum illi Amompharetum adhortantur, unum
ex omnibus Lacedaemoniis et Tegeatis pone manen-
tem; interim Athenienses haec fecerant. Quietī ste-
terant in vestigio ubi locati erant, bene gnari moris
Lacedaemoniorum, alia saepe cogitantium, alia di-
centium. Ut autem movere se coepit exercitus, equi-
tem de suis miserunt, qui spectaret utrum Lacedae-
monii discedere adgrederentur, an omnino de profe-
ctione non cogitarent; tum qui ex Pausania quae-
reret, quid ipsis esset faciendum. (55.) Ubi ad La-
cedaemonios pervenit praeco, vidit illos eo loci in-
structos stantes, et primores illorum inter se alter-
cantes. Quum enim Amompharetum hortati essent

- 5 Ἀμομφάρετον ὃ τε Εὐρυάναξ καὶ ὁ Πausανίης, μὴ
κινδυνεύειν μένοντάς μούρους Λακεδαιμονίων, οὐ πως
ἔπειθον· εἰς ὃ εἰς νείκεά τε συμπεσόντες ἀπικέατο, καὶ ὁ
κῆρυξ τῶν Ἀθηναίων παρίστατό σφι ἀπγυμένος. νεικέων
δὲ ὁ Ἀμομφάρετος, λαμβάνει πέτρον ἀμφοτέρῃσι τῇ-
10 σι χερσὶ, καὶ τιθεὶς πρὸ ποδῶν τῶν Πausανίῃω, ταύ-
τη τῇ ψήφῳ ψηφίζεσθαι, ἔφη, μὴ φεύγειν τοὺς ξεί-
νους.“ ξείνους λέγων τοὺς βαρβάρους. ὁ δὲ, μαινόμε-
νον καὶ οὐ φρενῆρεα καλέων ἐκείνον, πρὸς τε τὸν Ἀθη-
ναίων κῆρυκα ἐπειρωτῶντα τὰ ἐντεταλμένα, λέγειν ὁ
15 Πausανίης ἐκέλευε τὰ παρόντα σφι πρήγματα, ἐχρή-
ζε τε τῶν Ἀθηναίων προσχωρήσαί τε πρὸς ἑωυτοὺς, καὶ
ποιέειν περὶ τῆς ἀπόδου τὰ περ ἂν καὶ σφεῖς. Καὶ ὁ 56
μὲν ἀπαλλάσσετο εἰς τοὺς Ἀθηναίους. τοὺς δὲ ἐπεὶ ἀνα-

Euryanax et *Pausanias*, ne solus Lacedaemonio-
rum ibi manens se suosque in periculum adduceret,
minime ei persuaserunt; et ad extremum eo ventum
est, ut ad mutua convicia descenderent, quo tem-
pore adveniens praeco Atheniensis coram eis stetit.
Et maledictis illos incessens *Amompharetus*, am-
habus manibus sublato saxo, eoque ante pedes po-
sito *Pausaniae*, *Hoc calculo*, ait, *suffragium ego*
fero, *non debere nos fugere peregrinos*: nempe
peregrinos Barbaros dicens. Quem *furiosum* et *male*
sanum adpellans *Pausanias*, mox ad praeconem
Atheniensium conversus, interrogantem quod ei
mandatum erat, iussit hunc, *illis quid hic agere-*
tur nunciare, *suoque nomine rogare Athenienses*,
ut ad se venirent, *et de discessu facerent quod*
ipsos vidissent facere. (56.) Et ille quidem ad

κρινομένους πρὸς ἑαυτοὺς ἡὼς κατελάμβανε, ἐν τούτῳ
 τῷ χρόνῳ κατήμενος ὁ Πausanίης, οὐ δοκέων τὸν Ἀμομ-
 Φάρετον λείψεσθαι τῶν ἄλλων Λακεδαιμονίων ἀποστει- 5
 χόντων, (τὰ δὴ καὶ ἐγένετο,) σημήνας ἀπῆγε διὰ τῶν
 κολωνῶν τοὺς λοιποὺς πάντας· εἶποντο δὲ καὶ Τεγεῆ-
 ται. Ἀθηναῖοι δὲ ταχθέντες ἤϊσαν τὰ ἔμπαλιν ἢ Λα-
 κεδαιμόνιοι. οἱ μὲν γὰρ τῶν τε ὄχθων ἀντείχοντο καὶ
 τῆς ὑπωρείης τοῦ Κιθαιρώνος, Φοβεόμενοι τὴν ἵππον· 10
 57 Ἀθηναῖοι δὲ, κάτω τραφθέντες ἐς τὸ πεδῖον. Ἀμομ-
 Φάρετος δὲ, ἀρχὴν τε οὐδαμᾶ δοκέων Πausανίην τολ-
 μήσειν σφέας ἀπολιπεῖν, περιείχετο αὐτοῦ μένοντας μὴ
 ἐκλιπεῖν τὴν τάξιν· προτερεόντων δὲ τῶν σὺν Πausανίῃ,
 καταδόξας αὐτοὺς ἰθεὶς τέχῃ ἀπολιπεῖν αὐτὸν, ἀνα- 5
 λαβόντα τὸν λόχον τὰ ὅπλα ἤγε βάδην πρὸς τὸ ἄλλο

Athenienses rediit. Hos vero ut inter se disceptan-
 tes aurora deprehendit, *Pausanias*, quum adhuc
 ibidem mansisset, existimans Amompharetum, si re-
 liqui Lacedaemonii discessissent, non ibi solum man-
 surum, (id quod etiam accidit) dato imperio cae-
 teros omnes abduxit per clivos; et Tegeatae quoque
 sequebantur. *Athenienses* vero, ordine instructi,
 contrariâ quam *Lacedaemonii* viâ incedebant: hi
 enim metu equitatus clivos sequebantur et radices
 Cithaeronis; Athenienses vero infra per planitiem
 progrediebantur. (57.) *Amompharetus* autem, prorsus
 persuasus nequaquam ausurum *Pausaniam* se
 suosque deserere, etiam nunc institit ut ibi manerent,
 nec desererent stationem: at, ubi iam longius
 progressum *Pausaniam* cum suis vidit, tunc ratus
 revera illos sese deseruisse, manipulum suum arma

στῖφος τὸ δὲ, ἀπελθὼν ὅσον τε δέκα στάδια, ἀνέμενε
τὸν Ἀμομφαρέτου λόχον, περὶ ποταμὸν Μολοῦντα ἰδρυ-
μένον Ἀργιοπίον τε χῶρον καλεόμενον, τῇ καὶ Δήμητρος
10 Ἐλευσινίης ἱερὸν ἦσται. ἀνέμενε δὲ τοῦδε εἵνεκα, ἵνα, ἥν
μὴ ἀπολίπη τὸν χῶρον ἐν τῷ ἐτετάχατο ὁ Ἀμομφάρε-
τός τε καὶ ὁ λόχος, ἀλλ' αὐτοῦ μένωσι, βοηθεῖσι ὀπί-
σω παρ' ἐκείνους. Καὶ οἳ τε ἀμφὶ τὸν Ἀμομφάρετον
παρεγίνοντό σφι, καὶ ἡ ἵππος ἡ τῶν βαρβάρων προσέ-
15 κειτο πᾶσα. οἳ γὰρ ἱππόται ἐποίευν οἷον καὶ ἐώθεσαν
ποιεῖν αἰεὶ· ἰδόντες δὲ τὸν χῶρον κεινόν, ἐν τῷ ἐτετά-
χατο οἱ Ἕλληνες τῇσι προτέρησι ἡμέρησι, ἤλαυνον τοὺς
ἵππους αἰεὶ τὸ πρόσω· καὶ ἅμα καταλαβόντες, προσε-
κέατό σφι.

capere iussit, eumque militari gradu ad reliquum agmen adduxit. At illi, postquam decem fere stadia progressi erant, exspectaverunt Amomphareti manipulum, circa fluvium Moloëntem resistentes et circa locum cui Argiopio nomen, ubi templum est Cere-
ris Eleusinae. Manserunt autem ibi hoc consilio, quo, si stationem qua locatus erat non relinqueret Amompharetus eiusque manipulus, sed ibi manerent, redirent ipsi eisque succurrerent. Vixdum ad illos pervenerat Amompharetus, quum universus Barbarorum equitatus eis instabat. Etenim equites pro suo more castris Graecorum adequitantes, quum vacuum vidissent locum, quo illi superioribus diebus steterant, ulterius continuo equos adegerunt: et simulatque Graecos adsecuti sunt, protinus eis institerunt.

58 Μαρδόνιος δὲ, ὡς ἐπύθετο τοὺς Ἕλληνας ἀπωχομέ-
 νους ὑπὸ νύκτα, εἶδε τε τὸν χῶρον ἐρήμον, καλίσας τὸν
 Ληριτσαῖον Θώρηκα, καὶ τοὺς ἀδελφεοὺς αὐτοῦ Εὐ-
 ρύπυλον καὶ Θρασυδήϊον, ἔλεγε· „ὦ παῖδες Ἀλευαί, 5
 „ἔτι τί λέξετε, τὰδε ὀρέοντες ἐρῆμα; ὑμεῖς γὰρ οἱ
 „πλησιόχωροι ἐλέγετε Λακεδαιμονίους οὐ Φεύγειν ἐκ
 „μάχης, ἀλλὰ ἄνδρας εἶναι τὰ πολέμια πρώτους·
 „τοὺς πρότερόν τε μετισταμένους ἐκ τῆς τάξης εἶδετε,
 „νῦν τε ὑπὸ τὴν παροικομένην νύκτα καὶ οἱ πάντες ὀρέο-
 „μεν διαδράντας. διέδεξάν τε, ἐπὶ σφίρας ἔδωκε πρὸς 10
 „τοὺς αἰφενδέως ἀρίστους ἀνθρώπων μάχῃ διακριθῆναι,
 „ὅτι οὐδένες ἄρα ἔοντες, ἐν οὐδαμοῖσι ἐοῦσι Ἕλλησι
 „ἐναπεδεικνύατο. Καὶ ὑμῶν μὲν, ἐοῦσι Περσέων ἀπεί-
 „ροισι, πολλὴ ἐκ γὰρ ἐμεῦ ἐγένετο συγγνώμη, ἐπαι-

(58.) *Mardonius, ut Graecos noctu discessisse cognovit, locumque vacuum vidit, Larissaeum Thoracem vocavit eiusque fratres Eurypylum et Thrasydium, eosque his verbis est adlocutus: Nunc quid porro dicetis, filii Aleuae, loca haec vacua videntes? Nam vos, horum hominum finitimi, dicebatis non fugere Lacedaemonios ex pugna, sed bellica virtute primarios esse viros: quos et paulo ante vidistis stationem deserere, et nunc cuncti videmus proxima nocte prorsus profugisse. Nempe, ubi acie illis decernendum fuit cum eis qui revera fortissimi sunt hominum, ostenderunt, se, quum sint nihili homines, inter Graecos, qui nec ipsi ullius frugis sunt, eminuisse. Ac vobis quidem, quibus Persarum virtus minus comperita est, facile ignovi, laudantibus hos homines,*

- 15 „νεόντων τούτους, τοῖσί τι καὶ συνηδέατε· Ἀρταβάζου
 „δὲ θῶμα καὶ μᾶλλον ἐποιεύμην, τὸ καὶ καταρρῶ-
 „θῆσαι Λακεδαιμονίους, καταρρῶδῆσαντά τε, ἀποδ-
 „ξασθαι γνώμην δειλοτάτην, ὥς χρεὼν εἰς ἀναζεύξαν-
 „τας τὸ στρατόπεδον, ἵναί ἐς τὸ Θηβαίων ἄστν πο-
 20 „λιορρησομένους· τὴν ἔτι πρὸς ἐμεῦ βασιλεὺς πεύσε-
 „ται. Καὶ τούτων μὲν ἐτέρῳ εἶσται λόγος· νῦν δὲ
 „ἐκείνοισι ταῦτα ποιῶσι οὐκ ἐπιτρεπτέα ἐστὶ, ἀλλὰ
 „διωκτέοι εἰσὶ, ἐς ὃ καταλαμφθέντες δώσουσι ἡμῖν
 „τῶν δὴ ἐποίησαν Πέρσας πάντων δίκας.“ Ταῦτα 59
 εἶπας, ἦγε τοὺς Πέρσας δρόμῳ, διαβάνας τὸν Ἀσω-
 πόν, κατὰ στίβον τῶν Ἑλλήνων, ὥς δὴ ἀποδιδρυσκόν-
 των· ἐπεῖχέ τε ἐπὶ Λακεδαιμονίους τε καὶ Τεγεάτας
 5 μούρους· Ἀθηναίους γὰρ τραπομένους ἐς τὸ πεδῖον, ὑπὸ

*quorum res quaedam bene gestae vobis innotue-
 runt: sed tanto magis Artabazum miratus sum,
 Lacedaemonios pertimescentem, et timore percul-
 sum ignavissimam dicentem sententiam, movenda
 nobis esse castra, et in Thebanorum urbem sece-
 dendum, nempe ibi obsidendis: quam sententiam
 etiam Rex ex me cognoscat. Sed de his quidem
 aliàs disserendi locus erit: nunc vero illis, ut nos
 effugiant, non est permittendum; sed persequi eos
 oportet, donec deprehensi poenas nobis dederint
 omnium quae adversus Persas patrarunt. (59.)
 Haec locutus Mardonius, Persas Asopo superato cur-
 sim duxit, vestigia secutus Graccorum, tamquam
 fugientium: duxit autem adversus solos Lacedaemo-
 nios et Tegeatas; nam Athenienses, per planitiem
 euntes, obstantibus clivis non conspexerat. Et reli-*

τῶν ὄχθων οὐ κατώρα. Πέρσας δὲ ὀρέοντες ὠρμημένους
 διαίkein τοὺς Ἕλληνας οἱ λοιποὶ τῶν βαρβαρικῶν τελέων
 ἄρχοντες, αὐτίκα πάντες ἦσαν τὰ σημήϊα, καὶ ἐδίω-
 κον ὡς ποδῶν ἕκαστος εἶχον, οὔτε κόσμῳ οὔδενι κοσ-
 μηθέντες, οὔτε τάξι. καὶ οὗτοι μὲν βοῇ τε καὶ ὁμίλῳ 10
 ἐπήϊσαν, ὡς ἀναρπασόμενοι τοὺς Ἕλληνας.

- 60 Πausaniās δὲ, ὡς προσέκειτο ἡ ἵππος, πέμψας
 πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἱππέα, λέγει τάδε· „Ἄνδρες
 „Ἀθηναῖοι, ἀγῶνος μεγίστου προκειμένου, ἐλευθέρην
 „εἶναι ἢ δεδουλωμένην τὴν Ἑλλάδα, προδεδόμεθα ὑπὸ
 „τῶν συμμαχῶν, ἡμεῖς τε οἱ Λακεδαιμόνιοι, καὶ 5
 „ὑμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπὸ τὴν παροικομένην νύκτα δια-
 „δράντων. νῦν ὧν δέδοκται τὸ ἐνθεῦτεν τὸ πειητέον ἡμῖν
 „ἀμυνομένους γὰρ τῇ δυνάμεθα ἄριστα περιστέλλειν

quarum barbaricarum duces copiarum, ut Persas
 viderunt ad persequendos Graecos egressos, protin-
 us et ipsi omnes sublati signis raptim secuti sunt,
 ut quique pedibus valebant, nullq ordine, non in-
 structa acie. Ita igitur hi cum clamore et tumultu
 adcurrerunt, tamquam primo impetu Graecos op-
 pressuri.

(50.) Pausanias, quum instaret equitatus, equi-
 tem ad Athenienses misit, qui ipsius verbis haec
 illis diceret: *Cives Athenienses! quum maximum*
nobis propositum sit certamen, quo id agitur,
libera-ne maneat Graecia, an servitutem sit ser-
vitura, proditi sumus tam nos Lacedaemonii,
quam vos Athenienses, a sociis, qui proxima no-
cie fugâ se proripuerunt. Nunc igitur decretum
est quid sit nobis faciendum: nempe pugnare oportet

„ἀλλήλους. εἰ μὲν νῦν ἐς ὑμέας ὤρμησε ἀρχὴν ἡ ἴπ-
 10 „πος, χρεὴν δὴ ἡμέας τε, καὶ τοὺς μετ' ἡμέων τὴν
 „Ἑλλάδα οὐ προδιδόντας Τεγεάτας, βοηθῆειν ὑμῖν· νῦν
 „δὲ, ἐς ἡμέας γὰρ ἅπαντα κεχώρηκε, δίκαιοι ἔστε
 „ὑμεῖς πρὸς τὴν πιεζομένην μάλιστα τῶν μοιρέων ἀμυ-
 „νόντες ἵεναι. Εἰ δ' ἄρα αὐτοὺς ὑμέας καταλελάβηκε
 15 „ἀδύνατόν τι βοηθῆειν, ὑμεῖς δ' ἡμῖν τοὺς τοξότας ἀπο-
 „πέμψαντες χάριν θέσθε. συνοίδαμεν δὲ ὑμῖν ὑπὸ τὸν
 „παρεόντα τόνδε πόλεμον εἶναι πολλὸν προθυμοτάτοις,
 „ὥστε καὶ ταῦτα ἑσακούειν.“ Ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ὥς 61
 ἐπίθοντο, ὠρμέατο βοηθῆειν, καὶ τὰ μάλιστα ἐπαμύ-
 νειν. καὶ σφι ἤδη στείχουσι ἐπιτίθενται οἱ ἀντιπαχθέντες
 Ἑλλήνων τῶν μετὰ βασιλῆος γενομένων, ὥστε μηκέτι

tet quam fortissime possumus, et mutuo nobis succurrere. Igitur si in vos primos irruisset equitatus, oporteret nos et Tegeatas, qui nobiscum sunt neque Graeciam prodiderunt, vobis succurrere. Nunc vero quum in nos universus ingruit, aequum est ut vos laborantibus maxime partibus exercitus suppetias veniatis. Sin vos ipsi occupati estis ut succurrere nobis non possitis, hoc saltem nobis gratificamini ut sagittarios vestros ad nos dimittatis. Quum compertum sit nobis, quam singulare studium ad hoc exsequendum bellum adhibeatis, non dubitamus vos gratum hoc nobis facturos. (61.) His auditis, Athenienses parati erant illis succurrere, et quantam maximam possent opem ferre. Iamque iter erant ingressi, quum subito in illos impetum fecerunt Graeci a Barbarorum partibus stantes, qui illis in acie fuerant oppositi: quo facto,

δύνασθαι βοηθῆσαι· τὸ γὰρ προσκαίμενόν σφας ἐλύ- 5
 πε. Οὕτω δὴ μουνωθέντες Λακεδαιμόνιοι καὶ Τεγεῆ-
 ται, ἔόντες σὺν ψιλοῖσι, ἀριθμὸν, οἱ μὲν, πεντακισμύ-
 ριοι, Τεγεῆται δὲ, τρισχίλιοι (οὗτοι γὰρ οὐδαμᾶ ἀπε-
 σχίζοντο ἀπὸ Λακεδαιμονίων) ἐσφαγιάζοντο, ὡς συμ- 10
 βαλέοντες Μαρδονίῳ καὶ τῇ στρατιῇ τῇ παρούσῃ. καὶ,
 οὐ γὰρ σφι ἐγένετο τὰ σφάγια χρηστὰ, ἐπιπτόν τε
 αὐτῶν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ πολλοὶ, καὶ πολλῶ πλεῦνς
 ἐτρωματίζοντο. Φράξαντες γὰρ τὰ γέγρα· οἱ Πέρσαι,
 ἀπίεσαν τῶν τοξευμάτων πολλὰ ἀφειδέως οὕτω, ὥστε 15
 πιεζομένων τῶν Σπαρτιητέων, καὶ τῶν σφαγίων οὐ γι-
 νομένων, ἀποβλέψαντα τὸν Πausanίην πρὸς τὸ Ἡραῖον
 τὸ Πλαταιέων, ἐπικαλέσασθαι τὴν θεὸν, ζητίζοντα
 μηδαμῶς σφας ψευσθῆναι τῆς ἐλπίδος.

62 Ταῦτα δ' ἐτι τούτου ἐπικαλυμένου, προξαναστάν-

iam succurrere istis non potuere, ipsi ab adgredien-
 tibus infestati. Itaque soli relictī *Lacedaemonii* et
Tegeatae, (simul cum levi armatura, quinquagies
 mille *Lacedaemonii*, et ter mille *Tegeatae*: nam hi
 numquam ab illis discesserunt:) sacra fecerunt, quip-
 pe cum *Mardonio* et exercitu qui cum eo erat con-
 flicturi. Quumque nihil laeti portenderent victimae,
 multi interim eorum ceciderunt, et multo plures vul-
 nerabantur. Etenim Persae, vallo e cratibus facto,
 adeo immensam in illos vim sagittarum emisērunt,
 ut *Pausanias*, quum perlitare non posset, et valde
 premerentur *Lacedaemonii*, Iunonis templum respi-
 ciens, quod ad *Plataeas* est, deam invocaret, orans
 ne spem ipsorum frustraretur.

(62.) Dum ille adhuc deam invocat, priores sur-

5 τες πρότεροι οἱ Τεγεῆται ἐχώρεον εἰς τοὺς βαρβάρους.
 καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι αὐτίκα μετὰ τὴν εὐχὴν τὴν
 Πausανίῳ, ἐγένετο θυομένοισι τὰ σφάγια χρηστὰ.
 10 ὥς δὲ χρόνῳ ποτὲ ἐγένετο, ἐχώρεον καὶ οὗτοι ἐπὶ τοὺς
 Πέρσας, καὶ οἱ Πέρσαι ἀντίοι, τὰ τόξα μετέντες.
 Ἐγένετο δὲ πρῶτον περὶ τὰ γέρρα μάχη. ὥς δὲ ταῦτα
 ἐπεπτώκει, ἥδη ἐγένετο μάχη ἰσχυρὴ παρ' αὐτὸ τὸ Δη-
 15 μῆτριον, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν, εἰς ὃ ἀπίκοντο εἰς ὠδισ-
 μόν· τὰ γὰρ δόρατα ἐπιλαμβανόμενοι κατέκταν οἱ
 βάρβαροι. λήματι μὲν νυν καὶ ῥώμῃ οὐκ ἔσσονες ἔσαν
 οἱ Πέρσαι· ἀνοπλοὶ δὲ ἑόντες, καὶ πρὸς ἀνεπιστήμο-
 νες ἔσαν, καὶ οὐκ ὁμοῖοι τοῖσι ἐναντίοις σοφίῃ. προεξ-
 αίσσοντες δὲ κατ' ἓνα, καὶ δέκα, καὶ πλευνές τε καὶ
 15 ἐλάσσονες συστρέφόμενοι, ἐσέπιπτον εἰς τοὺς Σπαρτι-
 τας, καὶ διεφθείροντο. Τῇ δὲ ἐτύγχανε αὐτὸς εἰὼν 63

gunt *Tegeatae*, et in hostem tendunt. Mox vero
 etiam *Lacedaemoniis* post preces a *Pausania* pera-
 ctas, laetae fuerunt victimae. Qui ut tandem perli-
 tarunt, ipsi quoque adversus *Persas* pergunt; et illis
 Persae, relictis arcubus, obviam ire instituunt. Pri-
 mum igitur fit praelium apud crates: quae ubi cor-
 ruerunt, atrox iam fit pugna apud ipsum Cereris
 templum, eaque diuturna, donec eo ventum est ut
 velut in turba vir virum premeret: nam hastas Grae-
 corum prehendentes barbari frangebant. Et studio
 quidem ac robore non inferiores erant Persae: sed
 praeterquam quod leviter erant armati, ignari etiam
 fucere pugnae Graecorum, et solertiâ cedebant ad-
 versariis. Procurrentes singuli, aut deni, et modo
 plures, modo pauciores, globo facto irruebant in

Herod. T. IV. P. I.

P

Μαρδόνιος, ἀπ' ἵππου τε μαχόμενος λευκοῦ, ἔχων τε
περὶ ἑαυτὸν λογάδας Περσέων τοὺς ἀρίστους χιλίους,
ταύτῃ δὴ καὶ μάλιστα τοὺς ἐναντίους ἐπίεσαν. ὅσον μὲν
νυν χρόνον Μαρδόνιος περιῆν, οἱ δὲ ἀντεῖχον, καὶ ἀμυ- 5
νόμενοι κατέβαλλον πολλοὺς τῶν Λακεδαιμονίων· ὥς
δὲ Μαρδόνιος ἀπέθανε, καὶ τὸ περὶ ἐκεῖνον τεταγμένον,
εἰς ἰσχυρότατον, ἔπισε, οὕτω δὴ καὶ οἱ ἄλλοι ἐτρέ-
ποντο, καὶ εἶξαν τοῖσι Λακεδαιμονίοισι. πλεῖστον γὰρ
σφεας ἐδηλέετο ἡ ἐσθῆς, ἐρῆμός ἐοῦσα ὀπλων· πρὸς 10
64 γὰρ ὀπλίτας ἑόντες γυμνήτες ἀγῶνα ἐποιεῦντο. Ἐν-
θαῦτα ἢ τε δίκη τοῦ Φόνου τοῦ Λεωνίδεω, κατὰ τὸ
χρηστήριον, τοῖσι Σπαρτιήτησι ἐκ Μαρδονίου ἐπιτελέ-
το· καὶ νίκη ἀναιρέεται καλλίστην ἀπάσων τῶν ἡμεῖς
ἴδμεν, Πausanίης ὁ Κλεομβρότου τοῦ Ἀναξανδρίδου. 5

Spartanos; et ab his interficiebantur. (63.) Qua
parte quidem ipse *Mardonius* erat, ex candido equo
pugnans, secumque selectos habens mille fortissi-
mos Persarum, ibi vehementer hi premebant adver-
sarios. Quoad igitur Mardonius vixit, etiam reliqui
restiterunt, et fortiter pugnando multos straverunt
Lacedaemonios: ut vero *interfectus Mardonius*
est, et quod circa eum steterat robur virorum ce-
cidit, tunc nimirum et reliqui terga verterunt, ces-
seruntque Lacedaemoniis. Maxime enim illis noce-
bat vestitus, scuto et loricâ carens: etenim cum
gravi armatura leviter armati pugnabant. (64.) Ibi
tunc poenam caedis Leonidae, secundum oraculi
responsum, Spartanis Mardonius solvit: et nobilissi-
mam omnium, quas novimus, *victoriam Pausa-
nias retulit*, Cleombroti filius, Anaxandridae ne-

(τῶν δὲ κατύπερθε οἱ προγόνων τὰ οὐνόματα εἶσθαι ἐς Λεωνίδην· οὗτοι γὰρ σφι τυγχάνουσι ἐόντες.) Ἀποθνήσκει δὲ Μαρδόνιος ὑπὸ Ἀειμνήστου, ἀνδρὸς ἐν Σπάρτῃ λογίμου· ὃς χρόνῳ ὕστερον μετὰ τὰ Μηδικὰ, ἔχων ἄν-
 10 δρας τριηκοσίους, συνέβαλε ἐν Στενυκλήρῳ, πολέμου ἔοντος, Μεσσηνίοισι πᾶσι· καὶ αὐτὸς τε ἀπέθανε καὶ οἱ τριηκόσιοι. Ἐν δὲ Πλαταιῇσι οἱ Πέρσαι ὡς ἐτρά- 65
 ποντο ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ἔφευγον οὐδένα κόσμον ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ ἐαυτῶν, καὶ ἐς τὸ τεῖχος τὸ ξύ-
 λινον, τὰ ἐποίησαντο ἐν μοίρῃ τῇ Θηβαΐδι. Θῶμα δέ
 5 μοι, ὅπως παρὰ τῆς Δήμητρος τὸ ἄλσος μαχομένων, οὐδὲ εἰς ἐφάνη τῶν Περσέων οὔτε ἐσελθὼν ἐς τὸ τέμενος, οὔτε ἐναποθανῶν, περὶ τε τὸ ἱερόν οἱ πλεῖστοι ἐν τὸ βε-
 βήλῳ ἔπεσον. δοκέω δὲ, εἴ τι περὶ τῶν θείων πρηγμα-

pos. (Superiorum huius viri progenitorum nomina recensui, ubi de Leonida agebatur: sunt enim prorsus iidem.) Interfectus est autem Mardonius ab Aeimnesto, spectato inter Spartanos viro: qui insequente tempore, post hoc Medicum bellum, bello Messenico trecentos viros ducens, cum omnibus Messeniorum copiis ad Stenyclerum confligit: et unā cum trecentis suis occubuit. (65.) Persae apud Plataeas a Lacedaemoniis fusi fugatique, nullo ordine ad castra sua confugerunt, in ligneum murum, quem in agro Thebano construxerant. Miror vero equidem, quī factum sit, quum ad Cereris lucum pugnata sit haec pugna, ut tamen nullus repertus fuerit Persarum, qui in locum deae sacrum aut intrarit aut in eo ceciderit, sed omnes in profana terra circa templum occubuerint. Opinor autem, (si modo fas

των δοκέειν δεῖ, ἡ θεὸς αὐτῇ σφείας οὐκ ἐδέξατο, ἐμπρήσαντας τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Ἐλευσῖνι ἀνακτόριον. Αὕτη μὲν 10
 νῦν ἡ μάχη ἐπὶ τοσοῦτο ἐγένετο.

- 66 Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκειος αὐτίκα τε οὐκ ἀρέσκετο
 κατ' ἀρχὰς λειπομένου Μαρδονίου ἀπὸ βασιλῆος, καὶ
 τότε πολλὰ ἀπαγορεύων, οὐδὲν ἦνε, συμβάλλειν οὐκ
 ἐῷν. ἐποίησέ τε αὐτὸς τοιαύδε, ὡς οὐκ ἀρεσκόμενος τοῖσι
 πρήγμασι τοῖσι ἐκ Μαρδονίου ποιουμένοισι. τῶν ἐστρα- 5
 τήγει ὁ Ἀρτάβαζος, (εἶχε δὲ δύναμιν οὐκ ὀλίγην, ἄλ-
 λά καὶ ἐς τέσσαρας μυριάδας ἀνθρώπων, περὶ ἑαυτὸν)
 τούτους, ὅπως ἡ συμβολὴ ἐγένετο, εὖ ἐξεπιστάμενος τὰ
 ἔμειλλε ἀποβῆσεσθαι ἀπὸ τῆς μάχης, ἥτε κατηρητισμέ-
 νος, παραγγείλας κατὰ ταῦτὸ ἵέναι πάντας τῇ ἀν 10
 αὐτὸς ἐξηγήηται, ὅπως αὖ αὐτὸν ὀρέωσι σπουδῆς ἔχον-

LXVI. 9. ἦν. Olim ἦν.

est de rebus divinis opinari aliquid) deam illos
 non recepissee, ut qui ipsius templum, quod Eleusi-
 sine fuit, cremassent. Hic igitur *Plataeensis pugnae*
exitus fuit.

(66.) *Artabazo*, Pharnacis filio, initio statim
 non placuerat, Mardonium a rege in Graecia relinqui:
 idemque tunc, multum hortatus ne praelium Mardo-
 nius committeret, nihil profecerat. Itaque, utpote
 improbans Mardonii consilium, hanc iniit rationem.
 Quum suo sub imperio manum haberet haud exi-
 guam, sed ad quadraginta hominum millia, his or-
 dine compositis, quo tempore fiebat praelium, bene
 gnarus quis futurus esset exitus pugnae, egressus
 est, dato imperio, ut, qua ipse praeiret, sequerentur
 omnes eodem gradu quo ipsum vidissent praeceun-

τα. ταῦτα παραγγείλας, ὡς ἐς μάχην ἦγε δῆθεν τὸν
στρατὸν· προτερῶν δὲ τῆς οἰοῦ, ὥρα καὶ δὴ Φεύγοντας
τοὺς Πέρσας· οὕτω δὲ οὐκέτι τὸν αὐτὸν κόσμον κατηγέ-
15 το, ἀλλὰ τὴν ταχίστην ἐτρόχαζε Φεύγων, οὔτε ἐς τὸ
ξύλινον οὔτε ἐς τὸ Θηβαίων τείχος, ἀλλ' ἐς Φωκέας,
ἐθέλων ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἀπικέσθαι.
καὶ δὲ οὗτοι μὲν ταύτῃ ἐτράποντο. Τῶν δὲ ἄλλων 67
Ἑλλήνων τῶν μετὰ βασιλῆος ἐβелоκακέοντων, Βοιωτοὶ
Ἀθηναίοισι ἐμαχέσαντο χρόνον ἐπὶ συχρόν. οἱ γὰρ μη-
δίζοντες τῶν Θηβαίων, οὗτοι ἔχον προθυμίην οὐκ ἐλίγην,
5 μαχρόμενοί τε καὶ οὐκ ἐβелоκακέοντες, οὕτω ὥστε τριη-
κόσιοι αὐτέων οἱ πρῶτοι καὶ ἄριστοι ἐνθαῦτα ἔπεσον
ὑπὸ Ἀθηναίων. ὡς δὲ ἐτράποντο καὶ οὗτοι, ἔφευγον ἐς

tem. Hoc dato imperio, duxit illos, veluti in prae-
lium duceret: sed quum ipse praegrederetur agmen,
iamque fugientes conspexisset Persas; inde non am-
plius eodem ordine suos duxit, sed citato cursu fugam
cum eis corripuit, non ligneum murum petens nec
Thebanorum urbem, sed in Phocidem tendens, cu-
piensque quam primum ad Hellespontum perve-
nire. Hi igitur hanc in partem iter intenderunt.
(67.) Graecorum, qui cum rege erant, maior pars
de industria cessaverant: sed *Bocotì* perdiu cum
Atheniensibus dimicarunt. Nam *Thebani*, cum Me-
dis facientes, singulare studium adhibuere, fortiter
pugnantes, minimeque ultro cedentes; ita ut eorum
trecenti, primarii viri fortissimique, ibi ab Athenien-
sibus sint interfecti. Ut vero hi quoque terga vertere
coacti sunt, Thebas se receperunt, non quidem ita
(inconditâ fugâ) ut Persae, aut ut reliqua turba son-

τὰς Θήβας, οὐκ ἤπερ οἱ Πέρσαι, καὶ τῶν ἄλλων συμ-
 μάχων ὁ πᾶς ὄμιλος, οὔτε διαμαχεσάμενος οὐδενί,
 68 οὔτε τι ἀποδεξάμενος, ἔφευγον. Δηλοῖ τε ἐμοὶ ὅτι 10
 πάντα τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἤσκητο ἐκ Περ-
 σέων, εἰ καὶ τότε οὗτοι, πρὶν ἢ καὶ συμμῖξαι τοῖσι
 πολεμίοισι, ἔφευγον, ὅτι καὶ τοὺς Πέρσας ὥρων. οὕτω
 τε πάντες ἔφευγον, πλην τῆς ἵππου τῆς τε ἄλλης καὶ 5
 τῆς Βοιωτῆς. αὕτη δὲ τσαῦτα προσωφέλει τοὺς Φεύ-
 γοντας, αἰεὶ τε πρὸς τῶν πολεμίων ἀγχιστα ἐοῦσα,
 ἀπείργουσα τε τοὺς Φιλίους Φεύγοντας ἀπὸ τῶν Ἑλ-
 69 λήνων. Οἱ μὲν δὴ νικῶντες εἶποντο, τοὺς Ξέρξεω διώ-
 κοντές τε καὶ Φονεύοντες. ἐν δὲ τούτῳ τῷ γινομένῳ φό-
 βῳ ἀγγέλλεται τοῖσι ἄλλοισι Ἕλλησι τοῖσι τεταγμέ-
 νοις περὶ τὸ Ἡραῖον, καὶ ἀπογενομένοις τῆς μάχης,
 ὅτι μάχη τε γέγονε, καὶ νικῶν οἱ μετὰ Πausανίῳ. 5

ciorum, qui nulla re gesta, ac ne pugnâ quidem cum
 ullo ex hostibus consertâ, in fugam se proripuerunt.
 (68.) Atque hinc adparet, Barbarorum res universas
 ex Persis pependisse; quandoquidem et hi tunc, prius-
 quam cum hoste essent congressi, simulatque Persas
 videre fugientes, et ipsi fugam capessiverunt. Itaque
 omnes se fugac mandarunt, praeter equitatum, quum
 reliquum, tum Boeoticum. Atque fugientibus magno
 etiam usui equitatus fuit, semper proxime ab hosti-
 bus obequitans, et suos fugientes a Graecis sciungens.
 (69.) Dum ita victores Graeci fugientes Barbaros
 persequuntur occiduntque, interim reliquis Graecis,
 qui circa *Iunonis templum* consederant, et praelio
 non interfuerant, nunciatur pugnam esse pugnatam,

- οἱ δὲ, ἀκούσαντες ταῦτα, οὐδένα κόσμον ταχθέντες,
οἱ μὲν ἀμφὶ Κορινθίους, ἐτράποντο διὰ τῆς ὑπώρεης
καὶ τῶν κολωνῶν τὴν φέρουσιν ἄνω, ἰθὺ τοῦ ἱεροῦ τῆς
Δήμπτρος· οἱ δὲ ἀμφὶ Μεγαρέας τε καὶ Φλιασίους,
10 διὰ τοῦ πεδίου τὴν λειοτάτην τῶν ὁδῶν· ἐπὶ τε δὲ ἀγ-
χοῦ τῶν πολεμίων ἐγίνοντο οἱ Μεγαρέες καὶ Φλιάσιοι,
ἀπιδόντες σφέας οἱ τῶν Θηβαίων ἱππότες ἐπειγομέ-
νους οὐδένα κόσμον, ἤλαυνον ἐπ' αὐτοὺς τοὺς ἵππους,
τῶν ἱππάρχει Ἀσωπόδαρος ὁ Τιμάνδρου. ἐσπισόντες
15 δὲ κατεστόρεσαν αὐτίων ἑξακοσίους, τοὺς δὲ λοιποὺς
κατήραξαν διώκοντες εἰς τὸν Κιθαिरῶνα. οὗτοι μὲν δὴ ἐν
οὐδενὶ λόγῳ ἀπώλοντο.

Οἱ δὲ Πέρσαι καὶ ὁ ἄλλος ὄμιλος, ὡς κατέφυγον 70
εἰς τὸ ξύλινον τεῖχος, ἐφθησαν ἐπὶ τοὺς πύργους ἀνα-
βάντες, πρὶν ἢ τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπικέσθαι· ἀνα-

vicisseque Pausaniam cum suis. Quo audito, nullo or-
dine Corinthii superiore viâ, quae per montis radices
et per clivos fert, rectâ versus *Cereris templum* con-
tenderunt, Megarenses vero et Phliasii per planitiem
molliori via. Ubi vero prope hostem Megarenses et
Phliasii fuere, e longinquo eos conspicientes equites
Thebani, videntesque nullo ordine properantes,
equos in illos adegerunt, Asopodoro duce, Timandri
filio. In quos invecti, sexcentos eorum straverunt:
reliquosque persecuti, in Cithaeronem praecipites
compulserunt. Isti igitur ignobili morte perierunt.

(70.) *Persae* et reliqua turba, postquam *intra*
ligneum murum [sive, in *ligneum castellum*] per-
venerunt, adscendere in turres maturarunt, prius-
quam *Lacedaemonii* adessent: eisque conscensis,

βαίντες δὲ, ἐφράξαντο ὡς ἠδυνάετο ἄριστα τὸ τεῖχος.
 προσελθόντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων, κατεστήκει σφι 5
 τειχομαχίῃ ἐρρωμενέστει. ἕως μὲν γὰρ ἀπῆσαν οἱ
 Ἀθηναῖοι, οἱ δ' ἡμύνοντο, καὶ πολλῶ πλεον ἔχον τῶν
 Λακεδαιμονίων, ὥστε οὐκ ἐπισταμένων τειχομαχεῖν·
 αἷς δὲ σφι οἱ Ἀθηναῖοι προσῆλθον, οὕτω δὴ ἰσχυρῇ ἐγί-
 νετο τειχομαχίῃ, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. Τέλος δὲ, 10
 ἀρετῇ τε καὶ λιπαρίῃ ἐπέβησαν Ἀθηναῖοι τοῦ τεύχους·
 καὶ ἤριπον τῇ δὴ ἐσεσχέοντο οἱ Ἕλληνες. πρῶτοι δὲ ἐσῆλ-
 θον Τεγεῆται ἐς τὸ τεῖχος· καὶ τὴν σκηπὴν τὴν Μαρδο-
 νίου οὗτοι ἔσαν οἱ διαρπάσαντες, τὰ τε ἄλλα ἐξ αὐτῆς
 καὶ τὴν Φάτιν τῶν ἵππων, εὐῶσαν χαλκῆν πᾶσαν καὶ 15
 θῆς ἀξίην. τὴν μὲν νυν Φάτιν ταύτην τὴν Μαρδονίου
 ἀνέθεσαν ἐς τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης Τεγεῆται·

quam optime poterant ad defendendum murum sese
 compararunt: et, ubi advenerunt Lacedaemonii, va-
 lide admodum propugnarunt. Nam priusquam Athe-
 nienses accēssissent, repulerunt Lacedaemonios, et
 multo eis erant superiores, quippe oppugnandarum
 munitionum imperitis. Ut vero Athenienses advenere,
 tunc acris exstitit et diuturna circa murum pugna.
 Sed ad extremum virtute et adsiduitate laboris con-
 scenderunt murum Athenienses, eumque diruerunt:
 et ea parte *Graeci intra munitionem irruerunt*.
 Primi qui ingressi sunt, Tegeatae fuere: et hi sunt
 qui *tentorium* spoliarunt *Mardonii*, ex eoque
 quum alia asportarunt, tum praesepe equorum, quod
 totum aeneum erat et spectatu dignum. Ac praesepe
 hoc quidem Mardonii in templo Alcae Minervae de-
 dicarunt Tegeatae; reliquam vero praedam omnem

704. 99.

τὰ δὲ ἄλλα ἐς τὸντοῦ, ὅσα περ ἔλαβον, ἐσήμεκαν τοῖσι
 Ἕλλησι. Οἱ δὲ βάρβαροι οὐδὲν ἔτι στίφος ἐποίησαντο
 20 πεισόντος τοῦ τείχεος, οὔτε τις αὐτέων ἀλκῆς ἐμέμνητο·
 αὐλύκταζόν τε οἷα ἐν ὀλίγῳ χώρῳ πεφοβημένοι τε καὶ
 πολλαὶ μυριάδες κατελειγμένοι ἀνθρώπων. παρὴν τε
 τοῖσι Ἕλλησι φονεύειν οὕτω, ὥστε τριήκοντα μυριάδων
 στρατοῦ, καταδεδουσέων τεσσέρων, τὰς ἔχων Ἀρτάβα-
 25 ζος ἔφυγε, τῶν λοιπῶν μὴδὲ τρεῖς χιλιάδας περιγενέ-
 σθαι. Λακεδαιμονίων δὲ τῶν ἐκ Σπάρτης ἀπύθανον οἱ
 πάντες ἐν τῇ συμβολῇ εἰς καὶ ἐννεήκοντα· Τεγεατέων
 δὲ, ἑκκαίδεκα· Ἀθηναίων δὲ, δύο καὶ πεντήκοντα.
 Ἡρίστεισε δὲ τῶν βαρβάρων, περὶ μὲν ὁ Περσέων, 71
 ἵππος δὲ ἡ Σακίων· ἀνὴρ δὲ λέγεται Μαρδόνιος. Ἕλλή-

in eundem locum cum communi *Graecorum* praeda contulerunt. Barbari vero, ex quo murus corruit, nullum amplius globum, quem hosti opponerent, fecerunt, neque quisquam virtutis meminit; sed consternati erant, utpote multae hominum myriades in exiguum locum fugā compulsae et conclusae. Et Graecis ita facilis fuit caedes, ut ex triginta hominum myriadibus (demptis quatuor myriadibus, cum quibus Artabazus profugit) ne ter mille quidem reliqui essent. Lacedaemoniorum vero, qui quidem ex ipsa Sparta fuere, nonnisi unus et nonaginta in praelio ceciderant; ex Tegeatis vero sedecim; ex Atheniensibus, duo et quinquaginta.

(71.) *Virtutis nomine* in Plataensi pugna *emittere*, inter Barbaros, peditatus quidem Persarum, equitatus vero Sacarum: inter singulos viros *emittere* dicitur Mardonii virtus. Inter Graecos, quam-

νων δὲ ἀγαθῶν γενομένων καὶ Τεγεατῶν καὶ Ἀθηναίων,
 ὑπερεβάλοντο ἀρετῇ Λακεδαιμόνιοι. ἄλλω μὲν οὐδενὶ
 ἔχω ἀποσημῆνασθαι, (ἅπαντες γὰρ οὗτοι τοὺς κατ' 5
 ἑωυτοὺς ἐνίκων) ὅτι δὲ κατὰ τὸ ἰσχυρότερον προσενί-
 χθησαν, καὶ τουτέων ἐκράτησαν. καὶ ἄριστος ἐγένετο
 μακρῷ Ἀριστόδημος κατὰ γνώμας τὰς ἡμετέρας· ὃς
 ἐκ Θερμοπυλῶν μῦνος τῶν τριηκοσίων σωθεὶς, ἔχε ὄνει-
 δος καὶ ἀτιμίην. μετὰ δὲ τοῦτον ἡρίστευσαν Ποσειδά- 10
 νιός τε καὶ Φιλοκύων καὶ Ἀμομφάρετος ὁ Σπαρτιήτης.
 καὶ τοι, γενομένης λίσσης ὃς γένοιτο αὐτέων ἄριστος,
 ἔγνωσαν οἱ παραγενόμενοι Σπαρτιητῶν, Ἀριστόδημον
 μὲν βουλόμενον Φανερῶς ἀποθανεῖν ἐκ τῆς παρούσης οἱ
 αἰτίης, λυσσῶντά τε καὶ ἐκλιπόντα τὴν τάξιν, ἔργα 15
 ἀποδέξασθαι μεγάλα· Ποσειδάωνιον δὲ, οὐ βουλόμενον

quam et Tegeatae et Athenienses fortiter pugnarunt,
 prae caeteris eminuit *Lacedaemoniorum* virtus :
 quod quidem nullo alio indicio confirmare possum,
 (hi enim cuncti vicerunt eos qui ipsis oppositi steterant)
 nisi quod Lacedaemonii cum robustissima parte
 copiarum hostilium conflixerunt, hosque superarunt.
 Inter singulos viros, ut mihi quidem videtur, prae
 caeteris, longe fortissime pugnavit Aristodemus, is
 qui, quum ex trecentis unus a Thermopylis rediisset,
 ignominiâ notatus erat. Post hunc autem eminuere
 Posidonius et Philocyon, et Spartanus Amomphare-
 tus. Quamquam, quum sermo haberetur quis illo-
 rum fortissimus fuerit, praesentes Spartani statue-
 runt, Aristodemum manifeste mori voluisse propter
 culpam qua tenebatur; eâque caussâ furiosum, et or-
 dinem suum relinquentem, praeclara facta edidisse :

725, 28.

ἀποθνήσκειν, ἄνδρα γενέσθαι ἀγαθόν· τοσούτω τοῦτον εἶναι ἀμείνω. ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ Φθόνω ἂν εἶποιεν. οὗτοι δὲ τοὺς κατέλεξα πάντας, πλην Ἀριστοδήμου, 20 τῶν ἀποθανόντων ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ τίμιοι ἐγένοντο· Ἀριστόδημος δὲ, βουλόμενος ἀποθανεῖν διὰ τὴν προειρημένην αἰτίην, οὐκ ἐτιμήθη. Οὗτοι μὲν τῶν ἐν Πλα- 72 ταιῇσι ὀνομαστότατοι ἐγένοντο. Καλλικράτης γὰρ ἔξω τῆς μάχης ἀπέθανε, ἐλθὼν ἀνὴρ κάλλιστος ἐς τὸ στρατόπεδον τῶν τότε Ἑλλήνων, οὐ μόνον αὐτέων Λακεδαι- 5 μονίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων· ὅς, ἐπειδὴ ἐσφαγιάζετο Πausanias, κατήμενος ἐν τῇ τάξιν, ἐτραυματίσθη τοξεύματι τὰ πλευρά. καὶ δὴ οἱ μὲν ἐμάχοντο, ὁ δ' ἐξηνεγμένος ἐδυσθανάτεε τε καὶ ἔλεγε πρὸς Ἀρίμνηστον, ἄνδρα Πλαταιέα, οὐ μέλειν οἱ ὅτι πρὸ τῆς

Posidonium vero, quum non decrevisset mori, fortissime pugnasse, tantoque esse praestantiorē illo. At hoc fortasse illi ex invidia dixerint. Caeterum hi omnes, quos nominavi, qui in hac pugna ceciderunt, publico honore adfecti sunt, Aristodemo excepto: Aristodemus vero, eo quod ob praedictam culpam mori decrevisset, non est honoratus. (72.) Hi igitur ex *Lacedaemoniis Plataensi pugna* maxime *nobilitati* sunt. Nam Callicrates extra pugnam mortuus est, pulcerrimus Graecorum qui in exercitu fuerunt, non modo Lacedaemoniorum, sed reliquorum etiam Graecorum. Quo tempore sacra fecit Pausanias, sedens ille suo in ordine sagittâ vulneratus est in latere. Ac tum quidem cacteri capessiverunt pugnam: ipse vero ex acie elatus, aegerrime ferens mortem, dixit Arimnesto, civi Plataeensi,

Ἑλλάδος ἀποθήσκει, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐχρήσατο τῇ χειρὶ 10
καὶ ὅτι οὐδέν ἐστὶ οἱ ἀποδεδωγμένοι ἔργον ἑαυτοῦ ἄξιον.
73 προθυμωμένου ἀποδέξασθαι. Ἀθηναίων δὲ λέγεται εὐ-
δοκιμῆσαι Σωφάνης ὁ Εὐτυχίδειο, ἐκ δήμου Δεκελεῆ-
θεν· Δεκελείων δὲ τῶν ποτὲ ἐργασαμένων ἔργον χρή-
σιμον ἐς τὸν πάντα χρόνον, ὡς αὐτοὶ Ἀθηναῖοι λέγουσι.
ὡς γὰρ δὴ τὸ πάλαι κατὰ Ἑλένης κομιδὴν Τυνδαρίδας 5
εἰσέβαλον ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν σὺν στρατοῦ πλήθει, καὶ
ἀνίστασαν τοὺς δήμους, οὐκ εἰδότες ἵνα ὑπεξέκαιτο ἡ
Ἑλένη, τότε λέγουσι τοὺς Δεκελείας, οἱ δὲ αὐτὸν Δέ-
κελον, ἀχθόμενόν τε τῇ Θησέος ὕβρι, καὶ δειμαίνοντα
περὶ πάσῃ τῇ Ἀθηναίων χώρῃ, ἐξηγησάμενόν σφι τὸ 10
πάν πρῆγμα, κατηγήσασθαι ἐπὶ τὰς Ἀφίδνας· τὰς δὲ
Τιτακός, ἰὼν αὐτόχθων, καταπροδιδῶι Τυνδαρίδῃσι.

non se poenitere quod pro Graecia moriatur, sed quod manu non sit usus, neque ullum se dignum facinus edidisset, quum id ipsum unice cupivisset. (73.) Inter Athenienses nobilitatus est Sophanes, Eutychidis filius, ex populo cui Decelea nomen. Cuius popularium Decelensium olim factum exstitit, ut ipsi Athenienses narrant, in omne aevum eis utile. Nam, quo tempore olim repetendae Helenae caussa Tyndaridae cum numeroso exercitu terram Atticam invaserunt, et, quum nescirent quem in locum illa deportata esset, populos Atticae sedibus suis expulerunt; tunc (ut vulgo aiunt) Decelenses, sive, ut alii dicunt, ipse Decelus, indignatus iniquo Thesei facinore, simulque universae metuens Atheniensium terrae, totam rem illis aperuit, viamque quae fert Aphidnas monstravit: quas mox Titacus, Aphidnensis ipse, Tyndaridis prodidit.

τοῖσι δὲ Δεκελεῦσι ἐν Σπάρτῃ ἀπὸ τούτου τοῦ ἔργου
 ἀτελεῖν τε καὶ προεδρίῃ διατελεῖν ἐς τὸδε αἰεὶ ἔτι εὐῶσα,
 15 οὕτω ὥστε καὶ ἐς τὸν πόλεμον τὸν ὕστερον πολλοῖσι
 ἔτεσι τούτων γενόμενον Ἀθηναίοισι τε καὶ Πελοποννη-
 σίοισι, σινεομένων τὴν ἄλλην Ἀττικὴν Λακεδαιμονίων,
 Δεκελὲς ἀποσχέσθαι. Τούτου τοῦ δήμου ἐὼν ὁ Σω- 74
 Φάνης, καὶ ἀριστεύσας τότε Ἀθηναίων, διξοὺς λόγους
 λεγομένους ἔχει. τὸν μὲν, ὡς ἐκ τοῦ ζωστῆρος τοῦ θώ-
 ρηκος ἐφόρει χαλκὴν αἰλύσι δεδεμένην ἄγκυραν σιδηρεὴν
 5 τὴν, ὅπως πελάσειε ἀπικνεόμενος τοῖσι πολεμίοισι, βαλ-
 λέσκητο, ἵνα δὴ μιν οἱ πολέμιοι ἐκπίπτοντες, ἐκ τῆς
 τάξιος μετακινήσαι μὴ δυναίετο· γινομένης δὲ Φυγῆς
 τῶν ἐναντίων, δέδοκτο, τὴν ἄγκυραν ἀναλαβόντα, οὐ-

Quod ob factum Deceleensibus Spartani immunitatem vectigalium et praecipuam [in conventibus publicis et in festorum solennibus] sedem indulserunt; quo privilegio illi etiam nunc fruuntur, ita quidem ut etiam in bello illo, quod multis post hoc bellum annis inter Peloponnesios et Athenienses gestum est, quum reliquam Atticam Lacedaemonii vastarent, Deceleâ abstinerint. (74.) Ex hoc igitur Atticae pago *Sophanes* fuit, qui tunc virtutis praecipuam inter Athenienses laudem abstulit. Quo de viro duplex fama fertur: altera, gestasse eum ferream *ancoram*, *e loricae cingulo* aeneâ catenâ *reliгатam*; eam illum ancoram, quoties propius hostes venisset, in terram defigere solitum esse, ne hostes, impetum in illum facientes, statione eum depellere possent; fugâ autem factâ hostium recipere consuesse *ancoram*, et ita persequi hostem. Haec de hoc viro fama

τω διώκειν. οὗτος μὲν οὕτω λέγεται. ὁ δ' ἕτερος τῶν λόγων, τῷ πρότερον λεχθέντι ἀμφισβητών, λέγεται, 10
 ὡς ἐπ' ἀσπίδος αἰεὶ περιβούσης καὶ οὐδαμᾶ ἀτρεμ-
 ζούσης ἐφόρει ἐπίσημον ἄγκυραν, καὶ οὐκ ἐκ τοῦ θά-
 75 ρηκος δεδεμένην σιδηρέην. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον Σωφάνει
 λαμπρὸν ἔργον ἐξεργασμένον, ὅτι περικατημένων Ἀθη-
 ναίων Αἰγῶαν, Εὐρυβάτην τὸν Ἀργεῖον, ἄνδρα πε-
 τάεθλον, ἐκ προκλήσιος ἐφόνευσε. αὐτὸν δὲ Σωφάνεα
 χρόνῳ ὕστερον τούτων κατέλαβε, ἄνδρα γενόμενον ἀγα- 5
 θόν, Ἀθηναίων στρατηγέοντα ἅμα Λεάγρῳ τῷ Γλαύ-
 κωνος, ἀποθανεῖν ὑπὸ Ἡδωνῶν ἐν Δάτῳ, περὶ τῶν με-
 τάλλων τῶν χρυσέων μαχεόμενον.

76 Ὡς δὲ τοῖσι Ἕλλησι ἐν Πλαταιῇσι κατέστρωντο οἱ
 Βάρβαροι, ἐνθαῦτά σφι ἐπῆλθε γυνὴ αὐτόματος ἥ

fertur. Cui contradicentes alii aiunt, in eiusdem viri clypeo, quem semper ille in gyrum agere consue-
 set, nec umquam quietum sinere, pro insigni fuisse
ancoram, non gestasse illum ferream ancoram e
 lorica religatam. (75.) Exstat eiusdem Sophanis
 aliud praeclare factum; scilicet quum Athenienses
 Aeginam circumsederent, hic Eurybaten Argivum,
 virum quinquertio nobilem, a se ad singulare certa-
 men provocatum interfecit. Sed eidem Sophani in-
 sequente tempore accidit, ut, quum dux esset Athe-
 niensium cum Leagro Glauconis filio, apud Daton
 oppidum, ubi pro auri metallis decertabatur, forti-
 ter pugnans, ab Edonis interficeretur.

(76.) Postquam ita *ad Plataeas Barbari pro-*
strati sunt a Graecis, advenit ad hos mulier trans-

ἐπειδὴ ἔμαθε ἀπολωλότας τοὺς Πέρσας, καὶ νικῶντας
 τοὺς Ἕλληνας, εὐῶσα παλλακὴ Φαρανδάτεος τοῦ Τεά-
 5 σπιοῦ, ἀνδρὸς Πέρσεω, κοσμησαμένη χρυσῷ πολλῷ
 καὶ αὐτὴ καὶ αἱ ἀμφίπολοι, καὶ ἐσθῆτι τῇ καλλίστῃ
 τῶν παρευσέων, καταβαῖσα ἐν τῆς ἀρμαμάξης, ἐχώ-
 ρει εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ἔτι ἐν τῇσι Φονῇσι ἑόντας.
 ὁρῶσα δὲ πάντα ἐκεῖνα διέποντα Πausanίην, πρότε-
 10 ρόν τε τὸ οὐνομα ἐξεπισταμένη καὶ τὴν πάτρην, ὥστε
 πολλάκις ἀκούσασα, ἔγνω τε τὸν Πausanίην, καὶ
 λαβομένη τῶν γυνάτων, ἔλεγε τάδε· „ὦ βασιλεῦ
 „Σπάρτης, ρῦσαί με τὴν ἐκείναι ἀίχμαλάν σου δουλοσύ-
 „νης. σὺ γάρ καὶ ἐς τόδε ὤνησας, τοὺςδε ἀπολέσας,
 15 „τοὺς οὔτε δαιμόνων οὔτε θεῶν ὅπιν ἔχοντας. εἰμὶ δὲ
 „γένος μὲν Κῶν, θυγάτηρ δὲ Ἡγητορίδω τοῦ Ἀντα-
 „γόρειω. βίη δὲ με λαβὼν ἐν Κῶ ἔχε ὁ Πέρσης.“ Ὁ

fuga: quae ut perditos vidit Persas, Graecosque vi-
 ctiores, quum fuisset pellex Pharandatis Persae, Thea-
 spis filii, multo ornata auro et ipsa et eius famulae,
 et veste pretiosissima quae ad manus erat, descendit
 de carpento et ad Lacedaemonios accessit in caedibus
 adhuc occupatos. Quumque omnia ibi administran-
 tem videret *Pausaniam*, cuius et nomen et patriam
 iam antea frequenti auditu noverat, agnovit Pausa-
 niam, et genua eius complectens, his verbis eum
 adlocuta est: *Rex Spartae, libera me supplicem*
captivitatis servitute! Nam et hactenus me iuvi-
sti, quod hos homines perdidisti, qui nec heroum
nec deorum curam habent. Sum autem genere
Coa, Hegetoridae filia, Antagorae filii: quam vi
ex Co raptam habuit Persa. Cui ille respondit:

δὲ ἀμείβεται τοῖσδε· „Γύναι, θάρσει, καὶ ὡς ἰκέτις,
 „καὶ εἰ δὴ πρὸς τούτῳ τυγχάνεις ἀληθῆα λέγουσα, καὶ
 „εἴ θυγάτηρ Ἠγητορίδῃ τοῦ Κώου, ὃς ἐμοὶ ξείνος μά- 20
 „λιστα τυγχάνει ἔαν τῶν περὶ κείνους τοὺς χώρους οἰκη-
 μένων.“ Ταῦτα εἶπας, τότε μὲν ἐπέτρεψε τῶν ἐφόρων
 τοῖσι παροῦσι, ὕστερον δὲ ἀπέπεμψε εἰς Αἴγινα, εἰς
 77 τὴν αὐτὴν ἤθελε ἀπικέσθαι. Μετὰ δὲ τὴν ἀπῆλθιν τῆς
 γυναικὸς, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἀπίκοντο Μαντινῆες
 ἐπ' ἐξεργασμένοισι· μαθόντες δὲ ὅτι ὕστεροι ἤκουσι τῆς
 συμβολῆς, συμφορὴν ἐποιεῦντο μεγάλην, ἃξιοί τε ἔφα-
 σαν εἶναι σφῆας ζημιῶσαι. πυνθανόμενοι δὲ τοὺς Μή- 5
 δους τοὺς μετὰ Ἀρταβάζου Φεύγοντας, τούτους ἐδίω-
 κον μέχρι Θεσσαλίας· Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐκ ἔαν Φεύ-
 γοντας διώκων. οἱ δὲ ἀναχωρήσαντες εἰς τὴν ἑαυτῶν,
 τοὺς ἡγεμόνας τῆς στρατιῆς ἐδίωξαν ἐκ τῆς γῆς. Με-

*Confide, mulier, non modo ut supplex, sed et in-
 super si verum est quod ais, filiam te esse Hege-
 toridae Coi, qui maxime omnium ista loca habi-
 tantium hospitii iure tecum coniunctus est. His
 dictis, tunc illam praesentibus ephoris tradidit, dein-
 de vero Aeginam misit, quo ipsa venire cupiverat!
 (77.) Post huius mulieris adventum mox adfuere
 Mantinenses, re confecta. Qui ubi cognovere sero
 se venire post peractam pugnam, vehementer indo-
 luerunt, et mulctam se commeruisse ultro fatebantur.
 Ut vero audivere fugam corripuisse Medos qui cum
 Artabazo erant, hos illi, dissuadentibus licet La-
 cedaemoniis, persecuti sunt usque in Thessaliam.
 Postquam vero domum sunt reversi, duces suarum
 copiarum exsilio multarunt. Post Mantinenses Elei*

10 τὰ δὲ Μαντινέας, ἤκον Ἠλεῖοι. καὶ ὡσαύτως οἱ Ἠλεῖοι τοῖσι Μαντινεῦσι συμφορὴν ποιησάμενοι ἀπαλλάσσοντο· ἀπελθόντες δὲ καὶ οὗτοι τοὺς ἡγεμόνας ἐδίωξαν. τὰ κατὰ Μαντινέας μὲν καὶ Ἠλείους τοσαῦτα.

Ἐν δὲ Πλαταιῇσι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Αἰγινητέων 78 ἦν Λάμπων ὁ Πύθειω, Αἰγινητέων τὰ πρῶτα· ὃς ἀνοσιώτατον ἔχων λόγον, ἔετο πρὸς Πausanίην. ἀπικόμενος δὲ, σπουδῇ ἔλεγε τάδε· „ὦ παῖ Κλεομβρότου, 5 „ἔργον ἔργασταί τοι ὑπερΦυές, μέγαβός τε καὶ κάλ- „λος· καὶ τοὶ θεοὶ παρέδωκε, ρυσάμενον τὴν Ἑλλά- „δα, κλέος καταθέσθαι μέγιστον Ἑλλήνων τῶν ἡμεῖς „ἴδμεν. σὺ δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐπὶ τούτοις ποιήσον, „ὅπως λόγος τέ σε ἔχη ἔτι μέζων, καὶ τις ὕστερον 10 „φυλάσσηται τῶν βαρβάρων μὴ ὑπάρχειν ἔργα ἀτά-

venerunt: et hi pariter atque Mantinenses gravissime dolentes redierunt, pariterque atque illi, postquam domum reversi sunt, duces suos in exsilium miserunt. Et haec quidem de Mantinensibus et Eleis hactenus.

(78.) Fuit autem in exercitu Aeginetarum ad Plataeas Aegineta *Lampon*, Pythae filius, primarius vir inter Aeginetas: qui Pausaniam adiit, rem improbissimam ei suasurus. Ad quem quum accessisset, magno studio haec verba fecit: *Fili Cleombroti! exsecutus es facinus ita magnum et praeclarum, ut hominis superare naturam videatur: tibi quoque hoc dedit deus, ut liberatâ Graeciâ omnium quos novimus Graecorum longe maximam gloriam sis consecutus. At tu nunc etiam quod superest perfice; quo famam etiam consequaris maiorem, et*
Herod. T. IV. P. I. Q

„σβαλα ποικῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας. Λεωνίδει γὰρ ἀπο-
 „θανόντος ἐν Θερμοπύλῃσι, Μαρδόνιός τε καὶ Ξέρξης
 „ἀποταμόντες τὴν κεφαλὴν ἀνισταύρωσαν. τῷ σὺ τὴν
 „ὁμοίῃν ἀποδίδους, ἔπαιον ἕξαις πρῶτα μὲν ὑπὸ πάν-
 „των Σπαρτιητίων, αὐτὶς δὲ καὶ πρὸς τῶν ἄλλων 15
 „Ἑλλήνων. Μαρδόνιον γὰρ ἀνασκολοπίσας, τιτιμώ-
 „ρησαι εἰς πάτρων τὸν σὸν Λεωνίδην.“ Ὁ μὲν, δοκέων
 79 χαρίζεσθαι, ἔλεγε τάδε. Ὁ δ' ἀνταμείβετο τοῖσδε·
 „Ὡ ξεῖνε Αἰγινῆτα, τὸ μὲν εὐνοεῖν τε καὶ προορᾶν, ἀγα-
 „μαι σεῦ· γνώμης μέντοι ἡμάρτηκας χρηστῆς. ἐξάρας
 „γάρ με ὑψοῦ καὶ τὴν πάτρεν καὶ τὸ ἔργον, εἰς τὸ μη-
 „δὲν κατέβαλες, παραινέων νεκρῷ λυμαίνεσθαι, καὶ, 5
 „ἢ ταῦτα ποίεω, Φᾶς ἀμείνεν με ἀκούσεσθαι. τὰ πρό-
 „πι μᾶλλον βαρβάροισι ποιεῖν, ἢ περ Ἑλλήσι· καὶ

Barbarorum quisque posthac caveat ne res nefarias adversus Graecos suscipiat. Postquam Leonidas ad Thermopylas occubuit, Mardonius et Xerxes caput eius praeciderunt, et e palo erexerunt. Huic si tu paria reddideris, primum Spartani, tum vero etiam Graeci omnes te collaudabunt. Quippe Mardonium si e palo erexeris, patrium tuum ultus fueris Leonidam. Haec ille dixit, putans se gratificaturum Pausaniae. (79.) Cui his verbis rex respondit: Hospes Aegineta! tuam et benevolentiam et prospicientiam laudo: at a recto animi sensu plurimum abes. Nam postquam me et patriam factumque meum in coelum usque extulisti, in nihilum me proiecisti, dum hortaris ut mortuo insultem, et me ais, id si fecero, melius auditurum. Barbaros hoc facere decet, non

798, 46.

- „ἐκαίνοισι δὲ ἐπιφθονέομεν. Ἐγὼ δ' ἂν τούτου εἵνεκα
 „μῆτε Αἰγινήτησι ἄδοιμι, μῆτε τοῖσι ταῦτα ἀρέσκεται·
 10 „ἀποχρᾶ δ' ἐμοὶ, Σπαρτιήτησι ἀρεσκόμενον, ὅσια μὲν
 „ποιεῖν, ὅσια δὲ καὶ λέγειν. Λεωνίδῃ δὲ, τῷ με κε-
 „λεύεις τιμωρῆσαι, Φημί μεγάλας τιτιμωρῆσθαι· ψυ-
 „χῆσί τε τῇσι τῶνδε ἀναριθμήτοιςι τετίμηται αὐτός
 „τε καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐν Θερμοπύλῃσι τελευτήσαντες.
 15 „σὺ μέντοι ἔτι ἔχων λόγον τοιόνδε, μῆτε προσέλθῃς
 „ἔμοιγε, μῆτε συμβουλεύῃς· χάριν ἴσθι τε, ἐὼν ἀπα-
 „θής.“ Ὁ μὲν, ταῦτα ἀκούσας, ἀπαλλάσσετο.

Πausanías δὲ κήρυγμα ποιησάμενος, μήδενα ἄπτε- 80
 σθαι τῆς ληΐης, συγκομίζων ἐκέλευε τοὺς εἰλωτας τὰ
 χρήματα. οἱ δὲ, ἀνα τὸ στρατόπεδον σκιδνάμενοι, εὐρι-
 σκον σκηναὺς κατεσκευασμένας χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ, κλί-

Graecos: atque illos hoc nomine odimus. Ego qui-
dem, quod ad hoc adtinet, nec Aeginetis velim
placere, nec quibuscumque talia placent: sufficit-
que mihi, Lacedaemoniis placere, sancte agentem,
sancteqque loquentem. Leonidae vero, quem tu me
iubes ulcisci, puto magnifice esse parentatum:
nam innumerabilium horum caede ultionem et ipse
obtinuit et caeteri qui ad Thermopylas occubue-
runt. Omnino vero, talia propositurus aut suasu-
rus noli porro meum in conspectum venire: et
gratias habe, quod incolumis abeas! His auditis,
ille discessit.

(80.) Iam *Pausanias*, proposito per praeconem
 edicto, ne quis de praeda quidquam tangeret, hi-
 lotas iussit pretiosa colligere. Et illi, per castra dis-
 currentes, tentoria invenerunt auro argentoque re-

νας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους, κρητῆράς τε χρυ- 5
 στεύς, καὶ Φιάλας τε καὶ ἄλλα ἐκπώματα· σάκκους
 τε ἐπ' αἰμαξίων εὕρισκον, ἐν τοῖσι λέβητες ἐφαίνοντο
 ἐνέοντες χρυσεοὶ τε καὶ ἀργυρεοὶ· ἀπὸ τε τῶν κειμέ-
 νων νεκρῶν ἐσκύλευον ψέλιας τε καὶ στρεπτούς, καὶ τοὺς
 ἀκινάκτας, ἔοντας χρυσεύς· ἐπεὶ ἐσθῆτός γε ποικίλης 10
 λόγος ἐγένετο οὐδὲ εἰς. Ἐνθαῦτα πολλὰ μὲν κλέπτοντες
 ἐπώλεον πρὸς τοὺς Αἰγινήτας οἱ εἰλωτες, πολλὰ δὲ καὶ
 ἀπεδείκνυσαν, ὅσα αὐτέων οὐκ οἶά τε ἦν κρύψαι· ὥστε
 Αἰγινήτησι οἱ μεγάλοι πλούτοι ἀρχὴν ἐνβέυτεν ἐγένοντο,
 οἱ τὸν χρυσὸν, ἅτε ἔοντα χαλκὸν δῆθεν, παρὰ τῶν εἰλω- 15
 81 τῶν ὠνέοντο. Συμφορήσαντες δὲ τὰ χρήματα, καὶ
 δεκάτην ἐξελόντες τῷ ἐν Δελφοῖσι θεῷ, ἀπ' ἧς ὁ τρί-
 πους ὁ χρύσεος ἀνετέθη, ὁ ἐπὶ τοῦ τρικαρῆνου ὄφιος τοῦ
 χαλκείου ἐπεστεῶς ἄγχιστα τοῦ βωμοῦ· καὶ τῷ ἐν

pleta, lectosque auro et argento obductos, et crate-
 res aureos, et phialas, aliaque pocula: plaustisque
 impositos invenerunt saccos, in quibus lebetes erant
 aurei et argentei: denique stratis cadaveribus armillas
 detraxerunt, et torques, et acinaces, qui item aurei
 erant: vestis enim variegatae ne ratio quidem ulla
 habebatur. Ibi tunc multa furto subtrahentes hilotae
 vendiderunt Aeginetis: multa vero etiam represen-
 tabant, quaecumque abscondere non potuerant. At-
 que hinc initium cepere ingentes Aeginetarum divi-
 tiae: quippe qui aurum, quasi aes esset, ab hilotis
 emerunt. (81.) Pecuniis reliquisque rebus pretio-
 sis in unum collatis, decimam exemerunt Delphico
 deo; ex qua aureus tripus dedicatus est, qui trici-
 piti serpenti acneo insistit proxime aram; item

5 Ὀλυμπίῃ θεῷ ἐξελόντες, ἀπ' ἧς δεκάπηχυν χάλκεον
 Δία ἀνέθηκαν· καὶ τῷ ἐν Ἴσθμῳ θεῷ, ἀπ' ἧς ἐπτάπη-
 χυς χάλκεος Ποσειδέων ἐξεγένετο· ταῦτα ἐξελόντες, τὰ
 λοιπὰ διαιρέοντο, καὶ ἔλαβον ἕκαστοι τῶν ἄξιοι ἔσαν,
 καὶ τὰς παλλακὰς τῶν Περσέων, καὶ τὸν χρυσόν, καὶ
 10 τὸν ἀργυρον, καὶ ἄλλα χρήματά τε καὶ ὑποζύγια.
 Ὅσα μὲν νυν ἐξαίρετα τοῖσι ἀριστεύσασι αὐτέων ἐν
 Πλαταιῇσι ἐδόθη, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν, δοκέω δ'
 ἔγωγε καὶ τούτοισι δοθῆναι. Πausanίῃ δὲ πάντα δέκα
 ἐξαίρεθ' τε καὶ ἐδόθη, γυναῖκες, ἵπποι, τάλαντα, καί
 15 μῆλοι, ὥς δὲ αὐτῶς καὶ τὰ ἄλλα χρήματα. Λέγει- 82
 ται δὲ καὶ τάδε γενέσθαι· ὥς Ξέρξης Φεύγων ἐκ τῆς
 Ἑλλάδος, Μαρδονίῳ τὴν κατασκευὴν καταλίποι τὴν
 ἑωυτοῦ· Πausanίην ὦν, ὁρῶντα τὴν Μαρδονίου κατα-

LXXXII. 4 seq. κατασκευὴν χρυσῷ εἰς. σκηπὴν h. l. uti-
 que legendum suspicatus sum, idque in versione expressi.

Olympico deo decimam exemerunt, ex qua Iovis aenea statua decem cubitorum dedicata est; denique Isthmio deo, unde confecta est Neptuni aenea statua septem cubitorum. Haec postquam exemere, reliqua inter se distribuerunt, pellices Persarum, et aurum, et argentum, et alias res pretiosas, et iumenta: acceperuntque quique pro suo merito. Quenam vero praecipua data sint eis quorum prae caeteris virtus eminebat, a nemine memoratum reperio: puto autem equidem, his praecipua quaedam data esse. Pausaniae vero omnia dena selecta dataque sunt, mulieres, equi, talenta, cameli, pariterque alia pretiosa. (82.) Narrant etiam hoc accidisse: Xerxem, ex Graecia fugientem, supellectilem suam Mardonio reliquisse; *Pausaniam* igitur, quum Mardonii tento-

σκευὴν χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ καὶ παραπιτάσμασι ποι- 5
 κίλοισι κατασκευασμένην, καλεῦσαι τοὺς τε ἀρτοκόπους
 καὶ τοὺς ὀψοποιοὺς κατὰ ταῦτα καθὼς Μαρδονίῳ δεῖ-
 πνον παρασκευάζειν. ὥς δὲ κελεύόμενοι οὗτοι ἐποίησαν
 ταῦτα, ἐνθαῦτα τὸν Πausanίην, ἰδόντα κλίνας τε χρυ-
 σίας καὶ ἀργυρίας εὖ ἐστρωμένας, καὶ τραπέζας τε 10
 χρυσίας καὶ ἀργυρίας, καὶ παρασκευὴν μεγαλοπρε-
 πέα τοῦ δείπνου, ἐκπλαγόντα τὰ προκείμενα ἀγαθὰ,
 καλεῦσαι ἐπὶ γέλῳ τοὺς ἐαυτοῦ διηκόνους παρασκευά-
 σαι Λακωνικὸν δεῖπνον. ὥς δὲ τῆς Φοίνης ποιηθείσης ἦν
 πολλὸν τὸ μέσον, τὸν Pausanίην γελάσαντα μεταπέμ- 15
 ψασθαι τῶν Ἑλλήνων τοὺς στρατηγούς· συνελθέντων δὲ
 τούτων, εἶπαι τὸν Pausanίην, δεικνύντα ἐς ἑκατέρην
 τοῦ δείπνου τὴν παρασκευήν· „Ἄνδρες Ἕλληνες, τῶνδε
 „εἵνεκα ἐγὼ ὑμέας συνήγαγον, βουλόμενος ὑμῖν τοῦδε
 „τοῦ Μήδων ἡγεμόνος τὴν ἀφροσύνην δεῖξαι· ὅς τοιήνδε 20

rium vidisset auro et argento et variegatis aulacis in-
 structum, pistores et coquos iussisse coenam parare
 prorsus qualem Mardonio soliti essent instruere.
 Quod quum illi fecissent, tum Pausaniam, lectulos
 videntem aureos et argenteos pulcre stratos, et men-
 sas aureas et argenteas, et magnificum ipsius coenae
 adparatum, propositas admiratum lautitias, ioci
 caussâ suos famulos *Laconicam* parare coenam ius-
 sisse. Quumque multum interesset inter utrumque
 opulum, ridentem Pausaniam vocasse Graecorum
 duces; eisque, ut convenerunt, utriusque coenae ad-
 paratum monstrantem, dixisse: *Hoc consilio, Graeci*
viri! vos convocavi, quo stultitiam vobis ostende-
rem huius ducis Medorum; qui, quum tali victus

„δίαυταν ἔχων, ἦλθε ἐς ἡμέας οὕτω οἰζυρὴν ἔχοντας
 „ἀπαιρησόμενος.“ Ταῦτα μὲν Πausanίην λέγεται εἶ-
 παί πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων. Ὑστερῶν 83
 μῆντοι χρόνῳ μετὰ ταῦτα καὶ τῶν Πλαταιέων εὖρον
 συχνοὶ θήκας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ τῶν ἄλλων χρη-
 μάτων. Ἐφάνη δὲ καὶ τότε ὕστερον ἔτι τούτων, τῶν
 5 νεκρῶν περιφιλωθέντων τὰς σάρκας· συνεφάρων γὰρ τὰ
 ὅστιά οἱ Πλαταιεὺς ἐς ἓνα χώρον· εὐρέθη κεφαλὴ αὐκ
 ἔχουσα ῥαφὴν οὐδεμίαν, ἀλλὰ ἐξ ἐνὸς εὐῶσα ὀστέου·
 ἐφάνη δὲ καὶ γνάθος, καὶ τὸ ἄνω τῆς γνάθου, ἔχουσα
 ὀδόντας μονοφυέας, ἐξ ἐνὸς ὀστέου πάντα, τοὺς τε
 10 ὀδόντας καὶ τοὺς γομφίους. καὶ πενταπῆχες ἀνδρὸς
 ὅστιά ἐφάνη.

Ἐπιτεν δὲ Μαρδονίου δευτέρῃ ἡμέρῃ ὁ νεκρὸς ἠφάνη 84

*generi esset adsuetus, ad nos venit, miserum no-
 strum epulum nobis rapturus.* Haec Pausanias du-
 cibis Graecorum fertur dixisse. (83.) Sed et inse-
 quente tempore post has res gestas multi Plataen-
 ses arculas adhuc invenerunt auro et argento et alijs
 pretiosis rebus repletas. Et nonnullo rursus post haec
 tempore interiecto, postquam mortuorum cadavera
 carnibus prorsus fuissent nudata, etiam hoc mirum
 adparuit. Quum ossa in unum locum Plataeenses
 colligerent, repertum est *cranium nullam* prorsus
suturam habens, sed uno osse constans. Reperta est
 etiam maxilla, quum inferior, tum superior, cuius
dentes ita *concreti* erant, tam reliqui, quam *mola-*
res, ut uno osse constarent omnes. Reperta etiam sunt
 ossa viri quinque cubitorum.

(84.) Deinde vero *Mardonii cadaver*, postridie

στο· ὑπ' ὅτε μὲν ἀνθρώπων, τὸ ἀτρεκέες οὐκ ἔχω εἶπαι.
πολλοὺς δέ τινες ἤδη καὶ παντοδαποὺς ἤκουσα θάψαι
Μαρδόνιον, καὶ δῶρα μεγάλα οἶδα λαβόντας πολλοὺς
παρὰ Ἀρτόντew τοῦ Μαρδονίου παιδὸς διὰ τοῦτο τὸ ἔρ- 5
γον. ὅστις μέντοι ἦν αὐτέων ὁ ὑπελόμενός τε καὶ θά-
ψας τὸν νεκρὸν τὸν Μαρδονίου, οὐ δύναμαι ἀτρεκέως
πυθέσθαι. ἔχει δέ τινα Φάτιν καὶ ΔιονυσοΦάνης, ἀνὴρ
Ἐφέσιος, θάψαι Μαρδόνιον. ἀλλ' ὁ μὲν τρόπῳ τοιού-
85 τῷ ἐτάφη. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὡς ἐν Πλαταιῇσι τὴν 10
λήϊν διείλοντο, ἔθαπτον τοὺς ἑωυτῶν, χωρὶς ἕκαστοι.
Λακεδαιμόνιοι μὲν τριξὰς ἐποίησαντο θήκας. ἐνθα μὲν
τοὺς ἱρένας ἔθαψαν, τῶν καὶ Ποσειδώνιος καὶ Ἀμομ-
Φάρετος ἔσαν καὶ Φιλοκύων τε καὶ Καλλικράτης. ἐν 5

LXXXV. 4. et 6. ἱρένας et ἱρένες ex virorum doctorum emen-
datione. ἱρέας, ἱρέες, vet. libri omnes.

quam commissa pugna est, non est repertum. Quod
quidem quonam ab homine fuerit subtractum, dicere
pro certo non possum. Multos enim memoratos audi-
vi, et diversis e civitatibus viros, qui perhibentur se-
peliisse Mardonium; ac novi multos qui hoc nomine
ingentia dona acceperunt ab Artonte Mardonii filio.
Quis vero ex his sit, qui Mardonii corpus subtraxerit
et sepeliverit, pro certo comperire non potui. Fertur
etiam fama quaedam, Dionysophanem Ephesium se-
peliisse Mardonium. Sed haec de Mardonii sepultura.
(85.) *Graeci* vero, divisâ praedâ, *suos sepelive-*
runt, seorsim quique. Et Lacedaemonii quidem tria
conditoria fecerunt. In uno adolescentes sepelierunt,
[*irenas* illi vocant,] quorum e numero Posidonius
fuit, et Amompharetus, et Philocyon, et Callicrates:

730, 32.

μὲν δὴ ἐνὶ τῶν τάφων ἔσαν οἱ ἱρέες· ἐν δὲ τῷ ἐτέρῳ, οἱ ἄλλοι Σπαρτιῆται· ἐν δὲ τῷ τρίτῳ, οἱ εἰλωτες. οὗτοι μὲν οὕτω ἔθαπτον. Τεγεῆται δὲ χωρὶς πάντας αἰέας· καὶ Ἀθηναῖοι τοὺς ἐωυτῶν ὁμοῦ, καὶ Μεγαρέες τε καὶ
 10 Φλιάσιοι τοὺς ὑπὸ τῆς ἵππου διαφθαρέντας. τούτων μὲν δὴ πάντων πλήρεις ἐγένοντο οἱ τάφοι. Τῶν δὲ ἄλλων ὅσοι καὶ φαίνονται ἐν Πλαταιῇσι ἑόντες τάφοι, τούτους δὲ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἐπαισχυνομένους τῇ ἀπειστοῦ τῆς μάχης, ἐκάστους χώματα χῶσαι κεινὰ,
 15 τῶν ἐπιγινομένων εἵνεκεν ἀνθρώπων. ἐπεὶ καὶ Αἰγινήτων ἐστὶ αὐτόθι καλεόμενος τάφος, τὸν ἐγὼ ἀκούω καὶ δέκα ἔτεσι ὕστερον μετὰ ταῦτα, δεηθέντων τῶν Αἰγινήτων, χῶσαι Κλεάδην τὸν Αὐτοδίκου, ἄνδρα Πλαταιέα, πρόξεινον ἑόντα αὐτῶν.

in altero reliquos Spartanos; in tertio hilotas. Hac ratione Lacedaemonii usi sunt. Tegeatae vero seorsim ab illis suos omnes uno in sepulcro condiderunt: atque ita etiam Athenienses suos uno in loco: pariterque Megarenses et Phliasii suos, qui ab equitibus occisi erant. Horum itaque omnium *plena* erant *sepulcra*. Ad reliquorum vero populorum sepulcra quod adtinet, quotquot apud Plataeas ostenduntur, illorum quique, ut ego comperio, quum puderet eos non interfuisse pugnae, *inanes* excitarunt *tumulos*, posterorum hominum gratiâ. Nam ibidem est etiam Aeginetarum, quod vocant, sepulcrum; quod ego audio decimo post haec anno, rogantibus Aeginetis, a Cleade excitatum esse, Autodici filio, cive Plataensi, qui publicus Aeginetarum hospes fuit.

- 86 Ὡς δ' ἄρα ἔβαιψαν τοὺς νεκροὺς ἐν Πλαταιῇσι αἱ Ἕλληνες, αὐτίκα βουλευομένοισί σφι ἔδοκε στρατεύεσθαι ἐπὶ τὰς Θήβας, καὶ ἐξαυτεῖν αὐτῶν τοὺς μηδίσαντας· ἐν πρώτοισι δὲ αὐτῶν, Τιμηγνίδην καὶ Ἀτταγῖνον, οἱ ἀρχηγέται ἀνὰ πρώτους ἔσαν· ἦν δὲ μὴ 5 ἐκδιδῶσι, μὴ ἀπανίστασθαι ἀπὸ τῆς πόλιος πρότερον ἢ ἐξέλωσι. ὥς δὲ σφι ταῦτα ἔδοξε, οὕτω δὴ ἐνδεκάτῃ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς συμβολῆς ἀπικόμενοι ἐπολιόρκειον Θηβαίους, καλεῖοντες ἐκδιδόναι τοὺς ἄνδρας. οὐ βουλευμένων δὲ τῶν Θηβαίων ἐκδιδόναι, τὴν τε γῆν αὐτῶν 10
- 87 ἔταμνον, καὶ προσέβαλλον πρὸς τὸ τείχος. Καὶ, οὐ γὰρ ἐπαύοντο σινιόμενοι, εἰκοστῇ ἡμέρῃ ἔλαξε τοῖσι Θηβαίοισι Τιμηγνίδης τάδε· „Ἄνδρες Θηβαῖοι, ἐπειδὴ ,οὕτω δέδοκται τοῖσι Ἕλλησι, μὴ πρότερον ἀπαναστῇ-

(86.) Sepultis ad Plataeam mortuis, deliberantibus Graecis placuit protinus contra Thebas ferre arma, postulareque a Thebanis ut sibi hos traderent qui Medorum partes essent secuti, inprimisque Timagenidem et Attaginum, qui prae caeteris principes huius factionis fuissent: quos nisi illi tradidissent, non abscedere decreverunt ab urbe, quin eam expugnassent. Utque hoc eis placuit, ita undecimo post pugnam die ad Thebas venerunt; urbemque obsidentes, postularunt ut praedicti viri sibi dederentur: et, negantibus Thebanis se id facturos, agrum illorum vastarunt, murumque oppugnarunt. (87.) Qui quum adsidue multa illis damna inferrent, vicesimo die Timagenides haec apud Thebanos verba fecit: Quoniam Graecis decretum est, cives Thebani! non prius ab oppugnatione desistere abscedereque,

- 5 „ναι πολιορκέοντας, ἢ ἐξέλωσι Θήβας, ἢ ἡμέας αὐ-
 „τοῖσι παραδῶτε, νῦν ὧν ἡμέων εἵνεκα γῇ ἡ Βοιωτὴ
 „πλέω μὴ ἀναπλήσῃ. ἀλλ', εἰ μὲν χρημάτων χρη-
 „ζόντες, πρόσχημα ἡμέας ἐξαίτιούνται, χρήματά σφι
 „δῶμεν ἐκ τοῦ κοινοῦ· σὺν γὰρ τῷ κοινῷ καὶ ἐμῇδισα-
 10 „μεν, οὐδὲ μοῦνοι ἡμέες. εἰ δὲ ἡμέων ἀληθείως δεόμενοι
 „πολιορκέουσι, ἡμεῖς ἡμέας αὐτοὺς ἐς ἀντιλογίην πα-
 „ρέξομεν.“ Κάρτα τε ἔδοξε εὖ λέγειν, καὶ ἐς καιρὸν
 αὐτίκα τε ἐπεκηρυκεύοντο πρὸς Πausanίην οἱ Θηβαῖοι,
 θέλοντες ἐκδιδόναι τοὺς ἄνδρας. Ὡς δὲ ἀμολόγησαν 88
 ἐπὶ τούτοις, Ἀτταγῖνος μὲν ἐκδιδήσκει ἐκ τοῦ ἄσπεος
 παῖδας δὲ αὐτοῦ ἀπαχθέντας Πausανίης ἀπέλυσε τῆς
 αἰτίας, Φὰς τοῦ μηδισμοῦ παῖδας οὐδὲν εἶναι μετα-
 5 τίους. τοὺς δὲ ἄλλους ἄνδρας τοὺς ἐξέδосαν οἱ Θη-

quam aut expugnassent Thebas, aut nos illis a vobis dediti essemus; nunc nostrâ caussâ ne plura porro patiatur Boeotia terra! Sed, si illi, pecuniarum avidi, in speciem tantum nos deposcunt, demus eis pecunias ex publico: nam publice omnes Medorum partes secuti sumus, non nos soli. Sin vere nos deditos cupiunt, eâque caussâ urbem oppugnant, nos ipsi ad caussam apud eos dicendam nos sistemus. Et hic sane optime dicere visus est et opportune: protinusque caduceatorem Thebani miserunt ad Pausaniam, significantes se viros illos esse tradituros. (88.) De quo ut inter utrosque convenit, interim Attaginus quidem ex urbe clam profugit: cuius filios Pausanias ad se adductos absolvit crimine, Medismi culpam, dicens, filios nullam habere. Reliqui vero viri quos Thebani dedide-

βαῖοι, οἱ μὲν ἐδόκεον ἀντιλογίης τε κυρήσειν, καὶ δὴ
 χρήμασι ἐπεποιθέσαν διωθέεσθαι· ὁ δὲ, ὡς παρέλαβε,
 αὐτὰ ταῦτα ὑπονοέων, τὴν στρατιὴν τὴν τῶν συμμα-
 χων ἅπασαν ἀπῆκε, καὶ ἐκείνους ἀγαγὼν ἐς Κόριν-
 θον, διέθειρε. Ταῦτα μὲν τὰ ἐν Πλαταιῇσι καὶ Θή- 10
 βησι γερόμενα.

- 89 Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκεος, Φεύγων ἐκ Πλαταιέων,
 καὶ δὴ καὶ πρόσω ἐγίνετο. Ἀπικόμενον δὲ μιν οἱ Θεσ-
 σαλοὶ παρὰ σφέας, ἐπὶ τε ξείνια ἐκάλεον, καὶ ἀνι-
 ρώτευν περὶ τῆς στρατιῆς τῆς ἄλλης, οὐδὲν ἐπιστά-
 μενοι τῶν ἐν Πλαταιῇσι γενομένων. ὁ δὲ Ἀρτάβαζος, 5
 γνοὺς ὅτι εἰ ἐθέλοι σφι πᾶσαν τὴν ἀληθείην τῶν ἀγώ-
 νων εἶπαι, αὐτὸς τε κινδυνεύσει ἀπολέσθαι καὶ ὁ μετ'
 αὐτοῦ στρατός· ἐπιβήσεσθαι γάρ οἱ πάντα τινα οἶετο

runt, putabant illi quidem ad dicendam caussam se
 iri admissum, praetereaue confidebant pecuniis
 amoliri a se posse periculum: at id ipsum suspica-
 tus Pausanias, postquam illos accepit, universum so-
 ciorum exercitum dimisit, et illos Corinthum abdu-
 ctos interfecit. Ac hae quidem res sunt, ad Plataeas
 et ad Thebas gestae.

(89.) *Artabazus* vero, *Pharnacis* filius, qui *Pla-*
taeis profugerat, iam longe admodum erat progres-
 sus. Qui ubi in *Thessaliam* pervenit, *Thessali* cum
 ad hospitium vocarunt, sciscitatique sunt de reliquo
 exercitu: nec dum enim quidquam de rebus ad *Pla-*
taeas gestis compererant. At *Artabazus*, bene gnarus,
 si de praeliis factis id quod res erat illis aperuisset,
 verendum sibi esse, ne ipse cum exercitu suo per-
 eat: unumquemque enim se adgressurum existima-

πυνθανόμενον τὰ γεγονότα· ταῦτα ἐκλογιζόμενος, αὐτε
 10 πρὸς τοὺς Φωκέας ἐξαγόρευε οὐδέν, πρὸς τε τοὺς Θεσ-
 σαλοὺς ἔλεγε τάδε· „Ἐγὼ μὲν, ὦ ἄνδρες Θεσσαλοὶ,
 „ὥς ὁράτε, ἐπείγομαι τε κατὰ τὴν ταχίστην ἑλῶν ἐς
 „Θρηάκην, καὶ σπουδὴν ἔχω, πεμφθεὶς κατὰ τι πρῆ-
 „γμα ἐκ τοῦ στρατοπέδου μετὰ τῶνδε. αὐτὸς δὲ ὑμῶν
 15 „Μαρδόνιος, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ, οὗτος κατὰ πόδας
 „ἐμεῦ ἐλαύνων προσδόκιμός ἐστι. τοῦτον καὶ ξεινίζετε,
 „καὶ εὖ ποιεῦντες φαίνεσθε· οὐ γὰρ ὑμῖν ἐς χρόνον
 „ταῦτα ποιεῦσι μεταμελήσει.“ Ταῦτα δὲ εἰπας, ἀπέ-
 λαινε σπουδῇ τὴν στρατιὴν διὰ Θεσσαλίας τε καὶ Μα-
 20 κεδονίης ἰθὺ τῆς Θρηάκης, ὥς ἀληθέως ἐπείγομενος, καὶ
 τὴν μεσόγαίαν τάμνων τῆς ὁδοῦ. καὶ ἀπικνέεται ἐς Βυ-
 ζάντιον, καταλιπὼν τοῦ στρατοῦ τοῦ ἑωυτοῦ συγχροὺς
 ὑπὸ Θρηάκων τε κατακοπέντας κατ' ὁδόν, καὶ λιμῶ

vit, qui quae gesta erant cognovisset: haec igitur
 secum reputans, nec apud Phocenses vulgaverat
 quidquam, et apud Thessalos haec dixit: *Ego qui-*
dem, ut videtis, Thessali! in Thraciam maturo
pervenire; et celeritate utor, quippe praemissus
e castris cum hisce ad rem quamdam peragendam.
Ipse vero Mardonius, e vestigio me cum suo exer-
citu sequens, mox vobis aderit. Hunc hospitio
excipite, omniaque ei officia praestate: nec enim,
id fecisse, in posterum vos poenitebit. His dictis,
 raptim per Thessaliam et Macedoniam rectà Thraciam
 versus duxit exercitum, vere festinans, et per mediam
 terram viam carpens. Denique Byzantium pervenit,
 relictis quidem de suo exercitu multis, qui partim a
 Thracibus in itinere caesi sunt, partim fame et labo-

συστάνας καὶ καμάτῳ· ἐκ Βυζαντίου δὲ διέβη πλοίοισι.

Οὗτος μὲν οὕτω ἀπενόστησε εἰς τὴν Ἀσίην.

25

90 ΤΗΣ δὲ αὐτῆς ἡμέρης τῆς περ ἐν Πλαταιῇσι τὸ
 τρῶμα ἐγένετο, συνεκύρησε γενέσθαι καὶ ἐν Μυκάλῃ
 τῆς Ἰωνίης. Ἐπεὶ γὰρ δὴ ἐν τῇ Δῆλῳ κατέατο οἱ Ἑλ-
 ληνες, οἱ ἐν τῇσι νηυσὶ ἅμα Λευτυχίδῃ τῷ Λακεδαι-
 μονίῳ ἀπικόμενοι, ἦλθόν σφι ἄγγελοι ἀπὸ Σάμου, 5
 Λάμπων τε Θρασυκλῆος, καὶ Ἀθηναγόρης Ἀρχεστρα-
 τίδεω, καὶ Ἡγησίστρατος Ἀρισταγόρεω, πεμφθέντες
 ὑπὸ Σαμίων λάβρη τῶν τε Περσέων καὶ τοῦ τυράννου
 Θεομήστορος τοῦ Ἀνδροδάμαντος, τὸν κατέστησαν Σά-
 μου τύραννον οἱ Πέρσαι. ἐπελθόντων δὲ σφεων ἐπὶ τοὺς 10
 στρατηγοὺς, ἔλεγε Ἡγησίστρατος πολλὰ καὶ παν-
 τοῖα· ὥς „ἦν μούνων ἴδωνται αὐτοὺς οἱ Ἴωνες, ἀποστή-
 σονται ἀπὸ Περσέων, καὶ ὥς οἱ βάρβαροι οὐκ ὑπομέ-

ribus conflictati perierunt. Tum ex Byzantio navi-
 giis traiecit: atque ita hic in Asiam est reversus.

(90.) Quo die istam ad Plataeas cladem *Persae*
 acceperunt, eodem die accidit ut alia calamitate *ad*
Mycalen Ioniae adfligerentur. Scilicet quum Deli
 sederent Graeci, qui duce *Leotychide* Lacedaemo-
 nio cum classe advenerant, venerunt ad eos ex
 Samo legati, Lampon Thrasyclis filius, et Athenagoras
 Archestratidae, et Hegesistratus Aristagorae,
 a Samiis missi insciis Persis et inscio tyranno Theo-
 mestore, Androdamantis filio, quem Persae tyran-
 num Sami constituerant. Qui ubi Graecorum duces
 convenere, multa atque varia verba *Hegesistratus*
 fecit; dicens, *si modo vidissent illos Iones, descituros esse a Persis, et ad illorum adventum disces-*

733, 20.

νέουσι· ἦν δὲ καὶ ἄρα ὑπομείνωσι, οὐκ ἐτέρην ἄγρην
 15 τοιαύτην εὐρεῖν ἂν αὐτούς.“ Θεούς τε κοινούς ἀνακα-
 λών, προέτρεπε αὐτοὺς ρύσασθαι ἄνδρας Ἑλλήνας ἐκ
 δουλοσύνης, καὶ ἀπαμῦναι τὸν βάρβαρον· „εὐπετές τε
 αὐτοῖσι, ἔφη, ταῦτα γίνεσθαι· τὰς τε γὰρ νῆας αὐτέων
 κακῶς πλέειν, καὶ οὐκ ἀξιωμαχοὺς κείνοισι εἶναι· αὐ-
 20 τοί τε, εἴ τι ὑποπτεύουσιν μὴ δόλῳ αὐτοὺς προάγοιεν,
 ἐτοῖμοι εἶναι ἐν τῇσι νηυσὶ τῇσι ἐκείνων ἀγόμενοι ὅμη-
 ροι εἶναι.“ Ὡς δὲ πολλὸς ἦν λισσόμενος ὁ ξεῖνος ὁ Σά- 91
 μιος, εἶρετο Λευτυχίδης, εἴτε κληρόνος εἵνεκεν θέλων
 πυθέσθαι, εἴτε καὶ κατὰ συντυχίην, Θεοῦ ποιεῦντος·
 „ὦ ξεῖνε Σάμιε, τί τοι τὸ οὐνομα;“ ὁ δὲ εἶπε,
 5 „Ἡγησίστρατος.“ ὁ δὲ, ὑπαρπάσας τὸν ἐπίλοιπον λό-
 γον, εἴ τινα ὀρμητὸ λέγειν ὁ Ἡγησίστρατος, εἶπε·

*suos Barbaros; sive hi manserint, nullam aliam
 talem praedam Graecos umquam reperturos. De-
 nique communes deos invocans, hortatus illos est,
 ut homines Graecos servitute vellent liberare, et
 pellere Barbarum. Idque facile illis esse factu,
 ait: etenim et naves eorum male navigare, nec
 resistere illis posse. Quod si quam suspicio-
 nem haberent per dolum se illos excitare, paratos
 se esse in illorum navibus obsidum loco abduci.
 (91.) Quumque pluribus verbis orare non desiste-
 ret Samius hospes, tunc Leotychides, sive consulto
 capiendi ominis caussâ, sive forte fortuna, deo ita
 volente, interrogavit eum: Samie hospes! quodnam
 tibi nomen est? Et ille, Hegesistratus, ait. Moxque
 Leotychides, intercipiens reliquum sermonem, si
 quem adiecturus Hegesistratus esset, Accipio, in-*

„Δέχομαι τὸν οἰωνόν, τὸν Ἠγησίστρατον, ὃ ξεῖνε Σά-
 „μιν. σὺ δὲ ἡμῖν ποίει ὅπως αὐτός τε δούς πίστιν ἀπο-
 „πλεύσεται, καὶ οἱ σὺν σοὶ ἔοντες οἴη, ἢ μὲν Σαμίους
 [92 „ἡμῖν προθύμους ἔσεσθαι συμμαχούς.“ Ταῦτά τε 10
 ἅμα ἠγόρευε, καὶ τὸ ἔργον προσῆγε. αὐτίκα γὰρ οἱ
 Σάμιοι πίστιν τε καὶ ὅρκια ἐποιεῦντο συμμαχίης πᾶσι
 πρὸς τοὺς Ἕλληνας. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, οἱ μὲν ἀπέ-
 πλεον· μετὰ σφέων γὰρ ἐκέλευε πλέειν τὸν Ἠγησί- 5
 στρατον, οἰωνόν τὸ οὖνομα ποιούμενος. οἱ δὲ Ἕλληνες,
 ἐπισχέντες ταύτην τὴν ἡμέραν, τῇ ὑστεραίῃ ἐκαλλι-
 ρέοντο, μαντευομένου σοι Δηϊφόνου τοῦ Εὐήνιου, ἄν-
 δρὸς Ἀπαλλωνιήτεω, Ἀπολλωνίης δὲ τῆς ἐν τῇ Ἰονίᾳ
 κόλπῳ.

93 Τοῦ τὸν πατέρα κατέλαβε Εὐήνιον πρῆγμα τοῖόνδε. 10

XCII. 2. προσῆγε. Fors. προῆγε, processit, successit negotium.

quit, omen, Samie hospes! accipio hunc copia-
 rum ducem. [hoc enim sonat graecum huius viri
 nomen.] Tu modo fac, et hi qui tecum sunt, ut,
 priusquam hinc abeatis, fidem nobis detis, revera
 Samios promptos nobis socios adfuturos. (92.)

Hacc locutus, e vestigio rem exsequi adgressus est.
 Protinus enim Samii de societate cum Graecis fidem
 et iusiurandum dederunt: coque facto, duo ex lega-
 tis domum navigarunt; nam Hegesistratum secum
 navigare Leotychides iussit, nomen eius pro omine
 accipiens. Et illo quidem die se continuerunt Graeci,
 postridie vero laeta illis sacra fuere, interpretis sacro-
 rum officio fungente Deiphono, Evenii filio, Apollo-
 niata, ex illa Apollonia, quae ad Ionium maresita est.

(93.) Deiphoni huius pater *Euenius* fortuna usus

Ἔστι ἐν τῇ Ἀπολλωνίῃ ταύτῃ ἱρὰ ἡλίου πρόβατα, τὰ
 τὰς μὲν ἡμέρας βόσκειται παρὰ ποταμὸν, ὃς ἐκ Λά-
 κμωνος οὐρεος ῥέει διὰ τῆς Ἀπολλωνίης χώρης ἐς θά-
 5 λασσαν, παρ' Ὀρικὸν λιμένα· τοῖς δὲ νύκτας ἀραιρη-
 μένοι ἄνδρες οἱ πλούτῳ τε καὶ γένει δοκιμάτατοι τῶν
 ἀστῶν, οὗτοι φυλάσσουσι ἐνιαυτὸν ἕκαστος. περὶ πολ-
 λοῦ γὰρ δὴ ποιῶνται Ἀπολλωνιῆται τὰ πρόβατα ταύ-
 τα, ἐκ θεοπροπίου τινός. ἐν δὲ ἄντρῳ αὐλίζονται, ἀπὸ
 10 τῆς πόλιος ἐκάς. ἔνθα δὴ τότε ὁ Εὐήμιος οὗτος ἀραιρη-
 μένος ἐφύλασσε. καὶ ποτε αὐτοῦ κατακοιμήσαντος τὴν
 Φυλακὴν, παρελθόντες λύκοι ἐς τὸ ἄντρον, διέφθειραν
 τῶν ὀβάτων ὡς ἐξήκοντα. ὁ δὲ, ὡς ἐπήϊσε, εἶχε σιγῇ
 καὶ ἔφραζε οὐδενί, ἐν νόῳ ἔχων ἀντικαταστήσειν ἄλλα
 15 πριάμενος. καὶ, οὐ γὰρ ἔλαβε τοὺς Ἀπολλωνιήτας ταύ-
 τα γενόμενα· ἀλλ', ὡς ἐπύθοντο, ὑπαγαγόντες μιν

erat huiusmodi. Sunt Apolloniae oves Soli sacrae,
 quae interdium pascuntur iuxta fluvium, qui ex Lac-
 mone monte per agrum Apolloniatem prope Oricum
 portum in mare influit: noctu vero selecti viri, di-
 vitiis et genere spectatissimi inter cives, easdem oves
 custodiunt, quisque per anni spatium. Nam oves has,
 ex oraculi responso quodam, maximi faciunt Apol-
 loniatae; stabulantur autem illae in antro quodam
 procul ab urbe. Ibi eas tunc Euenius hic, ad id de-
 lectus, custodiebat: et nocte quadam, quum, qui
 vigilare debebat, obdormivisset, ingressi in antrum
 lupi oves fere sexaginta corripuerunt. Quod ubi ille
 animadvertit, tacuit, nec cuiquam edixit, alias co-
 gitans emere et in illarum locum substituere. At
 non latuit Apolloniatas factum: qui, ut id cognove-

ὕπὸ δικαστήριον, κατέκριναν, ὡς τὴν Φυλακὴν κατα-
κοιμήσαντα, τῆς ὄψιος στερηθῆναι. Ἐπὶ τε δὲ τῶν
Εὐήνιον ἐξιτύφλωσαν, αὐτίκα μετὰ ταῦτα οὔτε πρό-
βατὰ σφι ἔτικτε, οὔτε γῇ ἔφερε ὁμοίως καρπὸν. πρό- 20
φанта δὲ σφι ἐν τε Δαδῶνῃ καὶ ἐν Δελφοῖσι ἐγίνε-
το, ἐπὶ τε ἐπιρρώτευν τοὺς προφῆτας τὸ αἴτιον τοῦ πα-
ρέοντος κακοῦ· οἱ δὲ αὐτοῖσι ἔφραζον „ὅτι ἀδίκως τὸν
Φύλακον τῶν ἱρῶν προβάτων Εὐήνιον τῆς ὄψιος ἐστέρη-
σαν. αὐτοὶ γὰρ ἐπαρμήσαι τοὺς λύκους· οὐ πρότερόν τε 25
παύσονται τιμωρόντες ἐκείνῳ, πρὶν ἢ δίκας δῶσι τῶν
ἐποίησαν, ταύτας τὰς ἀν' αὐτὸς ἔλθαι καὶ δικαιοῖ· του-
τέων δὲ τελεομένων, αὐτοὶ δώσωσι Εὐηνίῳ δόσιν τοιαύ-
την τὴν πολλοὺς μιν μακαριεῖν ἀνθρώπων ἔχοντα.“

XCIII. 22. ἐπὶ τε. Sic ed. Borh. ex Reiskii coniect. Vulgo
πρόφанта --- ἔλγντο. ἔπειτα δὲ αἰα. Haec eis --- praedicta erant. Deinde vero etc.

runt, in iudicium adductum Euenium condemnarunt, ut, quoniam ovium custodiam adeo negligenter obisset, oculorum usu privaretur. Sed, postquam eum excaecarunt, continuo deinde nec oves illis pepererunt, nec terra fructum, ut ante, edere coepit. Quumque et Dodonaeum et Delphicum consuluis-
sent oraculum, causamque quaesissent praesentium malorum, responderunt prophetae, *eo illis haec accidere, quod sacrarum ovium custodem Euenium luminibus orbassent. Ipsos enim (deos) immisisse lupos; neque prius desituros esse illum ulcisci, quam ei poenam facinoris dedissent Apolloniatae, quamcumque ipse postulasset: quae quando soluta fuerit poena, daturus Euenio esse deos tale donum, cuius caussa multi homines beatum illum*

734, 77.

Τὰ μὲν χρηστήρια ταῦτά σφι ἐχρήσθη. οἱ δὲ Ἀπολ- 94
λωνιῆται, ἀπόρρητα ποιησάμενοι, προέθεσαν τῶν ἀστῶν
ἀνδράσι διαπρήξαι. οἱ δὲ σφι διέπρηξαν ὧδε. κατημέ-
νου Εὐηνίου ἐν θώκῃ, ἐλθόντες οἱ παρίζοντο, καὶ λό-
5 γους ἄλλους ἐποιεῦντο, ἐς ὃ κατέβαινον συλλυπεύμενοι
τῷ πάθει. ταύτῃ δὲ ὑπάγοντες, εἰρώτεον „τίνα δίκην ἂν
ἐλοιτο, εἰ ἐθέλοιεν Ἀπολλωνιῆται δίκας ὑποστῆναι δώ-
σειν τῶν ἐποίησαν.“ Ὁ δὲ, οὐκ ἀκηκοὺς τὸ θεοπρόπιον,
εἶλετο εἶπας· „εἴ τίς οἱ δοίῃ ἀγροὺς τῶν ἀστῶν, ἐνομά-
10 σας τοῖσι ἡπίστατο εἶναι καλλίστους δύο κλήρους τῶν
ἐν τῇ Ἀπολλωνίῃ· καὶ εἵκησιν πρὸς τούτοις, τὴν ἥδε
καλλίστην ἐοῦσαν τῶν ἐν τῇ πόλει· τούτων δὲ, ἔφη,
ἐπήβολος γενόμενος, τοῦ λοιποῦ ἀμήνιτος εἶναι, καὶ

sint praedicaturi. (94.) Haec Apolloniatis data
sunt responsa; quae illi clam habentes, civium suo-
rum nonnullis negotium cum Euenio conficiendum
mandarunt. Et hi ad id conficiendum hac usi sunt
ratione. Conveniunt Eucnium in sella sedentem, ei-
que adsidentes primum aliis de rebus verba faciunt,
deinde ad commiserandam hominis calamitatem pro-
gressi, atque ita eum fallentes, interrogant *quasnam*
poenas esset postulaturus, si voluissent Apollo-
niatae poenas sustinere eorum quae in illum ad-
misissent? Et ille, qui de oraculi responso nihil
audiverat, optans ait: *si quis ipsi daret agros istos,*
(nominabat nempe cives quosdam, quas noverat duo
pulcerrima Apolloniae praedia possidere:) *et aedes*
insuper in urbe, quas noverat ille pulcerrimas esse;
haec, inquit, si nactus fuisset, in posterum se non
iraturum esse civibus, sed hac multa fore con-

δίκην οἱ ταύτην ἀποχρᾶν γενομένην.“ Καὶ ὁ μὲν ταῦ-
 τα ἔλεγε, οἱ δὲ παρῆδραι εἶπαν ὑπολαβόντες· „Εὐήνιε, 15
 „ταύτην δίκην Ἀπολλωνιῇται τῆς ἐκτυφλώσιος ἐκτί-
 „νουσί τοι κατὰ θεοπρέπια τὰ γινόμενα.“ Ὁ μὲν δὴ
 πρὸς ταῦτα δεινὰ ἐποιετο, ἐνθεῦτεν πυθόμενος τὸν πάν-
 τα λόγον, ὡς ἔξαπατηθεῖς· οἱ δὲ, πριάμενοι παρὰ τῶν
 ἐκτημένων, διδοῦσί οἱ τὰ εἴλετο. καὶ μετὰ ταῦτα αὐ- 20
 τό τε ἔμφυτον μαντικὴν εἶχε, ὥστε καὶ οὐνομαστός
 γενέσθαι.

- 95 Τούτου δὴ ὁ Δηίφονος ἐὼν παῖς τοῦ Εὐηνίου, ἀγόν-
 των Κορινθίων, ἱμαντεύετο τῇ στρατιῇ. Ἦδη δὲ καὶ τότε
 ἤκουσα, ὡς ὁ Δηίφονος ἐπιβατεύων τοῦ Εὐηνίου οὐνό-
 ματος, ἐξελάμβανε ἐπιὼν τὴν Ἑλλάδα ἔργα, οὐκ ἐὼν

XCV. 4. ἐπιὼν τὴν Ἑλλάδα ex Reiskii coniect. Et sic ed. Borh.
 cum Larch. Vulgo ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, i. e. contra Graeciam.

lentum. Quae ubi illi dixit, adsidentes ei cives re-
 sponderunt: *Euenie, hanc mulctam, ex oraculi*
responso, solvunt tibi Apolloniatae pro eo quod
te luminibus privarunt. Et ille quidem, postquam
 rem totam cognovit, aegerrime tulit se ita esse cir-
 cumventum: Apolloniatae vero ea, quae ille opta-
 verat, emta a dominis, ei dederunt. Protinus autem
 ab hoc tempore insitam divinandi vim et sacra in-
 terpretandi idem *Euenius* habuit, ita ut hoc nomine
 celebris evaserit.

(95.) Huius igitur Euenii filius *Deiphonus*, ad-
 ductus a Corinthiis, sacrorum interpres fuit apud
 hunc exercitum. Audivi vero etiam, eumdem *Dei-*
phonum, usurpato Euenii nomine, obiisse Graeciam,
 et passim operam suam locasse, quum non fuisset

5 Εὐηνίου παῖς. Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ὡς ἐκαλλείρησε, ἀνῆ- 96
 γον τὰς νῆας ἐκ τῆς Δήλου πρὸς τὴν Σάμον. ἐπεὶ δὲ
 ἐγένοντο τῆς Σαμῆς πρὸς Καλάμοισι, οἱ μὲν αὐτοῦ
 ὀρμιστάμενοι κατὰ τὸ Ἡραῖον τὸ ταύτη, παρεσκευά-
 5 ζοντο ἐς ναυμαχίην. οἱ δὲ Πέρσαι, πυθόμενοί σφας
 προσπλέειν, ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν ἡπείρου τὰς
 νῆας τὰς ἄλλας, τὰς δὲ Φοινίκων ἀπῆκαν ἀποπλέειν.
 βουλευομένοισι γάρ σφι ἐδόκει ναυμαχίην μὴ ποιέ-
 σθαι· οὐ γὰρ ὧν ἐδόκειον ὁμοῖοι εἶναι. ἐς δὲ τὴν ἡπείρου
 10 ἀπέπλεον, ὅπως ἔωσι ὑπὸ τὸν πεζὸν στρατὸν τὸν σφέ-
 τερον, εἶντα ἐν τῇ Μυκάλῃ· ὃς, καλεύσαντος Ξέρξεω,
 καταλειμμένος τοῦ ἄλλου στρατοῦ, Ἰωνίην ἐφύλασ-
 σι. τοῦ πλήθους μὲν ἕξ μυριάδες· ἰστρατῆγες δὲ αὐτοῦ

XCVI. 3. Καλάμοισι ed. Schaeff. et Borh. cum Lurch. ex
 Athenaeo. Alii vulgo omnes Καλαμίνοισι.

Euenii filius. (96.) *Graeci*, ut perlitant, naves ex
 Delo ad Samum moverunt; et postquam ad Cala-
 mos venerunt, terrae Samiae locum ita nominatum,
 ibi prope Iunonis templum, quod eo loci est,
 adpulerunt et ad navalem pugnam se compararunt.
 At *Persae*, ubi illos adnavigare resciverunt, ipsi
 quoque naves moverunt; et caeteras quidem admo-
 verunt continenti, Phoenicum vero naves ut abirent
 permiserunt. Deliberantibus quippe visum erat, pu-
 gna navali non esse decernendum, nec enim se
 Graecis pares esse existimabant. Ad continentem au-
 tem navigarunt, quo essent sub pedestris exercitus
 sui tutamine, qui in *Mycale* erat, nempe iussu
 Xerxis de reliquo exercitu ibi custodiendae Ioniae
 caussa relictus. Sexaginta hominum millia erant,

Τιγράνης, κάλλει τε καὶ μεγάλῃ ὑπερφέρων Περσέων.
 Ὑπὸ τοῦτον μὲν δὴ τὸν στρατὸν ἐβουλευσάντο καταφυ- 15
 γόντες οἱ τοῦ ναυτικοῦ στρατηγοὶ ἀνείρυσαι τὰς νῆας,
 καὶ περιβαλέσθαι ἔρκος, ἔρυμα τῶν νεῶν, καὶ σφέων
 97 αὐτέων κρησφύγετον. Ταῦτα βουλευσάμενοι, ἀνή-
 γοντο. ἀπικόμενοι δὲ παρὰ τὸ τῶν Ποττιέων ἱὸν τῆς
 Μυκάλης εἰς Γαίσωνα τε καὶ Σκολοπέοντα, τῇ Δήμη-
 τρος Ἐλευσινίης ἐστὶν ἱὸν, τὸ Φίλιστος ὁ Πασικλῆος
 ἰδρύσατο, Νείλῳ τῷ Κόδρου ἐπισπόμενος ἐπὶ Μιλή- 5
 του κτιστύν· ἐνθαῦτα τὰς τε νῆας ἀνείρυσαν, καὶ πε-
 ριβάλογτο ἔρκος καὶ λίθων καὶ ξύλων, δένδρεα ἐκκό-
 ψαντες ἡμέρα, καὶ σκόλοπας περὶ τὸ ἔρκος κατέπηξαν.
 καὶ παρεσκευάδατο ὡς πολιορκησόμενοι, καὶ ὡς νικῆ-
 σοντες· ἐπ' ἀμφοτέρα ἐπιλεγόμενοι γὰρ παρεσκευάδατο. 10

quibus Tigranes praeerat, vir et formâ et staturâ
 eminens. Huius igitur sub exercitus tutamen se reci-
 pere decreverunt duces classis, navesque in terram
 subducere, et vallo circumdare, quod simul muni-
 mentum navibus et sibi refugium esset. (97.) Hoc
 inito consilio profecti sunt *Persae*; quumque prae-
 ternavigato Eumenidum templo, quod in Mycale
 est, in Gaesonem et Scolopoëntem venissent, ubi est
 Cereris Eleusinae templum, quod Philistus statuit,
 Pasiclis filius, Neleum Codri filium ad Miletum con-
 dendam secutus: ibi subduxerunt naves: et, caesis ar-
 boribus frugiferis, muro eas circumdederunt partim
 ligneo, partim lapideo, palosque praeacutos circa
 murum defixerunt. Denique, in utramque partem re-
 deliberata, et ad tolerandam obsidionem et ad su-
 perandum hostem sese comparabant.

Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὡς ἐπύθοντο οἰχωκότας τοὺς βαρ- 98
 βάρους εἰς τὴν ἡπειρον, ἤχθοντο ὡς ἐκπεφυγόντων ἐν
 ἀπορίῃ τε εἶχοντο ὅτι ποιεῶσι, εἴτε ἀπαλλάσσωνται
 ἐπίσω, εἴτε καταπλέωσι ἐπ' Ἑλλησπόντου. τέλος δ'
 5 ἔδοξε τούτων μὲν μηδέτερά ποιεῖν, ἐπιπλέειν δὲ ἐπὶ
 τὴν ἡπειρον. παρασκευασάμενοι ἂν εἰς ναυμαχίην καὶ
 ἀποβάθρας καὶ τὰ ἄλλα ὅσων ἔδεε, ἔπλειον ἐπὶ τῆς
 Μυκάλης. Ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ τε ἐγένοντο τοῦ στρατοπέ-
 δου, καὶ οὐδεὶς ἐφαίνετό σφι ἐπακαγόμενος, ἀλλὰ
 10 ὄρων ἦας ἀνελκυσμένας ἔσω τοῦ τύχους, πολλὸν δὲ
 πεζὸν παρακεκριμένον παρὰ τὸν αἰγιαλὸν· ἐνθαῦτα
 πρῶτον μὲν ἐν τῇ νῆι παραπλέων, ἐγχρίμψας τῷ αἰ-
 γιαλῷ τὰ μάλιστα Λευτυχίδης, ὑπὸ κήρυκος προηγό-
 ρευεταῖσι Ἴωνσι λέγων· „Ἄνδρες Ἴωνες, ὅσοι ὑμῶν
 15 „τυγχάνουσι ἐπακούοντες, μάθετε τὰ λέγω πάντας

(98.) *Graeci*, ut ad continentem abiisse Barba-
 ros cognoverunt, aegre ferebant quod sibi e mani-
 bus essent elapsi: nec vero satis certi erant quid fa-
 cerent ipsi, utrum domum redirent, an in Hellespon-
 tum navigarent. Ad extremum decreverunt neutrum
 horum facere, sed ad continentem dirigere naves.
 Itaque praeparatis scalis et aliis rebus quarum in
 navali pugna usus est, versus *Mycalen* navigarunt.
 Ubi vero prope castra fuerunt hostium, neque quis-
 quam adparuit qui adversus illos egrederetur, naves
 autem viderunt intra murum subductas, et frequen-
 tem peditatum secundum littus in acie stantem; ibi
 tunc *Leotychides*, primum, praeter littus quam pro-
 xime potuit navigans, praeconis voce haec verba
 Ionibus adclamavit: *Viri Iones, quoliquot estis qui*

„γὰρ οὐδὲν συνήσουσι Πέρσαι τῶν ἐγὼ ὑμῖν ἐντέλλο-
 „μαι. ἐπεὰν συμμίσγωμεν, μεμῆσθαι τινα χοῇ ἐλευ-
 „θερίας μὲν πάντων πρῶτον, μετὰ δέ, τοῦ συνθήμα-
 „τος Ἑβης. καὶ τὰδε ἴστω καὶ ὁ μὴ ἐσακούσας ὑμέων
 „πρὸς τοῦ ἐσακούσαντος.“ αὐτὸς δὲ οὗτος ἐὼν τυγχά- 20
 νει νόος τοῦ πρῆγματος καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ὁ ἐπ' Ἀρ-
 τεμισίῳ. ἡ γὰρ δὴ λαβόντα τὰ ῥήματα τοὺς βαρβά-
 ρους ἔμαλλε τοὺς Ἴωνας πείσειν, ἡ ἔπειτα ἀνεπιχθέντα
 εἰς τοὺς βαρβάρους, ποιήσιν ἀπίστους τοῖσι Ἕλλησι.
 99 Λευτυχίδει δὲ ταῦτα ὑποθεμένου, δεύτερα δὲ τὰδε
 ἐποίουν οἱ Ἕλληνες. προσσχόντες τὰς νῆας, ἀπέβησαν
 εἰς τὸν αἰγιαλόν· καὶ οὗτοι μὲν ἐτάσσοντο. Οἱ δὲ Πέρ-
 σαι, ὡς εἶδον τοὺς Ἕλληνας παράσκευαζομένους εἰς μά-
 χην, καὶ τοῖσι Ἴωσι παραινέσαντας, τοῦτο μὲν, ὑπο- 5

*me auditis, accipite quae dico! omnino enim non
 intelligent Persae quae vobis mando. Quando ad
 manus venerimus cum hoste, tum quisque vestrum
 ante omnia libertatis memento, deinde vero tes-
 serae Hebae. Sed et, qui vocem meam non exaudi-
 erit, cognoscat haec ex his qui audiverint. Cu-
 ius sermonis idem consilium fuit quod Themistoclis
 ad Artemisium. Scilicet, si Persas laterent dicta,
 persuasurum se speravit Ionibus ut deficiant; sive
 illa ad Barbaros fuissent delata, facturum ut hi
 Graecis (Ionibus) diffiderent. (99.) Deinde, post-
 quam ita Ionas hortatus Leotychides est, haec fece-
 runt Graeci. Adpulsis ad littus navibus exscende-
 runt, aciemque instruxerunt. Persae vero, quum
 Graecos cernerent ad pugnandum paratos, scirent-
 que hortatos eos esse Ionas; nec Samiis nec Milesiis*

νοήσαντες τοὺς Σαμίους τὰ Ἑλλήνων φρονέειν, ἀπαι-
 ρέονται τὰ ὅπλα. οἱ γὰρ ὦν Σάμιοι, ἀπικομέναν Ἀθη-
 ναίων αἰχμαλώτων ἐν τῇσι νησὶ τῶν βαρβάρων, τοὺς
 ἔλαβον ἀνὰ τὴν Ἀττικὴν λελειμμένους οἱ Ξέρξης, τοῦ-
 10 τοὺς λυσάμενοι πάντας, ἀποπέμπουσι ἐποδιάσαντες ἐς
 τὰς Ἀθήνας· τῶν ἔπεικεν οὐκ ἥκιστα ὑποψίην ἔχον, πεν-
 τακοσίας κεφαλὰς τῶν Ξέρξεω πολέμιων λυσάμενοι.
 τοῦτο δέ, τὰς διόδους τὰς ἐς τὰς κορυφὰς τῆς Μυ-
 κᾶλης φερούσας προστάσσουσι τοῖσι Μιλησίοις φυ-
 15 λάττειν, ὥς ἐπισταμένοισι δῆθεν μάλιστα τὴν χώραν.
 ἐπαίειν δὲ τούτου ἔπεικεν, ἵνα ἐκτὸς τοῦ στρατοπέδου
 ἦωσι. τούτους μὲν Ἰωνῶν, τοῖσι καὶ κατεδόκειον νοχμοὶ
 ἂν τι ποιέειν, δυνάμιος ἐπιλαβομένοισι, τρόποισι τοιού-
 τοις προφυλάσσοντο οἱ Πέρσαι. αὐτοὶ δὲ συνφόρη-
 20 σαν τὰ γέγρα· ἔρκος εἶναί σφι.

satis fidebant. Et Samiis quidem, quod eos suspica-
 rentur cum Graecis sentire, arma adimunt. Samii
 enim, quum in classe Barbarorum advenissent Athe-
 nienses captivi, quos in Attica relictos ceperat Xerxis
 exercitus, hos omnes pretio redemerant, et dato via-
 tico Athenas remiserant: quo magis hos suspicio
 premebat, ut qui quingenta capita hostium Xerxis
 liberassent captivitate. *Milesios* vero iusserunt exi-
 tus viarum custodire ad Mycalae cacumina seren-
 tium, ut qui regionem optime nossent: id autem
 hoc consilio fecerunt, ut illi extra castra essent. Ab
 his igitur Ionibus, quos suspicabantur, si potesta-
 tem nanciscerentur, res novas molituros, hoc mo-
 do sibi Persae praecaverunt: ipsi vero crates com-
 portarunt, quae sibi pro vallo essent.

- 100 Ὡς δὲ ἄρα παρσκευάδατο τοῖσι Ἑλλήσι, προσή-
σαν πρὸς τοὺς βαρβάρους. ἰούσι δέ σφι Φήμη τε ἐσέ-
πτατο ἐς τὸ στρατόπεδον πᾶν, καὶ κηρυκίῳ ἐφώνη
ἐπὶ τῆς κυματογῆς κείμενον. ἡ δὲ Φήμη διήλθε σφι
ᾧδε, ὡς οἱ Ἕλληνες τὴν Μαρδονίου στρατιὴν νικῶν ἐν 5
Βοιωτοῖσι μαχόμενοι. Δῆλα δὲ πολλοῖσι τεκμηρίοις
ἐστί τὰ θεῖα τῶν πραγμάτων· εἰ καὶ τότε τῆς αὐτῆς
ἡμέρης συμπιπταύσης τοῦ τε ἐν Πλαταιῇσι καὶ τοῦ ἐν
Μυκάλη μέλλοντος ἐσεσθαι τρώματος, Φήμη τοῖσι Ἑλ-
λήσι τοῖσι ταύτῃ ἐσαπίκετο, ὥστε θαρσῆσαι τε τὴν 10
στρατιὴν πολλῷ μᾶλλον, καὶ ἐθέλειν προθυμότερον κω-
101 δυνεῖν. Καὶ τότε ἕτερον συνέπιπτε γινόμενον, Δήμη-
τρος τεμένει Ἐλευσινίῃς παρὰ ἀμφοτέρας τὰς συμβο-
λας εἶναι. καὶ γὰρ δὴ ἐν τῇ Πλαταιίδι παρ' αὐτὸ τὸ

(100.) Iam Graeci, instructâ acie, ibant in hostem, quum subito fama quaedam pervolavit universum exercitum, et caduceus conspectus est in litore depositus. Currebat autem fama huiusmodi, *Graecos in Boeotia exercitum Mardonii praelio superasse*. Nempe multis utique documentis declarantur res quae divinitus contingunt; quandoquidem tunc, quum *idem* fuit *dies* quo et *ad Plataeas* cladem Persae acceperunt et *ad Mycalen* accepturi erant, ad Graecos hîc stantes fama pervenit; quo factum est, ut multo maiorem fiduciam caperet exercitus, et ad subeundum periculum esset alacrior.

(101.) Atque etiam hoc alterum contigit ut concurreret, quod utraque pugna prope Cereris Eleusinae templum pugnata sit. Nam prope Cereris templum et in Plataeensi agro, ut supra docui, pugnatum

Δημήτριον ἐγένετο (ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται) ἡ μά-
5 χη, καὶ ἐν Μυκάλῃ ἐμελλε ὡσαύτως ἔσσεσθαι. γεγο-
νέναι δὲ νίκην τῶν μετὰ Πausανίω Ἑλλήνων, ὁρῶς
σφι ἡ Φήμη συνέβαινε ἐλθοῦσα· τὸ μὲν γὰρ ἐν Πλα-
ταιῇσι πρῶτὶ ἐτι τῆς ἡμέρης ἐγένετο· τὸ δὲ ἐν Μυκά-
λῃ, περὶ δέιλῃν. ὅτι δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρης συνέβαινε
10 γίνεσθαι, μῆνός τε τοῦ αὐτοῦ, χρόνῳ οὐ πολλῷ σφι
ὑστερον δῆλα ἀναμνησάνουσι ἐγένετο. Ἦν δὲ ἀρρωδὴ
σφι πρὶν τὴν Φήμην ἐσαπικέσθαι, οὐ τι περὶ σφέων αὐ-
τίων οὕτω, ὡς τῶν Ἑλλήνων, μὴ περὶ Μαρδονίῳ πταί-
σῃ ἡ Ἑλλάς. ὡς μάντοι ἢ κληδῶν αὕτη σφι ἐσέπτατο,
15 μᾶλλον τι καὶ ταχύτερον τὴν πρόσδοον ἐποιεῦντο. Οἱ
μὲν δὲ Ἕλληνες καὶ οἱ βάρβαροι ἔσπευδον εἰς τὴν μά-
χην, ὡς σφι καὶ αἱ νῆσοι καὶ ὁ Ἑλλήσποντος αἶθλα
προέκειτο.

est, et nunc ad Mycalen pariter pugnaturi erant.
Victoriam autem iam tum reportasse Graccos
cum Pausania, recte his fama nunciavit: nam Pla-
taeensis pugna matutino adhuc tempore huius diei
pugnata erat, haec autem ad Mycalen sub vesperam.
Pugnatam autem esse utramque pugnam eodem eius-
dem mensis die, haud multo post liquido cogno-
verunt. Anxii autem fuerant, priusquam haec fama
advenit, non tam sui caussâ, quam omnium Grac-
corum, metuentes ne Mardonio succumberet Grae-
cia: sed postquam illa exercitum pervolavit fama,
eo confidentiores et celeriore gradu in hostem ive-
runt. Igitur et Graeci et Barbari pugnandi studio
flagrabant, quippe quibus et insulae et Hellespon-
tus praemium victoriae propositum erat.

102 Τούτοι μὲν νυν Ἀθηναίοισι καὶ τοῖσι προσεχέσι τού-
 τοις τεταγμένοισι, μέχρι κου τῶν ἡμισίων, ἡ ὁδὸς ἐγί-
 νητο κατ' αἰγιαλὸν τε καὶ ἄπειδαν χῶρον· τοῖσι δὲ Λα-
 κεδαιμονίοισι, καὶ τοῖσι ἐπεξῆς τούτοις τεταγμένοισι,
 κατὰ τε χαράδρην καὶ οὖρεα. ἐν ᾧ δὲ οἱ Λακεδαιμό- 5
 νιοι περιήϊσαν, οὗτοι οἱ ἐπὶ τῷ ἐτέρῳ κέρεϊ ἔτι καὶ δὴ
 ἐμάχοντο. Ἔως μὲν νυν τοῖσι Πέρσῃσι ὄρβια ἦν τὰ
 γέρρα, ἡμύνοντό τε καὶ οὐδὲν ἔλασσον εἶχον τῇ μάχῃ.
 ἐπεὶ δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν προσεχέων ὁ στρατός,
 ὅπως ἐαυτῶν γένηται τὸ ἔργον, καὶ μὴ Λακεδαιμο- 10
 νίων, παρακελευσάμενοι, ἔργου εἶχοντο προθυμότερον,
 ἐνθεῦτεν ἤδη ἑτεροιοῦτο τὸ πρῆγμα. διωσάμενοι γὰρ τὰ
 γέρρα οὗτοι, φερόμενοι ἐσέπισον αἰλές ἐς τοὺς Πέρσας·
 οἱ δὲ δεξάμενοι, καὶ χρόνον συγχρὸν ἀμυνόμενοι, τέλος

CII. 6. ἔτι καὶ δὴ. ἥδη *expectantes*, nisi αὐτίκα δὴ *forſan*
legendum, αὐτ ἥδη καὶ δὴ.

(102.) *Athenienses*, et qui proxime illos locati
 erant, dimidium fere totius exercitus, viam habe-
 bant secundum littus et per plana loca; *Lacedae-*
monii vero, et qui post hos locati, per voraginem
 et montana. Dumque hi circumibant, illi in altero
 cornu pugnam iam commiserant. Quamdiu igitur
Persis rectae stabant crates, repugnabant illi hosti-
 bus, neque eis erant inferiores. Sed quum Athenien-
 ses hisque proximi, quo ipsorum esset factum, non
 Lacedaemoniorum, invicem cohortati, acrius in-
 cumberent operi, tum quidem mutata est rei facies.
 Perruptis enim cratibus ingenti impetu conferti in
 Persas irruebant: et illi exceperunt quidem impe-
 tum, et per sat longum tempus repugnarunt; ad ex-

15 ἔφευγον εἰς τὸ τεῖχος. Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Κορίνθιοι καὶ Σικυωνῖοι καὶ Τροιζήνιοι, οὕτω γὰρ ἔσαν ἐπέξῃς τεταγμένοι, συνεπισπόμενοι, συνεσέπιπτον εἰς τὸ τεῖχος. ὥς δὲ καὶ τὸ τεῖχος ἀραίρητο, οὐτ' ἔτι πρὸς ἀλλήν ἐτράποντο οἱ βάρβαροι, πρὸς Φυγὴν τε ὀρμέατο οἱ ἄλλοι, πλὴν Περ-
20 σέων. οὗτοι δὲ, κατ' ὀλίγους γινόμενοι, ἐμάχοντο τοῖσι αἰῖ εἰς τὸ τεῖχος ἐσπίπτουσι Ἑλλήνων. καὶ τῶν στρατηγῶν τῶν Περσικῶν δύο μὲν ἀποφεύγουσι, δύο δὲ τελευτῶσι. Ἀρταύτης μὲν, καὶ Ἰθαμίτης, τοῦ ναυτικοῦ στρατηγέοντες, ἀποφεύγουσι· Μαρδόντης δὲ καὶ ὁ τοῦ πε-
25 ζῶ στρατηγὸς Τιγράνης, μαχόμενοι τελευτῶσι. Ἔτι 103 δὲ μαχομένων τῶν Περσέων, ἀπίκοντο Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ μετ' αὐτέων, καὶ τὰ λοιπὰ συνδιεχέριζον. Ἐπισσον δὲ καὶ αὐτέων τῶν Ἑλλήνων συχοῖ ἐνθαῦτα· ἄλ-

tremum vero intra murum profugerunt. Quos insecti Athenienses cum Corinthiis et Sicyoniis et Troezeniis, (hi enim ita deinceps in acie locati erant) simul cum illis intra murum irruerunt. Ut igitur etiam castellum hoc expugnatum est, omissâ pugna Barbari fugam corripuere, exceptis Persis; qui, etiam ad exiguum licet numerum redacti, constanter tamen Graecis, adsidue irrudentibus, sese opposuerunt. Et duo quidem ex Persicis ducibus fugâ evasere, duo vero periere. Artayntes et Ithamitres, classiariorum praefecti, fugâ salutem petierunt: pugnantes vero ceciderunt Mardontes et imperator pedestris exercitus Tigranes. (103.) Dum adhuc pugnant Persae, advenerunt Lacedaemonii, quique cum his erant, et reliqua simul peregerunt. Ceciderunt autem ibi ex ipsis etiam Graecis haud pauci; quum

λοι τε, καὶ Σικυώνιοι, καὶ στρατηγὸς Περίλαος. Τῶν 5
 δὲ Σαμίων οἱ στρατευόμενοι, ἔοντες τε ἐν τῷ στρατοπέ-
 δῳ τῷ Μηδικῷ, καὶ ἀπαραρημένοι τὰ ὅπλα, ὡς εἶ-
 δον αὐτίκα κατ' ἀρχαῖς γινομένην ἐτεραλκεία τῇ μά-
 χῃν, ἔρδον ὅσον ἐδυνάετο, προσωφελέειν ἐθέλοντες τοῖσι
 Ἕλλησι. Σαμίους δὲ ἰδόντες οἱ ἄλλοι Ἴωνες ἄρξαντας, 10
 οὕτω δὴ καὶ αὐτοὶ ἀποστάντες ἀπὸ Περσέων, ἐπέθεντο
 104 τοῖσι βαρβάροισι. Μιλησίοισι δὲ προστετέτακτο μὲν
 τῶν Περσέων τὰς διόδους τηρεῖν, σωτηρίας εἰσὶν ἀσφί-
 ας, ἣν ἄρα σφίεας καταλαμβάνη οἳ ἀπὸ κατέλαβε,
 ἔχοντες ἡγεμόνας, σώζονται εἰς τὰς κορυφὰς τῆς Μυ-
 κάλης. ἐτάχθησαν μὲν νυν ἐπὶ τοῦτο τὸ πρῆγμα οἱ 5
 Μιλήσιοι, τούτου τε εἵνεκεν, καὶ ὥστε μὴ παρόντες ἐν
 τῷ στρατοπέδῳ τι νεοχμὸν ποιεῖν. εἰ δὲ πᾶν τὸ ἐναν-
 τίων τοῦ προστεταγμένου ἐποίησιν ἄλλας τε κατηγεόμε-

alii, tum ex Sicyoniis multi, eorumque dux Peri-
 laus. *Samii* vero, qui in exercitu Medico milita-
 bant, quibus arma erant ademta, quum iam initio
 vidissent ancipitem esse pugnam, quidquid in eo-
 rum fuit potestate fecerunt, quo Graecos iuvarent. Et
 reliqui *Iones*, videntes Samios initium facere defe-
 ctionis, ipsi quoque a Persis deficientes, adorti sunt
 Barbaros. (104.) Iam *Milesiis* quidem mandatum
 erat, ut viarum exitus custodirent, salutis causâ
 Persarum; quo, si eis accidisset id quod nunc acci-
 dit, ducibus his uterentur, quorum ope in cacumina
Mycalae salvi evaderent. Hoc quidem consilio illos
 Persae ibi locaverant, simul vero, ne, si exercitui
 adessent, novi quidpiam molirentur. At illi plane
 contrarium eius, quod mandatum erat, fecerunt:

739, 48.

καὶ σφι ὁδοὺς Φεύγουσι, αἱ δὲ ἔφερον εἰς τοὺς πολεμίους.
 10 καὶ τέλος αὐτοὶ σφι ἐγένοντο κτείνοντες πολεμιώτατοι.
 Οὕτω δὲ τὸ δεύτερον Ἰωνίη ἀπὸ Περσέων ἀπίστη.

Ἐν δὲ ταύτῃ τῇ μάχῃ Ἑλλήνων ἡρίστευσαν Ἀθηναῖοι 105
 καὶ Ἀθηναίων, Ἑρμόλυκος ὁ Εὐθύνου, ἀνὴρ παγκρά-
 τιον ἐπασκῆσας. τοῦτον δὲ τὸν Ἑρμόλυκον κατέλαβε
 ὕστερον τουτέων, πολέμου ἐόντος Ἀθηναίοισι τε καὶ Κα-
 5 ρυστίοισι, ἐν Κύρῳ τῆς Καρυστίας χώρας ἀποθανόντα
 ἐν μάχῃ, κεῖσθαι ἐπὶ Γεραιστῷ. Μετὰ δὲ Ἀθηναίους,
 Κορίνθιοι καὶ Τροιζῆνιοι καὶ Σικυώνιοι ἡρίστευσαν Ἐπεί 106
 τε δὲ κατεργάσαντο οἱ Ἕλληνες τοὺς πολλούς, τοὺς μὲν
 μαχομένους, τοὺς δὲ καὶ Φεύγοντας τῶν βαρβάρων, τὰς
 νῆας ἐνέπησαν, καὶ τὸ τεῖχος ἅπαν, τὴν λήϊν προεξ-
 5 αγαγόντες εἰς τὸν αἰγιαλόν· καὶ θησαυροὺς τινὰς χρη-

fugientes quippe Barbaros per contrarias duxerunt
 vias, quae ad hostes ferebant; et ad extremum eos
 ipsi, ut infensissimi hostes, interfecerunt. Ita quidem
iterum Ionia a Persis defecit.

(105.) In hac ad *Mycalen pugna* virtutis prae-
 mium obtinuerunt Athenienses; et ex Atheniensibus
 Hermolycus Euthyni filius, pancratiastes. Idem vero
 Hermolycus post haec, quum bellum gererent Athe-
 nienses cum Carystiis, Cyrni in agro Carystio ceci-
 dit in praelio, et prope Geraestum sepultus est.
 Post Athenienses autem Corinthii et Troezenii et
 Sicyonii praecipuam virtutis laudem commeruerunt.
 (106.) Graeci, plerisque Barbarorum, partim in
 praelio, partim in fugas interfectis, naves cremarunt
 et totum munimentum, praedâ prius egestâ et in
 littore depositâ: repererantque arcas nonnullas rebus

μάταν εὖρον. ἐμπρήσαντες δὲ τὸ τεῖχος καὶ τὰς ἡμέρας
 ἀπέπλεον. Ἀπικόμενοι δὲ εἰς Σάμον οἱ Ἕλληνες, ἐβου-
 λεύοντο περὶ ἀναστάσιος τῆς Ἰωνίης, καὶ ὅτι χρόν ἔτι
 τῆς Ἑλλάδος κατοικίσαι, τῆς αὐτοὶ ἐγκρατεῖς ἔσται
 τὴν δὲ Ἰωνίην ἀπεῖναι τοῖσι βαρβάροις. αὐδύναται γὰρ 10
 εἰφαίνετό σφι εἶναι ἑαυτούς τε Ἴωνας προκατεῖναι,
 φρουρέοντας τὸν πάντα χρόνον· καὶ, ἑαυτῶν μὴ προ-
 κατημένον, Ἴωνας οὐδεμίην ἐλπίδα ἔχον χαίροντας πρὸς
 τῶν Περσέων ἀπαλλάξιν. Πρὸς ταῦτα Πελοποννησίω 15
 μὲν τοῖσι ἐν τέλει εὐοῦσι ἐδόκει τῶν μηδισάντων ἔκλειν
 τῶν Ἑλληνικῶν τὰ ἐμπόρια ἐξαναστήσαντας, δοῦναι
 τὴν χώραν Ἴωσι ἐνοικῆσαι· Ἀθηναίοισι δὲ οὐκ ἔδοκε
 ἀρχὴν, Ἰωνίην γενέσθαι ἀνάστατον, οὐδὲ Πελοποννη-

CVI. 18. Πελοποννησίους de nostra coniect. Vulgo omnes Pe-
 λοποννησίους.

pretiosis repletas. Munitione et navibus incensis,
 retro navigarunt. Deinde, postquam Samum perve-
 nere, deliberarunt de *Ionía in aliam terram trans-
 ferenda*, et qua parte Graeciae, quae in potestate
 esset Graecorum, sedes Ionibus sint adsignandae.
 Ionía enim videbatur Barbaris esse relinquenda,
 quandoquidem fieri non posset ut ipsi perpetuo Io-
 niae praesiderent, eamque custodirent; Iones autem,
 nisi sub Graecorum praesidio essent, nequaquam
 sperare possent, salvos se fore, nec poenas Persis
 daturus. Qua proposita deliberatione, qui ex Pelo-
 ponnesiis aderant dignitate eminentes, emporia Grae-
 corum qui cum Medis sensissent, eiectis incolis,
 cum agro ad quodque emporium pertinente, Ioni-
 bus tradi debere incolenda. Contra Athenienses nullo
 pacto Ionas aliam in terram transferendos censebant,

στρατηγήσαντα, καὶ ἄξιον εἶναι πατὸς κακοῦ, τὸν βασιλῆος οἶκον κακώσαντα. παρὰ δὲ τοῖσι Πέρσησι, γυναικὸς κακίῳ ἀκούσαι, δέσπης μέγιστός ἐστι. ὁ δὲ, ἐπὶ πολλὰ ἤκουσε, θανά πεπύμενος, σπᾶται ἐπὶ τὸν Μασίστην τὸν ἀκνάκεια, ἀπεκτεῖναι θέλων. καὶ μὲν ἐπιβίοντα Φρασθίης Ξεναγόρης ὁ Πηξίλειος, αἰὲρ Ἀλικαρνησοῦς, ὅπισθε ἰστέως αὐτοῦ Ἀρταύντιος, ἀρπάζει μέσον, καὶ ἐξάρας, παῖς ἐς τὴν γῆν· καὶ ἐν τούτῳ οἱ δορυφόροι Μασίστει προέστησαν. ὁ δὲ Ξε- 15 ναγόρης ταῦτα ἐργάσατο, χάριτα αὐτῷ τε Μασίστη πρέμμενος καὶ Ξέρξῃ, ἐκσώζων τὸν ἀδελφεὸν τὸν ἐκείνου· καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἔργον Ξεναγόρης πάσης ἤρξε Κιλικίης, δόντος βασιλῆος. τῶν δὲ κατ' ὁδὸν περνεομένων, οὐδὲν ἔτι πλέον ἐγένετο τούτων, ἀλλ' ἀπεκτείνον- 20 ται ἐς Σάρδεις. Ἐν δὲ τῇσι Σάρδεισι ἐτύγχανε ἰὼν βα-

illum muliere ignaviorem quod isto modo bellum administrasset; et quavis poena dignum esse, qui Regis domum illa calamitate adfecisset. Apud Persas autem muliere ignaviorem audire, maximum opprobrium est. Et ille his diu auditis indignatus, acinacem eduxit, interfecturus Masisten. Sed irruentem in eum cernens Xenagoras, Praxilai filius, Halicarnassensis, a tergo stans ipsius Artayntae, corripuit medium, sublatumque prostravit humum: atque interim adcurrentes satellites Masisten protexerunt. Quo facto Xenagoras et apud Masisten, et apud Xerxem, servato fratre, gratiam iniit: ob idemque factum dein a Xerxe universae Ciliciae praefectus est. In reliquo itinere nihil amplius memorabile accidit: itaque Sardes hi venire. Morabatur autem tunc Sardibus Xerxes ab eo inde tempore quo post cladem

740, 7.

σλειὺς ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου, ἐπὶ τε ἐξ Ἀθηναίων, προσ-
πταίσας τῇ ναυμαχίῃ, Φυγὼν ἀπίκετο.

Τότε δὴ ἐν τῇσι Σάρδισι ἐὼν ἄρα, ἔρα τῆς Μασί- 108
στεω γυναικὸς, εὐόσης καὶ ταύτης ἐνθαῦτα. ὥς δέ οἱ
προσπέμπαντι οὐκ ἐδύκατο κατεργασθῆναι, οὐδὲ βίῃ
προσέφερε, προμηθεόμενος τὸν ἀδελφεὸν Μασίστην·
5 (τῷτο δὲ τούτο ἔχε καὶ τὴν γυναῖκα· εὐ γὰρ ἐπίστα-
το βίης οὐ τευξαμένη) ἐνθαῦτα δὴ Ξέρξης ἐρχόμενος
τῶν ἄλλων, κρήσσει τὸν γάμον τούτου τῷ παιδί τῷ
ἑαυτοῦ Δαρείῳ, θυγατέρα τῆς γυναικὸς ταύτης καὶ
Μασίστew· δοκέων αὐτὴν μᾶλλον λάμψεσθαι, ἢ ταῦ-
10 τα ποιῆσθαι. ἀρμόσας δὲ, καὶ τὰ νομιζόμενα ποιήσας,
ἀπήλαυνε εἰς Σοῦσα. Ἐπὶ δὲ ἐκεῖ τε ἀπίκετο, καὶ
ἡγάγετο εἰς ἑαυτοῦ Δαρείῳ τὴν γυναῖκα, αὐτῷ δὲ τῆς
Μασίστew μὲν γυναικὸς ἐπέπαυτο· ὁ δὲ, διαμειψάμε-

mari acceptam, Athenis fugiens, hanc in urbem ve-
nerat.

(108.) Sardibus igitur dum Xerxes moratur, amo-
re tunc captus est uxoris Masistae, quae et ipsa
ibi erat. Quum vero missis qui eam sollicitarent
nihil profecisset, nec vim ei vellet inferre, ratione
habita fratris sui Masistae; (quod ipsum etiam mu-
lierem retinuit, bene gnaram sibi vim non iri in-
latum;) tum ille, quum nulla ei alia via pateret,
filio suo Dario hasce conciliat nuptias, nempe fi-
liam huius mulieris et Masistae illi dat uxorem;
ratus, si hoc fecisset, facilius se matre potiturum.
Hoc conciliato matrimonio, et peractis nuptiarum
solennibus, Susa abiit. Quo ut pervenit, uxoremque
Darii suas in aedes recepit; tum vero, omissa uxore
Masistae, mutatoque amore, uxorem Darii deperiit,

νος, ἥρα τε καὶ ἐτύγχανε τῆς Δαρείου μὲν γυναικὸς,
 Μασίστειω δὲ θυγατρὸς· οὐνομα δὲ τῇ γυναικὶ ταύτῃ 15
 109 ἦν Ἀρταύντη. Χρόνου δὲ προϊόντος, ἀνάπυστα γίνεται
 τρόπῳ τοιῷδε. ἐξυφήνασα Ἀμηστρις, ἡ Ξέρξει γυνή,
 Φᾶρος μέγα τε καὶ ποικίλον καὶ θῆγς ἄξιον, διδοῖ Ξέρ-
 ξη. ὁ δὲ, ἡσθεὶς, περιβάλλεται τε καὶ ἔρχεται παρὰ
 τὴν Ἀρταύντην. ἡσθεὶς δὲ καὶ ταύτῃ, ἐκέλευσε αὐτὴν αἰ- 5
 τῆσαι ὅ τι βούλεται οἱ γενέσθαι ἀντὶ τῶν αὐτῶ ὑπουρ-
 γημάτων· πάντα γὰρ τεύξισθαι αἰτήσασαν. τῇ δὲ κα-
 κῶς γὰρ ἔδει πανοικίῃ γενέσθαι, πρὸς ταῦτα εἶπε
 Ξέρξῃ „Δώσεις μοι τὸ ἂν σε αἰτήσω;“ ὁ δὲ, πᾶν
 μᾶλλον δοκέων κείνην αἰτῆσαι, ὑπισχρέτο καὶ ὤμοσε. 10
 ἡ δὲ, αἰς ὤμοσε, αἰδέως αἰτέει τὸ Φᾶρος. Ξέρξης δὲ
 παντοῖος ἐγίνετο, οὐ βουλόμενος δοῦναι· κατ' ἄλλο μὲν

Masistae filiam, eaque potitus est. Nomen huic mu-
 lieri *Artaynta* fuit. (109.) Sed succedente tempore
 comperta res est hac ratione. *Amestris*, uxor *Xer-
 xis*, amiculum texuerat ingens, variegatum, et spe-
 ctatu dignum, quod dono dedit Xerxi. Quo ille de-
 lectatus, idem amiculum indutus convenit Artayn-
 tam. Iamque quum et hac delectatus esset, iussit
 eam, pro eo quod ipsi gratificaretur, petere quid-
 quid illa sibi dari voluisset; omnia enim, quae pe-
 titura esset, consecuturam. Tum illa (nam in fatis
 erat, ut ingens calamitas universae familiae incum-
 beret) Xerxi respondit: *Dabis-ne mihi quod abs
 te petam?* Et ille, quidvis potius aliud petituram
 illam ratus, interposito iurciurando promisit. Tum
 illa, postquam iuravit rex, nihil verita, *amiculum*
 istud petiit. At *Xerxes*, in omnes se partes vertens,

οὐδὲν, φοβούμενος δὲ Ἀμυστριν, μὴ καὶ πρὸν κατεικά-
 ζούσῃ τὰ γινόμενα, οὕτω ἐπευρεθῇ πρήσσειν· ἀλλὰ
 15 πόλιν τε εἰδίδου, καὶ χρυσὸν ἄπλετον, καὶ στρατὸν τοῦ
 ἑμῶν οὐδεὶς ἄρξιν ἀλλ' ἡ ἐκείνη· Περσικὸν δὲ κάρτα
 ὁ στρατὸς δῶρον. ἀλλ', οὐ γὰρ ἔπειθε, δίδοι τὸ Φᾶρος.
 ἡ δὲ, περιχαρὴς εἶυσα τῷ δάμῳ, ἐφόρει τε καὶ ἀγάλ-
 λαστο· καὶ ἡ Ἀμυστρίς πυνθάνεται μιν ἔχουσιν. Μα- 110
 θοῦσα δὲ τὸ ποιούμενον, τῇ μὲν γυναικὶ ταύτῃ οὐκ ἔχε
 ἔγκοτον· ἡ δὲ, ἐλπίζουσα τὴν μητέρα αὐτῆς εἶναι αἰ-
 τήν, καὶ ταῦτα ἐκείνην πρήσσειν, τῇ Μασίστῳ γυ-
 5 ναικὶ ἐβούλευε ὀλεθρον. φυλάξασα δὲ τὸν ἄνδρα τὸν
 ἑαυτῆς Ξέρξην βασιλῆϊον δεῖπνον προτιθέμενον· (τοῦτο
 δὲ τὸ δεῖπνον παρασκευάζεται ἀπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν

dare recusavit: (nulla quidem alia de caussa, nisi quod Amestrin metuebat, veritus ne ab illa, iam pridem id quod agebatur suspicante, in hac culpa deprehenderetur;) sed urbes se ei dono daturum ait, et auri immensam vim, et exercitum cui nemo alius nisi ipsa praefutura esset. Est autem hoc Persicum utique donum, exercitus. At mulieri non persuasit; adeoque amiculum ei dedit. Quo munere illa supra modum gavisa, gestabat amiculum, coque superbiebat: et eam illud habere cognovit *Amestris*. (110.) Quo comperto, regina non tam in mulierculam illam odium concepit, quam in eius matrem, Masistae uxorem; eique, ut quae auctor huius rei (ut illa putabat) et unice in culpa esset, exitium meditata est. Itaque diem observavit, quo maritus ipsius *Xerxes* regiam coenam erat propositurus: (paratur autem haec regia *coena* semel quotannis,

ἡμέρῃ τῇ ἐγένετο βασιλεύς· οὐνομα δὲ τῷ δείπνῳ τού-
 τῳ, Πέρσιον μὲν, τυκτὰ, κατὰ δὲ τὴν Ἑλλήνων
 γλῶσσαν, τέλειον· τότε καὶ τὴν κεφαλὴν σμᾶται 10
 μούνον βασιλεύς, καὶ Πέρσας δωρεῖται·) ταύτην δὲ τὴν
 ἡμέρην Φυλάξασα ἡ Ἀμestρις, χηρίζει τοῦ Ξέρξεω,
 δοθῆκαί οἱ τὴν Μασίστειν γυναῖκα. ὁ δὲ δεινὸν τε καὶ
 ἀναρσίον ἐποίητο, τοῦτο μὲν, ἀδελφεοῦ γυναῖκα παρα-
 δοῦναι, τοῦτο δὲ, ἀναίτην εἶναι τοῦ πρήγματος τού- 15
 111 του· συῆκε γὰρ τοῦ εἶναι ἐδέετο. Τέλος μέντοι, κεί-
 νης τε λιπαρευούσης, καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου ἐξεργόμενης,
 ὅτι ἀτυχῆσαι τὸν χηρίζοντα οὐ σφι δυνατόν ἐστι βασι-
 λείου δειπνοῦ προκειμένου, κάρτα δὲ ἀέκων καταναεῖ·
 καὶ παραδούς, ποιέει ᾧδε. τὴν μὲν καλεῖται ποίειν τὰ 5
 βούλεται· ὁ δὲ, μεταπεμψάμενος τὸν ἀδελφεόν, λέγει
 τάδε· „Μασίστα, σὺ εἰς Δαρείου τε παῖς, καὶ ἐμὸς

natali regis die; et Persico sermone *tycta* dicitur, quod Graecorum lingua τέλειον, id est *perfectum*, significat; quo etiam die tantum rex sibi caput smegmate detergit, et munera dat Persis;) hoc igitur observato die *Amestris* petiit a Xerxe, ut sibi traderetur uxor Masistae. Ille vero rem atrocem et indignam iudicavit, uxorem filii illi tradere, eamque nullam huius rei culpam habentem: intellexerat enim cur hanc illa sibi tradendam postularet. (111.) Verum tamen, quum illa postulare non cessaret, ipse autem lege teneretur, quae vetabat regem Persarum negare quidquid ab illo, quando regia coena proposita est, postulatur, postremo admodum quidem invitatus indulget. Tradita vero muliere, hoc fecit: uxorem iussit, quae vellet, facere: ipse vero fratrem ad se vocatum his verbis com-

- „ἀδελφεός· πρὸς δ' ἔτι τούτοισι, καὶ εἰς ἀνὴρ ἀγαθός.
 „γυναικὶ δὴ ταύτῃ τῇ νῦν συνοικεῖς, μὴ συνοικέε' ἀλ-
 10 „λά τοι ἀντ' αὐτῆς ἐγὼ δίδωμι θυγατέρα τὴν ἐμήν.
 „ταύτῃ συνοικέε' τὴν δὲ νῦν ἔχεις, οὐ γὰρ δοκέει ἐμοί,
 „μὴ ἔχε γυναῖκα.“ Ὁ δὲ Μασίστης ἀποθωμάσας
 τὰ λεγόμενα, λέγει τὰδε· „ὦ δέσποτα, τίνα μοι
 „λόγον λέγεις ἄχρηστον, κελεύων με γυναῖκα, ἐκ
 15 „τῆς μοι παῖδες νεηῖαι τέ εἰσι τρεῖς, καὶ θυγατέρες,
 „τῶν καὶ σὺ μῖν τῷ παιδί τῷ σεαυτοῦ ἡγάγεο γυ-
 „ναῖκα· αὐτὴ τέ μοι κατὰ νόον τυγχάνει κάστα ἐαῶ-
 „σα· ταύτην με καλεῖς μετέντα, θυγατέρα τὴν σεαυ-
 „τοῦ γῆμαι; ἐγὼ δέ, βασιλεῦ, μέγα μὲν ποιεῦμαι
 20 „ἀξιεύμενος θυγατρὸς τῆς σῆς, ποιήσω μέντοι του-
 „τέων οὐδέτερα· σὺ δὲ μηδαμῶς βιά, πρήγματος τοι-

pellavit: *Masista! tu Darii filius es, meusque fra-*
ter: ad haec vir bonus et fortis es. Iam tu hanc mu-
lierem, quam adhuc in matrimonio habuisti, noli
porro habere: sed tibi ego, pro illa, meam filiam
despondeo. Cum hac matrimonium contrahere; illa
vero, quam nunc habes, non sit porro tua coniux;
sic enim mihi placet. Cui Masistes, miratus dicta,
respondit: Proh domine! Quoniam est haec im-
portuna oratio, quod me iubet uxorem meam, ex
qua mihi tres iuvenes filii nati sunt, et filiae, qua-
rum tu unam tuo filio in matrimonium duxisti,
denique quae animo meo convenit, hanc me dimit-
tere iubes, et tuam filiam ducere uxorem! Ego vero,
Rex, magni quidem facio quod me coniugio filiae
tuae digneris: at horum tamen equidem neutrum
faciam: tu vero noli mihi vim adferre, talem rem

- „οὐδὲ δεόμενος. ἀλλὰ τῇ τε σῇ θυγατρὶ ἀντὶ ἄλλου
 „Φανήσεται ἐμεῦ οὐδὲν ἥσσαν, ἔμε τε ἴα γυναικὶ τῇ
 „ἐμῇ συνοικέειν.“ Ὁ μὲν δὲ τοιούτοις ἀμείβεται· Ξέρ-
 ξης δὲ θυμωθεὶς, λέγει τὰδε· „Οὕτω δὴ τοι, Μασί- 25
 „στα, πέπρηκται· οὔτε γὰρ ἂν τοι δῶν θυγατέρα
 „τὴν ἐμὴν γῆμαι, οὔτε ἐκείνη πλεῖνα χρόνον συνοική-
 „σεις· ὥς μάθης τὰ διδόμενα δέκεσθαι.“ Ὁ δὲ, ὡς
 ταῦτα ἤκουσε, εἶπας τοσόνδε, ἐχώρει ἔξω· „Δέσπο-
 112 „τα, σὺ δὴ κῶ με ἀπώλεσας;“ Ἐν δὲ τούτῳ τῷ
 δια μέσου χρόνῳ, ἐν τῷ Ξέρξης τῷ ἀδελφεῷ διελέγε-
 το, ἡ Ἀμυστρίς μεταπεμψαμένη τοὺς δορυφόρους τοῦ
 Ξέρξεω, διαλυμαίνεται τὴν γυναῖκα τὴν Μασίστει·
 τοὺς τε μαζοὺς ἀποταμοῦσα, κυσὶ πρόβαλε, καὶ 5
 ῥῖνα, καὶ ὦτα, καὶ χεῖλεα· καὶ γλῶσσαν ἐκταμοῦ-
 113 σα, εἰς οἶκόν μιν ἀποπέμπει διαλελυμασμένην. Ὁ δὲ

*postulans. Tuae certe filiae reperietur alius mari-
 tus me non inferior: me vero sine meam habere
 uxorem! Quo responso iratus Xerxes: Igitur hoc,
 inquit, profecisti: nempe nec ego tibi filiam meam
 dabo in matrimonium, nec tu istam porro habe-
 bis uxorem; quo discas oblata accipere. Et ille,
 nihil amplius nisi hoc verbum subiiciens, Domine,
 nondum tamen prorsus me perdidisti? foras exiit.
 (112.) Per idem tempus quo Xerxes cum fratre dis-
 seruit, interim Amestris, accitis regis satellitibus,
 uxorem Masistae misere dilacerat: praecisas ma-
 millas et nares et aures et labia canibus proicit,
 denique excisâ linguâ domum dimittit ita indigne
 dilaniatam. (113.) Masistes, quum nihil etiâ
 tunc horum audivisset, metuens tamen aliquam sibi*

743, 97.

Μασίστης, οὐδέν κω ἀκηκοὺς τούτων, ἐλπόμενος δὲ
 τί οἱ κακὸν εἶναι, ἐσπίπτει δρόμῳ εἰς τὰ οἰκία. ἰδὼν δὲ
 διεφθαρμένην τὴν γυναῖκα, αὐτίκα μετὰ ταῦτα συμ-
 5 βουλευσάμενος τοῖσι παισὶ, ἐπορεύετο εἰς Βάκτρα σὺν
 τε τοῖσι ἑωυτοῦ υἱοῖσι, καὶ δὴ κού τισι καὶ ἄλλοισι,
 ὡς ἀποστήσων νομὸν τὸν Βάκτριον, καὶ ποιήσων τὰ μέ-
 γιστα κακῶν βασιλῆα· τὰ περ ἂν καὶ ἐγένετο, ὡς ἐμοὶ
 δοκέειν, εἴπερ ἔφθη ἀναβαῖς εἰς τοὺς Βακτρίους καὶ τοὺς
 10 Σάκας· καὶ γὰρ ἔστρεγγόν τε μιν, καὶ ἦν ὑπαρχὸς τῶν
 Βακτρίων. ἀλλὰ γὰρ Ξέρξης, πυθόμενος ταῦτα ἐκεί-
 νον πρῆσσοντα, πέμψας ἐπ' αὐτὸν στρατιήν, ἐν τῇ ὁδῷ
 κατέκτεινε αὐτόν τε ἐκείνον καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ, καὶ
 τὴν στρατιήν τὴν ἐκείνου. Κατὰ μὲν τὸν ἔρωτα τὸν Ξέρ-
 15 ξω, καὶ τὸν Μασίστειω θάνατον, τοσαῦτα ἐγένετο.

Οἱ δὲ ἐκ Μυκάλης ὀρμηθέντες Ἕλληνες ἐπ' Ἑλ- 114

calamitatem imminere, cursu domum suam prope-
 ravit. Ubi conspectâ uxore ita mutilatâ, consilio
 cum filiis inito, protinus cum filiis aliisque nonnul-
 lis *Bactra* proficiscitur, Bactrianam provinciam ad
 defectionem sollicitaturus, et quanta maxima posset
 mala inlaturus regi. Atque hoc ipsum etiam perfe-
 cisset, ut mihi videtur, si usque ad Bactros et Sacas
 pervenisset: hi enim illum diligebant, et erat ipse
 Bactrianæ praefectus. At *Xerxes*, ubi eum hocagere
 cognovit, misso contra eum exercitu, et ipsum et
 eius filios et milites qui cum illo erant, in itinere
 interfecit. Et haec quidem de *amore Xerxis* et de
Masistae obitu hactenus.

(114.) *Graeci a Mycale versus Hell-spontum*

λησπόντου, πρῶτον μὲν περὶ Λεκτὸν ὄρμιον, ὑπὸ ἀνέ-
 μων ἀπολαμφθέντες· ἐνθεῦτεν δὲ ἀπίκοντο εἰς Ἀβυ-
 δον, καὶ τὰς γεφύρας εὗρον διαλελυμένας, τὰς ἐδό-
 κειον εὐρήσειν ἔτι ἐντεταμένας· καὶ τούτων οὐκ ἤκιστα 5
 εὔεκεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ἀπίκοντο. τοῖσι μὲν νυν Ἀμ-
 φι Λευτυχίδα Πειλοποννησίοισι ἐδόξε ἀποπλέειν εἰς τὴν
 Ἑλλάδα· Ἀθηναίοισι δὲ, καὶ Ξανθίππῳ τῷ στρατηγῷ,
 αὐτοῦ ὑπομείναντας, πειρᾶσθαι τῆς Χερσονήσου. Οἱ
 μὲν δὴ ἀπέπλεον· Ἀθηναῖοι δὲ, ἐκ τῆς Ἀβύδου διαβα- 10
 115 λόντες εἰς τὴν Χερσόνησον, Σηστὸν ἐπολιόρκεον. Ἐς δὲ
 τὴν Σηστὸν ταύτην, ὥς ἐόντος ἰσχυροτάτου τείχεος τῶν
 ταύτη, συνῆλθον, ὥς ἤκουσαν παρῆναι τοὺς Ἕλληνας
 εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἐκ τε τῶν ἄλλων τῶν περιουκίδων,
 καὶ δὴ καὶ ἐκ Καρδίας πόλιος Οἰόβαζος, ἀνὴρ Πέρσης, 5
 ὃς τὰ ἐκ τῶν γεφυρέων ὄπλα ἐνθαῦτα ἦν κεκομικώς.

profecti, primum ad Lectum naves adpulere, ventis
 retenti: deinde vero, ubi Abydum pervenere, pon-
 tes viderunt rescissos, quos adhuc stratos esse puta-
 verant; qua de caussa etiam maxime ad Hellespontum
 navigaverant. Quare Leotychidae caeterisque Pelo-
 ponnesiis placuit retro navigare in Graeciam: Athe-
 niensibus vero, eorumque duci *Xanthippo*, visum
 est his in locis manere, et Chersonesum tentare. Ita-
 que Lacedaemonii domum navigarunt, *Athenienses*
 vero, ex Abydo in *Chersonesum* traicientes, *Sestum*
 oppugnarunt. (115.) Est autem haec *Sestus* muni-
 tissimus illius regionis locus: itaque, adlato nuncio
 de Graecorum in Hellespontum adventu, in illam
 se receperant et ex aliis finitimis oppidis frequentes,
 et ex Cardia *Oeobazus* Persa, qui ibi armamenta

743, 27.

ἔχον δὲ ταύτην ἐπιχώριοι Αἰολεῖς, συνῆσαν δὲ Πέρσαι
 τε καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων συγχρὸς ὄμιλος. Ἐτυ- 116
 ράννενε δὲ τούτου τοῦ νομοῦ Ξέρξῃ ὑπάρχος Ἀρταύκτης,
 αὐτῇ μὲν Πέρσης, δεινὸς δὲ καὶ ἀτάσθαλος. ὃς καὶ βα-
 σιλεῖα ἐλαύνοντα ἐπ' Ἀθήνας ἐξηπάτησε, τὰ Πρωτεσί-
 5 λεω τοῦ Ἰφίκλου χρήματα ἐξ Ἐλαιούντος ὑφιέμενος.
 ἐν γὰρ Ἐλαιούντι τῆς Χερσονήσου ἐστὶ Πρωτεσίλεω τά-
 φος τε, καὶ τέμενος περὶ αὐτὸν, ἔνθα ἦν χρήματα
 πολλὰ, καὶ Φιάλαι χρύσειαι καὶ ἀργύρεαι, καὶ χαλ-
 κός, καὶ ἰσθῆς, καὶ ἄλλα ἀναθήματα, τὰ Ἀρταύκτης
 10 ἰσύλησε, βασιλῆος δόντος. λέγων δὲ ταῦτα, Ξέρξῃ
 δεβάλετο „Δίσποτα, ἐστὶ οἶκος ἀνδρὸς Ἑλλήνος ἐν-
 „, ταῦτα, ὃς ἐπὶ γῆν τὴν σὴν στρατεύσάμενος, δίκης
 „, κυρήσας, ἀπέθανε. τούτου μοι δὸς τὸν οἶκον, ἵνα καὶ

pontium deposuerat. Tenebant urbem indigenae
Aeolenses: cum his vero et Persae erant, et aliorum
 sociorum haud exiguus numerus. (116.) Tyrannus
 universae provinciae *Artayctes* erat, Persa, saevus
 vir et nefarius: qui etiam, decepto rege quum con-
 tra Athenas proficisceretur, Protesilai thesauros,
 Iphicli filii, Elaeunte spoliaverat. Est enim *Elaeunte*,
Chersonesi oppido, *Protesilai* sepulcrum, eique cir-
 cumdatum *fanum*, in quo erant pecuniae multae, et
 aureae argenteaeque phialae, et aes, et vestis, et
 alia donaria; quae *Artayctes* rapuit, dono sibi data
 a rege. Deceperat autem Xerxem tali oratione: *Do-
 mine!* inquit, *Est hic loci domus viri Graeci,*
qui, quum adversus terram tuam arma ferret,
poenas dedit, occisusque est. Huius tu domum
mihi dono da; quo discat quisque, contra tuam

„τις μάθῃ ἐπὶ γῆν τὴν σὴν μὴ στρατεύεσθαι.“ ταῦτα
λέγων, εὐπετέως ἔμελλε ἀναπείσειν Ξέρξεα δοῦναι αὐ- 15
δρὸς οἶκον, οὐδὲν ὑποτοπηθέντα τῶν ἐκείνος ἐφρόνεε. Ἐπὶ
γῆν δὲ τὴν βασιλῆος στρατεύεσθαι Πρωτεσίλεων ἔλεγε,
νοέων τοιαύτῃ τὴν Ἀσίην πᾶσαν νομίζουσι ἑαυτῶν εἶναι
Πέρσαι, καὶ τοῦ αἰὲ βασιλεύοντος. ἐπεὶ δὲ ἐδόθη τὰ
χρήματα, ἐξ Ἐλαιούντος εἰς Σηστόν ἐξιφόρησε, καὶ τὸ 20
τέμενος ἔσπειρε, καὶ ἐνέμετο· αὐτὸς τε ὅπως ἀπίκοιτο
εἰς Ἐλαιούντα, ἐν τῷ αὐτῷ γυναιξὶ ἐμίσητο. Τότε δὲ
ἐπολιορκέετο ὑπὸ Ἀθηναίων, οὔτε παρεσκευασμένος εἰς
πολιορκίην, οὔτε προσδεκόμενος τοὺς Ἕλληνας· ἀφύ-
117 λήκτῳ δὲ καὶ αὐτῷ ἐπέπεσον. Ἐπὶ δὲ πολιορκεομέ- 25
νοισί σφι Φθινόπωρον ἐπιγίνετο, καὶ ἥσυχалλον οἱ Ἀθη-

terram non esse arma ferenda. Quibus dictis facile
persuasurus erat regi, ut ei domum huius viri lar-
giretur; quippe qui nihil eorum, quae ille sentiret,
suspiciatus erat. Quod autem ille *Protesilaum adver-*
sus Regis terram arma tulisse dixit, id hoc modo
intellexerat: Persae universam Asiam existimant
suam esse et illius regis qui quoque tempore apud
illos regnum obtinet. Artayctes igitur dono sibi da-
tas opes Elaeunte Sestum transportavit, et in agro
heroi consecrato partim sementem fecit, partim pe-
cora sua pavit: et quoties ipse Elaeuntem venit, in
penetrāli cum mulieribus concubuit. Tunc vero ob-
sidiebatur ab Atheniensibus, quum nec ad toleran-
dam obsidionem paratus esset, nec omnino exspe-
ctasset Athenienses, qui prorsus de improvviso illum
invaserant. (117.) Postquam vero obsessis [*et ob-*
sidentibus] autumnus supervenit, tum dolentes Athe-

καῖοι, ἀπό τε τῆς ἐαυτῶν ἀποδημέοντες, καὶ οὐ δυνά-
μνοι ἐξελεῖν τὸ τεῖχος, ἰδέοντό τε τῶν στρατηγῶν ὅκως
5 ἀπάγοιεν σφεας ὀπίσω· οἱ δὲ οὐκ ἔφασαν, πρὶν ἢ
ἐξέλωσι, ἢ τὸ Ἀθηναίων κοινόν σφεας μεταπέμψηται.
οὕτω δὲ ἔστεργον τὰ παρόντα.

Οἱ δ' ἐν τῷ τείχεϊ ἐς πᾶν ἤδη κακοῦ ἀπυγμένοι 118
ἔσαν, οὕτω ὥστε τοὺς τόνους ἔψοντες τῶν κλισίων, ἐσι-
τέοντο. ἐπεὶ τε δὲ οὐδὲ ταῦτα ἔτι ἔχον, οὕτω δὲ ὑπὸ
νύκτα οἴχονται ἀποδράντες οἱ τε Πέρσαι καὶ ὁ Ἀρταύ-
5 κτης καὶ ὁ Οἰόβαζος, ὅπισθε τοῦ τεύχους καταβάντες,
τῇ ᾗ ἐρημότατον τῶν πολεμίων. ὥς δὲ ἡμέρη ἐγένετο,
οἱ Χερσονησίται ἀπὸ τῶν πύργων ἐσήμηναν τοῖσι Ἀθη-
ναίοισι τὸ γεγονός, καὶ τὰς πύλας ἀνοῖξαν. τῶν δὲ οἱ
μὲν πλεῖντες ἐδίωκον, οἱ δὲ τὴν πόλιν ἔχον. Οἰόβαζον 119

nienses, quod et domo abessent, et urbem non pos-
sent expugnare, orarunt duces, ut domum se redu-
cerent. At hi negarunt id se prius facturos, quam
aut expugnassent urbem, aut a communi Athenien-
sium revocarentur. Ita illi quoque praesentem rerum
statum patienter tulerunt.

(118.) Iam vero, qui in urbe erant, ad extrema
redacti erant malorum; ita quidem ut lora etiam
lectulorum elixarent comederentque. Quum autem
ne haec quidem amplius suppeterent, noctu profu-
gerunt Persae cum Artaycte et Oeobazo, in postica
urbis parte de muro descendentes, qua parte rario-
res erant hostes. Quod factum, ubi illuxit, Cherso-
nesitae Atheniensibus e turribus significarunt, por-
tasque eis aperuerunt. Moxque maior horum pars
persecuti sunt profugos, caeteri vero urbem ocu-

μέν τιν ἐκφυγόντα ἐς τὴν Θρηίκην, Θρήικες Ἀψίνθια
 λαβόντες, ἔθυσαν Πλειστόρῳ ἐπιχωρίῳ θεῷ, τρόπον
 τῷ σφετέρῳ· τοὺς δὲ μετ' ἐκείνου, ἄλλῳ τρόπῳ ἐφό-
 νευσαν. Οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Ἀρταύκτην, ὕστεροι ὀρμηθέν- 5
 τες Φεύγειν, καὶ, ὡς καταλαμβάνοντο ὀλίγον ἔοντες
 ὑπὲρ Αἰγὸς Ποταμῶν, ἀλεξόμενοι χρόνον ἐπὶ συγχόν,
 οἱ μὲν ἀπέθανον, οἱ δὲ ζῶντες ἐλάμφθησαν. καὶ συνδή-
 σαντές σφίτας οἱ Ἕλληνες, ἦγον ἐς Σηστόν· μετ' αὐ-
 τῶν δὲ καὶ Ἀρταύκτην δεδεμένον, αὐτὸν τε καὶ τὸν 10
 120 παῖδα αὐτοῦ. Καὶ τῶν τῶν φυλασσόντων λέγεται
 ὑπὸ Χερσονησιτέων, ταρίχους ὀπτῶντι, τέρας γενέσθαι
 τοιόνδε. οἱ τάριχοι ἐπὶ τῷ πυρὶ κείμενοι ἐπάλλοντό τε
 καὶ ἥσπαιρον, ὅπως περ ἰχθύες νεοάλωτοι. καὶ οἱ μὲν,
 περιχυθέντες, ἐθώμαζον. ὁ δὲ Ἀρταύκτης ὡς εἶδε τὸ τέ- 5

parunt. (119.) Et Oeobazum quidem, quum in Thra-
 ciam fugisset, captum Thraces Absinthii *Pleistoro*
 indigenae deo mactarunt suo more; caeteros autem,
 qui cum eo erant, alio modo interfecerunt. Artay-
 ctes vero cum suis, qui post illos demum fugam
 capessiverant, deprehensi quum paullo ultra Aegos
 Potamos essent progressi, satis diu restiterunt; do-
 nec, aliis interfectis, caeteri vivi capti sunt: quos
 vinctos Sestum Athenienses duxerunt, in hisque ip-
 sum etiam Artaycten et eius filium. (120.) Memo-
 rantque Chersonesitae, uni ex eis, qui vinctos custodie-
 bant, quum salsamenta super igne torreret, prodigium
 obtigisse huiusmodi: salsamenta igni imposita sub-
 siliebant pulpitabantque, veluti recens capti pisces.
 Quod factum quum mirarentur reliqui adcurrentes,
Artayctes, ut vidit prodigium, compellans homi-

ρας, καλέσας τὸν ὀπτῶντα τοὺς ταρίχους, ἔφη· „Ξεῖνε
 „Ἀθηναῖε, μηδὲν φοβέο τὸ τέρας τοῦτο. οὐ γὰρ σοὶ
 „πέφνη· ἀλλ' ἐμοὶ σημαίνει ὃ ἐν Ἐλαιούντι Πρωτε-
 „σίλεως, ὅτι καὶ τεθνεὺς, καὶ τάριχος ἐὼν, δύναμιν
 10 „πρὸς θεῶν ἔχει τὸν ἀδικέοντα σινέεσθαι. νῦν ὧν ἄποι-
 „νά οἱ τάδε ἐθέλω ἐπιθεῖναι· ἀντὶ μὲν χρημάτων τῶν
 „ἔλαβον ἐκ τοῦ ἱεροῦ, ἑκατὸν τάλαντα καταβῆναι τῷ
 „θεῷ· ἀντὶ δ' ἐμεωυτοῦ καὶ τοῦ παιδός, ἀποδώσω
 „τάλαντα διηκόσια Ἀθηναίοισι, περιγενόμενος.“ Ταῦ-
 15 τα ὑπισχόμενος, τὸν στρατηγὸν Ξάνθιππον οὐκ ἔπειθε.
 οἱ γὰρ Ἐλαιούσιοι τῷ Πρωτεσίλει τιμωρέοντες, ἐδέοντό
 μιν καταχρησθῆναι, καὶ αὐτοῦ τοῦ στρατηγοῦ ταύτῃ
 ὁ νόος ἔφερε. ἀπαγαγόντες δὲ αὐτὸν ἐς τὴν ἀκτὴν ἐς

CXX. 10 seq. ἄποινά οἱ. Vera videtur docti viri coniectura
 ἄποινά μοι, quam vers. lat. expressimus.

nem salsamenta torrentem, ait: *Hospes Athenien-
 sis! non est quod tu hoc prodigio terrearis. Non
 enim tibi illud adparuit: sed mihi Protesilaus,
 qui Elaeunte est, significat, se etiam mortuum et
 sale conditum, vim habere se a diis tributam no-
 cendi his qui iniuria illum adfecerunt. Nunc igitur
 ego hanc mihi ipse mulctam, qua redimam
 culpam, volo irrogare: pro thesauris quos ex illius
 templo abstuli, centum talenta deo solvam; pro
 me autem et pro filio meo ducenta talenta pendam
 Atheniensibus, si salvos nos dimittere voluerint.*
 Haec ille pollicitus, praetori Xanthippo non per-
 suasit. Nam Elaeuntii, ulciscendi Protesilai caussa,
 ut supplicio ille adficeretur, rogarunt; et ipsius et-
 iam praetoris in hanc partem inclinaverat sententia.

- τὴν Ξέρξης ἐξέυξε τὸν πόρον, οἱ δὲ λέγουσι, ἐπὶ τὸν
καλωνὸν τὸν ὑπὲρ Μαδύτου πόλιος, [πρὸς] στανίδα 20
προσπασσαλεύσαντες, ἀνεκρέμασαν τὸν δὲ παῖδα ἐν
121 ὀφθαλμοῖσι τοῦ Ἀρταύκτεω κατέλευσαν. Ταῦτα δὲ
ποιήσαντες ἀπέπλεον εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὰ τε ἄλλα
χρήματα ἄγοντες, καὶ δὴ καὶ τὰ ὅπλα τῶν γεφυρέων,
ὡς ἀναθήσοντες εἰς τὰ ἱερά. καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο αὖ-
δὲν ἔτι πλέον τούτων ἐγένετο. 5
- 122 Τούτου δὲ τοῦ Ἀρταύκτεω τοῦ ἀνακρεμασθέντος προ-
πάτωρ Ἀρτεμβάρης ἐστὶ ὁ Πέρσης ἐξηγησάμενος λό-
γον, τὸν ἐκεῖνοι ὑπολαβόντες, Κύρῳ προσήνεικαν, λέ-
γοντα τάδε. „Ἐπεὶ Ζεὺς Πέρσῃσι ἡγεμονίην διδοῖ, ἀν-
„δρῶν δὲ σοί, Κύρε, κατελὼν Ἀστυάγεα. Φέρε, γῆν 5
„γὰρ ἐκτέμεθα ὀλίγην, καὶ ταύτην τρηχέην, μετανα-

Itaque illum in littus eductum, in quod pertinuerant pontes a Xerxe iuncti, sive (ut alii memorant) in collem supra Madytum oppidum situm, clavis asseri adfixum suspenderunt; et filium eius in patris Artayctae conspectu lapidibus obruerunt. (121.) His rebus gestis, retro in Graeciam navigarunt, pecunias aliaque pretiosa secum vehentes, atque etiam pontium armamenta, quae in templis dedicare constituerunt. Atque hoc anno nihil praeterea memorabile gestum est.

(122.) Huius Artayctae e trabe suspensi progenitor *Artembares* fuit, is qui Persis auctor fuerat sermonis, quem illi arripientes *Cyro* proposuerunt, in hanc sententiam: *Quoniam Iupiter, sublato Astyage, Persis imperium tradidit, et prae omnibus hominibus tibi, Cyre; age, quum terram possi-*

„στάντες ἐκ ταύτης, ἄλλην ἔχωμεν ἀμείνω. εἰσὶ δὲ
 „πολλαὶ μὲν ἀστυγείτονες, πολλαὶ δὲ καὶ ἐκαστέρω·
 „τῶν μὴν σχόντες, πλέοσι ἐσόμεθα θωμαστοίτεροι.
 10 „οἶκός δὲ, ἄρχοντας ἄνδρας τοιαῦτα ποιέειν· κότε γὰρ
 „δὴ καὶ παρέξει κάλλιον, ἢ ὅτε γε ἀνθρώπων τε πολ-
 „λῶν ἄρχομεν, πάσης τε τῆς Ἀσίας;“ Κῦρος δὲ ταῦ-
 „τα ἀκούσας, καὶ οὐ θωμάσας τὸν λόγον, ἐκέλευε ποι-
 „εῖν ταῦτα· οὕτω δὲ αὐτοῖσι παραίνει κελεύων παρα-
 25 σκευάζεσθαι, ὥς οὐκέτι ἄρχοντας, ἀλλ’ ἀρξομένους.
 Φιλεῖν γὰρ ἐκ τῶν μαλακῶν χώρων μαλακοὺς ἄνδρας
 γίνεσθαι· οὐ γὰρ τοι τῆς αὐτῆς γῆς εἶναι, καρπὸν τε
 θωμαστὸν φύειν, καὶ ἄνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια.
 ὥστε συγγινόντες Πέρσαι οἴχοντο ἀποστάντες, ἐσσω-

*deamus exiguam, eamque asperam, hac relicta
 aliam habitemus meliorem! Sunt autem multae
 tales in propinquo, multae etiam longinquiores:
 quarum si unam occupaverimus, pluribus homi-
 nibus admirationi erimus. Decet autem hoc facere
 viros principatum tenentes: et quando tandem id
 fieri commodius poterit quam nunc, ubi tot ho-
 minibus et universae Asiae imperamus? Quibus
 auditis Cyrus, minime probans propositum, Fa-
 ciant hoc! ait; simul vero ita se comparent, ut qui
 imperium porro non habituri sint, sed passuri!*
*Ita enim naturam ferre, ut mollibus in terris mol-
 les nascentur homines: nec enim eiusdem terrae
 esse, et eximios fructus ferre, et fortes bello viros.
 Et intelligentes Persae, longe sapientiorem Cyri
 sententiam quam suam, desistentes proposito abie-*
Herod. T. IV. P. I.

390 HERODOTI HISTOR. IX.

Θέντες τῇ γνώμῃ πρὸς Κύρου ἄρχαι τε εἶλοντο λυ- 29
πρὴν οἰκίοντες μᾶλλον, ἢ πεδιάδα σπείροντες ἄλλοις
δουλεύειν.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἘΝΑΤΗ.

runt; et imperare maluerunt, tenuem incolentes ter-
ram, quam campestem fertilemque colentes aliis
servire.

FINIS LIBRI NONI
HISTORIARUM HERODOTI.

ARGUMENTUM LIBRI OCTAVI.

CLASSIS *Graecorum* ad *Artemisium*, duces *Eurybiade* Spartano; cui imperium permittunt Athenienses. (Cap. 1-3.) Graecis ad Peloponnesum se recipere cogitantibus, ut maneat, dolo et muneribus persuadet *Themistocles*. (4. 5.) Naves CC. dimittunt Persae, Euboeam circumnavigaturas. (6. 7.) Scyllias urinator. (8.) Prima pugna navalis, ancipiti Marte pugnata. (9-11.) Tempestas adfligit Persarum classem, et naves circum Euboeam missas confringit. (12. 13.) Altera, et tertia *pugna navalis ad Artemisium*. (14-17.) Graeci, audita clade ad Thermopylas, versus Peloponnesum se recipiunt, Euboeensium gregibus obiter direptis. (18-21.) Themistocles Ionas ad defectionem sollicitat. (22.) Persarum classis maritima Euboeae loca occupat. (23.) Classiarii, a Xerxe invitati, ad spectandam cladem ad Thermopylas traiciunt. (24. 25.) Quo tempore ad Thermopylas Xerxes fuit, *Olympicos* etiam tunc ludos agebant Graeci. (26.)

Thessali, Phocensibus infensi, *Xerxem* in Phocidem ducunt, per *Doridem*. (27-31.) Phocenses in Parnassi cacumina profugiunt: interim oppida illorum et templa vastant Persae. (32. 33.) *Boeotiam*, sibi amicam, cum maiore exercitus parte ingressus *Xerxes*, alios contra *Delphos* mittit; sed hi, ubi in conspectu templi fuere, praecipuis territi, nec sine clade, fugâ se proripiunt. (34-38.) Heroes a Delphensibus culti, Phylacus et Autonus. (39.)

Graecorum classis, relicto Artemisio, *Salaminem* petit. (40.) Athenienses suos suaeque Athenis Troezen et Salamina transvehunt, paucis hominibus in acropoli relictis. (41.) Recensentur *populi Graeciae*, quorum naves in classe ad *Salaminem* fuere: simul *origines cuiusque populi* breviter tangit Scriptor.

(43-48.) *Atticam* igne et ferro vastat *Xerxes*: *Athenas* vacuas occupat: arcem aegre expugnatam diripit et incendit. (51-55.)

Eversis *Athenis*, *Graeci* cum classe *Isthmum* petere parant (coll. c. 49.) quorum consilio se opponit *Themistocles*; et cum *Adimanto* Corinthio altercatus, ab *Eurybiade* imperatore impetrat, ut classis ad *Salaminem* maneat. (56-63.) Prodigia Graecis faventia: in his *mysticus Iacchus*. (64. 65.) *Classis Persarum* ad *Phalerum* adpellit. (66.) *Xerxi Artemisia* (cf. VII. 99.) suadet, ne pugnae navalis discrimen adeat. (67. 68.) Nihilominus ad pugnam se comparant Persae. (69. 70.) Interim *Isthmum* muniunt *Peloponnesii*. (71.) Varias gentes *Peloponnesum incolentes*, earumque origines. (72. 73.) Consilium denuo captum a Graecis de classe a *Salamine* abducenda eludit *Themistocles*, per legatum *Xerxem* monens, ut Graecorum classem undique cingat. (74-76.) *Bacidis* haec spectans oraculum. (77.) *Aristides* nunciat *Themistocli*, undique cinctam esse classem Graecorum. (78-82.) Ad fortiter pugnandum suos hortatur *Themistocles*. (83.)

Pugna navalis ad Salaminem. (84 seqq.) Bene de rege Persarum meriti, persico sermone *orosangae*. (85.) *Artemisiae* virtutem bellicam miratur *Xerxes*. (87. 88.) *Persarum* ingens strages. (86. et 89.) Supplicium de Phoenicibus sumtum, qui *Ionas* accusaverant. (90.) Persae victi, *Phalerum* repetunt. (91.) *Aeginetae* crimine Medismi purgati. (92.) Quinam e Graecis rem fortissime gesserint. (93.) Fama de *Corinthiis*, in utramque partem. (94.) *Aristides* in *Psytalea* insula magnum Persarum numerum caedit. (95.) Naufragia ad *Coliadem* delata, de quibus exstitit *Lysistrati* oraculum. (96.)

Xerxes e Graecia fugere cogitans, dissimulat suum consilium. (97.) *Persicorum nunciorum* institutum. (98.) Luctus *Susis*, nuncio de clade *Salamina* adlato. (99.) *Mardonius* et *Artemisia* suadent *Xerxi* ut in *Asiam* redeat. (100-103.) *Hermotimus* *Peda-sensis*, eunuchus, paedagogus filiorum *Xerxis*, poc-

nas sumit de Panionio, qui illum castraverat. (104-106.) Antistita templi Minervae Pedasensis. (104.)

Classem Xerxis, ad *Hellespontum* se recipientem, persequuntur Graeci usque *Andrum*: qui postquam ulterius persequi noluerunt, *Themistocles*, misso clam ad Xerxem legato, simulat suo consilio illos non ulterius esse progressos. (107-110.) *Andrum*, quod pecunias pendere nollet, obsidet *Themistocles*; ab aliis etiam Insulanis, qui cum Medis fecerant, pecunias exigens. (111 seq.)

Xerxes cum pedestri exercitu ad *Hellespontum* properans, in *Thessalia* *Mardonium* reliquit cum exercitu trecentorum millium lectorum virorum. (113.) *Spartani*, oraculi iussu, a *Xerxe* poenas repetunt caedis *Leonidae*; quibus ille respondit, *Mardonium* illas eis daturum. (114.) In itinere magna pars exercitus *Xerxis* fame aut morbis periit. (115.) Currus sacer a *Thracibus* subreptus. (*ibid.*) Rex *Bisaltarum* sex filios, eo quod *Xerxem* fuissent secuti, excaecat. (116.) *Pontibus Hellesponti* per tempestatem ruptis, *Xerxes* cum suis *Abydum* navibus traiecit: indeque *Sardes* pervenit. (117.) Alia de reditu *Xerxis* narratio, parum probabilis visa *Herodoto*. (118. 119.) Munera *Abderitis* a *Xerxe* data. (120.)

Graecorum classis, omisa *Andri* obsidione, *Carystum* depopulata, *Salaminem* redit. (121.) *Dona diis* data: praeda divisa. (*ibid.*) Ab *Aeginetis* seorsim donarium petit *Delphicus* deus. (122.) Caeterorum ducum invidia *Themistocles* virtutis praemio fraudatur: (123.) eidem tamen *Spartae* praecipuus honor habetur. (124.) Idem scite respondet obtreclatori. (125.)

Artabazus, cum parte copiarum *Mardonii* *Xerxem* ad *Hellespontum* comitatus, *Pallенаe* civitates, quae a *Persis* defecerant, ad obsequium redacturus, recepta *Olyntho*, *Potidaeam* frustra oppugnat, parum succedente proditione quam cum duce *Scionaeorum* pactus erat. (126-129.)

Persarum classe, ineunte vere, ad *Samum* stante; *Graecorum classis*, ducibus *Leotychide* *Spartano*

(cuius recensentur progenitores) et *Xanthippo* Atheniensi, ad *Aeginam* colligitur. (130 seq.) Sollicitati a Ionibus Graeci, ut Ioniam liberent, non ultra *Delum* navigare audent. (132.)

Mardonius per hyemem Graeca oracula consulit, ope hominis Caris cui nomen *Mys*: qui et alia oracula consuluit, et *Amphiarai* Thebis, quod Thebanis ipsis non licet consulere. (133 seqq.) *Apollo Ptois* eidem Carico sermone respondet. (135.) *Alexander* Macedo cum pacis conditionibus *Athenas* mittitur a *Mardonio*. (136.) *Digressio de Macedoniae regibus Argivis*. (conf. V. 22.) *Perdiccas* quo pacto olim regnum obtinuerit. *Horti Midae*, ubi *Silenus* captus. Mons *Bermius*. Stemma regum usque ad *Alexandrum*. (137-139.) Oratio *Alexandri* apud *Athenienses*: (140.) cui primum respondent legati *Spartani*; (141 seq.) dein ipsi *Athenienses*. (143 seq.)

ARGUMENTUM LIBRI NONI.

Mardonius Atticam invadit, et *Athenas* iterum capit. (*Cap.* 1-3.) Inde *Salaminem* mittit, magnis promissis *Athenienses* ad societatem cum Persis invitans. (4.) *Lyoides* Atheniensis cum uxore et liberis lapidibus obruitur, quod pacem suasisset. (5.) *Spartani* Atheniensibus per legatos auxilia petentibus, diu indigno modo tergiversati, ad extremum auxilia mittunt, ducce *Pausania*. (6-11.) *Mardonius*, vastata Attica, in *Boeotiam* regreditur, et in agro Thebano prope *Asopum* fluvium castra communit. (12-15.) *Attaginus* Thebanus *Mardonium* convivio excipit: in quo nobilis Persa cum *Thersandro* *Orchomenio* sermonem habet de belli eventu. (16.) *Phocenses*, serius auxilia mittentes, miro modo excipit *Mardonius*. (17. 18.)

Graeci prope *Erythras* ex adverso Barbarorum castra capiunt. (19.) Equestri praelio cadit *Masistius*, praefectus equitum; super cuius cadavere acris oritur pugna, e qua inferiores discedunt Persae. (20-23.)

Masistii obitum publice lugent Persae. (24.) Graeci, commoditatis aquandi causa, in *agrum Plataeensem* movent castra, ubi *Gargaphias* fons, et *Androcratis* herois fanum. (25.) *Tegeatae* et *Athenienses* de loco honorifico in acie obtinendo inter se multis verbis contendunt. (26 *seq.*) Ordo aciei Graecorum: *Aristides* dux Atheniensium. Numerus et armatura militum. (28 - 30.)

Mardonius Lacedaemoniis Persas, Atheniensibus Graecos secum militantes opponit. (31.) Enumerantur *populi*, qui in *Mardonii exercitu* fuerunt. (32.) Graecorum *aruspex Tisamenus* Eleus, pro mercede ius civitatis a *Spartanis* obtinet; *Melampodem* imitatus, qui regiam dignitatem ab *Argivis* mercedem postulaverat adeptusque erat. (33 *seq.*) Idem Tisamenus *Spartanis* auctor quinque victoriarum fuit. (35.) Proelio lacessere tam Graecos (c. 36.) quam Barbaros victimae prohibuerunt: nam et *Mardonius* aruspice Graeco usus est, *Hegesistrato* Eleo; qui antea e Spartanorum custodia, praecisa sibi anteriore pedis parte, evaserat. (37.) *Mardonius*, occupatis *Cithaeronis* faucibus, commeatus intercipit Graecorum. (38 *seq.*) Idem morae impatiens, frustra renitente *Artabazo*, contemptisque extis, pugnae consilium init: (41. 42.) quod consilium noctu *Alexander* Macedo Graecis prodit. (44 *seq.*) *Bacidis* oraculum de *pugna Plataensi*. (43.)

Graeci mutant aciem, ita ut *Athenienses*, loco *Lacedaemoniorum*, opponerentur *Persis*; mox vero, elusi a *Persis*, priorem ordinem restituunt: et *Spartanis* *Mardonius* ignaviam exprobrat. (46-48.) Praeluditur *pugnae Plataensi* Barbarorum equitatu in Graecos misso, qui multum illis nocet, et *Gargaphiam* fontem obstruit. (49.) Ita Graecos, et aqua et commeatu exclusos, iubet *Pausanias* noctu castra mutare et *Oëroën* petere insulam, quam *Asopus* circumfluit. (50 *seq.*) Sed media Graecorum acies, inscio et invito *Pausania*, ipsas *Plataeas* petit; (52.) dextra vero acies (*Lacedaemonii* cum *Tegeatis*) et sinistra (*Athenienses*) per *Amomphareti* centurio-

nis Spartani pervicaciam ad diluculum usque retinentur; et tum demum iter versus locum constitutum, diversis quidem itineribus, ingrediuntur. (53-57.) *Mardonius* mire spernens hostem, quem fugisse putavit, tota acie dimicandum censet. (58.)

Committitur *pugna ad Plataeas*. Barbarorum omnis exercitus *Asopum* transit. (59.) *Lacedaemonii*, ab hoste pressi, (nec dum pugnantes ipsi quum nondum perlitassent,) *Athenienses* advocant; qui illis auxilio venire non possunt, ipsi cum alia parte hostium confligentes. (60 seq.) Tandem et *Lacedaemonii* in hostem vadunt, fitque praelium atrox; in quo *Mardonius* cadit; et Barbari in fugam vertuntur. (62-65.) *Artabazus* cum XL millibus in Phocidem aufugit. (66.) Ex Graecis, qui cum Persis fuere, nonnisi *Boeoti* fortiter pugnaverant: caeterum in solis *Persis* situs erat pugnae eventus. (67 seq.) Media Graecorum acies, re peracta, advenit: illorumque pars a Thebanis equitibus opprimitur. (69.) Expugnatis castris in quae se *Barbari* receperant, *prope ad internecionem* omnes *deleti* sunt; quum pauci ex Graecis cecidissent. (70.) Memorantur qui et e Barbaris et e Graecis fortissime pugnarunt: in his *Callicrates* Spartanus, et *Sophanes* Atheniensis ex pago *Decelea*; cuius pagi incolis, ob operam olim Tyndaridis praestitam, quum raptam a Theseo *Helenam* quaererent, in omne subsequens aevum eximius honos habetur a Lacedaemoniis. (71-75.)

Coa mulier captivitatem deprecatur apud Pausaniam. (76.) *Mantineses* et *Elei* re confecta advenientes, duces suos exsilio mulcant. (77.) *Lampontis* Aeginetae consilium de *Mardonii* cadavere cum indignatione reiicit *Pausanias*. (78 seq.) *Praeda* ingens coacta et divisa: donaria diis missa. *Aeginetae* per *Hilotarum* imperitiam ditati. (80 seq.) *Luxuriosa Persarum coena* cum frugali Spartano- rum collata. (82.) In *Persarum cadaveribus* mirabilia quaedam reperta. (83.) *Mardonii* cadaver clam subreptum. (84.) *Graecorum*, qui praelio ceciderunt, *prope Plataeas sepulcra*. Aliorum *cenotaphia*. (85.)

Graeci *Thebas* obsidentes, deposcunt auctores defectionis: *Attaginus* aufugit, *Timagenides* cum caeteris capite plectitur. (86-88.) *Artabazus* cum reliquiis copiarum in Asiam pervenit. (89.)

Pugna ad Mycalen. Graecos Deli sedentes orant *Samiorum legati*, ut *Ioniam* liberent; quorum precibus illi adnuunt, duce *Leotychide*, qui *Hegesistrati* legati nomen pro omine accepit. (90-92.) Aruspice Graeci habuerunt *Deiphonum*; cuius pater *Euenius*, Apolloniata, ob male custoditas *sacras Soli oves* a civibus suis excaecatus, vaticinandi donum ab Apolline acceperat. (93-94.) Dum *Samum* navigant *Graeci*, classarii *Xerxis*, relicta insulâ, ad *Mycalen* promontorium, ubi pedestres regis copiae castra habebant, se recipiunt, et naves subductas vallo muniunt. (96 seq.) Insecutis Graecis, *Leotychides* primum *Ionas*, qui in regis exercitu erant, ad defectionem sollicitare conatus, mox milite in littus exposito aciem instruit: Persae vero Samiis arma demunt, et Milesios e castris dimittunt. (98 seq.) Interim *sama* divinitus accidit Graecis, *eodem die Mardonium in Boeotia victum esse*. (100 seq.) Fit *praelium atrox*, quo Barbari ingenti clade accepta in fugam vertuntur, caesis ducibus *Mardonte* et *Tigrane*. (102-104.) Laudantur quorum virtus inter Graecos eminuit. (105.) Classe Barbarorum castrisque incensis, praedâque divisâ, *Samum* revertuntur Graeci: ubi, deliberatione proposita de firmanda Ionum libertate, *Insulani* in foedus recepti sunt. (106.) Dum exercitus Persici reliquiae Sardes se recipiunt, in itinere *Masistes*, *Xerxis* frater, probra conciliens in ducem Persarum *Artayntem*, prope abfuit ut ab illo interficeretur. (107.)

Xerxes, dum *Sardibus* moratur, amore captus est primum uxoris *Masistae* fratris, deinde illius filiae, quam suo filio *Dario* dedit uxorem; mox *Susa* profectus. (108.) Uxor *Xerxis Amestris*, ira et odio in matrem mulierculae converso, atrocissimam de *Masistae* uxore ultionem cepit. (109-112.) *Masistes* cum

filiis in Bactrianam se recepturus, in itinere a Xerxis militibus, ad eum persequendum missis, interfectus est. (113.)

Graeci cum classe in Hellespontum ad rescindendos pontes profecti, quum illos iam solutos reperissent, Peloponnesii domum redierunt; Athenienses *Sestum* oppugnarunt, quo magnus Persarum numerus confluxerat. (114 seq.) *Artayctes*, Sesto praefectus, dolosa accusatione decepto rege, thesauros in *Protesilai* fano servatos spoliaverat. (116.) Post diuturnam obsidionem fame compulsi Persae noctu profugiant, et oppidani urbem *Atheniensibus* tradunt. (117 seq.) Fugientium pars a Thracibus interficiuntur: alii cum ipso Artaycte ab Atheniensibus capti: *Artayctes* in crucem actus. (119 seq.) His rebus gestis, Athenienses Graeciam repetunt. (121.) Artayctae illius progenitor *Artembares* fuit, quo praeunte Cyrum rogaverant Persae, ut in molliore et fertiliori terra sedes adsignaret Persis; quibus ita *Cyrus* respondit, ut sapiente viro dignum erat. (122.)

Ἡ Ρ Ο Δ Ο Τ Ο Υ
 ΤΟΥ ἈΛΙΚΑΡΝΗΣΣΗΣ
 ἘΞΗΓΗΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ὍΜΗΡΟΥ
 ΓΕΝΕΣΙΟΣ ΚΑΙ ΒΙΟΤΗΣ.

ἩΡΟΔΟΤΟΣ ὁ Ἀλικαρνασσὺς περὶ Ὅμηρου γε-
 νέσιος καὶ ἡλικίης καὶ βιοτῆς τάδε ιστόρηκε, ζητήσας
 ἐπεξελθεῖν εἰς τὸ ἀτρεκέστατον. Ἐπεὶ γὰρ ἡ πάλαι
 Αἰολιῶτις Κύμη ἐκτίζετο, συνῆλθον ἐν ταυτῷ παντοδα-
 5 πα ἔθνεα Ἑλληνικά, καὶ δὴ καὶ ἐκ Μαγνησίας, ἄλ-

HERODOTI HALICARNASSEI

[SI DEO PLACET]

DE GENERE VITAQUE HOMERI LIBELLUS.

[Versio latina ex ed. Gronov. et Wess.]

(1.) HERODOTUS Halicarnasseus de natalibus, ae-
 tate atque vita Homeri ista in historiam contulit,
 conatus quam verissime referre. Quum enim illa
 quondam Aeolum civitas Cyme conderetur, eodem
 cum aliae omnis Graeci generis gentes confluerunt,

λοι τέτινες, καὶ Μελάνωπος ὁ Ἰθαγενὲς τοῦ Κριθαίνου, οὐ πολύφορτος, ἀλλὰ βραχεία τοῦ βίου ἔχων. οὗτος δὲ ὁ Μελάνωπος ἔγημεν ἐν τῇ Κύμῃ τὴν θυγατέρα Ὀμύρητος, καὶ αὐτῷ γίνεται ἐκ κοίτης θῆλυ τέκνον, ᾧ οὐνομα τίθεται Κριθής. καὶ αὐτὸς μὲν ὁ 10
 Μελάνωπος καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐτελεύτησαν τὸν βίον· τὴν δὲ θυγατέρα ἐπιτρέπει ἀνδρὶ ᾧ ἐχρήτο μάλιστα,
 2 Κλεάνακτι τῷ Ἀργεῖῳ. Χρόνου δὲ προϊόντος, συνέβη τὴν παῖδα μινγεῖσαν ἀνδρὶ λαβραίῳ, ἐν γαστρὶ σχεῖν. τὰ μὲν οὖν πρῶτα ἐλάνθανεν. ἐπεὶ δὲ ἤσθετο ὁ Κλεάναξ, ἤχθετο τῇ συμφορῇ, καὶ καλεσάμενος τὴν Κριθίδα χωρὶς πάντων, ἐν αἰτίῃ μεγάλῃ εἶχεν, ἐπιλεγόμενος τὴν αἰσχύνην τὴν πρὸς τοὺς πολίτας· 5
 προβουλευέται δὲ περὶ αὐτῆς τάδε. ἔτυχον οἱ Κυμαῖοι κτίζοντες

tum e Magnesia et alii, et inter hos Melanopus Ithagene Crithonis filio genitus, homo fortunae non perinde amplae, sed arctae et expeditae. Hic Melanopus in ista Cyme Omyretis filiam duxit uxorem; procreavitque inde femineam prolem, cui nomen indidit Critheidem. Et ipse Melanopus quidem unā cum uxore vita functus est, commissa interim filia Cleanactis Argivi tutelae, quo familiarissime uti consueverat. (2.) Porro tempore interiecto accidit, ut puella ista e furtivo concubitu praegnans fieret: id quod primo suppressum quum Cleanax rescivisset, vehementer rei indignitate commotus, Critheidem seorsum ad se arcessitam acerbè obiurgavit, commemorans quae futura esset apud populares infamia. Postremo huiusmodi quippiam de illa excogitat. Cymaei tum in Hermei sinus recessu aedificabant: civi-

τοῦ Ἑρμείου κόλπου τὸν μυχόν· κτιζομένοισι δὲ τὴν πό-
 λιν Σμύρναν ἔθετο τὸ ὄνομα Θησεύς, μνημεῖον ἐθέλων
 10 καταστῆσαι τῆς ἐωυτοῦ γυναικὸς ἐπάνυμον. ἦν γὰρ
 αὐτῇ τὸννομα Σμύρνη. ὁ δὲ Θησεύς ἦν τῶν τὴν Κύμην
 κτισάντων ἐν τοῖς πρώτοις Θεσσαλῶν, ἀπὸ Εὐμήλου
 τοῦ Ἀδμήτου, κάρτα εὖ ἔχων τοῦ βίου. ἐνθαῦτα ὑπεκ-
 τίθεται ὁ Κλεάναξ τὴν Κριθηίδα πρὸς Ἰσμηνίην τὸν
 15 Βοιωτίον τῶν ἀποικίων λελογχότα, ὃς ἔτυχεν αὐτῷ ἐὼν
 ἑταῖρος ταμάλιστα. Χρόνου δὲ προϊόντος ἐξελθοῦσα 3
 ἡ Κριθῆς μετ' ἄλλων γυναικῶν πρὸς ἑορτὴν τινα ἐπὶ
 τὸν ποταμὸν τὸν καλούμενον Μέλητα, ἥδη ἐπίτοκος
 οὔσα, τίττει τὸν Ὀμηρον, οὐ τυφλόν, ἀλλὰ δεδορκότα·
 β καὶ τίθεται ὄνομα τῷ παιδί Μελησιγενέα, ἀπὸ τοῦ
 ποταμοῦ τὴν ἐπάνυμίαν λαβοῦσα. τέως μὲν οὖν ἡ
 Κριθῆς ἦν παρὰ τῷ Ἰσμηνίᾳ· προϊόντος δὲ τοῦ χρό-

tati autem quae condebatur, nomen imposuit Smyr-
 nam Theseus, ab uxoris nomine, cuius memoriam
 relinquere volebat. Hic Theseus ex primariis Thessa-
 lorum fuit, qui Cymen condiderant, ab Eumelo Ad-
 meti filio oriundus, vitae facultatibus apprime in-
 structus. Clam exportatam huc Critheidem Cleanax
 Ismeniae Boeotio commisit, ex iis qui coloniam illuc
 duxerant, et in primis sibi amico. (3.) Progressu
 deinde temporis, Critheis cum aliis mulieribus ad
 festum quoddam egressa, iuxta fluvium Meletem,
 quum partui iam vicina esset, Homerum peperit,
 non caecum, sed videntem; nominavitque eum Me-
 lesigenem a fluvio. Quum autem apud Ismeniam
 Critheis antea diversata esset, ab eo digressa, ma-
 nuaria industria se filiumque alebat, aliunde alia sus-

νου ἐξῆλθε, καὶ ἀπὸ ἐργασίης χειρῶν ὠρμημένη ἔτραφε
τὸ παιδίον καὶ ἑαυτὴν, ἄλλοτε παρ' ἄλλων ἔργα λαμ-
βάνουσα· καὶ ἐπαίδευσεν τὸν παῖδα ἀφ' ὧν εὐνάτο. 10

4 Ἦν δέ τις ἐν Σμύρῃ τοῦτον τὸν χρόνον Φήμιος τοῦνο-
μα, παῖδας γράμματα καὶ τὴν ἄλλην μουσικὴν δι-
δάσκων πᾶσαν. οὗτος μισθοῦται τὴν Κριθηίδα, ὣν μο-
νότροπος, ἐριουργῆσαι αὐτῷ ἑρίαί τινα ἀπὰρ τῶν
παιδῶν εἰς μισθοὺς ἐλάμβανεν. ἡ δὲ παρ' αὐτῷ εἰργά- 5
ζετο, πολλῷ κοσμίῳ καὶ σαφροσύνῃ πολλῇ χρωμένη,
καὶ τῷ Φημίῳ κάρτα ἠρέσκετο. τέλος δὲ προσηνέγκα-
το αὐτῇ λόγους, πείθων ἑαυτῷ συνοικεῖν, ἄλλα τε
πολλὰ λέγων εἰς μιν ὥστε προσάξασθαι, καὶ ἔτι περὶ
τοῦ παιδὸς, υἱὸν ποιούμενος· καὶ ὅτι τραφεῖς καὶ παι- 10
δευεῖς παρ' αὐτοῦ, ἄξιός λόγου ἔσται· ἑώρα γὰρ τὸν
παῖδα ὄντα συνετὸν καὶ κάρτα εὐφύεα. ἔς τ' ἀνέπει-

cipiens opera; unde filium quoque quantum potuit,
instituit. (4.) Erat autem eo tempore Smyrnae qui-
dam nomine Phemius, qui iuventuti litteras musi-
cenque aliam universam tradebat: hic quum esset
solitarius, Critheidem conduxit, quae lanas quas-
dam ei pararet, quas a discipulis in mercedem
acceperat. Illa vero in domo eius operabatur,
multa elegantia multaque frugalitate utens, ut Phe-
mio impense placeret: adeo ut tandem eam verbis
ad coniugium sollicitaret, referens cum alia multa
quibus ei fidem facere putabat, tum praeterea de
filio quem foret adoptaturus, qui liberaliter ab ipso
altus institutusque vir egregius futurus esset. Siqui-
dem hunc cernebat iam miram quandam et ingenii
et indolis spem de se polliceri; donec persuasit illi

748, 53.

σεν αὐτὴν ποιεῖν ταῦτα. Ὁ παῖς δὲ ἦν τε φύσιν ἔχων 5
 ἀγαθὴν, ἐπιμελὴς τε καὶ παιδεύσιος προσγνομένης,
 αὐτίκα πολλὸν τῶν πάντων ὑπερεῖχε. χρόνου δὲ ἐπιγε-
 νομένου ἀνδρούμενος, οὐδὲν τοῦ Φημίου ὑποδέεστος ἦν.
 5 ἐν τῇ διδασκαλίᾳ. καὶ οὕτως ὁ Φήμιος ἐτελεύτησε τὸν
 βίον, καταλιπὼν πάντα τῷ παιδί. οὐ πολλῷ δὲ ὕστε-
 ρον καὶ ἡ Κριθῆις ἐτελεύτησεν. ὁ δὲ Μελησιγενὴς ἐπὶ
 τῇ διδασκαλίᾳ καθειστῆκε. καθ' ἑωῦτόν δὲ γενόμενος,
 μᾶλλον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἑωρᾶτο. καὶ αὐτοῦ θωύ-
 10 μασται καθειστήκεισαν οἱ τε ἐγχώριοι καὶ τῶν ξένων
 οἱ ἐσαπικνεόμενοι. ἐμπόριον γὰρ ἦν ἡ Σμύρνη, καὶ σί-
 τος ἐξήγετο πολὺς αὐτοῖς ἐκ τῆς ἐπικειμένης χώρας δα-
 ψιλῶς κάρτα ἐσαγόμενος ἐς αὐτήν. οἱ οὖν ξένοι, ὁκοῦτε
 παύσωντο τῶν ἔργων, ἀπεσχόλαζον παρὰ τῷ Μελησι-
 15 γενεῖ ἐγκαθίζοντες.

in hoc consentire. (5.) Melesigenes cum naturae bonitate praestans, tum cura accedente institutioneque, continuo omnes adolescentes multum antecessit: atque temporis progressu vir factus, nihilo erat ipso Phemio in doctrina inferior. Et quum Phemius vita functus universa ei legasset, non multo post Critheis quoque fato concedit. Melesigenes itaque ludo praefectus, suique iam iuris effectus, magnopere ab hominibus conspiciebatur, et in admiratione erat non apud suos modo, verum apud peregrinos etiam, qui illuc conveniebant. Erat enim Smyrna emporium celebre, unde frumenta e vicinis agris abunde convecta exportabantur. Peregrini igitur quum ab opere cessarent, Melesigeni libenter vacabant considentes.

- 6 Ἦν δὲ ἐν αὐτοῖς τότε καὶ Μέντης ναύκληρος, ἀπὸ
 τῶν περὶ Λευκάδα τόπων καταπεπλευκὸς ἐπὶ σῆτον,
 ἔχων ναῦν, πεπαιδευμένος τε ἀνὴρ ὡς ἐν ἐκείνῳ τῷ χρό-
 νῳ καὶ πολυῖστον ὅς μιν ἔπεισε τὸν Μελησιγενὴ μεθ'
 ἑαυτοῦ πλεῖν καταλύσαντα τὴν διδασκαλίαν, μισθὸν 5
 τε λαμβάνοντα, καὶ τὰ δέοντα πάντα, καὶ ὅτι χώρας
 καὶ πόλιας θεήσασθαι ἄξιον εἴη αὐτῷ ἕως νῆος ἐστί.
 καὶ μιν οἶμαι μάλιστα τούτοις προαχθῆναι ὥσως
 γὰρ καὶ τῇ ποιήσει τότε ἐπινόει ἐπιθήσεσθαι. κατα-
 λύσας δὲ τὴν διδασκαλίαν, ἐναυτίλλετο μετὰ τοῦ Μέν- 10
 τω. καὶ ὅπου ἐκάστοτε ἀφίκοιτο, πάντα τὰ ἐπιχώ-
 ρια διεωρᾶτο, καὶ ἱστορέων ἐπυνθάνετο. εἰκὸς δὲ μιν ἦν
 7 καὶ μνημόσυνα πάντων γράφεσθαι. Ἀνακομιζόμενοι
 δὲ ἐκ Τυρσηνίης καὶ τῆς Ἰβηρίας, ἀπικνέονται εἰς Ἰθά-

(6.) Commodum inter hos Mentis fuit nauclerus, qui e finibus Leucadis nave sua huc navigaverat propter frumenta, vir, quantum illa ferebant tempora, et eruditus, et multarum rerum notitia excellens. Hic Melesigeni persuasit, ut relicto ludo secum navigaret, accepturus et mercedem et omnia necessaria; et quod dum iuvenis esset, civitates regionesque spectare operae pretium illi fore duceret. Et per talia potissimum eum arbitror plectum. Forsan enim quoque poësi iam animum admovere cogitabat. Proinde dissoluto ludo cum Mente navigavit: et quocunque locorum appellebat, studiose universa perrogabat, quae forent peculiaria, et inspiciens resciscebat; apparet etiam commentarios eum de singulis scripsisse. (7.) Porro quum ex Etruria et Hispania delati in Ithacam deveherentur, contigit

749, 84.

κην· καὶ τῷ Μελησιγενεῖ συνέβη, νοσήσαντι τοὺς ὀφθαλ-
 μούς, κάρτα δεινῶς ἔχειν, καὶ αὐτὸν θεραπέης εἶνεκα,
 5 πλεῖν μέλλων εἰς τὴν Λευκάδα, καταλιπεῖν ὁ Μέντης
 παρὰ ἀνδρὶ Φίλῳ ἐωϋτοῦ ἐς τὰ μάλιστα Μέντορι τῷ
 Ἀλκίμου Ἰθακησίῳ, πολλὰ δεηθεὶς ἐπιμελίην ἔχειν·
 ἐπαναπλώσας δὲ, ἀναλήψεσθαι αὐτόν. ὁ δὲ Μέντωρ
 εὖ νοσήλευσεν αὐτὸν ἐκτενέως. καὶ γὰρ τοῦ βίου ἀρκούν-
 10 τως εἶχε, καὶ ἤκουεν εὖ ἐς δικαιοσύνην τε καὶ φιλοξε-
 νίην μακρῷ μάλιστα τῶν ἐν Ἰθάκῃ ἀνδρῶν. ἐνταῦθα
 συνέβη τῷ Μελησιγενεῖ περὶ Ὀδυσσέως ἐξιστορῆσαι
 καὶ πυθέσθαι. οἱ μὲν δὴ Ἰθακήσιοι λέγουσι, τότε μιν
 παρ' ἐωϋτοῖς τυφλωθῆναι· ὥς δὲ ἐγὼ φημι, τότε μὲν
 15 ὑγίῃ γενέσθαι, ὕστερον δὲ ἐν Κολοφῶνι τυφλωθῆναι.
 συνομολογοῦσι δέ μοι καὶ Κολοφῶνιοι τούτοις. Ὁ δὲ 8

Melesigenem oculis iam ante aegrum, extreme la-
 borare; ita ut Mentēs, in Leucadem traiecturus,
 eum medicinae caussa apud Mēntorem Alcimi filium
 Ithacensem reliquerit, hominem sibi vehementer
 amicum; multis precibus adigens eundem quo Me-
 lesigenis curam haberet tantisper dum e Leucade
 revertens ipsum reciperet. Mentor vero aegrotantem
 Melesigenem sedulo curavit, vir nimirum facultati-
 bus pollens: quique ob egregiam acquitatem hospi-
 talitatemque ex Ithacensibus maxime praedicaretur.
 Atque hic accidit, ut de Ulysse multa Melesigenes
 percontando cognosceret. Narrantque ipsi Ithacen-
 ses, tum visum eum amisisse ibidem: atqui ego
 affirmare non dubitem, tum eundem convaluisse,
 at postea apud Colophonem prorsus caecum factum
 fuisse, id quod ipsi quoque Colophonii mecum fa-
 Herod. T. IV. P. I. V

Μέντης, ἀναπλέων ἐκ τῆς Λευκάδος προσέσχευ εἰς τὴν Ἰθάκην, καὶ ἀπέλαβε τὸν Μελησιγενίᾳ χρόνον τε ἐπὶ συχρὸν συμπεριέπλει αὐτῷ. ἀπικομένῳ δὲ εἰς Κολοφῶνα συνέβη πάλιν νοσήσαντα τοὺς ὀφθαλμοὺς, μὴ δύνασθαι διαφυγεῖν τὴν νόσον, ἀλλὰ τυφλωθῆναι ἐνταῦθα. ἐκ δὲ τῆς Κολοφῶνος τυφλὸς εἰὼν ἀπικνέεται εἰς τὴν Σμύρναν, καὶ οὕτως ἐπεχίρει τῇ ποιήσει.

- 9 Χρόνου δὲ προϊόντος ἐν τῇ Σμύρῃ ἄπορος εἰὼν τοῦ βίου, διανοήθη ἀπικνέσθαι εἰς Κύμην· πορευόμενος δὲ διὰ τοῦ Ἑρμοῦ πεδίου, ἀπικνέεται εἰς Νέον τεῖχος, ἀποικίην Κυμαίων. αἰκίσθη δὲ τοῦτο τὸ χαρὶόν ὕστερον Κύμης ἔτισιν ὀκτώ. ἐνταῦθα λέγεται αὐτὸν ἐπιστάντα ἐπὶ σκυτεῖόν τι, εἰπεῖν πρῶτα τὰ ἔπια ταῦτα

tentur. (8.) At vero Mentis e Leucade Ithacam reversus, Melesigenem recepit, cum quo inde diu huc illuc circumnavigavit; donec Colophonem appellenti eveniret, ut vetere oculorum morbo tentatus, nequiverit eum effugere, sed visu privatus fuerit. E Colophone autem iam caecus Smyrnam remeans, ad poesin se convertit.

(9.) Tempore deinde interiecto, quum Smyrnae victu necessariisque destitueretur, constituit Cymen proficisci: commodumque transiens Hermi pratum, ad eum locum pervenit qui appellatur Novus murus, Cymacorum coloniam: qui locus post Cymen conditus fuit annis octo. Hic memoratur Melesigenes apud coriarii officinam consistens, haec prima carmina pronunciavisse:

- Αἰδεῖσθε ξένων κεχρημένον ἢ δὲ δόμοιο,
 οἱ πόλιν αἰπεινὴν Κύμην Ἐριώπιδα κούρην
 ναεῖτε, Σαρδῆνης πόδα νίατον ὑψικόμοιο·
 10 ἀμβρόσιον πίνοντες ὕδαρ θεῖου ποταμοῖο
 Ἑρμοῦ δινήεντος, ὃν ἀθάνατος τέκετο Ζεὺς.
 Ἡ δὲ Σαρδῆνη, ὅρος ἐστὶν ὑπερκαίμενον τοῦ τε Ἑρμοῦ
 ποταμοῦ καὶ τοῦ Νέου τείχους. τῷ δὲ σκυτεῖ ὄνομα
 ἦν Τύχιος· ἀκούσαντι δὲ τῶν ἐπείων ἔδοξεν αὐτῷ δέξα-
 15 σθαι τὸν ἄνθρωπον. ἡλέησε γὰρ αἰτέοντα τυφλόν, καὶ
 μετέξεν ἔφη τῶν παρόντων. ὁ δὲ ἐσῆλθε. κατήμενος
 δὲ ἐν τῷ σκυτείῳ, παρόντων καὶ ἄλλων, τὴν τε ποιή-
 σιν αὐτοῖς ἐπεδείκνυτο, Ἀμφιαράω τε τὴν ἐξελασίαν τὴν
 ἐς Θήβας, καὶ τοὺς ὕμνους τοὺς ἐς θεοὺς πεποιημένους
 20 αὐτῷ· καὶ περὶ τῶν λεγομένων ὑπὸ τῶν παρόντων ἐς
 τὸ μέσον γνάμας ἀποφαινόμενος, θωύματος ἄξιος ἐφαί-

*Hospitium praebeate viro profugoque vagoque,
 qui sublimem urbem Cymen, Eriopida prolem,
 radicem incolitis Sardenes alticomantis,
 divini potatis aquam qui fluminis Hermi,
 vorticibus torti, pater est cui Iuppiter ipse.*

Sardena autem mons est imminens Hermo fluviū
 Novoque muro. At coriario illi nomen erat Tychio,
 cui continuo auditis versibus visum est hominem
 recipiendum: miseratus enim est mendicantem et
 oculis mulctatum, iussitque praesentibus secum frui.
 Ille fuit ingressus, et considens in sutrina, prae-
 sentibus etiam aliis, tum poësin suam ostendit, et
 Amphiarai in Thebas expeditionem, et hymnos quos
 in deos scripserat. Et quum de illis, quae edebantur
 ab praesentibus in medium, iudicaret, ac sensus suos

- 10 ντο εἶναι τοῖς ἀκούουσι. Τέως μὲν οὖν κατεῖχεν ὁ Με-
 λησιγενὴς περὶ τὸ Νέον τεῖχος, ἀπὸ τῆς ποιήσious γε
 τοῦ βίου τὴν μηχανὴν ἔχων. ἐδείκνυν δὲ οἱ Νεοτειχεῖς
 μέχρις ἐπ' ἐμοῦ τὸν χῶρον ἐν ᾧ κατίζων τῶν ἐπέων
 τὴν ἐπίδειξιν ἐποιέετο. καὶ κάρτα ἐσέβοντο τὸν τόπον. 5
 ἐν ᾧ καὶ αἰγυριὸς ἐπεφύκει, ἣν ἐκεῖνοι ἔφασαν, ἀφ'
 11 οὗ ὁ Μελησιγενὴς ἦλθεν, αὐτοῖς πεφυκέναι. Χρόνου
 δὲ προϊόντος, ἀπόρων κείμενος, καὶ μόλις τὴν τροφὴν
 ἔχων, ἐπενοήθη εἰς τὴν Κύμην ἀπικέσθαι, εἴ τι βέλ-
 τιον πρῆξει. μέλλων δὲ πορεύεσθαι, τάδε τὰ ἔπεα
 λέγει·

Ἀἴψα πόδες με φέροιεν εἰς αἰδοίων πόλιν ἀνδρῶν
 τῶν γὰρ καὶ θυμὸς πρόφρων καὶ μῆτις ἀρίστη.
 Ἀπὸ δὲ τοῦ Νέου τεύχεος πορευόμενος, ἀπικέτο εἰς τὴν

proferret, in admiratione habitus est ab auscultan-
 tibus. (10.) Atque hactenus apud Novum murum
 agens e poësi victus subsidia habebat: ostenduntque
 ad mea usque tempora Neoteichenses locum, ubi
 sedens carmina sua exhibuerit, eumque in magna
 habent veneratione, ubi etiam populus arbor crevit,
 quam ab Melesigenis adventu in eo dixerunt natam
 esse. (11.) Porro egestate postea adactus, quum
 vix alimenta haberet, statuit Cymen ad feliciorum
 successum reverti. Iturusque haec pronunciat car-
 mina,

*Vos me hominum rapide plantae portetis in
 urbem,
 quorum animus promptus, pollent qui mente
 sagaci.*

E Novo igitur muro proficiscens venit Cymam, per

Κύμην, διὰ Λαρίσσης τὴν πορείαν ποιησάμενος· ἦν γὰρ
 10 οὕτως αὐτῷ εὐπορώτατον, καὶ, ὡς Κυμαῖοι λέγουσι,
 τῷ Φρυγίης βασιλῆϊ Μίδῃ τῷ Γορδίῳ, δεθέντων πεν-
 θεῶν αὐτοῦ, ποιεῖ καὶ ἐπίγραμμα τόδε, τὸ ἔτι καὶ
 νῦν ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ μνήματος τοῦ Γορδίῳ ἐπιγί-
 γραπταί·

15 Χαλκῇ παρθένος εἰμὶ, Μίδου δ' ἐπὶ σήματι καῖμαι
 ἔστ' ἂν ὕδωρ τε ῥέη, καὶ δένδρεα μακρὰ τεθήλη,
 ἡελίος τ' ἀνιῶν λάμπη, λαμπρά τε σελήη,
 καὶ ποταμοὶ γε ῥέωσιν, ἀνακλύξῃ δὲ θάλασσα,
 αὐτοῦ τῇδε μένουσα πολυκλαύτου ἐπὶ τύμβου,
 20 ἀγγελίᾳ παριούσι, Μίδης ὅτι τῇδε τέθαπται.

Κατίζων δὲ ἐν ταῖς λέσχαις τῶν γερόντων ἐν τῇ Κυ- 12
 μῃ ὁ Μελησιγενὴς τὰ ἔπια τὰ πεποιημένα αὐτῷ ἐπι-

Larissam itinere facto, utpote facillimo: et, ut Cy-
 maei narrant, flagitantibus eius soceris, epigramma
 hoc scripsit Midae, Phrygiae regi, Gordii filio, id
 quod etiam nunc in cippo monumenti Gordii inscri-
 ptum extat:

*Aenea sum virgo, Midae quae incumbo sepulcro:
 dum fluit unda levis, sublimis nascitur arbor,
 dum sol exoriens et splendida luna relucet,
 dum fluvii labuntur, inundant litora fluctus,
 hic constanter ago, lacrymasque in marmore
 tincto*

*fixa, Midam moneo tumulatum hic, chare
 viator.*

(12.) Cymae igitur in senum conventiculis car-
 mina quae fecerat ostentabat, colloquique suavitate

δαίκνυτο, καὶ ἐν τοῖς λόγοις ἔτερπε τοὺς ἀκούοντας· καὶ αὐτοῦ θαυμάσται καθιστήκεισαν. γινούς δὲ ὅτι ἀποδίδονται αὐτοῦ τὴν ποιήσιν οἱ Κυμαῖοι, καὶ εἰς 5 συνθήειαν ἔλκων τοὺς ἀκούοντας, λόγους πρὸς αὐτοὺς τοιοῦτος προσήγγει, λέγων ὥς, εἰ θέλοιεν αὐτὸν δημοσίῃ τρέφειν, ἐπικλειστοτάτην αὐτῶν τὴν πόλιν ποιήσει. τοῖς δὲ ἀκούουσι, βουλομένοις τε ἦν ταῦτα, καὶ αὐτοὶ παρήκον ἐλθόντα ἐπὶ τὴν βουλὴν δεηθῆναι τῶν 10 βουλευτῶν· καὶ αὐτοὶ ἔφασαν συμπρήξαι. ὁ δὲ ἐπέειπε το αὐτοῖς, καὶ βουλῆς συλλεγομένης ἐλθὼν ἐπὶ τὸ βουλευῶν, εἰδὼτο τοῦ ἐπὶ τῇ τιμῇ ταύτῃ καθιστώτος, ἀπαγαγαῖν αὐτὸν ἐπὶ τὴν βουλὴν. ὁ δὲ ὑπεδέξατό τε, καὶ, ἐπεὶ καιρὸς ἦν, ἀπήγαγε. κατασταὺς δὲ ὁ Μελή- 15 σσιγυνῆς ἔλαξε περὶ τῆς τροφῆς τὸν λόγον ὃν καὶ ἐν ταῖς 13 λέσχαις ἔλεγεν. ὥς δὲ εἶπεν, ἐξελθὼν ἐκάθητο. Οἱ δὲ

auscultantes oblectans, etiam in sui admirationem pertrahebat. Intelligens igitur Cymaeos poësin suam grate recipere, et in consuetudinem audientes ducens, postremo huiusmodi conditionem proponit, dicens si publice eum alere vellent, se civitatem illorum celeberrimam redditurum. Qui praesentes haec audiebant, probabant; addentes se quoque adiuturos, si petitionem suam ad senatum referret, quod hortabantur eum facere. Melesigenes his verbis erectus, collecto senatu in curiam processit; rogatoque eo cuius id muneris erat, ut in senatum duceretur, ille nihil recusans, ubi opportunum erat, hominem deduxit. Hic consistens Melesigenes, eadem verba de alimentis habuit in senatu quae paulo ante in conventiculis proposuerat. Ubi dixisset, egressus

751, 77.

ἐβουλευόντο ὃ τι χρῶν εἰς ἀποκρίνασθαι αὐτῷ. προθυ-
μουμένου δὲ τοῦ ἀπάγοντος αὐτὸν, καὶ ἄλλων ὅσοι
τῶν βουλευτέων ἐν ταῖς λίσχαις ἐπήκοοι ἐγένοντο, τῶν
5 βουλευτέων ἓνα λέγεται ἐναντιωθῆναι τῇ χρήμῃ αὐτοῦ,
ἄλλα τε πολλὰ λέγοντα, καὶ ὡς εἰ τοὺς ὁμήρους δό-
ξει τρέφειν αὐτοῖς, ὅμιλον πολλόν τε καὶ ἀχρεῖον ἔξου-
σιν. ἐντεῦθεν δὲ καὶ τούνομα Ὅμηρος ἐπεκράτησε τῷ
Μελησιγενεῖ ἀπὸ τῆς συμφορῆς· οἱ γὰρ Κυμαῖοι τοὺς
10 τυφλοὺς ὁμήρους λέγουσιν· ὥστε, πρότερον ὀνομα-
ζομένου αὐτοῦ Μελησιγένεος, τοῦτο γενέσθαι τούνομα
Ὅμηρος· καὶ οἱ ξένοι διήνεγκαν, ὅτι μνήμην αὐτοῦ
ἐποιούντο. Ἐτελεύτα δ' οὖν ὁ λόγος τῷ ἀρχοντι, μὴ 14
τρέφειν τὸν Ὅμηρον, ἔδοξε δὲ πῶς καὶ τῇ ἄλλῃ βου-
λῇ. ἐπελθὼν δὲ ὁ ἐπιστάτης καὶ παρεζόμενος αὐτῷ

sedebat. (13.) Dum autem senatores agitent quid-
nam par esset homini respondere, visumque esset
eum ei qui deduxerat, tum aliis senatoribus quot-
quot in conventiculis eum audierant, petitionem ad-
mittendam : unus tantum e senatoribus refertur Me-
lesigenis postulatis calculo suo repugnasse, interque
alia multa, haec quoque commemorasse: si semel
ὁμήρους, hoc est, caecos, alendos susciperent, futurum
esse, ut turbam et multam et inutilem haberent.
Atque hinc primum *Homeri* nomen Melesigeni in-
ditum est, ab isto casu : nam Cymaci caecos ὁμήρους
appellant. Iamque inde, qui prius *Melesigenes*, no-
men obtinuit *Homerus* : et extranei illud evulgarunt,
quum mentionem eius facerent. (14.) Itaque ter-
minata est deliberatio ab magistratu, non alere Ho-
merum, placuitque id fore caetero senatui. Acce-

διηγῆσατο τοὺς ἐναντιωθέντας λόγους τῇ χεῖρὶ αὐτοῦ,
καὶ τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ. Ὁ δὲ, ὡς ἤκουσεν, ἔστυμ- 5
φόρηνέ τε καὶ λέγει τὰ ἔπεια τὰδε·

Οἷ μ' αἶσῃ δῶκε πατὴρ Ζεὺς κύρμα γενέσθαι,
νῆπιον αἰδοίης ἐπὶ γούνασι μητρὸς ἀτάλλων,
ἥν ποτ' ἐπύργωσαν βουλῇ Διὸς αἰγιοόχοιο
λαοὶ Φρίκωνος, μάργων ἐπιβήτορες ἵππων, 10
ὀπλοῦτεροι μαλεροῖο πυρὸς κρίνοντες Ἄρηα,
Αἰολίδα Σμύρνην αἰλιγεῖτονα πατνιάναντον·
ἥν τε δι' ἀγλαὸν εἶσιν ὕδωρ ἱεροῖο Μέλπτος.
Ἔνθεν ἀπορνύμεναι κοῦραι Διὸς, ἀγλαὰ τέκνα,
ἠβελέτην κληῖσαι διὰν χθόνα καὶ πόλιν ἀνδρῶν· 15
οἱ δ' ἀπανηνάσθη ἱερὴν ὅπα, Φημί αἰοιδῆν.
Ἀφραδίην τῶν μὲν τε παθίων τις φράσσεται αὖτις,

dens autem praefectus et adsidens ipsi enarravit
contrarias petitioni eius sententias et consultā sena-
tus: utque audiit, his versibus calamitatem suam
deplorabat:

*Hei mihi quam fatum dat Iuppiter almus ini-
quum.*

*Infanti mihi lac venerandae ex ubere matris
praebuit, Aeolicae Smyrnae, quam Martia quon-
dam*

*gens Phriconitis, certamine fortis equestri,
condidit ad pelagus, praeterlabente Melete.
Docta Iovis proles mecum hinc digressa volebat
carminibus celebrare urbem quam nomine dicunt
Cymam, quosque viros intra sua moenia claudit.
Illi audire sacrae spreverunt carmina vocis.
Sed quicumque mihi cladem exitiumque paravit,*

ἔς σφιν ὀνειδίσιν ἐμὸν διεμήσατο πότμον.

Κῆρα δ' ἐγὼ, τήν μοι θεὸς ὥπασε γενομένῳ περ,
20 τλήσομαι ἀκράαντα φέρων τετληότι θυμῷ.

Οὐδέ τι μοι φίλα γυῖα μένειν ἱεραῖς ἐν ἀγυαῖς

Κύμης ὀρμαίνουσι, μέγας δέ με θυμὸς ἐπείγει

δῆμον ἐς ἀλλοδαπῶν ἵεσαι, ὀλίγον περ ἔοντα.

Μετὰ τοῦτο ἀπαλλάσσεται ἐκ τῆς Κύμης ἐς Φω- 15

καίην, Κυμαίοις ἐπαρשאμένος μηδένα ποιητὴν δόκιμον

ἐν τῇ χώρᾳ γενέσθαι ὅς τις Κυμαίους ἐπαγλαῖῃ. Ἀπι-

κόμενος δὲ ἐς Φωκαίην, τῷ αὐτῷ τρόπῳ ἐβιότευσεν,

5 ἔπεια ἐνδεικνύμενος ἐν ταῖς λέσχαις κατίζων. ἐν δὲ τῇ

Φωκαίῃ τοῦτον τὸν χρόνον Θεστορίδης τις ἦν γράμμα-

τα διδάσκων τοὺς παῖδας, ἀνὴρ οὐ κρήγυος· κατανοή-

σας δὲ τοῦ Ὀμήρου τὴν ποίησιν, λόγους τοιούτους αὐ-

non impune feret laeva quod mente volutat.

At mihi quam dederint nascenti numina sortem,

aegro animo quamvis certum est perferre pa-

tique.

Sed iam per sacrae vestigia ponere Cymae

compita non suadet mihi mens, potiusque re-

mota

inque peregrina sedem mihi quaerere terra.

(15.) Cyma deinde abiens Phocaeam contendit, imprecans interim Cymaeis, ne quis unquam insignis poeta in illa regione existeret qui Cymaeos celebraret. Phocaeae autem eodem modo victum paravit, in conventiculis passim carmina sua ostentans et considens. Erat autem eo tempore in illa Thestorides quidam, qui pueros litteras docebat, homo fidei parum probatae. Hic considerata Homeri poë-

τῷ προσήγγει, Φὰς ἔτοιμος εἶναι θεραπεύειν καὶ τρέ-
 φειν αὐτὸν ἀναλαβαῖν, εἰ ἐθέλοι ἄγε πεποιημένα εἶη 10
 αὐτῷ τῶν ἐπείων ἀναγράψασθαι, καὶ ἄλλα ποιῶν,
 16 πρὸς ἐαυτὸν ἀναφέρειν αἰεὶ. Τῷ δὲ Ὀμήρῳ ἀκούσαν-
 τι, ἔδοξε ποιητέα εἶναι ταῦτα· ἐνδεὴς γὰρ ἦν τῶν ἀναγ-
 καίων καὶ θεραπείης. διατρίβων δὲ παρὰ τῷ Θεστορίδῃ,
 ποιῶν Ἰλιάδα τὴν ἐλάσσω, ἧς ἡ ἀρχή·

Ἴλιον αἰδῶ καὶ Δαρδανίην εὐπύλον,

5

ἧς πέρι πολλὰ πάθον Δαναοὶ, θεράποντες Ἄρης·
 καὶ τὴν καλουμένην Φωκαΐδα, ἣν φασιν οἱ Φωκαῖς
 Ὀμηρον παρ' αὐτοῖσι ποιῆσαι. Ἐπεὶ δὲ τὴν τε Φωκαΐ-
 δα καὶ τὰλλα πάντα παρὰ τοῦ Ὀμήρου ὁ Θεστορίδης
 ἐγράψατο, διανοήθη ἐκ τῆς Φωκαΐης ἀπαλλάσσεσθαι, 10

si, huiusmodi verbis eum compellavit, paratum se
 inquiens et ministrare ei, et victum suppeditare,
 si carmina quae meditatus esset, describere patere-
 tur, et alia subinde faciens, ad se deferret. (16.)
 Homerus, iam ministerii alicuius atque adeo neces-
 sariorum indigens, recipiendam hanc conditionem
 putavit: commoratusque apud Thestoridem, mino-
 rem illam facit Iliadem, cuius initium est,

*Troiam et Dardaniam canto, quae mater equo-
 rum,*

quae Danais Mavorte satis mala plurima vexit.
 Phocaidem quoque quam vocant, Phocaeenses apud
 se conditam ab Homero aiunt. Iam vero Thestori-
 des, ubi Phocaidem atque alia omnia ab Homero
 communicata descripsisset, constituit e Phocaea dis-
 cedere, Homerique poësin pro sua venditare. Unde

752, 36.

τὴν ποιήσιν θέλων τοῦ Ὀμήρου ἐξειδιώσασθαι· καὶ οὐκ ἔτι ὁμοίως ἐν ἐπιμαλείᾳ εἶχε τὸν Ὀμηρον. ὁ δὲ λέγει αὐτῷ ἔπειτα τάδε·

Θεστορίδης, θνητοῖσιν ἀνώϊστον πολέων περ,

15 οὐδὲν ἀφραστότερον πέλεται νόου ἀνθρώποισιν.

Ὁ μὲν δὴ Θεστορίδης ἐκ τῆς Φωκαίης ἀπηλλάγη ἐς τὴν Χίον, καὶ διδασκαλίην κατισκευάσατο· καὶ τὰ ἔπαια ἐπιδεικνύμενος ὡς ἐωυτοῦ εἶντα, ἔπαινον τε πολλὸν εἶχε καὶ ὠφελεῖτο· ὁ δὲ Ὀμηρος πάλιν τὸν αὐτὸν τρόπον
20 διητᾶτο ἐν τῇ Φωκαίᾳ, ἀπὸ τῆς ποιήσεως τὴν βιοτὴν ἔχων. Χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ μετέπειτα ἄνδρες Χῖοι ἑμ- 17.
ποροι ἀπίκοντο ἐς τὴν Φωκαίην· ἀκούσαντες δὲ τῶν ἐπείων τοῦ Ὀμήρου ἂν πρότερον ἀκηκόεσαν πολλάκις ἐν τῇ Χίῳ τοῦ Θεστορίδου, ἐξηγγέλλον ὅτι ἐν τῇ Χίῳ
5 τις ἐπιδεικνύμενος τὰ ἔπαια ταῦτα γραμμάτων διδά-

factum, ut quum Homeri non perinde curam haberet, ille ad Thestoridem huiusmodi sit usus disticho:

Thestoride, ex multis, mortalibus abdita quae sunt,

mens habet in primis caecos humana recessus.

Thestorides igitur ex Phocaea Chium concessit: ubi erecto ludo, carmina illa pro suis evulgans, egregiam simul laudem sibi paravit et fructum. Porro Homerus iterum pristino more vivere pergebat apud Phocaeenses, e poësi victum habens. (17.) Tempore deinde non multo, viri aliquot e Chio mercatores Phocaeam veniunt; et audientes Homeri carmina quae antea saepius in Chio a Thestoride audierant, indicabant in Chio haec ipsa a quodam

σκαλος, κάρτα πολλὸν ἔπαινον ἔχει. ὁ δὲ Ὅμηρος κα-
 τενόησεν ὅτι Θεστορίδης ἂν εἴη, καὶ παντὶ θυμῷ ἐσπού-
 δαζεν εἰς τὴν Χίον ἀπικέσθαι. καταβάς δὲ ἐπὶ τὸν
 λιμένα, εἰς μὲν τὴν Χίον οὐ καταλαμβάνει οὐδὲν πλοῖον
 πλέον, εἰς δὲ τὴν Ἑρυθραίην τινὲς ἐπὶ ξύλου παρεσκευά- 10
 ζοντο πλεῖν. καλῶς δὲ εἶχε τῷ Ὁμήρῳ δι' Ἑρυθραίης
 τὸν πλοῦν ποιήσασθαι. καὶ προσελθὼν ἔχρηζε παρὰ τῶν
 ναυτῶν δέξασθαι αὐτὸν σύμπλουν, παλλὰ τε καὶ προσ-
 αγωγὰ λέγων οἷς σφέας ἔμελλε πείσειν. τοῖς δὲ ἔδοξε
 δέξασθαι αὐτόν· καὶ ἐκέλευον ἐσβαίνειν εἰς τὸ πλοῖον. 15
 ὁ δὲ Ὅμηρος πολλὰ ἐπαινέσας αὐτοὺς, ἐσέβη· καὶ
 ἐπεὶ ἔζετο, λέγει τὰ ἔπεα τάδε·

Κλυθὶ Ποσειδάων μεγαλοσθενὲς ἐννοσίγαιε,
 εὐρυχόρου μετέων ἠδὲ ξανθοῦ Ἑλικῶνος.

ludimagistro pro suis cum magno fructu ostentari.
 Homerus intelligens continuo Thestoridem esse, toto
 studio properabat in Chium transmittere. Et quum
 portum adiisset, neque offendiasset navem quae illuc
 traiceret, essent autem qui ob ligna in Erythraeam
 solvere pararent, belle convenire videbatur, si per
 Erythraeam iter faceret. Accedens igitur nautas, ora-
 vit ut comitem se navigationis reciperent, multis
 blandisque usus verbis, quibus quod desideraret per-
 suaderet. Nautae admittentes hominis preces, iusse-
 runt navem eum conscendere. Quo impetrato Ho-
 merus considens in navi, his versibus nautis bene
 precatur,

*Audi qui pelagus valido Neptune tridenti
 imperioque regis, spatiosaque culta Heliconis:*

- 20 Δὸς δ' οὐρον καλὸν, καὶ ἀπήμονα νόστον ιδέσθαι
ναύταις, οἱ νηὸς πομποὶ ἡδ' ἀρχοὶ ἔασι.
δὸς δ' εἰς ὑπώρειαν ὑψηλήμνοιο Μίμαντος
αἰδοίων μ' ἐλθόντα βροτῶν ὁσίων γε κυρῆσαι.
Φῶτά τε τισαίμην, ὅς ἐμὸν νόον ἡπεροπύσας,
25 ὠδύσατο Ζῆνα ξένιον ξενίην τε τραπέζην.
'Επεὶ δὲ ἀπίκοντο εὐπλοήσαντες εἰς τὴν Ἐρυθραίην, τότε 18
'Ομηρος τὴν αὐλὴν ἐπὶ τῷ πλοίῳ ἐποιήσατο· τῇ δὲ
ὑστεραίῃ ἔχονζε τῶν ναυτέων τινὰ ἡγήσασθαι αὐτῷ εἰς
τὴν πόλιν. οἱ δὲ συνέπεμψαν ἓνα αὐτῶν. πορευόμενος
5 δὲ 'Ομηρος ἐπεὶ ἔτυχε τῆς Ἐρυθραίης, τραχείης καὶ
ὄρεινῆς εἰούσης, φθέγγεται τάδε τὰ ἔπει·
Πότνια γῆ, πάνδωρε, δότειρα μελιφρόνος ἔλβου,
ὥς ἄρα δὴ τοῖς μὲν Φωτῶν εὖοχος ἐτύχθης,

da precor his nautis reditum, ventosque secun-
dos,
qui mihi sunt comites placidi, navisque magistri:
at mihi da misero sacram contingere terram,
aërius qua parte Mimas ad sidera surgit,
inde hominis iusti me fac succedere tectis,
ulciscique virum qui me improbitate fefellit,
laesit et hospitii sacra iura Iovemque benignum.
(18.) Ubi autem secundo vento Erythraeam appulis-
sent, Homerus in navi diversatus est: postero autem
die rogavit, ut nautarum aliquis ad urbem eum du-
ceret. Illi unum e suis simul miserunt. Quumque
iam pergendo ad Erythraeam appropinquasset, quae
est aspera atque montosa, in haec prorupit carmina:
O sacra multorum largitrix terra bonorum,
quam tu plana aliis et parte aequalis ab omni;

τοῖσι δὲ δύσβαλος καὶ τρηχεῖ οἷς ἐχαλώθης.
 Ἀπικόμενος δὲ εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἑρυθραίων ἐπηρώτησε 10
 περὶ τοῦ εἰς τὴν Χίον πλοῦ καὶ τινος προσελθόντος αὐ-
 τῷ τῶν ἑωρακότων ἐν τῇ Φωκαίῃ, καὶ ἀσπασαμένου,
 ἔχρηζεν αὐτοῦ συζητεῖν αὐτῷ πλοῖον, ὅπως αὖ εἰς
 19 τὴν Χίον διαβαίη. Ἐκ μὲν δὴ τοῦ λιμένος οὐδὲν ἦν
 ἀπόστολον, ἄγχι δὲ αὐτὸν ἔνθα τῶν αἰλιῶν τὰ πλοῖα
 ὀρμίζεται. καὶ πως ἐντυγχάνει μέλλουσί τισι διαπλεῖν
 εἰς τὴν Χίον, ὧν εἰδέτο προσελθὼν ὁ ἄγων αὐτὸν ἀνα-
 λαβεῖν τὸν Ὅμηρον. εἰ δὲ, οὐδένα λόγον ποιησάμενοι, 5
 ἀνέγοντο· ὁ δὲ Ὅμηρος φθέγγεται τὰδε τὰ ἔπτα·
 Ναῦται ποντοπόροι, στυγερῇ ἐναλίγκιοι ἄτῃ,
 πτωκάσιν αἰδυῖναι βίον δύσζηλον ἔχοντες,
 αἰδέϊσθε ξενίῳ Διὸς σέβας ὑψιμέδοντος.

aspera contra aliis, in quos converteris iram.
 Ingressus deinde Erythraeorum urbem, percontatur de navigatione versus Chium. Et quum forte quidam occurrisset salutaturus, qui eum in Phocaea viderat, ab hoc contendit ut secum dispiceret sicubi navis esset qua in Chium transmitteret. (19.) Et quum in portu nullum esset traiectionis navigium, ille Homerum ad eum locum ducit, ubi piscatoriae naviculae stationem habebant. Et forte fortuna incidit in quosdam in Chium traiekturos. Hos adiens ille qui ducebat eum, precatus est ut Homerum acciperent. Verum illi nulla ratione eius habita solverunt. Homerus autem haec cecinit carmina:

*Infidi nautae, gens diris tristior ipsis,
 saeva quibus veluti mergis dant aequora victum,
 acriter a vobis Iovis hospitis ara colatur.*

10 δεινὴ γὰρ μέτ' ὅπῃς ξενίου Διὸς, ὃς κ' αἰλύπῃται.
 Ἀναχθείσι δὲ αὐτοῖς συνέβη, ἐναντίου ἀνέμου γενομέ-
 νου, παλινδρομῆσαι, καὶ εἰς τὸ χωρίον ἀναδραμεῖν ὅθεν
 ἀνηγάγοντο, καὶ τὸν Ὅμηρον ἀναλαβεῖν καθήμενον ἐπὶ
 τῆς κυματωγῆς. μαβὼν δὲ αὐτοὺς πεπαλινδρομηκότας
 15 ἔλεξε τάδε· „Τμᾶς, ἃ ξένοι, ἔλαβεν ῥ' ἄνεμος ἀντίος
 „γενόμενος· ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν με δέξασθε, καὶ ὁ πλοῦς
 „ὕμῃν ἔσται.“ οἱ δ' αἰεῖς, ἐν μεταμελίῃ γενόμενοι ὅτι
 οὐ πρότερον ἐδέξαντο, εἰπόντες ὅτι οὐ καταλιμπάνου-
 σιν ἢν ἐθέλοι συμπλεῖν, ἐκέλευον ἐσβαίνειν· καὶ αὐτῶς
 20 ἀναλαβόντες αὐτὸν ἀνήχθησαν, καὶ ἰσχυρσιν ἐπ' ἀκτῆς.
 Οἱ μὲν δὴ αἰεῖς πρὸς ἔργον ἐτράπησαν· ὁ δὲ Ὅμη- 20
 ρος τὴν νύκτα ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ κατέμεινε, τὴν δὲ ἡμέ-
 ραν πορευόμενος, καὶ πλανώμενος, ἀπῆκετο εἰς τὸ χω-

*Tristis enim vultus Iovis est, poenaeque paratae,
 his quibus hospitii non est pia tessera curae.*

At vero in altum iam provectis contigit, ut adverso
 vento rapti, eodem unde solverant recurrerent,
 ubi etiamdum Homerum in litoris crepidine con-
 sidentem offenderunt; qui cognito navis recursu,
 hunc in modum eos alloquitur: *Vos, o peregrini,
 ventus adversus excepit; sed me nunc quoque ad-
 mittite, et secunda vobis navigatio erit.* Piscato-
 res autem, poenitentia ducti quod prius hominem
 non receperant, testatique se non relicturos cum si
 velit simul navigare, iubent navem conscendere.
 Recepto Homero vela faciunt, et iter peragunt.
 (20.) Quibus ad sua opera digressis, Homerus in
 litore ea nocte mansit. Ubi diluxit, itineri se accin-
 gens oberransque, ad eum locum pervenit qui ap-

ρίον ὃ Πίτυς καλεῖται. καὶ ταῦθα αὐτῷ ἀναπαυομένῳ
τὴν νύκτα, ἐπιπίπτει καρπὸς τῆς πίτυος, ὃν δὴ μετῆς- 5
ἑτέροι στρέβιλον, οἱ δὲ κῶνον καλέουσιν. ὁ δὲ Ὅμηρος
Φθέγγεται τὰ ἔπια τὰδε·

Ἄλλη τίς σου πεύκη ἀμείνονα καρπὸν ἴσῃ
Ἰδῆς ἐν κορυφῇσι πολυπτύχου ἡνεμοέσσης,
ἐνθα σίδηρος Ἄρης ἐπιχθονίοισι βροτοῖσιν 10
ἔσσεται, εὖτ' ἂν μιν Κεβρήνιοι ἄνδρες ἔχῃσι.

τὰ δὲ Κεβρήνια τοῦτον τὸν χρόνον κτίζειν οἱ Κυμαῖοι
παρισπευάζοντο πρὸς τῇ Ἰδῇ, καὶ γίνεται αὐτέθι σί-
21 δηρος. Ἐντεῦθεν ἀναστὰς Ὅμηρος ἐπορεύετο κατὰ
Φωνήν τινα αἰγῶν νεμομένων. ὡς δὲ ὑλάκτεον αὐτὸν οἱ
κύνες, ἀνέκραγεν. ὁ δὲ Γλαῦκος ὡς ἤκουσε τῆς Φω-
νῆς, ἣν γὰρ τοῦτο ὄνομα τῷ νέμοντι τὰς αἴγας, ἐπέ-
δραμεν ὀτραλέως, τὰς τε κύνας ἀνεκαλεῖτο, καὶ ἀπέ- 5
σόβησεν ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου. ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον ἐν θωύ-

pellatur Pinus: illicque quiescenti per noctem pini
fructus est illapsus, quem aliqui στρέβιλον, alii κῶνον
appellant. Homerus autem hos cecinit versus:

*Funduntur fructus alia magis arbore dulces,
quam fovet umbrosis felix in collibus Ida:
hinc ferrum veniet Martis validaque secures,
his ubi consistet campis Cebrenia pubes.*

Eo enim tempore Cymaei Cebrenia ad Idam montem
aedificare parabant, unde ferrum effoditur. (21.)
Ceterum illinc abiens Homerus, vocem caprarum ibi-
dem pascentium sequutus, in canes incidit; qui quum
adlatrarent, vociferabatur. Quod audiens Glaucus,
id enim erat caprario nomen, accurrit festinanter,
revocatosque canes, ab Homero excussit. Atque ubi

754, 27.

ματι ἦν, ὅπως τυφλὸς ἂν, μόνος ἀπείκοιτο εἰς τοιοῦτους
 χώρους, καὶ ὅτι θέλων προσελθὼν τε μιν ἱστώρειν
 ὅστις τε ἦν, καὶ τίνι τρόπῳ ἀπείκοιτο εἰς τόπους αἰκλή-
 10 τους καὶ ἀσπιβέα χωρία, καὶ τίνος κεχηρμένος εἴη. Ὁ
 δὲ Ὅμηρος, αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἐωυτοῦ πάθην καταλε-
 γόμενος, εἰς οἶκτον προηγάγετο. ἦν γὰρ, ὡς εἰκοιεν, οὐδ'
 ἀγνώμων ὁ Γλαῦκος. ἀναλαβὼν δὲ αὐτὸν ἀνήγαγεν
 ἐπὶ τὸν σταθμόν· πῦρ τε ἀνακαύσας, δεῖπνον παρα-
 15 σκαυάζει, καὶ παραθεῖς, δειπνεῖν ἐκέλευεν ὁ Γλαῦκος.
 Τῶν δὲ κυνῶν μὴ ἐσθιόντων, καὶ ὑλακτούντων δειπνοῦν- 22
 τα, καθάπερ εἰώθεσαν, λέγει πρὸς τὸν Γλαῦκον Ὅμη-
 ρος τὰ ἑπεία τάδε·

Γλαῦκε πέπων, ἐπιὼν τὸ ἔπος τὸ ἐνὶ Φρεσὶ θήσω·
 5 πρῶτον μὲν κυσὶ δεῖπνον ἐπ' αὐλείησι θύρησι

diu admiratus fuisset, quod nimirum caecus existens
 solus eo locorum pervenisset et quid vellet, tan-
 dem accedens rogabat quisnam esset quibusque mo-
 dis ad inhabitata illa et non calcata loca divertis-
 set, et cuius rei indigens. Homerus, omnem suam
 calamitatem commemorans, ad commiserationem
 Glaucum pertraxit: siquidem homo erat, ut appa-
 ret, cordatus. Excipiens igitur Homerum, ad suum
 deduxit tugurium, incensoque igne coenam instru-
 xit: qua apposita iussit coenare hospitem. (22.)
 At vero quum canes a cibo abstinentes non cessa-
 rent suo more coenitantem adlatrare, Homerus
 Glaucum his versibus alloquitur:

*Glauce, precor, paucis me audi, pareque monenti:
 prae foribus stabuli canibus sua fercula primum*
Herod. T. IV. P. I.

δοῦναι· ὥς γὰρ ἄμεινον. ὃ γὰρ καὶ πρῶτον ἀκούει
 ἀνδρὸς ἐπιρχομένου, καὶ ἐς ἔρκαα θηρὸς ἰόντος.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Γλαῦκος, ἥσθη τῇ παραινήσει, καὶ
 ἐν θωύματι εἶχεν αὐτόν. διπνήσαντες δὲ, διὰ λόγων
 ἰστυῶντο. ἀπηγεομένου δὲ Ὀμήρου τὴν τε πλάνην τὴν 10
 ἑαυτοῦ καὶ τὰς πάλεις ἃς ἐσαπίκοιτο, ἐκπληκτος ἦν
 ὁ Γλαῦκος ἀκούων. καὶ τότε μὲν, ἐπεὶ ὥρη καίτου ἦν,
 23 ἀνεπαύετο. Τῇ δ' ὑστεραίῃ διενεθήθη ὁ Γλαῦκος πρὸς
 τὸν δεσπότην πορευθῆναι, σημαίνειν τὰ περὶ Ὀμήρου.
 ἐπιτρέψας δὲ τῷ συνδούλῳ νέμειν τὰς αἴγας, τὸν Ὀμη-
 ρον καταλείπει ἔνδον, εἰπὼν πρὸς αὐτόν, ὅτι διὰ τα-
 χέων πορεύσομαι. καταβὰς δὲ ἐς Βελισσόν, ἔστι δὲ 5
 πλησίον τοῦ χωρίου τούτου, καὶ συγγενόμενος τῷ δε-
 σπότη, ἀπηγγέτο ὑπὲρ Ὀμήρου πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν,
 περὶ τε αὐτοῦ τῆς ἀφίξις, ἐν θωύματι ποιούμενος·

*fac tradas: nam sic melius: custodibus illis,
 nec fera nec fures venient ad septa dolosi.*

Haec audiens Glaucus, laetatus est admonitione illa,
 habuitque hominem in admiratione. Coenati autem,
 ultro citroque habitis sermonibus oblectabantur.
 Nam quum Homerus errorem suum, civitatesque
 quas adiisset, commemoraret, Glaucus haec audiens
 stupebat: et tunc quidem, quia cubandi tempus erat,
 quieti se dabat. (23.) Postero die Glaucus cogita-
 vit ad herum suum proficisci, ad haec de Homero
 indicanda. Proinde commissis conseruo capris pa-
 scendis, Homerum intra tecta reliquit, promittens
 se quam festinantissime iturum. Descendens autem
 ad Bolissum, erat vicinum huic loco, herumque
 suum adions, narravit de Homero, quemadmodum

755, 59.

ἡρώτιέ τε ὅ τι χρὴ ποιεῖν περὶ αὐτοῦ. ὁ δὲ ὀλγὰ μὲν
 10 προσίετο τῶν λόγων, κατεγίνωσκε δὲ τοῦ Γλαῦκου εἰς
 ἄφρονος ἔντος, καὶ τοὺς ἀκαπῆρους δεχομένου καὶ τρι-
 φοντος. ἐκέλευσε δὲ ὁμῶς τὸν ξείνον ἄγειν πρὸς ἑαυτόν.
 Ἐλθὼν δὲ πρὸς τὸν Ὅμηρον διηγήσατο ταῦτα ὁ Γλαῦ- 24
 κος, καὶ ἐκέλευσε πορεύεσθαι τοῦτον· οὕτω γὰρ εὖ πρή-
 ξειν· ὁ δὲ Ὅμηρος ἤθελε πορεύεσθαι. ἀναλαβὼν οὖν
 αὐτὸν ὁ Γλαῦκος ἤγαγε πρὸς τὸν δεσπότην. διὰ λό-
 5 γων δὲ ἰὼν τῷ Ὀμήρῳ ὁ Χίος, εὐρίσκει ἔοντα δεξιὸν
 καὶ πολλῶν ἔμπειρον· ἔπειθ' ἐπεὶ αὐτὸν μένιν, καὶ τῶν
 παιδίων ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι ἦσαν γὰρ τῷ Χίῳ παῖ-
 δες ἐν ἡλικίᾳ. τούτους οὖν αὐτῷ παρατίθησι παιδεύειν.
 ὁ δὲ ἔφηρσεν ταῦτα· καὶ τοὺς Κέρκωπας, καὶ Βατρα-
 10 χομιομαχίαν, καὶ Ἐπικηλίδας, καὶ τᾶλλα πάντα

res se habebat; deque eius adventu, quem pro mi-
 raculo duceret: demum rogat quid facere in eo con-
 veniat. Herus parum delectatus hoc nuncio, coepit
 cum Glaucō ut stupido exostulare, qui quoslibet
 mutilos reciperet aleretque; tamen praecepit ut
 hospitem ad se perduceret. (24.) Glaucus vero ad
 Homerum reversus narravit, iussitque sequi se in
 urbem: fore enim haec ei ad felicem fortunae suc-
 cessum. Quibus non gravatim assentiens Homerus,
 caprarium sequitur. Hic Chius colloquutus cum Ho-
 mero reperit hominem esse politum et multorum
 peritum, coepitque suadere ei ut apud se commo-
 raretur, liberorumque quos habebat adolescentes,
 formandorum curam susciperet. Ille accepta condi-
 tione, pueros sibi creditos erudit. Interim Cerco-
 pas, Batrachomyomachiam, Epicichlidas, et alia

ὅσα παύγια ἔστιν Ὀμήρου, ἐνταῦθα ἐποίησε παρὰ τῷ Χίῳ ἐν Βολισσῷ ὥστε καὶ ἐν τῇ πόλει περιβόητος ἦδη ἐγένετο ἐν τῇ ποίησει. Καὶ ὁ μὲν Θεστορίδης, ὡς τάχιστα ἐπύθετο αὐτὸν παριόντα, ὥχθετο ἐκπλέων ἐκ τῆς Χίου.

15

- 25 Χρόνου δὲ προϊόντος, διηβείς τοῦ Χίου πορεύσας αὐτὸν εἰς τὴν Χίον, ἀπίκετο εἰς τὴν πόλιν· καὶ διδασκαλεῖον κατασκευασάμενος, εἰδίδασκε παῖδας τὰ ἔπια. καὶ κάρτα δεξιὸς ἐδόκειν εἶναι τοῖς Χίοις, καὶ πολλοὶ θωύμασται αὐτοῦ καθειστήκασαν. συλλεξάμενος δὲ βίον ἱκανόν, γυναῖκα ἔγημεν ἐξ ἧς αὐτῷ θυγατέρας δύο ἐγένοντο· καὶ ἡ μὲν αὐτῶν ἀγάμος ἐτελεύτησε, τὴν 5
- 26 δὲ συνάκτισεν ἀνδρὶ Χίῳ. Ἐπιχειρήσας δὲ τῇ ποίησει, ἀπέδωκε χάριν ἣν εἶχε, πρῶτον μὲν Μέντορι τῷ Ἰθακησίῳ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ, ὅτι μὴν κάμνοντα τοὺς ὀφθαλ-

omnia quaecunque iuvenilia ludicra Homeri extant, apud Chium illum condidit in Bolisso; ita ut ex poësi coeperit per urbem inclarescere. Iam vero Thestorides, ut primum intellexit Homerum adesse, navigans e Chio fugam capessebat.

(25.) Deinde progressu temporis impetrata ab Chio Chium visendi copia, urbem adiit, ludumque illic instituens, pueros carmina docebat. Id quum magna dexteritate Chiis facere videretur, etiam multos sibi admiratores conciliavit. Hinc igitur victum parans copiosum, uxorem duxit, e qua duas suscepit filias, quarum una decessit innupta, alteram viro Chio elocavit. (26.) Enimvero hic poësin excolens, gratiam reddidit, quam habuit; et primum quidem Mentori Ithacensi, in Odyssea, ut qui labo-

755, 89.

μοὺς ἐν Ἰθάκῃ ἐνοσῆλευεν ἐκτανῶς, τοῦνομα αὐτοῦ εἰσαρ-
 5 μόσας ἐς τὴν ποίησιν, Ὀδυσσεύς τε ἐταῖρον Φᾶς εἶναι·
 ποίησας, Ὀδυσσεά, ὡς ἐς Τροίην ἔπλεε, Μέντορι ἐπι-
 τρέψαι τὸν οἶκον, εἶντι Ἰθακησίων ἀρίστῳ καὶ δικαιο-
 τάτῳ. πολλαχῇ δὲ καὶ ἄλλῃ τῆς ποίησεως τιμῶν αὐ-
 τὸν, τὴν Ἀθηναῖν, ὅποτε ἐς λόγον τινὶ καθίσταται, τῷ
 10 Μέντορι εἰκυῖαν ποιεῖ. ἀπέδωκε δὲ καὶ Φημίῳ, τῷ
 εἰαυτοῦ διδασκάλῳ, τροφεῖα καὶ διδασκαλεῖα ἐν τῇ
 Ὀδυσσίῃ, μάλιστα ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπεσι·

Κήρυξ δ' ἐν χερσὶν κίθαριν περικαλλέ' ἔθηκε

Φημίῳ, ὃς δὴ πολλὸν ἐκαίνυτο πάντας αἰδῶν.

15 καὶ πάλιν·

Αὐτὰρ ὃ φορμίζων ἀνιβάλλετο καλὸν αἰεῖν.

rantem ex oculis impense curavisset in Ithaca, eius nomine poësi suae inserto, quem Ulyssis dicit esse socium: cuius fidei Ulysses, Troiam navigans, domum familiamque crediderit, tanquam Ithacensium praestantissimo atque aequissimo. Saepe etiam aliis poëmatis locis eundem laudibus vehit, siquidem Minervam quoties in sermonem cum aliquo venit, Mentori tradit assimilata. Ad haec Phemio praecptori suo gratiam eruditionis simul et nutritionis in Odyssea retulit, praecipue in his versibus:

*Phemius at cunctis praestantior arte canendi
 insignem citharam, dederat quam praeco, te-
 nebat.*

Et rursum:

*Fundere et hanc pulsans modulamina dulcia
 coepit.*

Μέννηται δὲ καὶ τοῦ ναυκλήρου, μεθ' οὗ ἐκπεριέπλευ-
σε, καὶ εἶδε πόλιός τε πολλὰς καὶ χώρας, ὃ ὄνομα
ἦν Μέντης, ἐν τοῖς ἔπεισι τοῖσδε·

Μέντης Ἀγχιάλοιο δαΐφρονος εὐχομαι εἶναι 20
υἱός, ἀτὰρ Ταφίοισι Φιληρέτμοισιν ἀνάσσω.

Ἀπέδωκε δὲ χάριν καὶ Τυχίῳ τῷ σκυτεῖ, ὃς εἰδέξατο
αὐτὸν ἐν τῷ Νέῳ τείχει, προσελθόντα πρὸς τὸ σκυτεῖον,
ἐν τοῖς ἔπεισι καταζεύξας ἐν τῇ Ἰλιάδι τοῖσδε·

Αἴας δ' ἐγγύθεν ἦλθε, φέρων σάκος ἥύτε πύργον, 25
χάλκεον, ἑπταβόειον· ὃ οἱ Τύχιος κάμπε τεύχων,
σκυτοτόμων ὅχ' ἄριστος, Ἴλῃ ἐνὶ οἰκίᾳ ναίων.

17 Ἀπὸ δὲ τῆς ποιήσεως ταύτης εὐδοκιμεῖ Ὅμηρος περὶ
τε τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἤδη περὶ αὐτοῦ λό-
γος ἀναφέρεται. καὶ οἰκέων δὲ ἐν τῇ Χίῳ, καὶ εὐδοκι-
μεῖων περὶ τὴν ποιήσιν, ἀπικισμένων πολλῶν, συνεβού-

Meminit et naucleri, in cuius comitatu circumna-
vigans, urbes locaque plurima perlustravit. Huic
nomen erat Mentae; cuius meminit his versibus:

*Anchialo Mentis forti genitore creatus,
imperito Taphiis, quibus est ars nautica cordi.*

Habuit etiam Tychio coriario gratiam, qui venien-
tem ad sutrinam apud Novum murum hospitio ex-
cepisset. Hunc enim Iliadi infersit his versibus:

*Comminus accessit clypeo septemplete tutus
Ajax: huic clypeum turris fabricarat ad instar
urbe in Hyle Tychius: non sutor doctior alter.*

(27.) A poësi vero hac inclarescit Homerus circa
Ioniam; iam et ipsam usque Graeciam de eodem
sermo perferebatur. Et quum habitaret in Chio, mul-
tis visitatum venientibus, eruditionis existimatione

5 λευον αἱ ἐντυγχάνοντες αὐτῷ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπικ-
σθαι· ὁ δὲ προσδέξατο τὸν λόγον, καὶ κάρτα ἐπέθυ-
μαι ἀποδημῆσαι. Κατανοήσας δὲ ὅτι ἐς μὲν Ἄργος 28
πολλαὶ καὶ μεγάλαι εἰεν εὐλογίαι πεποιημέναι, ἐς δὲ
τὰς Ἀθήνας οὐ, ἐμπαεῖ ἐς τὴν ποίησιν, ἐς μὲν Ἰλιάδα
τὴν μεγάλην, Ἐρεχθεῖα μεγαλύνων ἐν Νεῶν καταλό-
5 γῳ, τὰ ἔπεα τάδε·

Δῆμον Ἐρεχθῆος μεγαλήτορος, ὃν ποτ' Ἀθήνη
θρέψε Διὸς θυγάτηρ, τέκε δὲ ζείδωρος ἄρουρα.
καὶ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν Μενεσθέα, αἷς πάντων εἴη
ἄριστος τάξαι πεζὸν στρατὸν καὶ ἱππότας, ἐν τοῖσδε
10 τοῖς ἔπεσιν εἶπε·

Τῶν αὖθ' ἡγεμόνευ' υἱὸς Πετιεῶο Μενεσθεύς·
τῷ δ' οὐπὼ τις ὁμοῖος ἐπιχθόνιος γένετ' ἀνὴρ
κοσμήσαι ἵππους τε καὶ ἀνέρας ἀσπίδιώτας.

augescens, inciderunt qui suaderent ut in Graeciam
se transferret. Quod consilium admittens, impense
cupiebat illuc demigrare. (28.) Commodumque in-
telligens Argos multis egregiisque elogiis celebratum,
Athenas non item, poësi suae inserit, in maiori
quidem Iliade hos versus, quibus Erechtheum magni-
fice laudibus vehit, in navium catalogo :

*Ortum ab Erechtheo populum: nutriverat illum
Pallas Erechtheum, tellus quem vasta creatat.*
Menestheum etiam, ducem Atheniensium, tradit in
exercitu tam pedestri quam equestri ordinando pe-
ritissimum, idque his carminibus:

*Hos tunc ducebat patria virtute Menestheus
maximus: huic nemo poterat certare regendis,
aut etiam ornandis vel equis, vel in arcta lo-
candis*

agmina militibus.

Αἶαντα δὲ τὸν Τελαμῶνος καὶ Σαλαμίνιος ἐν Νεῶν
καταλόγῳ ἔταξε πρὸς Ἀθηναίους, λέγων τάδε·

15

Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῶνος ἄγην δυοκαίδεκα νῆας,
στήσει δ' ἄγων ὃ Ἀθηναίων ἴσταντο Φάλαγγες.
ἐς δὲ τὴν Ὀδυσσεΐην τάδε ἐποίησεν, ὡς Ἀθηναῖ ἐς λό-
γους ἐλθοῦσα τῷ Ὀδυσσεῖ ἐς τὴν Ἀθηναίων πόλιν ἀπεί-
κετο, τιμῶσα ταύτην τῶν ἄλλων πολλῷ μάλιστα·

20

Ἰκετο δ' ἐς Μαραθῶνα καὶ εὐρυχόρους ἐς Ἀθήνας,
δῦνε δ' Ἐρεχθῆος πυκινὸν δόμον.

29 Ἐμπόισας δὲ ἐς τὴν ποίησιν ταῦτα, καὶ παρασκευα-
σάμενος, ἐς Ἑλλάδα βουλόμενος ποιῆσθαι τὸν πλοῦν,
προσίσχυι τῇ Σάμῳ. ἔτυχον δὲ οἱ ἐκεῖσε τὸν τότε και-
ρὸν ἄγοντες ἑορτὴν Ἀπατούρια. καὶ τις τῶν Σαμίων
ἰδὼν τὸν Ὅμηρον ἀπυγμένον, πρότερον αὐτὸν ἐπιστάμε·

5

Aiacem vero Telamonium ipsosque Salaminios Athe-
niensibus in navium nomenclatore annumeravit, sic
scribens:

*Bis sex e Salamine rates Telamonius Ajax
egit, et adduxit statuens in litore iuxta
Cecropias naves.*

Postremo in Odyssea Minervam, postquam cum
Ulysse in colloquium venerit, ad Atheniensium ur-
bem, quam praecipue colebat, concessisse fingit:

*Ad Marathona dehinc et magnas venit Athenas,
tectaque Erechthei subiit.*

(29.) His ubi complevit suam poësin, et apta om-
nia composuit, animo in Gracciam trañiciendi, Sa-
mum appulit: contigitque forte ut eodem tempore
Samii Apaturia festum agerent. Hic Samius quidam
agnito Homero, utpote quem iam ante in Chio vi-

757, 51.

νος ἐν Χίῳ, ἐλθὼν εἰς τοὺς Φράτορας διηγήσατο, ἐν
 ἐπαίνῳ μεγάλῳ ποιούμενος αὐτόν. οἱ δὲ Φράτορες ἐπέ-
 λευσαν ἄγειν αὐτόν· ὁ δὲ, ἐντυχὼν τῷ Ὀμήρῳ, ἔλεξεν·
 „ὦ ξένε, Ἀπατούρῃα ἀγούσης τῆς πόλιος, καλοῦσί
 10 „σε οἱ Φράτορες οἱ ἡμέτεροι συνεορτάσσοντα.“ ὁ δὲ Ὀμη-
 ρος ἔφη ταῦτα ποιήσειν, καὶ ἦι μετὰ τοῦ καλέσαν-
 τος. Πορευόμενος δὲ ἐγγεμίπτεται γυναιξὶ Κουροτρό- 30
 φῷ θυούσῃς ἐν τῇ τριόδῳ. ἡ δὲ ἱέρεια εἶπε πρὸς αὐτόν,
 δυσχεράνασα τῇ ὄψει· „Ἄνερ, ἀπὸ τῶν ἱερῶν.“ ὁ δὲ
 Ὀμηρος εἰς θυμόν τε ἔβαλε τὸ ῥηθὲν, καὶ ἤρετο τὸν
 5 ἄγοντα τίς τε εἴη ὁ φθευγόμενος, καὶ τίνι θεῶν ἱερὰ
 θύεται. ὁ δὲ αὐτῷ διηγήσατο ὅτι γυνὴ εἴη Κουροτρό-
 φῳ θύουσα. ὁ δὲ, ἀκούσας, λέγει τάδε τὰ ἔπια·

Κλῦθι μοι εὐχομένῳ, Κουροτρόφε, δὸς δὲ γυναῖκα

disset, tribules suos adiens, indicavit eius adven-
 tum cum multa hominis celebratione. Tribules vero
 iubebant adduci eum. Conveniens igitur Homerum
 Samius, *Quandoquidem*, inquit, *hospes*, *Apatu-*
riorum festum agit civitas, invitant te nostri
tribules ad idem festum concelebrandum. Home-
 rus adfuturum se affirmans, comitatur invitantem.
 (30.) Illuc pergens, in mulieres impegit quae Curo-
 tropho sacra in trivio faciebant. Sacrifica occurrentis
 aspectu indignata, exclamat, *Vir*, inquit, *faces-*
sas a sacris! Homerus dictum illud in animo volvens,
 rogabat quisnam esset qui loqueretur, et cui deo
 sacrificaretur. Dux eius indicavit mulierem esse,
 quae Curotropho sacrificaret. Quod audiens Home-
 rus, haec carmina protulit:

Dive, preces audito meas, mulierque face ista

τήνδε νέαν μὲν ἀγῆσθαι Φιλότητα καὶ εὐνήν·

ἢ δ' ἐπιτερπύσθω πολιορκιτάφοισι γέρουσιν,

10

ἃν ὥρῃ μὲν ἀπαμβλυνται, θυμὸς δὲ μανικῶ.

31 Ἐπεὶ δὲ ἦλθεν εἰς τὴν Φηήτην, καὶ τοῦ οἴκου ἔνθα δὴ
ἐδαίνυντο ἐπὶ τὸν οὐδὸν ἔστη, οἱ μὲν λέγουσι, καιομέ-
νου πυρὸς ἐν τῷ οἴκῳ, οἱ δὲ Φασι τάτε ἐκκαῦσαι
σφᾶς, ἐπειδὴ Ὀμηρος τὰ ἔπια εἶπεν·

Ἄνδρὸς μὲν στίφανος, παῖδες· πύργοι δὲ, πόλῃς· 5

ἵπποι δ' ἐν πεδίῳ κόσμος· νῆες δὲ, θαλάσσης·

χρήματα δ' οἶκον ἀέξει· ἀτὰρ γεραροὶ βασιλῆες

ἤμενοι εἰν ἀγορῇ, κόσμος τ' ἄλλοισιν ὀραῖσθαι.

Αἰδομένου δὲ πυρὸς γεραρώτερος οἶκος ἰδέσθαι.

εἰσελθὼν δὲ, καὶ κατακλιθεὶς ἐδαίνυντο μετὰ τῶν Φρα- 10
τόρων· καὶ αὐτὸν ἐτίμων, καὶ ἐν θωύματι εἶχον· καὶ

aversata torum iuvenili aetate vigentum,

canorum veterumque senum capiatur amore,

est aetas effoeta quibus, sed prompta voluntas.

(31.) Ubi vero ad tribulium collegium accessit Homerus, iamque in limine conclavis, in quo epulabantur, constitit, aliqui narrant iam tum illic ardente igne poëtam cecinisse, alii postea eos accendisse, quam carmina ista cecinisset:

Ut patris, nati, sic turrets sunt decus urbis;

sic et equi campum decorant, sic aequora naves;

sic et opes ornant aedes; praesentia regum

augusto in solio decorat fora lata sedentum:

at lucente domus multo est augustior igne.

Ingressus autem et accumbens, cum tribulibus epulo fruens, in magno honore admirationeque est habi-

757, 82.

τότε μὲν τὴν κοίτην αὐτοῦ ἐποιήσατο Ὅμηρος. Τῇ δὲ 32
 εἰσαύριον ἀποπορευόμενον ἰδόντες καραμέες τινές, κάμι-
 νον ἐγκαίοντες καράμου λεπτοῦ, προσεκάλεσαντο αὐτὸν,
 πεπυσμένοι ὅτι σοφὸς εἴη· καὶ ἐκέλευόν σφιν αἰεῖσαι,
 5 Φάμενοι δάσσειν αὐτῷ τοῦ καράμου, καὶ ὅτι ἂν ἄλλο
 ἔχωσιν. ὁ δὲ Ὅμηρος αἰεῖδι αὐτοῖς τὰ ἔπια τάδε, ἃ
 καλεῖται Κάμινος·

Εἰ μὲν δάσσετε μισθὸν, αἰεῖω, ὦ καραμέες.

Δεῦρ' ἄγ' Ἀθηναίη, καὶ ὑπέρεχε χεῖρα καμίνου.
 10 εὐ δὲ μελανθεῖν κότυλοι, καὶ πάντα μαλ' ἱρά·
 Φρυχθήκαί τε καλῶς καὶ τιμῆς ὄνον ἀρίσθαι,
 πολλὰ μὲν εἰν ἀγορῇ πωλεύμενα, πολλὰ δ' ἀγυαῖς,
 πολλὰ δὲ κερδῆναι· ἡμῶν δὲ δὴ ὥς σφιν νοῆσαι.
 Ἦν δ' ἐπ' ἀναιδείην τρεφθέντες ψεύδε' ἄρρησθε,

tus, ibidemque ea nocte cubile sibi paravit. (32.)
 Crastino die conspicantes eum abeuntem figuli qui-
 dam in furno tenuiorem tegulam coquentes, quum
 intellexissent hominem esse eruditum, ad se vocan-
 tes iusserunt canere, pollicentes cum tegulas, tum
 quidquid aliud haberent, se illi daturus. Homerus
 haec illis cecinit carmina quae vocantur Caminus,
 id est fornax.

Si mihi mercedem dabitis figuli, ista canemus.

*Huc ades o Pallas, dextraque foveto caminum,
 pulchre ut durescant calices, et mollia cuncta
 siccanturque probe, et figulis lucra magna re-*

*portent,
 vendita perque forum multa, et per compita,
 multa.*

Sic illis quaestus crescat, prudentis nobis.

At, si deposito iuvat irridere pudore,

συγκαλέω δ' ἤπιτα καμίνω δηλητῆρας, 15

Σύντριβ' ὁμῶς, Σμάραγόν τε, καὶ Ἄσβετον, ἡδέ γ'

Ἄβακτον,

Ὀμόδαμόν θ', ὃς τῇδε τέχῃ κακὰ πολλὰ πορίζει.

Περθε πύρ' αἶθουσαν καὶ δώματα, σὺν δὲ κάμινος

πᾶσα κυκηθείη, κεραμίων μέγα κωκυσάντων. 20

Ὡς γνάθος ἱππεΐη βρούκει, βρούκοι δὲ κάμινος,

πάντ' ἔντοσθ' αὐτῆς κεραμῆϊα λεπτὰ ποιοῦσα.

Δεῦρο καὶ Ἡελίου θύγατερ πολυφάρμακα Κίρκη,

ἄγρια φάρμακα βάλλε, κάκου δ' αὐτοῦς τε καὶ

ἔργα. 25

Δεῦρο δὲ καὶ Χείρων ἀγέτω πολέας Κενταύρους·

οἳ δ' Ἡρακλείους χεῖρας φύγον, οἳ τ' ἀπόλοντο·

*huc precor ut pestes veniant quaecunque per or-
bem*

*grassantur, fundant et in hunc mala cuncta
caminum.*

*Irruat huc Smaragus, gravis Asbetus, et quoque
Abactus:*

contere tu Pallas flammamque et vasa camini,

ille licet rapido multum nunc ferveat aestu:

insuper Omodamus feriatque et damna det arti.

Omnia misceto, fornacem, vasa, domumque,

ut fragor immensus fiat, figulique tremiscant:

non secus ac malae crepitu clauduntur equinae,

sic subita fornax crepitetque cadatque ruina,

inque lutum redeant calices et vasa minuta.

Huc quoque Solis ades nata, incantare perita,

inque ipsos et opus tua noxia sparge venena.

Huc ducat longo Centauros agmine Chiron,

quique manu Herculea cecidere superque fuerunt:

τύπτοιεν τάδε ἔργα κακῶς, τύπτοι δὲ κάμινον·
αὐτοὶ δ' οἰμῶζοντες ὀρώατο ἔργα πονηρά.

30 Γηθήσω δ' ὀρώων αὐτῶν κακοδαίμονα τέχνην·
ὅς δέ χ' ὑπερκύψει, περὶ τούτου πᾶν τὸ πρόσωπον
Φλεχθείη· ὡς πάντες ἐπίσταιντ' αἴσιμα ῥέζειν.

Παραχειμάζων δὲ ἐν τῇ Σάμῳ, ταῖς νομηνίαις 33
προσπορευόμενος πρὸς τὰς οἰκίας τὰς εὐδαιμονεστάτας,
ἐλάμβανέ τι, αἰείδων τὰ ἔπια τάδε ἃ καλεῖται Εἰρε-
σιώνη, ὠδήγουν δὲ αὐτὸν καὶ συμπαρήσαν αἰὶ τῶν παί-
5 δων τινὲς τῶν ἐγχωρίων·

Δῶμα προσετραπόμειθ' ἀνδρὸς μέγα δυναμένοιο,
ὅς μέγα μὲν δύναται, μέγα δὲ βρέμει, ὄλβιος αἰεὶ.
Αὐτὰρ ἀνακλίνεσθε θύραι· πλοῦτος γὰρ ἔσσισι
πολλὰς, σὺν πλούτῳ δὲ καὶ εὐφροσύνη τεθαλυῖα,

*illi contendant opus omne, ipsumque caminum
in nihilum penitus redigant. Figuli ista videntes
ploreant, et lacrymis spectent ingentia damna:
improbitalis ego spectabo haec praemia lactus.
Denique qui pronus fornacem respicit, illi
flamma vorax faciem circa penitusque perurat.
Sic scelus agnoscent omnes, atque inde cavebunt.*

(33.) At vero in Samo hybernans, calendis beati-
orum aedes adiens aliquid accipiebat, canens haec
carmina, quae Eiresione, hoc est, ramalia, vocantur:
ducente eum semper et comitante aliquot puerorum
indigenarum choro:

*Venimus ad magnas aedes civemque potentem,
cuius divitiis resonat domus atque redundat.
Vos aditum praebete fores: feliciter intrent
divitiae, et requies hilaris, Charitesque se-
quantur:*

εἰρήνη τ' ἀγαθή. ὅσα δ' ἄγγεια, μιστὰ μὲν εἷη, 10
 κυρβαίη δ' αἰεὶ κατὰ καρδόπου ἔρποι μάζα.
 Τοῦ παιδὸς δὲ γυνὴ κατὰ δεφράδα βήσεται ὕμνων
 ἡμίονοι δ' ἄξουσι κραταίποδες εἰς τόδε δῶμα·
 αὐτὴ δ' ἰστέον ὑφαίνοι ἐπ' ἡλέκτρῳ βεβαυῖα.
 Νεῦμαί σοι, νεῦμαι, ἐνιαύσιος, ὥστε χελιδάν. 15
 Ἔστηκ' ἐν προθύροις —

καί,

Εἰ μὲν τι δώσεις, εἰ δὲ μὴ, οὐχ ἰστήξομεν,
 οὐ γὰρ συνοικήσοντες ἐνθάδ' ἦλθομεν.

Ἦδετο δὲ τάδε ἐν τῇ Σάμῳ ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑπὸ τῶν 20
 παίδων, ὅτε ἀγείρουεν ἐν τῇ ἐορτῇ τοῦ Ἀπόλλωνος.

34 Ἀρχομένου δὲ τοῦ ἔαρος, ἐπεχείρησε πλεῖν Ὅμηρος
 εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκ τῆς Σάμου. καὶ ἀναχθεὶς μετὰ τῶν

*vasa opibus tumeant, nihil hic videatur inane:
 sintque laboratae Cereris repleta canistra.*

*Excelso curru nurus hic portetur, et ipsam
 veloci cursu revehant ad limina muli.*

*Haec premat electrum pedibus, telasque laboret.
 Ast ego vos repetam, repetam, mihi crede, quot-
 annis,*

*non secus atque redit sub tectum garrula Progne.
 Assumus in porta: seu munera ferre placebit,
 seu nihil. est tamen hinc abeundi certa voluntas.
 Non etenim hic habitare diu nec adesse paramus.*
 Atque haec carmina postea in Samo diu a pueris
 decantabantur, quoties in Apollinis festo stipem col-
 ligebant.

(34.) Ineunte deinde vere moliebatur Homerus
 e Samo Athenas navigare: solvensque una cum non-

759, 49.

ἐγγχωρίων, ἀπηνέχθη εἰς τὴν Ἴον καὶ ὠρμήσθησαν οὐ
κατὰ πόλιν, ἀλλ' ἐπ' ἀκτῆς. συνέβη δὲ τῷ Ὀμήρῳ
5 κατὰ πολὺ τι ἄρξασθαι μαλακῶς ἔχειν· ἐκβὰς δὲ ἐκ
τοῦ πλοίου, ἐκοιμᾶτο ἐπὶ τῆς κυματωγῆς ἀδυνάτως
ἔχων. πλείους δὲ ἡμέρας ὀρμούντων αὐτῶν δι' ἀπλοίην,
καταβαίνοντες αἰεὶ τινες τῶν ἐκ τῆς πόλιν, ἀπεσχό-
λαζον παρὰ τῷ Ὀμήρῳ, καὶ ἐν θωύματι εἶχον αὐτόν,
ἀκούοντες αὐτοῦ. Τῶν δὲ ναυτῶν, καὶ τῶν ἐκ τῆς 35
πόλιν τινῶν ἡμέραν παρὰ τῷ Ὀμήρῳ, κατέπλωσαν
παῖδες αἰλῆες τὸν τόπον, καὶ ἐκβάντες ἐκ τοῦ ἀκα-
τίου, προσελθόντες αὐτοῖς τάδε εἶπον· „Ἄγετε, ὦ ξέ-
6 „νοι, ἐπακούσατε ἡμέων, ἂν ἄρα δύνησθε διαγῶναι
„ἄσσω ἂν ὑμῶν εἰπωμεν.“ καὶ τις τῶν παρόντων ἐκέ-
λαυε λέγων. οἱ δὲ εἶπαν· „Ἡμεῖς ἄσσα εἴλομεν, κα-
„τελίπομεν· ἃ δὲ μὴ εἴλομεν, φέρομεν.“ οἱ δὲ φασὶ
μέτρῳ εἰπεῖν αὐτούς·

nullis incolarum, ad Ion appulit; ubi stationem non
in urbe, sed in litore habebant. Hic contigit Ho-
merum graviter aegrotare: egressus igitur e navī,
in crepidine litoris iacebat invalidus. Quumque diu-
tius illic ob navigandi difficultatem remorarentur,
subinde quidam descendentes ex urbe Homero vaca-
bant, eumque audientes, reverenter observabant.
(35.) Iam vero nautis et aliquot e civitate illic apud
Homerum considentibus, forte pueri piscatores eo
appulerunt: qui e navicula egressi, haec illis verba
fecerunt: *Agite hospites, audite nos, numquid ea*
quae vobis proponemus explicabitis? Ibi e praesen-
tibus quidam iubeat proloqui. Illi, *Nos*, inquirunt,
quaecunque cepimus, reliquimus: quae vero non
cepimus, nobiscum portamus. Quidam aiunt metro:

Ἄσπ' ἔλεμεν, λιπόμισθα· ἀ δ' οἶχ' ἔλεμε, φε-
ρόμισθα.

οὐ δυναμένων δὲ τῶν παριόντων γινῶναι τὰ ρήματα, ἐπ-
γῆσαντο οἱ παῖδες, ὅτι ἀλιεύοντες οὐδὲν ἐδύναντο εἰς
καθήμενοι δὲ ἐν γῇ, ἐφθειρίζοντο. καὶ ὅσους μὲν ἔλαβον
τῶν φθειρῶν, κατέλιπον· ὅσους δὲ μὴ ἐδύναντο, ἐξ ἡμῶν
αἶπεφέροντο. ὁ δὲ Ὅμηρος, ἀκούσας ταῦτα, ἔλεγε τὰ
ἔπεα τάδε·

Τῶϊον γὰρ πατέρων ἐξ αἵματος ἐκγονάσσει,
οὔτε βαθυκλήρων, οὔτ' ἄσπετα μῆλα νημάτων.

36 Ἐκ δὲ τῆς ἀσθενείας ταύτης συνέβη τὸν Ὅμηρον πλε-
τῆσαι ἐν Ἰῷ, οὐ παρὰ τὸ μὴ γινῶναι τὸ παρὰ τῶν πα-
δων ρῆθ' ἐν, ὡς οἰοῦνται τινες, ἀλλὰ τῇ μαλακίᾳ. Τυφ-
τῆσας δὲ ἐν τῇ Ἰῷ, αὐτοῦ ἐπ' ἀκτῆς ἐτάφη ὑπὲρ τῶν
τῶν συμπλεόντων καὶ τῶν πολήτων ὅσοι ἐν ἀκτὶ

*Non capta auferimus; quae capta, relinquimus
illa.*

Et quum nemo ex praesentibus interpretari dictum
posset, pueri explicabant: significantes nimirum, se,
quum piscium nihil capere possent, desiderantes in
sicco, pediculos venari tentavisse; et horum quotquot
cepissent reliquisse; quos autem nequiverunt, do-
mos retulisse. Quae audiens Homerus, haec dixit
carmina:

Hi vos, o pueri, tales genuere parentes,

nec latis fundis, gregibus neque mille potentia.

(36.) Ex hac autem infirmitate extremum diem cla-
usit Homerus in Io, non, ut arbitrantur aliqui, æ-
nigmatis perplexitate enectus, sed morbo. Extinctus
vero in Io Homerus, a comitibus suis atque civibus
qui in colloquio cum eo fuerant, in litore ibidem